

**S. BEDAE VENERABILIS,
DOCTORIS ECCLESIAE,
OPERA EXEGETICA,
IN S. JOANNIS EVANGELIUM
EXPOSITIO.**

PARS 2

CAPUT XII.

Sciens ergo Dominus conspirasse de se occidendo Judaeos, non fugit insidiantium manus, sed, certus de gloria resurrectionis, primo venit Bethaniam proximam Jerosolymis civitatem, ubi Lazarum suscitaverat a mortuis; deinde etiam Jerosolymam, ubi ipse pateretur, et resurgeret a mortuis. Jerosolymam quidem, ut ipse ibi moreretur; Bethaniam vero, ut resuscitatio Lazari cunctorum memoriae arctius imprimeretur, et magis magisque confunderentur, atque inexcusabiles convincerentur impii principes, qui occidere non timerent eum qui suscitare posset a mortuis; et nec beneficiis suscitationis provocati, nec divina suscitantis virtute perterriti, animos ab injusta caede retraherent. Nec transitorie legendum est quare ante sex dies Paschae venisset Jesus Bethaniam; magna enim dignitas senarii numeri est in sanctis Scripturis, et multa opera Domini nostri in senario numero perfecto esse demonstrantur, quia senarius numerus in seipso per suas proprias partes divisus, vel conjunctus, perfectissimus esse constat. Habet enim partes tres in seipso denominatas, id est, unum, duo, tria, nam sexta ejus pars unum est, tertia vero duo, dimidia itaque tria, unum vero et duo, et tria, sex esse dignoscitur; nec aliud ex his tribus partibus conjunctis confici potest, nisi sex tantum nec in alias partes senarius

numerus dividi potest, nisi in has tres, id est, unum duo et tria; nam ipsum Dominum creatorem omnium, hujus mundi creaturas sex diebus perfecisse notissimum est, et sexta die hominem fecisse constat (Gen. II); ad quem serpentina fraude perditum, ante sex dies Paschae venit ipse Filius Dei, per quem creatus est, Bethaniam, ad liberandum; ut qui sexta die creatus est, sexta feria liberaretur; nam sexta feria Christum esse passum, nemini ignotum esse reor. Igitur et mense sexto, annuntiante archangelo, Virgo sacra inspiratione Spiritus sancti eundem Redemptorem nostrum concepisse legitur (Luc. I); qui etiam sexta hora, perfecta aetate, super puteum sedens, mulieri Samaritanae divini fontis fluenta aperire dignatus est (Joan. IV); sexta quoque aetate mundi ipse Creator ad redemptionem mundi, juxta fidem sacrae historiae, venisse jam legitur. Habent quoque hae tres partes, id est, unum, duo, et tria, ex quibus, ut diximus, senarius constat, aliquid mysterii in dispensatione salutis humanae. Primo itaque tempore sub lege naturae, veluti in quadam unitate sancti patres Deo serviebant. Secundo vero tempore lex addita est ad naturam, ut quod mala consuetudo vitiavit in natura, lex reformaret in littera; et fuerunt duo, natura et lex. Tertio itaque tempore venit gratia coelestis per Jesum Christum, et sunt tria: natura, lex et gratia. Sicut nec lex naturae bonum destruxit, ita nec gratia legem solvit, sed adimplevit, naturamque pristinae reddidit nobilitati: natura tamen et lex sine gratia impleri non potuit. Nec sic homini liberum arbitrium datum est, vel legis praeceptum, ut gratia non indigeret, sicut Pelagiana haeresis affirmat. Et ne dicerent machinatores calumniarum, phantastice suscitatum fuisse Lazarum, facta ibi Domino coena, et ipse unus erat ex discumbentibus cum eo, ut dum viventem, loquentem, epulantem, cum suis familiariter conversantem, viderent sive audirent, vel sic suscitantis potentiam agnoscerent, et acciperent gratiam. Mystice autem coena haec dominica, ubi Martha ministrabat, et

Lazarus inter alios discumbebat, fides est Ecclesiae, quae per dilectionem operatur. In qua coena Martha ministrat, cum anima quaeque fidelis operam Domino suae devotionis impendit. Lazarus vero unus fit ex discumbentibus cum Domino, cum etiam hi qui post peccatorum mortem resuscitati ad justitiam sunt, una cum eis qui in sua permansere justitia, de praesentia veritatis exsultantes, poenitentes simul cum innocentibus coelestis gratiae muneribus aluntur. Et bene eadem in coena Bethania celebratur, quae est civitas in latere montis Oliveti, et interpretatur Domus obedientiae. Domus namque obedientiae Ecclesia est, quae fideliter Domini jussis obtemperat; et ipsa est civitas quae super montem misericordiae constituta, numquam potest abscondi (Matth. V); ipsaque de sui latere constructa redemptoris, id est, aqua ablutionis, et sanguine sanctificationis, quae de ipsius latere pro se morientis exiere, imbuta est. Ubi etiam altera soror Lazari Maria, in magnae indicium dilectionis, sicut sequentia monstrant Evangelii, accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, et unxit pedes Jesu, et extersit capillis suis pedes ejus. Quo non solum succedit indicium devotionis, sed et aliarum fidelium Deo animarum signatur pietatis obsequium. Maria autem accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi. Quid namque per libram unguenti, nisi perfectio justitiae exprimitur? quod unguentum ex nardo pistico dicitur esse confectum. Quid enim per unguentum, nisi bonus odor opinionis insinuatus? Et hoc unguentum ex nardo pistico, id est, nardo fideli; nam --- Graece, fides Latine dicitur. Sine fide enim Deo placere impossibile est (Hebr. XI), nec bona fama sine fide catholica fieri poterit. O homo, unge pedes Jesu bene vivendo, dominica sectare vestigia, et capillis exerge. Quae tibi superflua sunt, pedibus Domini necessaria sunt, id est, minimis quibusque in Ecclesia, de quibus in fine dicturus erit Dominus: Quandiu fecistis uni ex minimis his, mihi fecistis (Matth. XXV). Domus autem repleta est odore, id est, Ecclesia, vitae religiosae bona

fama; nam odor bonus est vita bona. Audi Apostolum: Christi bonus odor sumus, inquit, in omni loco (II Cor. II). Et in Canticis canticorum: Unguentum effusum nomen tuum. Item: Dum esset rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum (Cant. I). Ubi aperte quid Maria semel fecerit, typice autem quid omnis Ecclesia, quid anima quaeque perfecta semper faciat, ostenditur.

Dicit ergo ex discipulis ejus Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, et datum est egenis? Vae impio traditori! vae complicibus ejus nequitiae, etiam nunc membra Christi persequentibus, qui famam virtutis, quam ipsi habere non merentur, proximis qui habent invidere non cessant. Et quidem putare possemus Judam ob curam pauperum haec fuisse locutum; sed prodit mentem illius testis verax, qui ait:

Dixit autem, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, et loculos habens, ea quae mittebantur, portabat. Non ergo tunc Judas periit, quando pecunia corruptus Dominum prodidit, sed jam perditus Dominum sequebatur, qui loculos habens dominicos, ea quae mittebantur portabat in ministerium pauperum, quae etiam infideli mente furari solebat. Videns ergo Dominus cor illius, cupiditatis jam sorde pollutum, praevidens pejori proditionis sorde polluendum, commisit ejus fidei quidquid habebant in sacculis, eumque de his quae is vellet facere permisit, ut vel collati honoris, vel habitae memoria pecuniae, mentem ab ipsius venditione revocaret. Verum quia semper avarus eget, neque unquam beneficiorum perfidus meminit impius a furto pecuniae quam portabat, pervenit ad traditionem Domini, qui pecuniam sibi servandam commendabat

Dixit ergo Jesus: Sine illam, ut in diem sepulturae meae servet illud. Quasi innocenter interroganti Judae

Dominus simpliciter et mansuete, quo ministerium Mariae pertineret exposuit, quia ipse videlicet moriturus, et ad sepeliendum aromatibus esset unguendus; ideoque Mariae, cui ad unctionem mortui corporis ejus, quamvis multum desideranti, pervenire non liceret, donatum sit viventi adhuc impendere obsequium, quod post mortem celeri resurrectione praeventa nequiret. Unde bene Marcus Dominum de illa dixisse testatur: Quod habuit haec, fecit; praevenit unguere corpus meum (Marc. XIV). Jam defuncti tangere non potuit, solum quod potuit fecit. Praevenit vivum adhuc funerandi officio donare.

Pauperes enim semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis. Et hic magnae moderamine patientiae Dominus non Judam [Iscariotem] arguit avaritiae, et non pauperum gratia de pecunia loqui, sed ex ratione demonstrat non esse culpandos eos qui ei inter homines conversanti de facultatibus suis ministrarent, cum tam parvo tempore ipse apud Ecclesiam corporaliter esset mansurus, pauperes autem, quibus eleemosyna fieri posset, in ea semper essent habendi.

Cognovit ergo turba multa ex Judaeis, quia illic est, et venerunt non propter Jesum tantum, sed ut Lazarum viderent, quem suscitavit a mortuis. Curiositas hos, non charitas, adduxit ad Jesum; sed nos versa vice, fratres charissimi, si cognoscimus ubi Jesus est, ubi mansionem facit, ubi Bethaniam, id est, domum animae obedientis, in qua habitat, invenit, veniamus illuc contemplatione, non propter hominem tantum, quem a morte corporis suscitatum, spiritualiter vivere donavit, sed ut bonam hominis vitam imitando, per hoc ad visionem Jesu pertingere mereamur, quia pro certo cognovimus ubi Jesus est. Resurrexit enim post mortem, et ascendit in coelum, ubi habet mansionem perpetuam. Ipsa est vera Bethania, civitas, scilicet, coelestis, quam nullus valet nisi obediens intrare.

Cogitaverunt autem principes sacerdotum, ut et Lazarum interficerent, quia multi propter illum abibant ex Judaeis, et credebant in Jesum. O caeca caecorum versutia, occidere velle suscitatum, quasi non posset suscitare occisum, qui poterat defunctum. Et quidem se utrumque posse docuit, qui et Lazarum defunctum, et seipsum suscitavit occisum. Postquam Dominus quatruiduanum mortuum suscitavit stupentibus Judaeis, et aliis eorum invidendo credentibus, aliis invidendo pereuntibus, et discubuit in domo Jesus, recumbente quoque Lazaro qui fuerat a mortuis suscitatus, post unguentum diffusum super pedes ejus, unde domus odore completa est, de quibus in superioribus, quantum potuimus, tractavimus; nunc videndum est quid ante Domini passionem gestum est. Dicit enim evangelista:

In crastinum autem turba multa quae convenerat ad diem festum, cum audissent quia venit Jesus Jerosolyman, acceperunt ramos palmarum, et processerunt obviam ei, et clamabant: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Rami palmarum laudes sunt significantes victoriam, qui erat Dominus mortem moriendo superaturus, et tropaeo crucis de diabolo mortis principe triumphaturus. Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini. Notandum sane quod Hosanna verbum Hebraicum compositum est ex duobus, corrupto et integro. Salva namque, sive salvifica, apud eos dicitur hosi; anna vero interjectio est deprecantis, quomodo apud Latinos interjectio est dolentis heu, et interjectio admirantis papae. Denique in Psalmo ubi LXX Interpretes transtulerunt: O Domine, salvum me fac (Psal. CXVIII), in Hebraeo scriptum est: hosanna anna Adonai, quod interpres noster Hieronymus diligentius elucidans ita transtulit: Obsecro, Domine, salva, obsecro. Eamdem namque significationem habet ipsum verbum obsecrationis. Hosanna itaque salva, obsecro, significat, consumpta littera vel vocali quae

verbum prius terminat, cum perfecte dicitur hosi, per virtutem litterae vocalis aleph, a qua verbum sequens incipit anna; quod metrici in versibus scandendis synaloephen vocant, quamvis illi scriptam litteram scandentes transilient: in hoc autem verbo hosanna, iod littera nec saltem scribatur, sed sensu loquentium salvo, funditus intermittatur. Benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel: sic accipiendum est, ut in nomine Domini Dei Patris intelligatur; quamvis possit intelligi etiam in nomine suo, quia et ipse Dominus est. Unde alibi scriptum est: Pluit Dominus a Domino. Verba ejus melius nostrum dirigunt intellectum qui ait: Ego veni in nomine Patris mei et non suscepistis me; alius veniet in nomine suo, hunc suscipietis (Joan. V). Humilitatis enim magister est Christus, qui humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philipp. II). Non itaque amittit divinitatem, quando nos docet humilitatem. In illa Patri est aequalis, in hac nobis similis. Per quod Patri est aequalis, nos ut essemus creavit. Per quod nobis est similis, ne periremus redemit. Has ei laudes turba dicebat: Hosanna, benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Quam vocem mentis invidentia principes Judaeorum perpeti non poterant, quando regem suum Christum tanta multitudo clamabat. Sed quid fuit Domino Regem esse Israel, qui magnum fuit Regi saeculorum, Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel est Christus ad exigendum tributum, vel ferro exercitum armandum, hostesque debellandos, sed Rex Israel, quod mentem regat, quod in aeternum consulat, quod in regnum coelorum credentes, sperantes, amantesque perducatur. Dei ergo Filius aequalis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia, quod rex esse voluit Israel, dignatio est, non promotio; miserationis indicium est, non potestatis augmentum. Qui enim appellatus est Rex Judaeorum, in coelis est Dominus angelorum.

Et invenit Jesus asellum, et sedit super eum. Hic breviter dictum est. Nam quemadmodum sit factum, apud alios evangelistas plenissime legitur. Adhibetur autem huic facto propheticum testimonium, ut appareret quod magni principes Judaeorum eum non intelligebant, in quo implebatur quod legebant. Invenit ergo Jesus asellum, et sedit super eum.

Sicut scriptum est: Noli timere, filia Sion: ecce Rex tuus veniet sedens super pullum asinae. Haec filia Sion, cui divinitus ista dicuntur, in illis erat ovibus quae vocem pastoris audiebant. In illa erat multitudo quae Dominum venientem tanta devotione laudabat, tanto agmine deducebat: ei dictum est: Noli timere, illum agnosce qui a te laudatur, et noli trepidare cum loquitur, quia ille sanguis fundetur, per quem tuum delictum deleatur, et vita redimatur. Sed pullum asinae in quo nemo sederat (hoc enim apud alios evangelistas invenitur) intellige populum gentium, qui legem Domini non acceperat; asinam vero (quia utrumque jumentum Domino adductum est) plebem eam quae veniebat ex populo Israel, non indomita tamen, sed quae praesepe Domini agnovit.

Haec non cognoverunt discipuli ejus primum, sed quando glorificatus est (id est, quando virtutem suae resurrectionis ostendit) tunc recordati sunt quia haec erant scripta de eo. Recolentes quippe secundum Scripturam, quae ante passionem, vel in Domini passione completa sunt, ibi et hoc invenerunt, ut secundum eloquia prophetarum in pullo asinae sederet.

Testimonium perhibebat turba quae erat cum eo quando Lazarum vocavit de monumento et suscitavit eum a mortuis; propterea et obviam venit ei turba, qui audierunt eum fecisse hoc signum. Pharisei ergo dixerunt ad semetipsos: Videtis quia nihil proficimus; ecce mundus totus post eum abit. Turba turbavit turbam. Quid

autem invides, caeca turba, quia post eum vadit mundus per quem factus est mundus?

Erant autem gentiles quidam ex his, qui ascenderant, ut adorarent in die festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, qui erat a Bethsaida Galilaeae, et rogabant eum dicentes, Domine, volumus Jesum videre. Venit Philippus, et dicit Andreae. Andreas rursus et Philippus dicunt Jesu. Videamus quid Dominus ad ista responderit. Ecce voluerunt eum Judaei occidere, gentiles videre. Sed etiam illi ex Judaeis erant qui clamabant: Benedictus qui venit in nomine Domini rex Israel. Ecce illi ex circumcissione, isti ex praepotio, velut arietes de diverso venientes, et in unam fidem Christi pacis osculo concurrentes. Audiamus ergo vocem lapidis angularis.

Jesus autem, inquit, respondit eis dicens: Venit hora ut clarificetur Filius hominis. Hic quisquam forsitan putet ideo se dixisse glorificatum, quia gentiles eum volebant videre. Non ita est, sed videbat ipsos gentiles post passionem et resurrectionem suam in omnibus gentibus credituros, quia, sicut dicit Apostolus, Caecitas ex parte in Israel facta est, donec plenitudo gentium intraret (Rom. XI). Ex occasione igitur istorum gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem gentium, et promittit jamjamque adesse horam glorificationis suae, qua facta in coelis, gentes fuerant crediturae. Unde praedictum est: Exaltare super coelos, Deus, et super omnem terram gloria tua (Psal. LVI). Haec est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus: Caecitas ex parte in Israel facta est, donec plenitudo gentium intraret (Rom. XI). Sed altitudinem glorificationis oportuit ut praecederet humilitas passionis. Ideo secutus adjunxit:

Amen, amen dico vobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Se autem dicebat

ipsum esse mortificandum, et multiplicandum: mortificandum infidelitate Judaeorum; multiplicandum fide omnium populorum. Jam vero exhortans ad passionis suae sectanda vestigia,

Qui amat, inquit, animam suam, perdet eam. Quod duobus modis intelligi potest: qui amat, perdet, id est, si amas, perde; si cupis vitam tenere in Christo, noli timere mori pro Christo. Item, alio modo, qui amat animam suam, perdet eam; noli amare in hac vita, ne perdas in aeterna vita. Hoc autem quod posterius dixi, magis habere videtur evangelicus sensus. Sequitur enim:

Et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam aeternam custodit eam. Ergo quod supra dictum est, qui amat, subintelligitur, in hoc mundo, ipse utique perdet; qui autem odit, utique in hoc mundo, in vitam aeternam ipse custodit eam. Magna et mira sententia, quemadmodum sit hominis in animam suam amor ut pereat, odium ne pereat. Si male amaveris, tunc odisti, si bene oderis, tunc amasti. Felices qui oderunt custodiendo, ne perdant amando. Hic animae nomine vita praesens designatur, vel etiam hujus vitae delectatio, quae perdenda est, ut feliciter invenias voluntatem tuam in regno Dei, quam fortiter vicisti in hoc saeculo; nam sancti martyres odio habuerunt hanc praesentem vitam pro Christi nomine, dum magis voluerunt hanc praesentem vitam perdere, quam Christum negare, implentes quod sequitur: Si quis ministrat, me sequatur. Quid est, me sequatur, nisi me imitetur? Christus enim pro nobis passus est, ait apostolus Petrus, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus (I Pet. II). Ecce quod dictum est.

Si quis mihi ministrat, me sequatur. (Quo fructu, qua mercede, quo praemio?) Et ubi sum, inquit, ego, illic et ministri mei erunt. Merces est amoris, et operis pretium

quo ministratur Christo, esse cum illo cui ministratur. Ubi enim bene erit sine illo? aut quomodo male esse poterit cum illo? Audi evidentius:

Et si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus? Quo honore, nisi ut sit cum filio ejus? Quod enim superius ait: Ubi ego sum, illic et minister meus erit; hoc intelligitur exposuisse cum dicit: Honorificabit eum Pater meus. Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quam ut sit ubi est unicus, non aequalis factus divinitati, sed consociatus aeternitati? Quid sit autem ministrare Christo, cui operi merces tanta promittitur, considerandum est. Si quis mihi ministrat, me sequatur: hoc intelligi voluit, ac si diceret: Si quis me non sequitur, non mihi ministrat: Ministrant ergo Jesu Christo, qui non sua quaerunt, sed quae Jesu Christi, hoc enim est, me sequatur, vias ambulet meas, non suas, sicut alibi scriptum est: Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ille ambulavit, et ipse ambulare (I Joan. II). Etiam si porrigit esurienti panem, debet misericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi quaerere quam opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis. Illi dicitur: Cum uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti. Nec ea tantum quae ad misericordiam pertinent corporalem, sed omnia opera propter Christum faciens, tunc erunt bona, quoniam finis legis Christus, ad justitiam omni credenti. Credens, minister est Christi usque ad illius opus magnae charitatis, quod est animam suam pro fratribus ponere, hoc est enim et pro Christo ponere, quia et hoc propter sua membra dicturus est: Cum pro istis fecistis, pro me fecistis (Rom. X). De tali quippe opere etiam se ministrum facere et appellare dignatus est, ubi ait: Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, et animam suam ponere pro multis (Matth. XX). Hinc est ergo unusquisque minister Christi, unde est et minister Christus. Sic ministrantem Christo honorificat Pater ejus

honore illo magno, ut sit cum Filio ejus, nec umquam deficiat fides ejus. Communiter vero de omnibus ait: Si quis mihi ministrat. Omnis enim quicumque bene agit, Christo ministrat. Unde unusquisque pro modulo suo ministret Christo, bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus quibus potuerit praedicando. Qui vero bene viventes exhortatur ut permaneant in bene vivendo, ministrat Christo. Qui vero humiliter admonenti se obedit, ministrat Christo, et qui fideliter in hoc saeculo ministrat Christo, feliciter in futuro saeculo regnat cum Christo. Cum Dominus Jesus praedixisset in grano sinapis passionem suam, et suos hortaretur ministros ut sequerentur eum, ad nostram rursus infirmitatem suam temperavit affectum, et ait:

Nunc anima mea turbata est. Unde turbata est, Domine Jesu, anima tua? Numquid non ideo animam accepisti, et hominem perfectum, ut patereris in eo? Video te, Domine, nostram infirmitatem in te transferre, et in te causam suscipere nostram. Ideo turbatus es, quia voluisti; sicut natus fuisti, quia voluisti; nam paulo ante de te dictum est, ubi Lazarum suscitasti: Turbavit semetipsum; nam his verbis ab infirmitate nostra rapuit nos ad firmitatem suam. Vox est enim fortitudinis Domini, ubi ait: Venit hora ut clarificetur Filius hominis. Vox est infirmitatis nostrae, dum ait: Nunc anima mea turbata est. O Domine mediator Deus supra nos, homo propter nos, agnosco misericordiam tuam. Nam quod tu tantus tuae charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui suae infirmitatis necessitate turbantur, ne desperando pereant, consolaris. Audi ergo, o miles Christi, quid deinde subjungat. Cum dixisset: Nunc anima mea turbata est. Et quid dicam, inquit:

Pater, salvifica me ex hac hora, sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica tuum nomen. Docuit te quid cogites, docuit quid dicas, quem invoces, in quo

speres, cujus voluntatem certam atque divinam tuae voluntati humanae infirmaeque praeponas. Non ideo tibi videatur ex alto deficere, quia te vult ab imo prospicere. Nam et tentari dignatus est a diabolo (Matth. IV), a quo utique si nollet non tentaretur. Et ea respondit diabolo, quae tu in tentationibus debeas respondere. Et ille quidem tentatus est, sed non periclitatus, ut doceret te in tentatione periclitantem tentatori respondere, et post tentatorem non ire, sed de periculo tentationis exire. Sicut autem hic dixit: Nunc anima mea turbata est, ita etiam ibi dicit: Tristis est anima mea usque ad mortem. Et: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste (Matth. XXVI). Hominis suscepit infirmitatem, ut doceat sic contristatum et conturbatum quod sequitur dicere: Verum non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater. Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cum voluntati humanae voluntas divina praeponitur. Quid est autem: Clarifica tuum nomen, nisi in sua passione et resurrectione? Quid est ergo aliud, nisi ut Pater clarificet Filium, qui clarificat nomen suum, etiam in similibus passionibus servorum suorum?

Venit ergo vox de coelo: Et clarificavi, et iterum clarificabo. Et clarificavi, antequam facerem mundum; et iterum clarificabo resurgentem a mortuis, et ascendentem in coelum. Et aliter intelligi potest: Et clarificavi, cum de virgine natus est (Matth. I), cum de coelo per indicem stellam a Magis adoratus est, cum a sanctis sancto Spiritu plenis agnitus est (Matth. II), cum descendente Spiritu in specie columbae declaratus, cum voce de coelo sonante monstratus (Matth. III), cum in monte transfiguratus (Matth. XVII), cum miracula multa fecit, cum multos sanavit atque mundavit, cum de paucissimis panibus tantam multitudinem pavit (Matth. XIV), cum ventis et fluctibus imperavit, cum mortuos suscitavit (Luc. VIII). Et iterum clarificabo, cum resurget a mortuis (Joan. XI), cum mors ei ultra non dominabitur

(Rom. VI), cum exaltabitur super coelos Deus, et super omnem terram gloria ejus (Psal. LVI).

Turba ergo quae stabat et audiebat, dicebat tonitruum factum esse. Alii dicebant: Angelus ei locutus est. Respondit Jesus, et dixit: Non propter me vox haec venit, sed propter vos. Hic ostendit illa vice non sibi indicatum quod jam sciebat, sed eis quibus indicari oportebat. Sicut autem illa vox non propter eum, sed propter illos divinitus facta est, sic anima ejus non propter eum, sed propter alios voluntate turbata est.

Nunc judicium est mundi. Non enim de futuro judicio hoc dictum esse putamus, quod in fine mundi futurum est, ubi boni et mali separabuntur aeterna divisione, sed de judicio quod quotidie in sancta Dei Ecclesia solet esse. Possidebat ergo diabolus genus humanum, et reos simpliciorum tenebat chirographo peccatorum, dominabatur in cordibus infidelium. Ad creaturam colendam deserendo Creatore deceptos captivosque trahebat. Per Christi autem fidem, quae morte ejus et resurrectione firmata est, per ejus sanguinem, qui in remissionem fusus est peccatorum, millia credentium a dominatu diaboli liberantur, Christi corpori copulantur, et sub tanto capite uno ejus spiritu fidelia membra vegetantur. Hoc vocabat judicium, hanc discretionem, hanc a suis redemptis diaboli expulsionem. Denique, attende quid dicat, quasi quaereremus quid esset quod ait: Nunc judicium est mundi, secutus exposuit, ait enim:

Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras. Audivimus quale dixerit esse judicium. Non ergo illud quod in fine venturum est, ubi vivi et mortui judicandi sunt, aliis ad sinistram, aliis ad dexteram separatis; sed judicium quo princeps hujus mundi ejicietur foras. Quomodo ergo intus erat? quo eum dixit ejiciendum foras? Nunc, inquit, princeps hujus mundi ejicietur foras, hoc intelligendum

est quod nunc fit, non quod tantum post futurum esse in novissimo die praevidebat. Ergo Dominus, quod sciebat post passionem et glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intus erat, cui quando ex fide renuntiatur, ejicitur foras, dicit: Nunc princeps mundi hujus ejicietur foras. Sed dicit aliquis: Numquid de cordibus patriarcharum et prophetarum veterumque justorum non est ejectus foras? Ejectus est plane. Quomodo ergo dictum est: Nunc ejicietur foras? Quomodo putamus, nisi quia tunc quod in hominibus paucissimis factum est, nunc in multis magnisque populis jam futurum esse praedictum est? sicut illud quod dictum est: Spiritus autem nondum erat datus, quia Jesus nondum erat glorificatus (Joan. VII); potest similem habere quaestionem, et similem solutionem. Non enim sine Spiritu sancto futura praenuntiaverunt prophetae (I Pet. I), aut non etiam Dominum infantem in Spiritu sancto Simeon senex et Anna vidua cognoverunt (Luc. II), et Zacharias et Elizabeth, qui de illo nondum nato, sed jam concepto tanta per Spiritum sanctum praedixerunt (Luc. I); sed Spiritus nondum erat datus, id est, illa abundantia gratiae spiritualis, qua congregati linguis omnium loquerentur, ac sic in linguis omnium gentium futura praenuntiaretur Ecclesia: qua gratia spirituali populi congregarentur, qua longe lateque peccata dimitterentur, et millia millium Deo reconciliarentur. Quid ergo, ait quispiam; quia diabolus e credentium cordibus ejicitur foras, jam fidelium neminem tentat? imo vero tentare non cessat; sed aliud est intrinsecus regnare, aliud forinsecus oppugnare. Aliud est vulnerare, aliud occidere. Sed si vulnerat, adest qui sanat, quia sicut pugnantibus dictum est: Haec scribo vobis, ut non peccetis (I Joan. II), ita qui vulnerantur quod sequitur audiunt: Et si peccaveritis, advocatum habemus ad Patrem, Jesum Christum justum, et ipse est propitiatio peccatorum nostrorum (Ibid.). Quid enim oramus cum dicimus: Dimitte nobis debita nostra

(Matth. VI), nisi ut vulnera nostra sanentur? Et quid aliud petimus cum dicimus, Et ne nos inferas in tentationem? nisi, ne ille qui insidiatur, vel certe extrinsecus nullus irrumpat ex parte, vel nulla nos fraude decipiat, nullis nos subvertat machinis. Quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus est foras. Sed nisi Dominus custodierit civitatem, in vanum vigilat qui custodit eam (Psal. CXXVI). Nolite ergo de vobis ipsis praesumere, si non vultis foras ejectum diabolum intro iterum revocare. Absit autem ut diabolum mundi principem ita dictum existimemus, ut eum coelo et terrae dominari posse credamus; sed mundus appellatur in malis hominibus, qui toto terrarum orbe diffusi sunt, sicut appellatur domus in his a quibus inhabitatur, secundum quod dicimus, bona domus est, vel mala domus est, non quando reprehendimus sive laudamus aedificium parietum atque tectorum, sed ipsos mores vel bonorum hominum vel malorum. Sic ergo dictum est: Princeps hujus mundi, id est, princeps malorum hominum, qui habitant in mundo. Appellatur etiam mundus in bonis, qui similiter toto terrarum orbe diffusi sunt, inde dicit Apostolus: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. III). Hi sunt ex quorum cordibus princeps mundi ejicietur foras. Cum ergo dixisset: Nunc princeps hujus mundi ejicietur foras,

Et ego, inquit, si exaltatus fuero a terra, omnia traham post me. Quae omnia? nisi ex quibus ille ejicitur foras. Non autem dixit omnes, sed omnia. Non enim omnium est fides. Non itaque hoc ad universitatem hominum retulit, sed ad creaturae integritatem, id est, spiritum et animam et corpus, et illud quod intelligimus, et illud quod videmus, et illud quod visibiles et contrectabiles sumus. Qui enim dixit: Capillus capitis vestri non peribit (Luc. XXI), omnia trahit post se. Aut si omnia ipsi homines intelligendi sunt, omnia praedestinata ad salutem possumus dicere, ex quibus omnibus ait nihil esse perituum, cum supra de suis ovibus loqueretur. Aut

certe omnia hominum genera, sive in linguis, sive in gradibus honorum omnium, sive in diversitatibus ingeniorum omnibus, sive in artium licitarum et utilium professionibus omnibus, et quidquid aliud dici potest secundum innumerabiles differentias quibus inter se per sola peccata homines distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, a rege usque ad mendicum: Omnia, inquit, traham post me, ut sit caput eorum, et illa membra ejus. Sed si exaltatus fuero, inquit, a terra, hoc est, cum exaltatus fuero. Non enim dubitat futurum esse quod venit implere. Hoc referatur ad illud quod superius ait: Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet. Si autem mortuum fuerit granum, multum fructum affert. Nam exaltationem suam quid aliud dixit, quam in cruce passionem? quod et ipse evangelista non tacuit. Subjunxit enim, et ait: Hoc autem dicebat significans qua morte esset moriturus.

Respondit ei turba: Nos audivimus ex lege, quia Christus manet in aeternum; et quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? Quis iste? Memoriter tenuerunt quod Dominus dicebat assidue Filium hominis se esse. Nam hoc loco non ait: Si exaltatus fuerit a terra Filius hominis, sed, sicut superius dixerat, quando nuntiati sunt gentiles illi qui eum videre cupiebant: Venit hora, ut glorificetur Filius hominis. Hoc itaque isti animo retinentes, et quod nunc ait: Cum exaltatus fuero a terra, mortem crucis intelligentes, quaesierunt ab illo et dixerunt:

Nos audivimus ex lege quia Christus manet in aeternum; et quomodo tu dicis: Oportet exaltari Filium hominis? Si enim Christus est, inquiunt, manet in aeternum; si manet in aeternum, quomodo exaltabitur a terra? id est, quomodo crucis passione morietur? Hoc enim eum dixisse intelligebant, quod facere cogitabant.

Non ergo eis verborum istorum obscuritatem aperuit infusa sapientia, sed stimulata conscientia.

Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum lumen in vobis est. Hinc est quod intelligetis, quod Christus manet in aeternum.

Ergo ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebrae comprehendant. Ambulate, accedite, totum intelligite, et moriturum Christum, et victurum in aeternum, et sanguinem fusurum quo redimat, et ascensurum in sublimia quo perducatur. Tenebrae autem vos comprehendent, si eo modo credideritis Christi aeternitatem, ut negetis in eo mortis humilitatem.

Et qui ambulat in tenebris, nescit quo vadat. Sic potest offendere in lapidem offensionis, et petram scandali (Rom. IX), quod fuit Dominus caecis Judaeis, sicut credentibus lapis quem reprobaverunt aedificantes, factus est in caput anguli (Matth. XXI). Hinc dedignati sunt credere in Christum, quia eorum impietas contempsit mortuum, risit occisum; et ipsa erat mors grani multiplicandi, et exaltatio trahentis post se omnia.

Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis. Cum aliquid veri auditum habetis, credite in veritate. Et considerandum quod non ait: Videte lucem, sed, Credite in lucem, videndam post hujus vitae viam. Seipsum enim (ut dictum est) dicit lucem, in quam oportet credere, suam per hoc deitatem significans.

Haec locutus est Jesus, et abiit, et abscondit se ab eis. Non ab eis qui credere et diligere coeperant, non ab eis qui cum ramis palmarum et laudibus obviam venerant, sed ab eis qui videbant et invidebant, quia nec videbant, sed in lapidem illum caecati offendebant. Cum autem se abscondisset Jesus ab eis, qui illum occidere cupiebant

(quod saepe propter oblivionem commonendi estis), nostrae infirmitati consuluit, non suae potestati derogavit. Praenuntiata Dominus Christus passione sua in exaltatione crucis, quod Judaei intelligentes quaestionem proposuerunt quomodo diceret se esse moriturum, cum ex lege audierint quod Christus manet in aeternum, deinde intulit evangelista, et ait:

Cum autem tanta signa fecisset coram eis, non credebant in eum, ut sermo Isaiae prophetae adimpleretur, quem dixit, Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est? Quis, pro raritate posuit, quia quod sancti prophetae a Deo audierunt, et in populo praedicaverunt, paucissimi crediderunt. Ubi in eo quod ait: Brachium Domini cui revelatum est? satis ostendit brachium Domini ipsum Dei Filium nuncupatum, non quod Deus Pater figura determinetur carnis humanae, eique Filius tamquam membrum corporis haereat; sed quia omnia per ipsum facta sunt, ideo brachium Domini dictus est. Sicut enim tuum est brachium per quod operaris, sic Dei brachium dictum est ejus verbum, quia per verbum operatus est mundum. Cur enim homo brachium ut aliquid operetur extendit, nisi quia non continuo fit quod dixerit? si autem tanta potestate praevaleret, ut sine illo corporis motu fieret quod diceret, brachium ejus esset verbum ejus. Sed Dominus Jesus Dei Patris unigenitus Filius, sicut non est paterni corporis membrum, ita non est cogitabile vel sonabile ac transitorium verbum, quia cum omnia per ipsum facta sunt, Deus erat Verbum (Joan. I). Quem evangelista Verbum nominavit esse apud Deum, hunc propheta brachium Domini nominavit. Dum brachium Domini audivimus, Dei virtutem et Dei sapientiam Christum agnoscamus, per quem facta sunt omnia. Omnia enim in sapientia fecisti (Psal. CIII), dicit Psalmista. Non est enim ipse qui Pater, sed unum sunt ipse et Pater, et aequalis Patri, ubique totus. Hic quaestio difficilis oritur:

quid fecissent Judaei mali, vel quae culpa illorum esset, ut non crederent, si necesse erat ut sermo Isaiae prophetae impleretur quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? et brachium Domini cui revelatum est (Isa. LIII)? Cui quaestioni respondemus Deum, praescium futurorum, per prophetam praedixisse, tamen non fecisse. Non enim propterea quemquam Deus ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata jam novit. Ipsorum enim praescivit peccata, non sua, non cujusquam alterius, sed ipsorum. Quapropter, si ea quae ille praescivit ipsorum, non sunt ipsorum, non vera praescivit. Sed quia illius praescientia falli non potest, sine dubio non alii, sed ipsi peccant, quos Deus peccaturos esse praescivit. Fecerunt ergo peccatum Judaei, quod eos facere non compulit, cui peccatum non placet, sed facturos esse praedixit, quem nihil latet. Sed ea quae sequuntur Evangelii verba urgent, et profundiorum quaestionem faciunt. Dicitur enim hic quasi causa sit incredulitatis illorum, qui illorum oculos excaecavit, et cor induravit. Hoc omnino de Deo dicitur, non de diabolo. Sed causa quaerenda est cur propheta dixisset hoc Deum fecisse, quam, eo donante, quantum poterimus, exponamus. Non poterant credere, quia hoc propheta praedixit, quia Deus hoc futurum esse praescivit. Quare autem non poterant, si a me quaeratur, respondeo quia nolebant. Malam quippe eorum voluntatem praevidit Deus, et per prophetam praenuntiavit ille cui abscondi futura non possunt, et hanc excaecationem vel indurationem mala eorum meruisse voluntate. Sic enim excaecat, sic obdurat Deus, deserendo, et non adjuvando, quod occulto nobis iudicio facit, sed numquam injusto. Cum ergo Paulus apostolus hanc ipsam difficillimam quaestionem tractaret, ait: Numquid iniquitas est apud Deum? Absit (Rom. IX). Si ergo absit ut sit iniquitas apud Deum, sive quando adjuvat, sive quando non adjuvat, iuste facit, quia omnia non temeritate, sed iudicio facit. Porro si iudicia sanctorum iusta sunt, quanto magis sanctificantis et

justificantis Dei? Justa ergo sunt, sed occulta. Ideo cum quaestiones hujusmodi in medium venerint, quare alius sic, et alius sic judicetur, quare ille Deo deserente excaecatur, ille Deo adjuvante illuminatur, non nobis iudicium de iudicio tanti iudicis usurpemus, sed contremiscentes exclamemus cum Apostolo: O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei, quam inscrutabilia sunt iudicia eius et investigabiles viae eius (Rom. XI)! De talibus vero quaestionibus vel iudiciis Dei admonentem audiamus Scripturam, atque dicentem: Altiora te ne quaesieris, et fortiora te ne perscrutatus fueris (Eccli. III). Perveniamus ergo in viam fidei, hanc perseverantissime teneamus. Ipsa perducit ad cubiculum regis, in quo sunt omnes thesauri sapientiae absconditi (Coloss. II). Non enim Dominus ipse Jesus Christus suis illis magnis et praecipue electis discipulis invidebat, quando dicebat: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo (Joan. XVI). Ambulandum est, proficiendum est, crescendo est, ut sint corda nostra capacia earum rerum quas capere modo non possumus. Quod si nos ultimus dies proficientes invenerit, ibi discemus quod hic non potuimus. Non itaque mirum est quia non poterant credere, quorum voluntas sic superba erat, ut ignorantes Dei iustitiam, et suam volentes constituere (Rom. X), sicut de illis dicit Apostolus, iustitiae Dei noluerint esse subjecti. Quia enim non ex fide, sed tanquam ex operibus tumuerunt, ipso suo timore caecati offenderunt in lapidem offensionis. Sic autem dictum est, non poterant, ubi intelligendum est quod nolebant, quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro: Si credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest (II Tim. II). Sicut laus est voluntatis divinae, quod illos salvos fieri voluit, ita quod illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanae. Hoc de Judaeis qui excaecati et indurati sunt, Deus praescivit, atque in eius spiritu propheta praedixit. Quod vero addidit: Et convertantur, et sanem eos, utrum subaudiendum sit, id est, non convertantur, connexa

desuper sententia ostendit, ubi dictum est: Ut non videant oculis, et intelligant corde, quia et hic utique dictum est, non intelligant. Et ipsa enim conversio de illius gratia est, cui dicitur: Deus virtutum, converte nos (Psal. LXXIX). An forte et hoc de supernae medicinae misericordia factum intelligendum est, quoniam perversae et supernae voluntatis erant, et justitiam suam constituere volebant, ut ad hoc desererentur, et caecarentur; ad hoc, inquam, excaecarentur, ut offenderent in lapidem offensionis, et implerentur facies eorum ignominia, et ita humiliati quaerent nomen Domini, et non suam qua inflatur superbus, sed justitiam Dei, qua justificatur impius? Hoc enim multis eorum profecit in bonum, qui, de suo scelere compuncti, in Christum postea crediderunt: pro quibus et ipse oraverat, dicens: Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt (Luc. XXIII). Sequitur:

Verumtamen et ex principibus multi crediderunt in eum, sed propter Phariseos non confitebantur, ut de synagoga non ejicerentur. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Videte quemadmodum notaverit evangelista et improbaverit quosdam, quos tamen in eum dixit credidisse, qui in hoc ingressu fidei, si proficerent, amorem quoque humanae gloriae proficiendo superarent, quem superaverat Apostolus, dicens: Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Galat. VI). Ad hoc enim et ipse Dominus crucem suam, ubi eum dementia superbae impietatis irrisit, in eorum qui illum crederent frontibus fixit, ubi est quodammodo sedes verecundiae, ut se nomine ejus fides non erubescat, et magis Dei gloriam quam hominum diligant. Loquente Domino Jesu Christo apud Judaeos, et tanta miraculorum signa faciente, quidam crediderunt praedestinati in vitam aeternam, quos etiam vocavit oves suas. Quidam vero non crediderunt, nec poterant credere, eo quod occulto, nec tamen injusto judicio Dei fuerant

excaecati. Alii vero palam credentes, et cum ramis palmarum occurrentes, alii vero occulte credentes, sed propter Phariseos non confitentes, quos evangelista notavit cum dixit: Dilexerunt gloriam hominum magis quam gloriam Dei. Gloria Dei est publice confiteri Christum, sicut martyres sancti fecerunt: de quibus alio loco ipse Dominus ait: Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo. Qui confitetur Christum confessione laudis, confitebitur, id est, laudabitur a Christo coram Deo Patre. His ita se habentibus, et sua jam propinquante passione.

Jesus clamavit et dixit: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me. Jam dixerat quodam loco: Doctrina mea non est mea, sed ejus qui me misit (Joan. VII). Ubi intelleximus eum doctrinam suam dixisse verbum Patris, quod est ipse; et hoc significasse dicendo: Doctrina mea non est mea, sed ejus qui me misit, quod a seipso ipse non esset, sed haberet a quo esset. Deus enim de Deo filius Patris; Pater autem non Deus de Deo, sed Deus Pater filii. Nunc autem quod ait: Qui credit in me, non credit in me, sed in eum qui misit me; quomodo intellecturi sumus nisi quia homo apparebat hominibus, cum lateret Deus? et ne putarent hoc eum esse tantummodo quod videbant, talem ac tantum sed volens credi qualis et quantus est Pater: Qui credit in me, inquit, non credit in me, id est, quod videt, sed in eum qui misit me, id est in Patrem; unde necesse est ut eum credat filium habere; et dum Patrem credit aeternum, credat et filium habere coaeternum sibi, et consubstantialem sibi. Propterea dixit: Qui credit in me, non credit in me, nolens ut totum quod de Christo creditur secundum hominem crederetur. Ille bene credit in me, qui secundum id quod videt me, non tantum credit in me, sed secundum id quod credit in me credit aequalem esse Patri. Ac ne putaretur sic voluisse intelligi Patrem, tamquam Patrem multorum

filiorum per gratiam regeneratorum, non unici Verbi aequalis sibi, continuo subiecit:

Et qui videt me, videt eum qui misit me. Usque adeo non distat inter eum et me, ut qui me videt videat eum qui misit me. Haec visio intellectualis, non carnalis, debet intelligi, quae modo in laude est sanctorum, post resurrectionis ultimae diem in re aeternae beatitudinis erit, de qua alibi ait: Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. V). Attendamus caetera. Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Dixit quodam loco discipulis suis: Vos estis lumen mundi. Non potest abscondi civitas super montem constituta; neque accendunt lucernam, et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt. Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant opera vestra bona, et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est (Matth. V). Non tamen dixit: Vos lux venistis in mundum, ut omnis qui credit in vos, in tenebris non maneat. Nusquam hoc legi posse confirmo. Lumina ergo sunt omnes sancti; sed credendo illuminantur ab eo, a quo si quis recesserit, tenebrabitur. Lumen autem illud quod illuminat, a se recedere non potest, quia incommutabile omnino est. Cum autem dicit: Omnis qui credit in me, in tenebris non manet, satis manifestat omnes se in tenebris invenisse; sed ne in eis tenebris remaneant, in quibus inventi sunt, debent credere in lucem quae venit in hunc mundum, quia per illam factus est mundus.

Et si quis audierit, inquit, verba mea, et non custodierit, ego non judico eum. Audite, quomodo dicit Filius: Ego non judico eum, cum dicit alio loco: Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio (Joan. V): nisi quia intelligendum est quod sequitur:

Non enim veni, inquit, ut iudicem mundum, sed ut salvum faciam mundum. Nunc ergo est tempus misericordiae, post erit iudicii, quia misericordiam, inquit, et iudicium cantabo tibi, Domine (Psal. C). Sed de ipso etiam futuro novissimo iudicio videte quid dicat:

Qui spernit me, et non accipit verba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die. Non ait: Qui spernit me, et non accipit verba mea, ego eum non iudico in novissimo die. Venit enim Filius Dei ad salvandum, non ad iudicandum. Ideo dixit: Non iudico eum, id est modo in praesenti, sed iudico eum in novissimo die. Cum enim dixisset: Qui spernit me, et non accipit verba mea, habet qui iudicet eum, exspectantibus quisnam ille esset, cautus adjunxit: Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in novissimo die. Satis manifestavit seipsum iudicaturum in novissimo die. Seipsum quippe locutus est, seipsum annuntiavit, seipsum januam posuit, qua ipse ad oves pastor intraret. Aliter itaque iudicabuntur qui non audierunt, et qui audierunt et contempserunt. Qui enim sine lege peccaverunt, ait Apostolus, sine lege peribunt; et qui in lege peccaverunt, per legem iudicabuntur (Rom. II).

Quia ego, inquit, ex me non sum locutus. Ideo se dicit non locutum ex seipso. Jam hoc saepe diximus, quod Filius a se non est, sed a Patre, ideo adjunxit:

Sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit quid dicam, et quid loquar. Non enim locorum spatio, non syllabarum expressione, non vocali sono Pater filio loquitur, ut filius mandatum Patris audiat, sicut Filius hominis ab homine audire solet quid Pater mandet illi; sed unicus Filius est Verbum Patris, et Sapientia Patris, in illo sunt omnia mandata Patris. Neque enim mandatum Patris aliquando Filius nescivit, ut eum necesse esset ex tempore habere quod accepit, ut nascendo accipere,

dederitque illi gignendo Pater quod non haberet, sed eum genuit vitam habentem, sicut superius ait: Sicut Pater habet vitam, sic dedit et Filio vitam habere in semetipso (Joan. V), id est, genuit Filium vitam habentem in semetipso. Sic dicit hic: Sicut mandatum dedit mihi. Et quia aeterna ipsa nativitas numquam non fuit, Filius qui est vita, et sicut est vita aeterna, sic est qui natus est vita aeterna, ita et mandatum, non quod Filius non habeat, Pater dedit, sed, sicut dixi, in sapientia Patris, quod est Verbum Patris, omnia mandata sunt Patris. Sequitur enim:

Et scio quia mandatum ejus vita aeterna est. Si ergo vita aeterna est mandatum Patris, quid aliud dictum est, quam: Ego sum mandatum Patris? Proinde et id quod adjungit et dicit:

Quae ego loquor, sicut dixit mihi Pater, sic loquor. Non accipiamus dixit mihi, quasi verbo locutus sit unico Verbo, aut egebat Deus verbis Dei. Verbum dixit ergo Pater Filio, sicut dedit vitam Filio, non quod nesciebat, vel non habebat, sed ipse Filius erat. Quid est autem Sicut dixit mihi, sic loquor, nisi verbum loquor? Ita ille dixit ut verax, ita iste loquitur ut veritas. Verax autem genuit Veritatem. Quid ergo jam diceret Veritati? Non enim imperfecta erat Veritas, cui verum aliquid adderetur. Dixit ergo Veritati qui genuit Veritatem. Porro ipsa Veritas sic loquitur ut ei dictum est, sed intelligentibus quos docet ut nata est. Ut autem crederent homines quod intelligere nondum valent, ex ore carnis verba sonuerunt, et abierunt. Transvolantes soni strepuerunt peractis morulis temporum suorum; sed res ipsae quarum signa sunt soni, tractae quodammodo in eorum memoriam qui audierunt, etiam ad nos per litteras, quae visibilia signa sunt, pervenerunt. Non sic loquitur Veritas: intelligentibus mentibus intus loquitur; sine sono instruit; intelligibili voce perfundit. Qui ergo potest in ea videre nativitatis ejus aeternitatem, ipse illam sic audit loquentem, sicut ei dixit

Pater quod loqueretur. Excitavit nos ad magnum desiderium interioris dulcedinis suae; sed crescendo capiamus, ambulando crescamus, proficiendo ambulemus, ut pervenire possimus per seipsum, ad seipsum seipso ducente nos, et promittente nobis: Ego sum via, veritas et vita (Joan. XIV): Via quaerentibus, veritas inventientibus, vita permanentibus.

CAPUT XIII.

Scripturus evangelista Joannes memorabile illud Domini ministerium, quo discipulis in Pascha priusquam ad passionem iret, pedes lavare dignatus est, primo ipsum nomen Paschae quid mystice signaret, aperire curavit, ita incipiens:

Ante diem autem festum Paschae sciens Jesus quia venit hora ejus ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Pascha quippe transitus interpretatur, nomen ex eo vetus habens, quod transierit in eo Dominus per Aegyptum percutiens primogenita Aegypti, et filios Israel liberans, et quod ipsi filii Israel transierint illa nocte de Aegyptia servitute, ut venirent ad terram promissae olim haereditatis et pacis (Exod. XII). Mystice autem significans quod in eo Dominus transiturus esset ex hoc mundo ad Patrem, et quod ejus exemplo fideles, abjectis temporalibus desideriiis, abjecta vitiorum servitute, continuis virtutum studiis transire debent ad promissionem patriae coelestis. Quomodo autem transierit Jesus ex hoc mundo ad Patrem, pulchro sermone designat evangelista cum dicit: Cum dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos (I Cor. V), id est, in tantum dilexit, ut ipsa dilectione vitam ad tempus finiret corporalem, mox de morte ad vitam, de hoc mundo transiturus ad Patrem. Majorem enim hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam quis ponat pro amicis

suis (Joan. XV). Unde recte uterque transitus, et legalis videlicet, et evangelicus, sanguine consecratus est, ille agni paschalis, iste ejus de quo dicit Apostolus: Etenim pascha nostrum immolatus est Christus. Iste sanguine fuso in cruce, ille in crucis modum medio limine et superliminari medius asperso in postibus. Pascha non (sicut quidam existimant) Graecum nomen est, sed Hebraeum: opportunissime tamen occurrit in hoc nomine quaedam congruentia utrarumque linguarum. Quia enim patitur, Graece --- dicitur, ideo pascha passio putata est; vel hoc nomen a passione sic appellatum. In sua vero lingua, hoc est Hebraea, pascha transitus dicitur, propterea quod tunc primum pascha celebravit populus Dei, quando ex Aegypto fugientes, Rubrum mare transierunt. Hoc itaque nomen, id est, pascha, quod Latine, ut dixi, transitus nuncupatur, velut interpretans nobis beatus evangelista: Ante diem, inquit, festum paschae sciens Jesus quia venit ejus hora, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem. Ecce pascha, ecce transitus. Unde, et quo? De hoc scilicet mundo ad Patrem. Spes membrum in capite est data, quod essent illo transeunte sine dubio secutura. Quid ergo infideles, et ab hoc capite atque ab ejus corpore alieni? nonne et ipsi transeunt, quia non permanent? Transeunt plane et ipsi. Sed aliud est transire de mundo, aliud transire cum mundo, aliud ad Patrem, aliud ad hostem. Nam et Aegyptii transierunt, non enim persequendo manserunt; non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mari ad interitum (Exod. XIV). Sciens ergo Jesus quia venit ejus hora, ut transiret ex hoc mundo ad Patrem, cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Utique, ut et ipsi de hoc mundo ubi erant, ad suum caput quod hinc transisset, ejus dilectione transirent. Quid est enim in finem, nisi in Christum? Finis enim legis Christus, ait Apostolus, ad justitiam omni credenti (Rom. X). Finis perficiens, non interficiens; finis quo usque eamus, non ubi pereamus. Sic omnino intelligendum est, Pascha nostrum immolatus est Christus

(I Cor. V). Ipse est enim finis noster, in illum est transitus noster. Intelligendum, in finem dilexit eos, usque ad mortem dilexit eos, quia tantum dilexit, ut ipse moreretur propter eos.

Et coena, inquit, facta, cum diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes. Coena ergo facta dictum est jam parata, et ad convivantium mensam usumque perducta. Quod autem ait: Cum diabolus jam misisset in cor ut traderet eum Judas Simonis Iscariotes, si quaeris quid missum sit in cor Judae? hoc utique, ut traderet eum. Missio ista spiritualis suggestio est, quae non fit per aurem, sed per cogitationem; ac per hoc non corporaliter, sed spiritualiter. Neque enim spirituale quod dicitur, semper in laudem accipiendum est. Novit Apostolus quaedam spiritualia nequitiae in coelestibus, adversus quae nobis colluctationem esse testatur (Ephes. VI). Non autem essent etiam maligna spiritualia, si non essent etiam maligni spiritus; a spiritu enim spiritualia nominantur.

Sciens quia omnia dedit ei Pater in manus, et quia a Deo exiit, et ad Deum vadit. Cum ergo illi Pater omnia dedisset in manus, cur ille discipulorum non manus, sed pedes lavit? Sciebat quia per humilitatem Incarnationis a Deo exivit, et per victoriam resurrectionis ad Deum erat rediturus, nec Deum cum inde exiret, nec nos deserens cum rediret. Sciebat quidem omnia haec, et tamen in magnae suae indicium, in magnae nostrae exemplum humilitatis, surgit a coena, ponit vestimenta sua, lavat pedes discipulorum: non Dei Domini, sed hominis servi implens officium; et eis quoque pedes humiliter abluens, cujus manus in sua traditione noverat, procaciter esse polluendas. Quod si altiori indagine mysterium hoc humillimum nostri Salvatoris pertractare delectet, coena haec sacrosancta, in qua cum discipulis recubuit Dominus, tempus significat universum quo corporaliter in

Ecclesia demoratus, et dapibus verbi salutaris, ac miraculorum suorum dulcedine cunctos longe lateque pavit, et ipse audientium fide ac dilectione pastus est, quia quotquot ad gratiam veritatis convertit, per Ecclesiam quasi more vescentium fecit augmentum.

Surrexit autem a coena, et posuit vestimenta sua. Quando temporaliter cum hominibus amplius conversari desistens, membra corporis assumpti deposuit in cruce.

Accepto linteo praecinxit se. Quando, accepto a Patre mandato patiendi pro nobis, in ipso passionis exercitio sua membra circumdedit. Solet namque per linteum, quod multifario tormentorum labore conficitur, afflictio passionum figurari. Et Dominus ponens vestimenta, linteo praecingitur, ut significet se habitum corporis quem induit, non sine pressura dolorum, sed longa crucis tribulatione deponere.

Misit aquam in pelvim, et coepit lavare pedes discipulorum, et extergere linteo quo erat praecinctus. Quando defunctus in cruce aquam una cum sanguine de latere suo profudit in terram, quibus credentium opera mundaret, eademque opera non solum passionis sacramentis sanctificare, sed etiam eisdem exemplis confirmare dignatus est.

Venit ergo ad Simonem Petrum. Quasi aliquibus jam lavisset, et post eos venisset ad primum. Quis enim nesciat primum apostolorum esse beatissimum Petrum? Sed non ita intelligendum est, quod post aliquos ad illum venerit, sed quod ab illo coeperit. Quando ergo pedes discipulorum lavare coepit, venit ad eum a quo coepit, id est, ad Petrum, et tunc Petrus, quod etiam quilibet eorum expavisset, expavit, atque ait:

Domine, tu mihi lavas pedes? Tu mihi? quid est, tu? quid est, mihi? Cogitanda sunt potius quam dicenda, ne forte quod ex his verbis aliquatenus dignum concipit anima, non explicit lingua.

Sed respondit Jesus, et dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modo; scies autem postea. Nec tamen ille, dominici facti altitudine exterritus, permittit fieri quod cur fieret ignorabat, sed usque ad suos pedes humilem Christum adhuc non vult videre, non potest sustinere.

Non lavabis, inquit, mihi pedes in aeternum. Quid est, in aeternum? Numquam hoc feram, numquam patiar, numquam sinam. Hoc quippe in aeternum non fit, quod numquam fit. Tum Salvator aegrum reluctantem de ipsius salutis periculo exterrens:

Si non laverō te, inquit, non habebis partem mecum. Ita dictum est si non laverō te, cum de solis pedibus ageretur, quomodo dici assolet: calcas me, quando sola planta calcatur. At ille amore et timore turbatus, et plus expavescens Christum sibi negari, quam usque ad pedes suos humiliari:

Domine (ait) mi, non tantum pedes meos, sed manus, et caput. Quandoquidem sic minaris, lavanti tibi membra mea, non solum ima non subtraho, verum etiam prima substerno. Ne mihi neges capiendam tecum partem, nullam tibi nego abluendam mei corporis partem.

Dicit ei Jesus: Qui lotus est non indiget nisi pedes lavare, sed est mundus totus. Totus utique praeter pedes, vel nisi pedes, quos habet opus lavare. Sed quid est hoc? quid sibi vult? quid hic necessarium est ut quaeramus? Dominus dicit, Veritas loquitur, quod opus habeat pedes lavare etiam ille qui lotus est. Quid, fratres mei, quid putatis? nisi quia homo in sancto quidem baptismo totus

abluitur, non praeter pedes, sed totus omnino: verumtamen cum in rebus humanis postea vivitur, utique terra calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi ex humanis rebus afficimur: et sic afficimur, ut si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipiamus, et veritas in nobis non sit (Joan. I). Quotidie igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis; et quotidie nos opus habere ut pedes lavemus, in ipsa oratione Dominica profiteamur, cum dicimus: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI). Si enim confiteamur, sicut scriptum est, peccata nostra, profecto ille qui lavit pedes discipulorum suorum, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata nostra, et mundet nos ab omni iniquitate (Joan. I), id est, usque ad pedes quibus conversamur in terra. Lavatio pedum illa remissionem quidem peccatorum designat; non tamen eam quae semel in baptisate datur, sed illam potius qua quotidiani fidelium reatus, sine quibus in hac vita non vivitur, quotidiana ejus gratia mundantur. Pedes namque, quibus incedentes terram tangimus, ideoque eos a contagio pulveris, sicut reliquum corpus, immunes custodire nequimus, ipsam terrenae inhabitationis necessitatem designant. Qui ergo lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus, quia qui ablutus est fonte baptismatis in remissionem omnium peccatorum, non indiget rursus, imo non potest eodem modo abluere; sed quotidiana tantum mundanae conversationis contagia, necesse habet quotidiana sui Redemptoris indulgentia tergantur. Est enim toto actionum suarum corpore mundus, exceptis dumtaxat iis quae menti necessitate curae temporalis adhaeserunt: ob quorum quotidianam sordidationem simul et mundationem quotidie dicimus orantes: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI). Verum haec de apostolis eorumque similibus. At nos, qui, divini saepe timoris obliti, iter laevum

incedimus, non illa levi et quotidiana orationum solemnitate possumus ab erratum nostrorum sorde liberari, sed major necesse est inquinatio majori orationum, vigiliarum, vel jejuniorum, lacrymarum atque eleemosynarum exercitio purgetur.

Postquam vero lavit pedes discipulorum Dominus, accepit vestimenta sua, et cum recubisset iterum. Aperuit verbo mysterium lavationis, quod eis paulo ante facto necdum scientibus exhibuerat, quia postquam patiendo in cruce lavacrum nobis remissionis consecravit, accepit membra jam immortalia, quae mortalia posuerat; et cum post resurrectionem apparuisset discipulis, ac familiariter cum eis esset etiam in convescendo per dies quadraginta conversatus, exposuit eis utilitatem suae passionis, cujus eatenus quia virtutem mysticam nesciebant, eventum satis timebant.

Si ergo, inquit, ego lavi vestros pedes Dominus et magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes. Quae videlicet sententia et ad litteram et ad mysticum sensum recte accipi, et devote debet impleri. Ad litteram quidem, ut per charitatem serviamus invicem, non solum in lavando pedes fratrum, sed in quibuslibet eorum necessitatibus adjuvandis. Ad mysticum vero intellectum, ut sicut Dominus nobis peccata poenitentibus dimittere consuevit, vita etiam nos peccantibus in nos fratribus dimittere festinemus. Sicut ille nos a peccatis nostris interpellando Patrem pro nobis, ita et nos si scimus fratrem nostrum peccare peccatum non ad mortem, petamus ut detur ei vita peccanti non ad mortem. Et, sicut apostolus Jacobus admonet, Confiteamur alterutrum peccata nostra, et oremus pro invicem ut salvemur (I Joan. V). Sicut ille qui pro nobis animam suam posuit, sic et nos, instante temporis articulo, pro fratribus animam ponamus. Sequitur:

Scitis quid fecerim vobis. Nunc est ut beato Petro reddatur illa promissio; dilatus enim fuerat, quod expavescenti et dicenti: Non lavabis mihi pedes in aeternum, responsum est ei: Quod ego facio, tu nescis modo, scies autem postea. Ecce est ipsum postea jam tempus, ut dicatur quod paulo ante dilatatum est. Memor itaque Dominus se promisisse jamdudum scientiam facti sui, tam inopinati, tam admirabilis, tam expavescenti, et nisi vehementer ipse terruisset, nullo modo sinendi, ut magister non tantum ipsorum, sed et angelorum, et Dominus non tantum ipsorum, sed rerum omnium, lavaret pedes discipulorum et servorum suorum. Hujus ergo tanti facti quoniam promiserat scientiam, dicens Scies postea, quid sit quod fecit, docere nunc incipit. Vos, inquit, vocatis me Magister et Domine, et bene dicitis, sum et enim. Bene dicitis, quia verum dicitis, sum quippe quod dicitis. Homini praeceptum est: Non te laudet os tuum, sed laudet te os proximi tui (Prov. XXVII). Periculosum est enim sibi placere, cui cavendum est superbire. Ille autem qui super omnia, quantumcunque se laudet, non se extollit excelsus. Nec potest recte dici arrogans Deus, nobis namque expedit eum nosse, non illi. Nec eum quisquam cognoscit, si non se indicet ipse qui novit. Si ergo non se laudando, quasi arrogantiam vitare voluerit, nobis sapientiam denegabit. Et magistrum quidem quod se esse dicit, nemo reprehenderet, etiam qui eum nihil esse aliud quam hominem crederet, quoniam id profiteretur, quod et ipsi homines in quibuslibet artibus, usque adeo sine arrogantia profitentur, ut professores vocentur. Quod vero Dominum et ipse se dicit discipulorum suorum, cum sint illi etiam secundum saeculum ingenui, quis ferat in homine? Sed Deus loquitur, nulla est hic elatio tantae celsitudinis, nullum mendacium veritatis. Nobis subjacere illi utile est celsitudini. Nobis servire utile est Veritati. Quod se Dominum dicit, non illi est vitium, sed nobis est beneficium. Dicat verum qui Veritas est, ne non dicam

ego quod utile est, dum tacet ille quod est. Beatissimus Paulus non utique unigenitus Dei Filius, sed unigeniti Filii Dei servus et apostolus, non Veritas, sed particeps Veritatis, ait libere atque constanter: Et si voluero gloriari, non ero insipiens, veritatem enim dico (II Cor. XII). Neque enim in seipso, sed in ipsa Veritate, quae superior est ipso, et humiliter et veraciter gloriaretur, quoniam et ipse praecipit ut qui gloriatur in Domino gloriatur (I Cor. I). Ita ne non timeret insipientiam, si gloriari vellet amator sapientiae, et in gloria sua timeret insipientiam ipsa sapientia? Non timuit arrogantiam, qui dixit: In Domino laudabitur anima mea (Psal. XXXIII); et in laude sua timeret arrogantiam potestas Domini, in quo laudabitur anima servi? Vos, inquit, vocatis me, Magister et Domine, et bene dicitis, sum etenim. Ideo bene dicitis quia sum. Nam si non essem quod dicitis, male diceretis, etiamsi me laudaretis. Si ergo ego, inquit, lavi pedes vestros Dominus et magister, debetis et vos alter alterius lavare pedes.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis. Hoc est, beate Petre, quod nesciebas, quando fieri non sinebas. Hoc tibi postea sciendum promisit, quando ut sineres terruit magister tuus et Dominus Deus tuus lavans pedes tuos. Est enim apud plerosque consuetudo hujus humilitatis, usque ad factum quod cernatur expressa. Unde et Apostolus cum bene meritam viduam commendaret: Si hospitio, inquit, recepit, si sanctorum pedes lavit (I Tim. V). Et apud sanctos ubicumque haec consuetudo non est, quod manu non faciunt, corde faciunt, si in illorum numero sunt quibus dicitur in hymno beatorum trium virorum: Benedicite, sancti et humiles corde, Dominum (Dan. III). Multo autem melius, et sine controversia verius, ut etiam manibus faciat; nec dedignetur quod fecit Christus, facere Christianus. Cum enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat,

confirmatur ipsius humilitatis affectus. Sed excepto isto mortali intellectu, ita nos hujus dominici facti altitudinem commendasse meminimus, quod lavando pedes jam lotorum atque mundatorum discipulorum significaverit Dominus propter humanos quibus in terra versamur affectus, quantumlibet profecerimus in apprehensione justitiae, nos sine peccato non esse, quos subinde abluit interpellando pro nobis, cum oramus Patrem qui in coelis est, ut debita nostra dimittat nobis, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Quomodo ergo ad hunc intellectum poterit pertinere hoc quod ipse postea docuit, ubi sui facti exposuit rationem, dicens: Si ego lavi pedes vestros Dominus et Magister, debetis et vos alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis? Numquid dicere possumus quod etiam frater fratrem a delicti poterit cogitatione mundare? Imo vero id etiam nos esse admonitos in ejus dominici operis altitudine noverimus, ut confessi invicem delicta nostra, oremus pro nobis, sicut Christus interpellat pro nobis. Audivimus apostolum Jacobum hoc ipsum evidentissime praecipientem ac dicentem: Confitemini invicem delicta vestra, et orate pro vobis (Jac. V), quia ad hoc Dominus nobis dedit exemplum. Si enim ille qui nullum peccatum nec habet, nec habuit, nec habebit, orat pro peccatis nostris, quanto magis nos invicem pro nostris orare debemus! et si dimittit nobis ille, cui non habemus quod dimittamus, quanto magis dimittere debemus invicem nobis, qui sine peccato hic vivere non valemus? Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare cum dicit: Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita et vos faciatis? nisi quod apertissime dicit Apostolus: Donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam, sicut et Dominus donavit vobis, ita et vos (Ephes. IV). Invicem itaque nobis delicta donemus, et pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus.

Amen, amen dico vobis, non est servus major domino suo, neque apostolus major eo qui misit illum. Hoc ideo dixit, quia laverat pedes servorum Dominus, et ipse qui misit eorum quos misit. Apostolus Graece, Latine dicitur missus, ut ostenderet ea quae Excelsus fecit humiliter, multo magis humilibus et infirmis humiliter esse facienda. Sed ut et hoc in loco spiritualis intellectus commoneret, quia si ipse qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus, interpellat pro nobis excessibus (I Petr. II), multo magis ipsi debemus orare pro invicem. Sed et si dimittit nobis ille cui non habemus quod dimittamus, multo magis oportet nos alterutrum dimittere nobis debita nostra: quod ipsum Apostolus quoque praecipiens, ait: Estote autem invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis (Ephes. IV).

Si haec, inquit, scitis, beati eritis, si feceritis ea. Salutaris haec multum nostri Salvatoris et sedulo est cogitanda sententia, quia beati erimus sciendo coelestia praecepta, si tamen ea quae novimus, operando sectemur. Qui enim cognita ejus mandata servare negligit, beatus esse non valet, qui haec vel cognoscere contemnit, multo longius a beatorum sorte secluditur. Cum ergo haec Dominus praemisisset, adjunxit:

Non de omnibus vobis dico, ego scio quos elegerim, sed ut impleatur Scriptura: Qui manducat meum panem levabit super me calcaneum suum. Hoc quid est aliud, nisi, Conculcabit me? Notum est de quo loquatur. Judas Iscariotes ille traditor ejus attingitur. Ergo ipsum non elegerat; unde ab eis quos elegit isto sermone discernit. Quod ergo dico, inquit, beati eritis, si feceritis ea, non de omnibus vobis dico, est inter vos qui non erit beatus, neque faciet ea. Ego scio quos elegerim. Quos? nisi eos qui beati erunt faciendo quae praecepit, ac facienda commonstravit, qui efficere beatos potest. Non est igitur traditor Judas electus? Quid est ergo quod alio loco dicit:

Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? An et ipse ad aliquid est electus? ad quod utique erat necessarius, non autem ad beatitudinem, de qua modo ait: Beati eritis si feceritis ea. Hoc non de omnibus dicit. Scit enim quos ad societatem beatitudinis hujus elegerit [habetur predestinatio ad gloriam sed non ad gehennam, quia reprobis condemnantur propter propriam culpam]. Non est ex eis iste, qui panem illius sic edebat, ut super eum levaret calcaneum. Illi manducabant panem dominicum [Eucharistiam], ille panem Domini [Eucharistiam] contra Dominum. Qui enim manducat indigne, ait Apostolus, iudicium sibi manducat (I Cor. XI).

Amodo, inquit, dico vobis priusquam fiat, ut credatis, cum factum fuerit, quia ego sum. Id est, ego sum de quo illa Scriptura praecessit, ubi dictum est: Qui manducat meum panem, levabit super me calcaneum. Deinde sequitur, et dicit:

Amen, amen dico vobis quia qui accipit eum, si quem misero, me accipit. Qui autem me accipit, accipit eum qui me misit. Si enim voluerimus intelligere hoc ideo dictum: Qui me accipit, accipit eum qui me misit, quod unius naturae sint Pater, Filius, consequens videbitur ex eorumdem verborum regula, qua dictum est: Qui accipit, si quem misero, me accipit, ut unius naturae sit Filius et apostolus. Possit quidem et hoc non inconvenienter intelligi, quoniam geminae est gigas illae substantiae, quae exsultavit ad currendam viam (Psal. XVIII). Verbum enim caro factum est (Joan. I), hoc est, Deus homo factus est. Proinde ita dixisse possit videri: Qui accipit eum quem misero, me secundum hominem accipit. Qui autem me secundum Deum accipit, accipit eum qui me misit. Sed cum ista dicebat, non ab illo naturae unitas, sed in eo qui mittitur mittentis commendabatur auctoritas. Sic itaque unusquisque eum qui est missus accipiat, ut in illo eum qui misit attendat. Si ergo attendas Christum in Petro,

invenies discipuli praeceptorem. Si autem attendas Patrem in Filio, invenies unigeniti Genitorem. Ac sic in eo qui missus est sine ullo accipis errore mittentem.

Cum haec dixisset Jesus, turbatus est spiritu, et protestatus est, et dicit: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Hincine turbatus est Jesus non carne, sed spiritu, quia dicturus fuerat: Unus ex vobis tradet me? Numquidnam illi hoc tum primum venit in mentem, vel tunc primum ei subito revelatum est, eumque repentina tanti mali novitate turbavit? Nonne hinc paulo ante loquebatur dicens: Qui manducat meum panem, levavit super me calcaneum? Nonne etiam superius jam dixerat: Et vos mundi estis, sed non omnes? Ubi evangelista subjunxit: Sciebat enim quisnam esset qui traderet eum: quem jam et ante significaverat dicens: Nonne ego vos duodecim elegi, et unus ex vobis diabolus est? Quid est ergo quod nunc turbatus est spiritu, cum protestatus est, et dixit: Amen, amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me? An quia jam cum fuerat expressurus, ut non lateret in caeteris, sed discerneret a caeteris, ideo turbatus est spiritu? et quia ipse traditor jam fuerat, ut Judaeos quibus Dominus ab eo traderetur adduceret, turbavit eum imminens passio, et periculum proximum, et traditoris impendens manus, cujus fuerat praecognitus animus? Tale quippe hoc est, quod Jesus turbatus est spiritu, quale etiam illud quod ait: Nunc anima mea turbata est, et quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc (Joan. XII). Sicut ergo hic ejus anima turbata est hora propinquante passionis, ita etiam nunc exituro Juda Iscariote, atque venturo, et propinquante tanto scelere traditoris, turbatus est spiritu. Turbatur ergo potestatem habens ponendi animam suam, et potestatem habens iterum sumendi eam. Turbatur tam ingens potestas, turbatur petrae firmitas, an potius in eo nostra turbatur infirmitas? Ita vero nihil indignum credant servi de domino suo, sed

agnoscant se membra in capite suo. Qui mortuus est pro nobis, prius turbatus est idem ipse pro nobis. Qui ergo potestate mortuus est, potestate turbatus est. Qui transfiguravit corpus humilitatis nostrae, conformatum corpori gloriae suae (Philipp. III), transfiguravit in se etiam affectum infirmitatis nostrae, compatiens nobis affectu animae suae. Proinde quando turbatur magnus, fortis, certus, invictus, non timeamus quasi deficiat; non perit, sed nos quaerit. Nos, inquam, nos omnino sic quaerit; nos ipsos in illius perturbatione videamus, ut quando turbamur, non desperatione pereamus. Nam quando turbatur, qui non turbaretur nisi volens, consolatur qui turbatur et nolens. Turbetur plane animus Christianus non miseria, sed misericordia. Timeat ne pereant homines Christo. Contristetur cum perit aliquis Christo. Laetetur, cum acquiruntur homines Christo. Concupiscat acquiri homines Christo. Timeat et sibi, ne pereat Christo. Contristetur peregrinari se a Christo, concupiscat regnare cum Christo. Laetetur dum sperat se peregrinaturum esse cum Christo. Istaе sunt certe quatuor quas perturbationes vocant, timor et tristitia, amor et laetitia. Habent eas justis de causis animi Christiani. Firmissimi quidem sunt Christiani, si qui sunt, qui nequaquam morte imminente turbantur. Sed numquid Christo firmiores? Quis hoc insanissimus dixerit? Quid est ergo quod ille turbatus est, nisi quia infirmos in suo corpore, hoc est in sua Ecclesia, suae infirmitatis voluntaria similitudine consolatus est? ut si qui suorum adhuc morte imminente turbantur, ipsum intueantur, ne hoc ipso se putantes reprobos, pejore desperationis morte sorbeantur. Quantum itaque bonum de participatione divinitatis ejus exspectare et sperare debemus, cujus nos et perturbatio tranquillat, et infirmitas firmat? Sive ergo isto loco ipsum Judam pereuntem miserando turbatus est, sive sua morte propinquante turbatus est. Non est tamen ullo modo dubitandum, non eum animi infirmitate, sed potestate

turbatum, ne nobis desperatio salutis oriatur, quando non potestate, sed infirmitate turbamur. Carnis quippe ille gerebat infirmitatem, quae infirmitas resurrectione consumpta est. Sed quia non solum homo, verumetiam Deus erat, ineffabili distantia universum genus humanum animi fortitudine superabat. Non ergo aliquo est cogente turbatus, sed turbavit semetipsum: quod de illo evidenter expressum est, quando Lazarum suscitavit. Nam ibi scriptum est quod turbavit semetipsum, ut hoc intelligatur et ubi non legitur scriptum, et tamen eum legitur fuisse turbatum. Affectum quippe humanum, quando oportuisse iudicavit, in semetipso potestate commovit, qui hominem totum potestate suscepit. Etiam hoc nobis Dominus significare sua turbatione dignatus est, quod scilicet falsi fratres, et dominici agri illa zizania ita necesse est, usque ad messis tempus, inter frumenta tolerari (Matth. XIII), ut quando ex his aliqua separari etiam ante messem urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiae perturbatione non posset. Hanc perturbationem sanctorum suorum per schismaticos et haereticos futuram quodammodo praenuntians Dominus, praefiguravit in seipso, cum, exituro Juda Iscariote homine malo, et commistionem frumenti in qua diu fuerat toleratus, separatus separatione apertissima, relicturo, turbatus est non carne, sed spiritu. Spirituales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed charitate turbantur, ne forte in separatione aliquorum zizaniorum simul aliquod eradicetur et triticum. Turbatus est itaque Jesus spiritu, et protestatus est, et dixit: Amen amen dico vobis, quia unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis, numero, non merito; specie, non virtute; commistione corporali, non vinculo spirituali; carnis admiratione, non cordis totius unitate. Proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Nam quomodo erit verum quod protestatus est Dominus, et dixit: Unus ex vobis, si verum est quod ait idem ipse in epistola sua, cujus est hoc Evangelium: Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis; nam si fuissent ex nobis,

mansissent utique nobiscum (I Joan. II). Non erat igitur ex illis Judas Iscariotes; mansisset enim cum illis, si esset ex illis. Quid est ergo: Unus ex vobis tradet me? nisi: Unus ex vobis exiturus est, qui tradet me? quia et ille qui ait: Si fuissent ex nobis, mansissent utique nobiscum: jam dixerat, ex nobis exierunt, ac per hoc utrumque verum est, ex nobis, et non ex nobis. Secundum aliud ex nobis, secundum aliud non ex nobis. Secundum communionem sacramentorum ex nobis, secundum suorum proprietatem criminum non ex nobis.

Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, haesitantes de quo diceret. Sic quippe in eis erat erga magistrum suum pia charitas, ut tamen eos humana alterum de altero stimularet infirmitas. Nota quidem sibi erat cujusque conscientia; verumtamen quia proximi erat ignota, ita sibi singulis quisque erat certus, ut incerti essent et caeteris singuli, et singulis caeteri.

Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus. Quod dixerat in sinu, paulo post ait, ubi dicit super pectus Jesu. Ipse est Joannes, cujus est hoc Evangelium, sicut postea manifestat. Erat enim haec eorum consuetudo qui sacras nobis litteras ministrarunt, ut quando ab aliquo eorum divina narrabatur historia, cum ad seipsum veniret, tamquam de alio loqueretur, et sic insereret ordini narrationis suae, tamquam rerum gestarum scriptor, non tamquam sui ipsius praedicator. Quocirca quod etiam hic beatus evangelista non ait: Eram recumbens in sinu Jesu, sed ait: Erat recumbens unus ex discipulis, nostrorum auctorum consuetudinem agnoscamus potius quam miremur. Quid enim deperit veritati, quando et res ipsa dicitur, et modo quodam dicendi jactantia devitatur? Hoc quippe narrabat, quod ad ejus laudem maximam pertinebat. Quid est autem quem diligebat Jesus? quasi alios non diligeret, de quibus idem ipse Joannes superius ait: In

finem dilexit eos (Joan. XIII), et ipse Dominus: Majorem hac charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis (Joan. XV). Et quis enumeret omnia divinarum testimonia paginarum, quibus Dominus Jesus non illius, nec eorum qui tunc erant tantum, sed etiam post futurorum membrorum suorum, et totius Ecclesiae suae dilector ostenditur? Sed profecto latet hic aliquid, et pertinet ad sinum in quo recumbebat qui ista dicebat. Per sinum quippe quid significatur aliud quam secretum.

Innuvit ergo Simon Petrus, et dicit ei. Notanda est locutio, dici aliquid non sonando, sed tantummodo innuendo. Innuvit, inquit, et dicit. Utique innuendo dicit. Si enim cogitando aliquid dicitur, sicut Scriptura loquitur: Dixerunt apud semetipsos (Joan. VII), quanto magis innuendo, ubi jam foras qualibuscunque signis promitur quod fuerat corde conceptum? Quid ergo dixit innuendo? quid? nisi quod sequitur:

Quid est de quo dicit? Haec verba Petrus innuivit, quia non sono vocis, sed motu corporis dixit.

Itaque cum recubisset ille super pectus Jesu: Hic est utique pectoris sinus, sapientiae secretum.

Dicit ei, Domine, quis est? Respondit Jesus. Ille est cui intinctum panem porrexero; et cum intinxisset panem, dedit Judae Simonis Iscariotae. Et post panem tunc introivit in illum Satan. Expressus est traditor, nudatae sunt latebrae tenebrarum. Bonum est quod accepit, sed malo suo accepit, quia male bonum malus accepit. Multum quippe interest, non quod accipiatur, sed quis accipiat; nec quale sit quod datur, sed qualis ipse cui datur. Nam et bona obsunt, et mala prosunt, sicut fuerint quibus dantur. Peccatum, inquit Apostolus, ut appareat peccatum, per bonum mihi operatum est mortem (I Cor. XI). Ecce per bonum factum est malum, dum male

accipitur bonum. Quid ergo miraris, si datus Judae Iscariotae panis Christi, per quem manciparetur diabolo, cum videas e contrario datum Paulo angelum diaboli, per quem perficeretur in Christo? Ita et malo bonum obfuit, et bono malum profuit. Recordamini unde sit scriptum: Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Et de his erat sermo, cum hoc Apostolus diceret, quia Domini corpus velut quemlibet alium cibum indiscrete negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur qui non dijudicat, hoc est, non discernit a caeteris cibis dominicum corpus, quomodo damnatur qui ad ejus mensam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua poena percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis venditori datus, nisi demonstratio cui gratiae fuisset ingratus? Intravit ergo post hunc panem Satanias in Domini traditorem, ut sibi jam traditum plenius possideret in quem prius intraverat, ut deciperet. Neque enim non in illo erat quando ad Judaeos perrexit, et de pretio tradendi Domini pactus est, cum hoc apertissime Lucas evangelista testetur et dicat: Intravit Satanias in Judam, qui cognominatur Iscariotes, unum de duodecim, et abiit, et locutus est cum principibus sacerdotum (Luc. XXV). Ecce ubi ostenditur quod jam intraverat Satanias in Judam. Prius ergo intraverat immittendo in cor ejus cogitationem qua traderet Christum. Talis enim jam venerat ad coenandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ad hoc ut alienum tentaret, sed ut proprium possideret. Non autem, ut putant quidam negligenter legentes, tunc Judas Christi corpus accepit. Intelligendum est enim quod jam omnibus eis distribuerat Dominus sacramentum corporis et sanguinis sui, ubi et ipse Judas erat, sicut sanctus Lucas evidentissime narrat. Ac deinde ad hoc ventum est, ubi secundum narrationem Joannis apertissime Dominus per buccellam intinctam atque porrectam suum exprimit traditorem, fortasse per panis

tingtionem illius significans fictionem. Non enim omnia quae tinguntur abluuntur, sed ut inficiantur, nonnulla tinguntur. Si autem bonum aliquid hic significat tinctio, eidem bono ingratum non immerito est secuta damnatio. Adhuc tamen Judae possessio non a Domino, sed a diabolo, cum homini ingrato intrasset panis in ventrem, hostis in mentem; adhuc, inquam, tanti mali jam corde concepti plenus restabat effectus, cujus jam praecesserat damnandus affectus. Itaque Dominus, cum panis vivus panem mortuo tradidisset, et panem tradendo panis traditorem ostendisset:

Quod facis, inquit, fac citius. Non praecepit facinus, sed praedixit. Judae malum, nobis bonum. Quid enim Judae pejus, et quid nobis melius, quam traditus Christus, ab illo adversus illum, pro nobis praeter illum? Quod facis, fac citius. O verbum libentius parati quam irati, non tam in perniciem perfidi saeviendo, quam ad salutem fidelium festinando, quia traditus est propter delicta nostra, et dilexit Ecclesiam, et seipsum tradidit pro ea (Rom. IV). Unde et de hoc dicit Apostolus: Qui me dilexit, et tradidit seipsum pro me (Eph. V). Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas, nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit, propter quam est traditus Christus, sed cogitavit pecuniae lucrum, et invenit animae detrimentum. Quod facis, fac citius, non quia tu potes, sed quia hoc vult, qui totum potest.

Hoc autem nemo scivit discumbentium ad quid dixerit ei. Quidam enim putabant quia loculos habebat Judas, quia dicit ei Jesus: Eme ea quae opus sunt nobis ad diem festum, aut ut egenis aliquid daret. Habebat ergo Dominus loculos, et a fidelibus oblata conservans et suorum necessitatibus, et aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum ecclesiasticae pecuniae forma est instituta, ubi intelligeremus quod praecipit non cogitandum esse

de crastino (Matth. VI), non ad hoc fuisse praeceptum, ut nihil pecuniae servaretur a sanctis, sed ne Deo propter ista serviatur, et propter inopiae timorem justitia deseratur. Nam et Apostolus in posterum providens ait: Si quis fidelis habet viduas, sufficienter tribuat eis, ut non gravetur Ecclesia, quo veris viduis sufficere possit (Tim. V).

Cum ergo accepisset buccellam, exiit continuo. Erat autem nox (Et ipse qui exiit, erat nox. Cum ergo exisset nox) ait Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis. Dies ergo diei eructat verbum (Psal. XVIII), id est, Christus discipulis fidelibus ut audirent eum, et amarent sequendo, et nox nocti annuntiavit scientiam (Ibid.), id est Judas Judaeis infidelibus, ut venirent ad eum, et apprehenderent persequendo. Quid ergo ait Dominus, posteaquam Judas exiit, ut citius faceret quod erat factururus, hoc est Dominum traditurus? Quid ait dies, cum exisset nox? Quid ait Redemptor, cum exisset venditor? Nunc, inquit, clarificatus est Filius hominis. Quare nunc? Numquid quia exiit qui tradat, quia imminent qui teneant et occidant? Itane nunc clarificatus est, quia prope est ut amplius humilietur, quia jam impendit ut alligetur, ut judicetur, ut condemnetur, ut irrideatur, ut crucifigatur, ut interimatur? Haecine est glorificatio, an potius humiliatio? Nonne quando miracula faciebat, ait tamen de illo iste ipse Joannes: Spiritus non erat datus, quia Jesus nondum erat clarificatus (Joan. VII)? Tunc ergo nondum erat glorificatus, cum mortuos suscitaret; et nunc est glorificatus, cum morti propinquaret? Nondum erat clarificatus, faciens divina, et glorificatus est passurus humana? Mirum si hoc Deus ille magister significabat, et dicebat his verbis. Altius est perscrutandum Altissimi dictum, qui se aliquantum manifestat ut inveniamus, et iterum occultat ut inquiramus, et de inventis ad invenienda tamquam passibus innitamur. Video hic aliquid quod praefiguret magnum aliquid. Exiit Judas, et

clarificatus est Jesus. Exiit filius perditionis, et clarificatus est Filius hominis. Ille quippe exierat, propter quem dictum eis erat: Et vos mundi estis, sed non omnes (Hic, supra). Exeunte itaque immundo, omnes mundi remanserunt, et cum suo mundatore remanserunt. Tale aliquid erit, cum victus a Christo transierit hic mundus, et nemo in populo Christi remanebit immundus, cum, zizaniis a tritico separatis, justi fulgebunt sicut sol in regno Patris sui (Matth. XIII). Hoc futurum praevidens Dominus, et nunc significatum esse contestans, discedente Juda, tanquam zizaniis separatis, remanentibus tanquam tritico apostolis sanctis: Nunc, inquit, clarificatus est Filius hominis, tamquam diceret: Ecce in mea illa clarificatione quid erit ubi malorum nullus erit, ubi bonorum nullus perit. Sic autem non est dictum: Nunc significata est clarificatio Filii hominis, sed dictum est: Nunc clarificatus est Filius hominis; quemadmodum non est dictum: Petra significabat Christum, sed Petra erat Christus (I Cor. XIX). Nec dictum est: Bonum semen significat filios regni, aut zizania significant filios maligni, sed dictum est: Bonum semen, hi sunt filii regni, zizania autem filii maligni (Matth. XIII). Sicut ergo solet loqui Scriptura, res significantes tanquam illas quae significantur appellans, ita locutus est Dominus dicens: Nunc clarificatus est Filius hominis, posteaquam separato inde nequissimo, et secum remanentibus sanctis, significata est clarificatio ejus, quando, separatis iniquis, manebit in aeternitate cum sanctis. Cum autem dixisset: Nunc clarificatus est Filius hominis, adjunxit:

Et Deus clarificatus est in eo. Ipsa enim clarificatio Filii hominis est, ut Deus clarificetur in eo. Si enim non ipse in seipso, sed Deus clarificatur in illo, tunc Deus illum in se clarificat. Denique tanquam ista exponens adjungit et dicit:

Si Deus clarificatus in eo, et Deus clarificabit eum in semetipso. Hoc est, si Deus clarificatus est in eo, quia non venit facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus qui misit illum; et Deus clarificavit eum in semetipso, ut natura humana, in qua est Filius hominis, quae a Verbo aeterno suscepta est, etiam immortalis aeternitate donetur; et continuo, inquit, clarificabit eum, resurrectionem scilicet suam, non sicut nostram in fine saeculi, sed continuo futuram hac attestazione praedicens. Ipsa est enim clarificatio de qua evangelista jam dixerat, quod paulo ante commemoravi, quia propterea nondum erat spiritus datus, illo utique novo modo in eis quibus fuerat eo modo post resurrectionem credentibus dandus, quia Jesus nondum erat clarificatus, id est, nondum fuerat mortalitas immortalitate vestita, et in aeternam virtutem temporalis infirmitas commutata. Potest et de ista clarificatione dictum videri: Nunc clarificatus est Filius hominis, ut quod ait nunc, non ad imminentem passionem, sed ad vicinam resurrectionem pertinere credatur, tamquam fuerit factum, quod erat tam proxime jam futurum.

Filioli, adhuc modicum vobiscum sum. Ne putarent ergo quod sic eum clarificaturus esset Deus, ut non eis conjungeretur ulterius ea conversatione qua in terra est, Adhuc, inquit, modicum vobiscum sum; tamquam diceret: Continuo quidem resurrectione clarificabor, non tamen continuo ascensurus sum in coelum, sed adhuc modicum vobiscum sum. Sicut enim scriptum est in Actibus apostolorum: Fuit cum eis post resurrectionem quadraginta dies intrans et exiens, manducans et bibens (Act. I), non quidem habens esuriendi ac sitiendi egestatem, sed usque ad ista carnis insinuans veritatem, quia cibandi et potandi jam non habebat necessitatem, sed potestatem. Hoc ergo, quadraginta dies, significavit dicendo: Adhuc modicum vobiscum sum; an aliquid aliud? Potest enim et sic intelligi: Adhuc modicum vobiscum sum,

adhuc sicut vos in hac infirmitate carnis etiam ipse sum, donec scilicet moreretur, ac resurgeret, quia posteaquam resurrexit, cum illis quidem fuit diebus, ut dictum est, quadraginta, exhibitione corporalis praesentiae, sed non cum illis fuit consortio infirmitatis humanae. Est et alia divina praesentia sensibus ignota mortalibus, de qua item dicit: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII). Hoc certe non est Adhuc modicum vobiscum sum. Non enim modicum est usque ad consummationem saeculi. Aut si et hoc modicum est (volat enim aetas, et in oculis Dei mille anni sicut dies unus, aut sicut vigilia in nocte [Psal. LXXXIX]), non tamen hoc significare voluisse credendus est nunc, quandoquidem secutus adjunxit:

Quaeretis me, et, sicut dixi Judaeis, quo ego vado, vos non potestis venire. Utique post hoc modicum quo vobiscum sum, quaeretis me, et quo ego vado, vos non potestis venire. Numquid post consummationem saeculi, quo ipse vadit, venire non poterunt, et ubi est, quod aliquanto post in hoc ipso sermone dicturus est: Pater, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum (Joan. XVII)? Non ergo de illa sua cum suis praesentia, qua cum illis est usque ad consummationem saeculi, nunc locutus est ubi ait: Adhuc modicum vobiscum sum; sed vel de infirmitate mortali, qua cum illis erat usque ad passionem suam; aut de praesentia corporali, qua cum illis futurus erat usque ad ascensionem suam. Quodlibet horum quis eligat, cum fide non litigat. Ne cui autem videatur abhorreere iste sensus a vero, quod dicimus Dominum mortalis carnis communionem, in qua cum discipulis usque ad passionem fuit, significare potuisse dicendo: Adhuc modicum vobiscum sum, apud alium quoque evangelistam post resurrectionem ejus verba attendat, ubi ait: Haec locutus sum vobis, cum adhuc essem vobiscum (Luc. XXIV), etsi tunc erat cum ipsis simul assistentibus, videntibus, tangentibus, colloquentibus. Quid est ergo cum adhuc

essem vobiscum, nisi: Cum adhuc essem in carne mortali, in qua estis et vos? Tunc enim in eadem carne quidem resuscitata, erat, sed cum illis in eadem mortalitate jam non erat. Quapropter sicut ibi jam in mortalitate carnis veraciter ait: Cum adhuc essem vobiscum, ubi nihil aliud intelligere possumus quam: Cum adhuc essem in carnis mortalitate vobiscum: ita et hic non absurde dixisse intelligitur: Adhuc modicum vobiscum sum, tanquam diceret: Adhuc modicum, sicut vos estis, mortalis sum. Ergo sequentia videamus: Quaeritis me; et, sicut dixi Judaeis, quo ego vado, vos non potestis venire. Et vobis dico modo, hoc est, modo non potestis. Judaeis autem cum hoc diceret non addidit modo. Isti itaque non poterant venire tunc quo ille ibat, sed poterant postea. Nam hoc apostolo Petro apertissime paulo post ait. Cum enim dixisset ille: Domine, quo vadis? respondit ei: Quo ego vado, non potes me modo sequi, sequeris autem postea. Sed hoc quid sit non negligenter est praetereundum. Quo enim sequi tunc non poterant discipuli Dominum, sed postea poterant? Si dixerimus ad mortem, homini nato quod invenitur tempus quo ad moriendum non sit idoneus, quandoquidem talis est in corpore corruptibili hominum sors, ut non sit ea facilius vita quam mors? Non igitur adhuc minus idonei erant sequi Dominum ad mortem, sed minus idonei erant sequi Dominum ad vitam quae non habet mortem. Illo quippe ibat Dominus, ut resurgens a mortuis jam non moreretur, et mors ei ultra non dominaretur (Rom. VI). Moriturum quippe Dominum pro justitia, quomodo jam fuerant secuturi, adhuc martyrio non maturi? aut iterum Dominum ad immortalitatem carnis quomodo jam fuerant secuti quandolibet morituri, sed in saeculi fine resurrecturi? Aut iterum Dominum ad sinum Patris, nec relicturum eos, unde non recessit cum venisset ad eos, quomodo jam fuerant secuturi, cum esse nemo possit in illa felicitate, nisi perfectus in charitate? Ideoque docens quomodo idonei esse possent pergere quo ille antecedebat:

Mandatum novum, inquit, do vobis, ut diligatis invicem. Hi sunt gressus quibus sequendus est Christus. Nonne jam hoc erat mandatum in antiqua Dei lege, ubi scriptum est: Diliges proximum tuum tamquam teipsum (Levit. XIX)? Cur ergo novum mandatum appellatur a Domino, quod tam vetus esse convincitur? An ideo est mandatum novum, quia exuto vetere induit nos hominem novum? Innovat quippe audientem, vel potius obedientem, non omnis, sed ista dilectio quam Dominus ut a carnali dilectione distingueret, addidit: Sicut dilexi vos. Nam diligunt invicem mariti et uxores, parentes et filii, et quaecumque alia homines inter se necessitudo humana devinxerit, ut taceamus de dilectione culpabili atque damnabili qua diligunt invicem adulteri et adulterae, scortatores et meretrices, et quoscumque alios non humana necessitudo, sed humanae vitae noxia turpitudine conjungit. Mandatum ergo novum nobis dedit Christus, ut diligamus invicem, sicut ipse dilexit nos. Dilectio ista nos innovat, ut simus homines novi, haeredes testamenti novi, cantatores cantici novi. Haec dilectio, fratres charissimi, antiquos etiam justos tunc patriarchas et prophetas, sicut postea beatos apostolos, innovavit, ipsa et nunc innovat gentes, et ex universo genere humano, quod diffunditur in toto orbe terrarum, facit et colligit populum novum, corpus novae nuptae, Filii Dei unigeniti sponsae, de qua dicitur in Cantico canticorum: Quae est ista quae ascendit dealbata (Cant. III, VIII)? Utique dealbata, quia innovata. Unde, nisi mandato novo, propter quod pro invicem in ea sollicita sunt membra? Audiunt enim atque custodiunt. Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis, non sicut se diligunt qui corrumpunt, nec sicut se diligunt quia homines, sed se diligunt, quoniam dii sunt, et filii Altissimi omnes, ut sint Filio ejus unico fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus eos ad illum finem qui sufficiat eis, ubi satiatur in bonis desiderium eorum. Tunc enim aliquid desiderio non deerit, quando omnia in

omnibus Deus erit. Nolite itaque putare, fratres mei, in hoc quod ait Dominus: Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis, illud magnum praetermissum esse, quo praecipitur ut diligamus Dominum Deum nostrum ex toto corde, et ex tota anima, et ex tota mente (Matth. XXII). Sed bene intelligentibus utrumque invenitur in singulis. Nam et qui diligit Deum, non potest eum contemnere praecipientem ut diligit proximum, et qui sancte ac spiritualiter diligit proximum, quid in eo diligit nisi Deum? Ipsa est dilectio ab omni mundana dilectione discreta: quam distinguendo addidit Dominus: Sicut dilexi vos. Quid enim nisi Deum dilexit in nobis, non quod habebamus, sed ut haberemus, ut perducatur nos, sicut paulo ante dixi, ubi sit Deus omnia in omnibus (I Cor. XV)? Sic etiam medicus recte dicitur aegros diligere; et quid in eis diligit, nisi salutem, quam cupit utique revocare; non morbum, quem venit expellere? Sic ergo et nos invicem diligamus, ut, quantum possumus, invicem ad habendum in nobis Deum cura dilectionis attrahamus. Hanc dilectionem donat ipse nobis qui ait:

Sicut dilexi vos, ut et vos diligatis invicem. Ad hoc ergo nos dilexit, ut et nos diligamus invicem, hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, et tam dulci vinculo connexis membris, corpus tanti capitis simus.

In hoc, inquit, cognoscent omnes quia mei discipuli estis, si dilectionem habueritis in invicem. Tamquam diceret: Alia munera mea habent vobiscum etiam non mei, non solum naturam, vitam, sensum, rationem, et eam salutem quae hominibus peccatoribusque communis est, verum etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, et traditionem corporis sui ut ardeant, sed quoniam charitatem non habentes, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil eis prodest (I Cor. XI). Non ergo in illis quamvis

bonis muneribus meis, quae habere possunt etiam non discipuli mei, sed in hoc cognoscent omnes quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis in invicem. O sponsa Christi, pulchra inter mulieres! o dealbata ascendens, et incumbens super fratruelem tuum, quoniam cujus lumine illustraris ut candeas, ejus adjutorio fulciris ne cadas! o quam bene tibi cantatur in illo Cantico canticorum, velut epithalamio tuo: Quia charitas in deliciis tuis (Cant. VIII)! Ipsa non comperdit cum impiis animam tuam. Ipsa non discernit causam tuam, et sicut mors valida est, et in deliciis tuis est. Quam mirandi generis mors est, cui parum fuit non esse in poenis, nisi esset insuper in deliciis?

Dicit ei Simon Petrus, Domine, quo vadis? Sic utique hoc dixit magistro discipulus, et Domino servus, tamquam sequi paratus. Propterea quippe Dominus, qui ejus animum vidit quare hoc interrogaverit, sic ei respondit:

Quo ego vado, non potes me modo sequi. Tamquam diceret: Propter quod interrogas, non potes modo. Non ait Non potes, sed non potes modo. Dilationem intulit, non spem tulit; et eandem spem quam non tulit, sed potius dedit, sequenti voce confirmavit, addendo atque dicendo:

Sequeris autem postea. Quid festinas, Petre? Nondum te suo spiritu solidavit petra. Noli extolli praesumendo, non potes modo. Noli dejici desperando, sequeris postea. Sed adhuc ille quid dicit?

Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam. Quid in animo suo esset cupiditatis videbat, quid virium non videbat. Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem medicus. Iste promittebat, ille praenoscebat. Qui nesciebat audiebat, qui praesciebat docebat quantum sibi assumpserat Petrus, intuendo quid vellet, ignorando quid

posset; quantum sibi assumpserat, ut cum Dominus venisset animam suam ponere pro amicis suis, ac per hoc et pro ipso, ille hoc Domino offerre confideret, et nondum pro se posita anima Christi, animam suam pollicetur positurum esse pro Christo.

Respondit ergo Jesus: Animam tuam pro me pones. Itane? facies pro me, quod nondum ego pro te? Animam tuam pro me pones? Praeire potes, qui sequi non potes? Quid tantum praesumis? Quid de te sentis? Quid esse te credis? Audi quid sis.

Amen, amen dico tibi, non cantabit gallus, donec me ter neges. Ecce quomodo tibi cito apparebis, qui magna loqueris, et te parvulum nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter me negabis vitam tuam. Qui te jam putas mori posse pro me, prius vive pro te. Nam timendo mortem carnis tuae, mortem dabis animae tuae. Non enim ait: Non cantabit gallus, donec hominem neges; aut, sicut loqui familiariore cum hominibus dignatione consuevit: Non cantabit gallus, donec Filium hominis ter neges; sed ait, donec ter me neges. Quid est, me, nisi quod erat? et quid nisi Christus erat? Quidquid ergo ejus negavit, ipsum negavit: Christum negavit, Dominum Deum suum negavit, quia et ille condiscipulus ejus Thomas quando exclamavit, Dominus meus, et Deus meus (Joan. XX), non Verbum, sed carnem tetigit: non incorpoream Dei naturam, sed hominis corpus curiosis manibus contrectavit. Hominem itaque tetigit, et tamen Deum cognovit. Si ergo quod iste tetigit, hoc Petrus negavit: quod iste clamavit, hoc Petrus offendit. Non cantabit gallus, donec me ter neges. Dicas licet, Hominem nescio; dicas licet: Homo, nescio quid dicis; dicas licet: Non sum ex ejus discipulis: me negabis. Si, quod dubitare nefas est, hoc Christus dixit, verumque praedixit, procul dubio Petrus Christum negavit. Non accusemus Christum, cum defendimus Petrum. Peccatum agnoscat infirmitas: nam mendacium non habet veritas.

Agnovit plane peccatum suum infirmitas Petri, prorsus agnovit, et quantum mali Christum negando commiserit, plorando monstravit. Ipse suos redarguit defensores, et unde illos convincat, producit lacrymas testes. Neque nos cum ista dicimus, primum apostolorum accusare delectat; sed hunc intuendo, admoneri nos oportet, ne homo quisquam de humanis viribus fidat. Nam quid aliud pertinuit ad doctorem salvatoremque nostrum, nisi ut nobis, nequaquam de se quemquam debere praesumere, in ipso primo apostolorum demonstraret exemplum? In anima itaque contigit Petri, quod offerebat in corpore: non tamen pro Domino, ut temere praesumebat, praecessit, sed aliter quam putabat? Nam quae ante mortem et resurrectionem Domini, et mortuus est negando, et revixit plorando. Sed mortuus est, quia superbe ipse praesumpsit, revixit autem quia benigne ille respexit.

CAPUT XIV.

Et ait discipulis: Non turbetur cor vestrum: creditis in Deum, et in me credite. Ne mortem sibi tamquam tantum homini timerent, et ideo turbarentur, consolatur eos, etiam Deum se esse contestans. Creditis, inquit, in Deum, et in me credite. Consequens est enim, ut si in Deum creditis, et in me credere debeatis, quod non esset consequens, si Christus non esset Deus. Creditis in Deum, et in eum credite cui natura est, non rapina, esse aequalem Deo. Semetipsum enim exinanivit (Philip. II), non tamen formam Dei amittens, sed formam servi accipiens. Mortem metuitis huic formae servi? Non turbetur cor vestrum: Deus suscitabit illam formam Dei. Sed quid est quod sequitur:

In domo Patris mei mansiones multae sunt? nisi quia et sibi metuebant: unde audire debuerunt: Non turbetur cor vestrum. Quis enim eorum non metueret, cum Petro

dictum esset, fidentiori atque promptiori: Non cantabit gallus, donec ter me neges? Tamquam ergo essent ab illo perituri, merito turbabantur. Sed cum audiunt: In domo Patris mei mansiones multae sunt,

Si quominus dixissem vobis quia vado parare vobis locum, a perturbatione recreantur, certi ac fidentes etiam post pericula tentationum se apud Deum cum Christo esse mansuros: quia et si alius alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior, in domo Patris mei multae mansiones sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille aequalis est omnibus, quem paterfamilias eis qui operati sunt in vinea, jubet dari omnibus, non in eo discernens qui minus, et qui amplius laborarunt (Matth. XX). Quo utique denario vita significatur aeterna, ubi amplius alius nemo vivit, quoniam non est vivendi diversa in aeternitate mensura; sed multae mansiones diversas meritorum in una vita aeterna significant dignitates. Alia enim gloria solis, alia gloria lunae, alia gloria stellarum. Stella enim ab stella differt in gloria. Sic et resurrectio mortuorum (Cor. XV). Tamquam stellae sancti, diversas mansiones diversae charitatis, tamquam in coelo sortiuntur in regno. Sed propter unum denarium nullus separatur a regno; atque ita erit Deus omnia in omnibus: ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque habet, cum amat in altero, quod in se non etiam ipse habet. Non erat itaque alia invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis. Proinde respuendi sunt a corde Christiano, qui putant ideo dictum multas esse mansiones, quia extra regnum coelorum erit aliquid ubi beate maneant innocentes, qui sine baptismo ex hac vita emigraverunt, quia sine illo in regnum coelorum ingredi non potuerunt. Haec fides non est fides, quoniam non est vera et catholica fides. Non ait Dominus: In universo

mundo, aut in universa creatura, aut in vita vel beatitudine sempiterna mansiones multae sunt; sed: In domo, inquit, Patris mei mansiones multae sunt (II Cor. V). Nonne ista est domus, ubi aedificationem habemus ex Deo, domum non manufactam, aeternam in coelis? Nonne ista est domus de qua cantamus: Beati qui habitant in domo tua, in saecula saeculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII)? Ergone vos non domum cujusque baptizati fratris, sed domum ipsius Dei Patris, cui omnes fratres dicimus, Pater noster qui es in coelis (Matth. VI), a regno separare coelorum, aut eam sic dividere audebitis, ut aliquae mansiones ejus sint in regno coelorum, aliquae autem extra regnum coelorum? Absit, absit, ut qui volunt in regno habitare coelorum, in hac stultitia velint habitare vobiscum. Absit, inquam, ut cum omnis domus regnantium filiorum non sit alibi, nisi in regno ipsius regiae domus, pars aliqua non sit in regno.

Et si abiero, et praeparavero vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum, ut ubi ego sum, et vos sitis. Quomodo vadit et parat locum, si tam multae mansiones sunt? Si quominus dixisset, Vado parare; aut si adhuc parandus est, cur non merito dixisset, Vado parare? An istae mansiones et sunt, et parandae sunt? Si quominus enim essent, dixisset, Vado parare; et tamen quia istae sunt ut parandae sint, non eas vadit parare sicut sunt; sed si abierit, et praeparaverit sicut futurae sunt, iterum veniens accipiet suos ad semetipsum: ut ubi ipse est, sint etiam ipsi. Quomodo ergo mansiones in domo Patris non aliae, sed ipsae, et sine dubio jam sunt sicut parandae non sunt? Quomodo putamus, nisi quomodo etiam propheta praedicat Deum, quia facit quae futura sunt? Non enim ait, qui facturus est quae futura sunt, sed qui fecit quae futura sunt, ergo et fecit ea, et facturus est ea. Nam neque facta sunt si ipse non fecit, neque futura sunt si ipse non fecerit. Fecit ergo ea praedestinando, facturus est operando: sicut discipulos

quando elegerit, satis indicat Evangelium (Matth. IV), tunc utique quando eos vocavit; et tamen ait Apostolus: Elegit nos ante constitutionem mundi (Ephes. I), praedestinando utique, non vocando. Sic et mansiones praeparavit, et praeparat; nec alias; sed quas praeparavit, has praeparat, qui fecit quae futura sunt. Has praeparavit praedestinando, praeparat operando. Jam ergo sunt in praedestinatione. Si quominus dixisset, Ibo et parabo, id est, praedestinabo. Sed quia nondum sunt in operatione: Et si abiero, inquit, et praeparavero vobis locum, iterum venio, et accipiam vos ad meipsum. Parat autem mansiones, mansionibus parando mansores. Quippe cum dixerit: In domo Patris mei mansiones multae sunt, quid putabimus esse domum Dei, nisi templum Dei? Quid autem sit, interrogetur Apostolus, et respondeat: Templum Dei sanctum est, quod estis vos (I Cor. III). Hoc etiam regnum Dei quod Filius traditurus est Patri, unde dicit idem Apostolus: Initium Christus, deinde qui sunt Christi in praesentia ejus, deinde finis, cum tradiderit regnum Deo, et Patri (I Cor. XV); id est, quos redemit sanguine suo, tradiderit contemplando etiam Patri suo.

Ad haec dicit ei Thomas, Domine, nescimus quo vadis, quomodo possumus viam scire? Utrumque illos Dominus dixerat scire: utrumque dixit iste nescire, et locum quo itur, et viam qua itur. Sed nescit ille mentiri: ergo isti sciebant, et se scire nesciebant. Convincat eos jam scire quod se putant adhuc usque nescire.

Dicit ei Jesus: Ego sum via, et veritas, et vita. Nunquid non poterant ei dicere apostoli ejus, cum quibus loquebatur: Nescimus te? Proinde si eum sciebant, et via ipse est, viam sciebant. Si eum sciebant, et veritas ipse est, veritatem sciebant. Si eum sciebant, et vita ipse est, vitam sciebant. Ecce scire convicti sunt quod se scire nesciebant. Quid igitur et nos in isto sermone concipimus? quid putatis, fratres mei? nisi quia dixit: Et quo vado,

scitis, et viam scitis. Et ecce cognovimus quod sciebant vitam, et quia sciebant ipsum qui est via. Sed via est qua itur, numquid via est quo itur? Utrumque autem illos dixerat scire, et quo vadit, et viam. Opus ergo erat ut diceret: Ego sum via: ut ostenderet, eos, quia scirent eum viam scire, quam putaverant se nescire. Quid autem opus erat ut diceret: Ego sum via et veritas, et vita: cum via cognita qua iret, restaret nosse quo iret? nisi quia ibat ad veritatem, ibat ad vitam? Ibat ergo ad seipsum per seipsum; et nos quo imus, nisi ad ipsum? et qua imus, nisi per ipsum? Ipse igitur ad seipsum per seipsum, nos ad ipsum per ipsum: imo vero ad Patrem et ipse ad nos. Nam et de seipso alibi dicit: Ad Patrem vado, et hoc loco propter nos.

Nemo, inquit, venit ad Patrem, nisi per me. Ac per hoc et ipse per seipsum, et ad seipsum, et ad Patrem; et nos per ipsum, et ad ipsum, et ad Patrem. Dic mihi, Domine Deus meus, dic mihi, obsecro, quomodo vadis ad te? Numquidnam ut venires ad nos, reliqueras te, maxime quia non a te ipso venisti, sed Pater te misit? Scio quidem quod te exinanisti, sed quia formam servi accepisti, non quia formam Dei vel ad quam redires dimisisti, vel quam reciperes amisisti; et tamen venisti, et non solum usque ad carnales oculos, verum etiam usque ad manus hominum pervenisti: quomodo, nisi in carne? Per hanc venisti, manens ubi eras. Per hanc redisti, non relinquens quo veneras. Si ergo per hanc venisti, et redisti, per hanc procul dubio, non solum nobis qua veniremus ad te, verum etiam tibi qua venires et redires, via fuisti. Cum vero ad vitam, quod es ipse, isti, eandem profecto carnem tuam ad vitam de morte duxisti. Aliud quippe Verbum Dei est, aliud homo; sed Verbum caro factum est, id est, homo. Non itaque alia Verbi, alia est hominis persona: quoniam utrumque est Christus, una est persona. Ac per hoc quemadmodum caro cum mortua est, Christus est mortuus; et cum caro sepulta est, Christus sepultus est

(sic enim corde credimus ad justitiam, sic ore confessionem facimus ad salutem), ita cum caro a morte venit ad vitam, Christus venit ad vitam; et quia Verbum Dei Christus est, Christus est vita. Ita miro quodam et ineffabili modo, qui numquam dimisit vel admisit seipsum, venit ad seipsum. Venerat autem, ut dictum est, per carnem Deus ad homines, Veritas ad mendaces. Deus enim verax, omnis autem homo mendax. Cum itaque ab hominibus abstulit, atque illuc ubi nemo mentitur, carnem suam levavit: idem ipse quia Verbum caro factum est, per seipsum velut per carnem ad veritatem, quod est ipse, remeavit: quam quidem veritatem, quamvis inter mendaces, et in morte servavit. Aliquando enim Christus fuit mortuus, sed numquam fuit falsus. Accipite quamvis diversum et longe impar exemplum, tamen utcumque ad intelligendum Deum ex his quae proprius subjecta sunt Deo. Ecce ego ipse quantum attinet ad animum meum, cum hoc sim quod estis et vos, si taceo, apud meipsum sum. Si autem loquor vobis quod intelligatis, quodammodo ad vos procedo, nec me relinquo, sed et ad vos accedo, et non recedo unde procedo. Cum autem tacuero, quodammodo ad me redeo, et quodammodo vobiscum maneo si tenueritis quod audistis in sermone quem dico. Si hoc potest imago quam fecit Deus, quid potest non a Deo facta, sed ex Deo nata imago Dei Deus? Cujus illud quo ad nos egressus est, et in quo a nobis regressus est, corpus, non sicut meus elapsus est sonus, sed manet ubi jam non moritur, et mors ei ultra non dominabitur. Quod itaque ait: Ut ubi ego sum, et vos sitis; ubi erant futuri, nisi in ipso? ac per hoc est etiam ipse in seipso; et ideo ibi illi, ubi et ipse, hoc est, in ipso. Ipsa est igitur vita aeterna, in qua futuri sumus cum acceperit nos ad se: et ipsa vita aeterna, quod ipse est, in ipso est. Ubi est ipse, et nos simus, hoc est, in ipso: sicut Pater habet vitam in semetipso. Et utique non aliud est vita quam habet, nisi quod est ipse qui hanc habet. Sic dedit Filio habere vitam in semetipso, cum ipse sit eadem vita, quam

habet in semetipso. Numquid autem nos vita quod est ipse, hoc erimus, cum in illa vita, hoc est in ipso esse coeperimus? Non utique, quia ipse existendo vita, habet vitam, et ipse est quod habet; et quod vita est in ipso, ipse est in seipso. Nos autem non ipsa vita, sed ipsius vitae participes sumus; atque ita ibi erimus, ut in nobis ipsis non quod ipse est, esse possimus, sed nos ipsi non vita, ipsum habeamus vitam, qui seipsum habet vitam, eo quod ipse est vita. Denique ipse et in seipso est immutabiliter, et in Patre inseparabiliter: nos vero cum in nobis ipsis esse voluissemus, ad nos ipsos turbati sumus: unde illa vox est: Ad meipsum turbata est anima mea (Psal. XLII); atque in deterius commutati, neque id quod fuimus manere potuimus. Cum autem per ipsum venimus ad Patrem, sicut ait: Nemo venit ad Patrem, nisi per me: manentes in illo, nec a Patre nos quisquam poterit separare, nec ab illo.

Si cognovissetis me, inquit, et Patrem meum utique cognovissetis. Hoc est, quod ait, Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Deinde subjungit

Et amodo cognoscitis eum, et vidistis eum. Sed Philippus, unus ex apostolis quid audierit non intelligens;

Domine, inquit, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis. Cui Dominus: Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, et non cognovistis me, Philippe? qui videt me, videt et Patrem. Quomodo nunc dicit: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me? cum profecto et quo iret, et viam scirent, non ob aliud, nisi quod ipsum utique scirent? Sed facile ista solvitur quaestio, si dicamus, quod eum aliqui eorum sciebant, aliqui nesciebant, atque in his qui nesciebant Philippus erat; et quod ait: Et quo ego vado, scitis, et viam scitis. Illis dixisse intelligatur, qui sciebant: non Philippo, cui dictum est: Tanto tempore vobiscum sum, et non cognovistis me, Philippe? His ergo qui Filium

jam noverant, etiam illud de Patre jam dictum est: Et amodo cognoscitis eum, et vidistis eum. Dictum est enim, propter omnimodam similitudinem, quae illi cum Patre est: ut ideo amodo dicerentur nosse Patrem, qui noverant similem Filium. Ergo jam sciebant Filium, et si non omnes, certe quidam eorum, quibus dicitur: Et quo vado scitis, et viam scitis. Ipse est enim via. Sed Patrem nesciebant: ideo audiunt: Si cognovissetis me, et Patrem meum cognovissetis: per me utique et illum. Alius enim ego sum, alius ille. Sed ne putarent dissimilem, Et amodo, inquit, cognoscitis eum. Viderunt enim ejus simillimum Filium. Sed admonendi fuerant talem esse etiam Patrem, quem nondum videbant, qualis est Filius quem videbant. Et ad hoc valet quod postea Philippo dicitur, Qui videt me, videt et Patrem: non quod ipse sit et Pater, et Filius: quod in Sabellianis, qui vocantur etiam Patripassiani, catholica fides damnat; sed quod tam similes sint Pater et Filius, ut qui unum norit, ambos noverit. Solemus enim de simillimis duobus ita loqui eis qui unum illorum vident, et qualis sit alius, volunt nosse, ut dicamus, Vidistis istum? illum vidistis. Sic ergo dictum est, Qui videt me, videt et Patrem: non quia ipse est Pater qui Filius, sed quod a Patris similitudine in nullo prorsus discrepet Filius. Nam nisi duo essent Pater et Filius, non dictum esset: Si cognovissetis me, et Patrem meum cognovissetis. Utique enim, quia nemo, inquit, venit ad Patrem, nisi per me: si cognovissetis me, et Patrem meum cognovissetis: quoniam ego, per quem venit ad Patrem, perducam vos ad eum, ut ipsum etiam cognoscatis. Sed quoniam illi sum omnino simillimus, amodo cognoscitis eum, cum cognoscitis me: et vidistis eum, si oculis cordis vidistis me. Quid ergo est quod dicis, Philippe, Ostende nobis Patrem, et sufficit nobis? Tanto, inquit, tempore vobiscum sum, et non cognovistis me, Philippe? Qui me videt, videt et Patrem. Quod si a te multum est hoc videre, saltem quod non vides, crede.

Quomodo enim dicis, inquit, Ostende nobis Patrem? Si me vidisti, qui illi omnimodo similis sum, vidisti illum cui similis sum. Quod si videre non potes, non saltem credis quia ego in Patre, et Pater in me est? Poterat hic dicere Philippus, Video quidem te, et credo te esse simillimum Patri: sed numquid arguendus et objurgandus est, cui cum similem videt, etiam illum cujus est similis, vult videre? Similem quidem novi, sed adhuc alterum sine altero novi. Non mihi sufficit, nisi et illum cui iste est similis, noverim. Ostende itaque nobis Patrem, et sufficit nobis. Sed ideo magister discipulum arguebat, quoniam cor postulantis videbat; tamquam enim melior Pater esset quam Filius, ita Philippus Patrem nosse cupiebat, et ideo nec Filium sciebat, quo melius aliquid esse credebat. Ad hunc sensum corrigendum dictum est, Qui videt me, videt et Patrem: quomodo tu dicis, Ostende nobis Patrem? Video quomodo tu dicas: non alterum quaeris videre similem, sed illum putas esse meliorem.

Non credis quia ego in Patre, et Pater in me est? Cur in similibus distantiam cupis cernere? Cur inseparabiles separatim desideras nosse?

Verba quae ego loquor vobis, a meipso non loquor. Pater autem in me manens, ipse facit opera. Non creditis quia ego in Patre, et Pater in me est? Alioquin, etc. Ergo et verba opera sunt? Plane ita est. Nam profecto qui proximum loquendo aedificat, bonum opus operatur. Sed quid est, A me ipso non loquor, nisi, A me ipso non sum qui loquor? Ei quippe tribuit quod facit, de quo ipse est qui facit

Amen, amen dico vobis, qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet, et majora horum faciet, quia ego ad Patrem vado. Quid est hoc? Qui faceret opera quae Christus fecit, non inveniebamus; qui etiam majora faciet, inventuri sumus? Sed dixeramus sermone pristino quia

majus fuit umbrae suae transitu (quod discipuli fecerunt) quam fimbriae suae tactu (quod ipse Dominus fecit) sanare languentes (Matth. IX): et quia plures apostolis quam ipso per os proprium praedicante Domino crediderunt, ut haec viderentur opera, intelligenda esse majora, non quod major esset magistro discipulus, vel domino servus, vel adoptivus unigenito, vel homo Deo, sed quod per illos ipse dignaretur eadem majora facere, qui dicit eis alio loco, Sine me nihil potestis facere (Joan. XV). Ipse quippe, ut alia omittam, quae sunt innumerabilia, sine ipsis fecit ipsos, sine ipsis fecit hunc mundum: et quia homo etiam ipse fieri dignatus est, sine ipsis fecit et seipsum. Quid autem illi sine ipso, nisi peccatum? Denique et hic quod de hac re poterat nos movere, mox abstulit. Cum enim dixisset, Qui credit in me, opera quae ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet, continuo secutus adjunxit, Quia ego ad Patrem vado:

Et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. Qui dixerat, faciet, postea faciam dicit. Porro autem majora per eum facere, quam praeter eum, non est defectio, sed dignatio. Quid enim retribuunt servi Domino pro omnibus quae retribuit eis? quandoquidem inter caetera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos quam praeter illos. Nonne ab ore ipsius dives ille tristis abscessit, quando vitae aeternae consilium quod quaesivit, auditum abjecit (Luc. XVIII)? Et tamen posteaquam ab illo auditum non fecit unus, fecerunt multi, cum loqueretur per discipulos magister bonus. Ecce majora fecit praedicatus a credentibus, quam locutus audientibus. Verum hoc adhuc movet quod haec majora per apostolos fecit: non autem ipsos tantum significans ait: Opera quae ego facio, et vos facietis, et majora horum facietis; sed omnes ad suam familiam pertinentes intelligi volens, Qui credit in me, inquit, opera quae ego facio et ipse faciet, et majora horum faciet. Si ergo qui credit faciet, non credit utique qui non faciet;

sicuti est: Qui diligit me, mandata mea custodit (Matth. VII): unde profecto qui non custodit, non diligit. Item alio loco: Qui audit, inquit, verba mea haec, et facit ea, similabo eum viro prudenti, qui aedificavit domum suam super petram. Qui ergo non est similis huic viro prudenti, procul dubio aut verba mea haec audit et non facit, aut omnino nec audit, nec facit. Qui credit in me, inquit, licet moriatur, vivet. Qui ergo in me non credit, non utique vivet. Tale etiam hoc est: Qui credit in me, faciet (Joan. XI). Non itaque credit qui non faciet, Quid est hoc, fratres? Numquid inter credentes in Christum non est computandus, qui non fecerit opera majora quam Christus? Durum est, absurdum est, ferri non potest, non toleratur, nisi intelligatur. Apostolum igitur audiamus: Credenti, inquit, in eum qui justificat impium, deputatur fides ejus ad justitiam (Rom. IV). In hoc opere facimus opera Christi, quia et ipsum credere in Christum, opus est Christi. Hoc operatur in nobis, non utique sine nobis. Audi jam ergo, et intellige: Qui credit in me, opera quae ego facio, et ipse faciet. Prius ergo faciam, deinde et ipse faciet, quia facio ut faciat. Quae opera, nisi ut ex impio justus fiat? Et majora horum faciet. Quorum obsecro? numquidnam omnium operum Christi majora facit, qui cum timore et tremore suam ipsius salutem operatur. (Philipp. II), quod utique in illo, sed non sine illo Christus operatur? Prorsus majus hoc esse dixerim, quam est coelum et terra, et quaecumque cernuntur in coelo et in terra. Et coelum enim et terra transibit, praedestinatorum autem salus et justificatio permanebit. In illis tantum opera Dei, in his autem est etiam imago Dei. Sed in coelis sedes, dominationes, principatus, potestates, archangeli, angeli, opera sunt Christi: numquid etiam his operibus majora facit, qui operante in se Christo cooperatur aeternam salutem ac justificationem suam? Non hic audeo praecipitare sententiam. Intelligat qui potest, judicet qui potest, utrum majus sit justos creare quam impios justificare. Certe enim si aequalis est utrumque

potentiae, hoc majoris est misericordiae. Hoc est enim pietatis sacramentum, quod manifestum est in carne, justificatum est in spiritu, apparuit angelis, praedicatum est gentibus, creditum est mundo, assumptum est in gloria. Sed omnia opera Christi intelligere, ubi ait, Majora horum faciet, nulla nos necessitas cogit. Horum enim forsitan dixit quae ille faciebat: tunc autem verba fidei faciebat, et de his operibus fuerat praelocutus, dicens: Verba quae ego loquor vobis, a me ipso non loquor: Pater autem in me manens, ipse facit operam. Tunc igitur verba ejus erant opera ejus. Et utique minus est verba justitiae praedicare, quod fecit praeter nos, quam impios justificare, quod ita fecit in nobis, ut faciamus et nos.

Quia ego ad Patrem vado: et quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam. Sic ergo perrexit ad Patrem, ut non relinqueret indigentes, sed exaudiret petentes. Sed quid est, quodcunque petieritis, cum videamus plerumque fideles ejus petere, et non accipere? An forte propterea quia male petunt? nam hoc exprobravit apostolus Jacobus dicens: Petitiss, et non accipitis, eo quod male petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis (Jacob. IV). Male ergo usus eo quod vult accipere, Deo potius miserante non accipit. Proinde si hoc ab illo petitur, unde homo laeditur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius, det iratus. Annon videmus Israelitas malo suo impretrasse? Concupierant enim carnibus vesci, quibus pluebatur manna de coelo (Num. XI). Evigila igitur, homo fidelis, et vigilanter audi quod illic positum est: In nomine meo. Ipsum enim, Quodcunque, non ait, petieritis, utcumque, sed in nomine meo. Qui promisit ergo tam magnum beneficium, quis vocatur? Utiq;ue Christus Jesus. Christus significat regem, Jesus significat Salvatorem. Non itaque salvos nos faciet quicumque rex, sed rex Salvator. Ac per hoc quodcunque petimus adversus utilitatem salutis, non petimus in

nomine Salvatoris: et tamen ipse Salvator est, non solum quando facit quod petimus, verum etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo, potius se exhibet Salvatorem. Novit enim medicus quid pro sua, quid contra suam salutem poscat aegrotus: et ideo contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem. Quapropter quando volumus ut faciat quodcumque petimus, non utcumque, sed in nomine ejus petamus. Quod si fecerit, ut Salvator facit, quod est nomen ejus fidelibus ejus. Est quippe impiis et damnator, qui dignatur fidelibus esse salvator. Qui ergo credit in eum, quodcumque petierit in nomine quod est illis qui credunt in eum, hoc facit, quoniam hoc sicut Salvator facit. Si autem qui in eum credit, aliquid per ignorantiam contra salutem suam petit, non in nomine Salvatoris petit, quia Salvator ei non erit, si quod ejus salutem impedit, fecerit. Unde tunc expedit potius ut non faciendo propter quod invocatur, faciat quod vocatur. Propterea non solum Salvator, sed etiam magister bonus, ut faciat quodcumque petierimus, in ipsa oratione quam nobis dedit, docuit quod petamus, ut etiam sic intelligamus non petere nos in nomine magistri quod petimus praeter regulam ipsius magisterii. Sane quaedam quamvis in nomine ejus petamus, id est, secundum magistrum petamus, non tunc quando petimus facit, sed tamen facit. Neque enim qui et illud petimus facit, ut veniat regnum Dei (Matth. VI), propterea non facit quod petimus, quia non statim cum illo in aeternitate regnamus. Differtur enim quod petimus, non negatur. Verumtamen orantes, tamquam seminantes non deficiamus (Galat. VI): tempore enim proprio metemus. Non autem negligenter audiendum est, quod Dominus, ne quisquam eum putaret quod se promisit facere petentibus, sine Patre esse facturum, cum dixisset: Quodcumque petieritis in nomine meo, hoc faciam: continuo subjecit:

Ut glorificetur Pater in Filio, si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam. Nullo modo igitur sine Patre facit, quandoquidem ut in illo Pater glorificetur, propterea facit. Facit ergo Pater in Filio, ut Filius glorificetur in Patre. Et facit Filius in Patre, ut Pater glorificetur in Filio: quoniam unum sunt Pater et Filius. Spiritum paracletum Christus promisit apostolis. Quo autem modo promiserit, advertamus:

Si diligitis me, inquit, mandata mea servate: et ego rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in aeternum, Spiritum veritatis. Cum hoc dicat de Spiritu sancto, quem nisi habeamus, nec diligere Deum possumus, nec ejus mandata servare: quomodo diligimus, ut eum accipiamus, quem nisi habeamus, diligere non valemus? Quomodo mandata servabimus, ut eum accipiamus quem nisi habeamus mandata servare non possumus? Restat ergo ut intelligamus Spiritum sanctum habere qui diligit, et habendo mereri ut plus habeat, et plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant: nec tamen eum adhuc sic habebant, sicut eum Dominus promittebat. Et habebant ergo, et non habebant, qui quantum habendus fuerat, nondum habebant. Habebant itaque minus, dandus erat eis amplius. Habebant occulte, accepturi erant manifeste: quia et hoc ad majus donum sancti Spiritus pertinebat, ut eis innotesceret quod habebant. De quo munere Apostolus loquens ait: Nos autem non spiritum hujus mundi accipimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis (I Cor II). Nam et ipsam manifestam impertitionem Spiritus sancti, non semel, sed bis Dominus numero egit. Mox enim ut resurrexit a mortuis, insufflans ait: Accipite Spiritum sanctum (Joan. XX). Numquid igitur qui tunc dedit, ideo non misit etiam postea quem promisit? Aut non idem ipse est Spiritus

sanctus, qui et tunc est insufflatus ex ipso, et post ab ipso missus e coelo? Quapropter cur ipsa quae facta est evidenter donatio ejus, bis facta fuerit, alia quaestio est. Fortassis enim propter duo praecepta dilectionis, proximi et Dei, ut commendaretur ad Spiritum sanctum pertinere. Quod vero ait: Rogabo Patrem, et alium Paracletum dabit vobis, ostendit et seipsum esse Paracletum: Paracletus enim Latine dicitur advocatus: et dictum est de Christo: Advocatum habemus ad Patrem, Jesum Christum justum (I Joan. II). Sic autem mundum dixit non posse accipere Spiritum sanctum, sicut etiam dictum est: Prudentia carnis inimica est in Deum: legi enim Dei non est subjecta: nec enim potest, velut si dicamus, Injustitia justitia esse non potest; mundum quippe ait, hoc in loco significans dilectores mundi: quae dilectio non est a Patre; et ideo dilectioni hujus mundi, de qua satagimus, ut minuatur et consumatur in nobis, contraria est dilectio Dei, quae diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis: mundus ergo eum accipere non potest;

Quia non videt eum, neque scit eum. Non enim habet invisibiles oculos mundana dilectio, per quos videri Spiritus sanctus nisi invisibiliter non potest.

Vos autem, inquit, cognoscetis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. Erit in eis ut maneat, non manebit ut sit. Prius enim est esse alicui, quam manere. Sed ne putarent quod dictum est, apud vos manebit, ita dictum quemadmodum apud hominem hospes visibiliter manere consuevit, exposuit quid dixerat, apud vos, cum adjunxit et dixit, in vobis. Ergo invisibiliter videtur: nec si non sit in nobis, potest esse in nobis ejus scientia. Sic enim a nobis videtur in nobis et nostra conscientia. Nam faciem quidem videmus alterius, nostram non videmus: conscientiam vero nostram videmus, alterius non videmus. Sed conscientia numquam est nisi in nobis, Spiritus autem sanctus potest esse etiam sine nobis. Datur quippe ut sit

et in nobis. Sed videri et sciri quemadmodum videndum videndus est et sciendus est, non potest a nobis, si non sit in nobis.

Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Orphani pupilli sunt. Illud enim Graecum ejusdem rei nomen est, hoc Latinum. Nam et in Psalmo ubi legimus, Pupillo tu eris adjutor (Psalm. IX), Graecus habet orphano. Quamvis ergo nos Filius Dei suo Patri adoptaverit filios, et eundem Patrem nos voluerit habere per gratiam, qui ejus Pater est per naturam, tamen etiam ipse erga nos paternum quodammodo demonstrat affectum, cum dicit: Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos. Hinc est quod etiam sponsi filios nos appellat, ubi dicit: Veniet hora ut auferatur ab eis sponsus, et tunc jejunabunt filii sponsi (Luc. V). Quis autem sponsus, nisi Dominus Christus? Deinde sequitur et dicit:

Adhuc modicum, et mundus me jam non videt. Quid enim? tunc non videbat eum mundus, quandoquidem mundi nomine vult intelligi eos de quibus et superius locutus est, dicens de Spiritu sancto: Quem mundus accipere non potest, quia non videt eum, neque cognoscit eum? Videbat eum plane mundus oculis in carne conspicuum; non autem videbat quod in carne Verbum latebat. Videbat hominem, non videbat Deum. Videbat indumentum, non videbat indutum. Sed quoniam post resurrectionem etiam ipsam carnem suam, quam non solum videndam, verum etiam contrectandam demonstravit suis, voluit demonstrare non suis, hinc fortasse intelligendum est esse dictum: Adhuc modicum, et mundus me jam non videt. Vos autem videtis me: quia ego vivo, et vos vivetis. Cur de praesenti se dixit vivere, illos autem de futuro esse victuros? nisi quia victuros etiam carnis vita, utique resurgentis, qualis in ipso praecedebat, et illis est pollicitus secuturam: et quia ipsius mox futura fuerat resurrectio, praesentis posuit

temporis verbum, propter significandam celeritatem: illorum autem, quoniam saeculi differtur in finem, non ait **Vivitis, sed vivetis**. Duas ergo resurrectiones, suam scilicet mox futuram, et nostram in saeculi fine venturam, duobus verbis praesentis temporis et futuri eleganter breviterque promisit, quia ego vivo, inquit, et vos vivetis. Quia vivit, ideo et nos vivemus. Per hominem quippe mors, et per hominem resurrectio mortuorum: sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita et in Christo omnes vivificabuntur (I Cor. XV); quoniam nemo ad mortem, nisi per illum; nemo ad vitam, nisi per Christum. Quia nos viximus, mortui sumus. Quia vivit ipse, vivemus nos. Mortui sumus illi, quando viximus nobis. Quia vero mortuus est ille pro nobis, et sibi vivit, et nobis. Quia enim vivit ille, et nos vivemus. Nam sicut per nos mortem potuimus, non sic et vitam per nos habere possemus. In illo die, inquit,

Vos cognoscetis quia ego sum in Patre meo, et vos in me, et ego in vobis. In quo die, nisi de quo ait, Et vos vivetis? Tunc enim erit ut possimus videre quod credimus, nam et nunc est in nobis, et nos in illo. Sed hoc nunc credimus, tunc autem etiam cognoscemus: quamvis et nunc credendo noverimus, sed tunc contemplando noscemus. In illo ergo die quando vivemus ea vita qua mors absorbetur, cognoscemus quia ipse in Patre, et nos in ipso, et ipse in nobis; quia tunc perficietur hoc ipsum quod nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit in nobis, et nos in ipso.

Qui habet, inquit, mandata mea, et servat ea, ille est qui diligit me. Qui habet in memoria, et servat in vita; qui habet in sermonibus, et servat in moribus: qui habet audiendo, et servat faciendo; aut qui habet faciendo, et servat perseverando: ipse est, inquit, qui diligit me. Opere est demonstranda dilectio, ne sit infructuosa nominis appellatio.

Et qui diligit me, inquit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei me ipsum. Quid est, diligam? tamquam tunc dilecturus sit, et nunc non diligit? Absit. Quomodo enim nos Pater sine Filio, aut Filius sine Patre diligeret? Quomodo cum inseparabiliter operentur, separabiliter diligunt? Sed ad hoc dixit, Diligam eum: ad eum quod sequitur, et manifestabo ei meipsum. Diligam, et manifestabo: id est, ad hoc diligam ut manifestem. Nunc enim ad hoc dilexit ut credamus, et mandatum fidei teneamus; tunc ad hoc diliget ut videamus, et ipsam visionem mercedem fidei capiamus, quia et nos nunc diligimus credendo quod videbimus, tunc autem diligemus videndo quod credimus. Quia ergo dixerat Dominus, Adhuc modicum, et mundus me jam non videt, vos autem videtis me: interrogavit eum de hoc ipso Judas, non ille traditor ejus qui Iscariotes cognominatus est, sed cujus Epistola inter Scripturas canonicas legitur.

Domine, quid factum est quia nobis manifestaturus es teipsum, et non mundo? Simus cum ipsis tamquam interrogantes discipuli, communemque magistrum audiamus et nos. Judas enim sanctus, non immundus, nec insectator Domini, sed sectator, causam quaesivit quare se non mundo, sed suis manifestaturus esset Jesus? quare adhuc modicum, et mundus non videret eum?

Respondit Jesus, et dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit, et Pater meus diliget eum, et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Ecce exposita est causa quare suis se manifestaturus est, non alienis, quos mundi nomine appellat; et ipsa causa est quod hi diligant, illi non diligant. Ipsa est causa de qua sacer insonat psalmus, Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta (Psal. XLII). Qui enim diliguntur, quia diligunt diliguntur; qui vero non diligunt, si linguis hominum loquantur, et angelorum, fiunt aeramentum sonans, et cymbalum tinniens: et si

habuerint prophetiam, et scierint omnia sacramenta, et omnem scientiam, et habuerint omnem fidem, ut montes transferant, nihil sunt: et si distribuerint omnem substantiam suam, et tradiderint corpus suum ut ardeant, nihil eis prodest (I Cor. XIII). Dilectio sanctos discernit a mundo, quae facit unanimes habitare in domo (Psal. LXVII). In qua domo facit Pater et Filius mansionem, qui donant et ipsam dilectionem, quibus donent in fide etiam suam manifestationem; de qua discipulus interrogavit magistrum, ut non solum illi qui tunc audiebant per os ejus, sed etiam nos per Evangelium ejus hoc nosse possemus. Quaesiverat enim de Christi manifestatione, et audivit de dilectione et mansionem. Est ergo quaedam Dei manifestatio interior, quam prorsus impii non noverunt, quibus Dei Patris et Spiritus sancti manifestatio nulla est, Filii vero esse potuit, sed in carne: quae nec talis est qualis illa; nec semper illis adesse potest, qualiscumque sit, sed ad modicum tempus, et hoc ad iudicium, non ad gaudium; ad supplicium, non ad praemium. Nunc est ergo ut intelligamus, quantum aperire ipse dignatur, quo modo dictum sit: Adhuc modicum, et mundus me non videt; vos autem videtis me. Verum est quidem quod post paululum etiam corpus suum, in quo eum poterant et impii videre, oculis eorum fuerat subtracturus, quandoquidem post resurrectionem nemo eum vidit illorum. Sed quoniam dictum est, testantibus angelis, sic veniet quemadmodum eum vidistis euntem in coelum (Act. I): nec aliud credimus quam illum in eodem corpore ad iudicium vivorum et mortuorum esse venturum: procul dubio tunc eum videbit mundus, quo nomine significati sunt a regno ejus alieni. Ac per hoc longe melius intelligitur aliud jam tempus significare voluisse in eo quod ait, Adhuc modicum, et mundus me jam non videt, quando in fine saeculi auferetur ab oculis damnatorum, ut illi eum de caetero videant apud quos diligentes eum facit Pater atque ipse mansionem. Modicum autem dixit, quia et id quod prolixum videtur hominibus, brevissimum est ante oculos

prolixum Dei. De hoc quippe modico iste Joannes evangelista, Filioli, inquit, novissima hora est (I Joan. II). Ne quis porro existimet Patrem tantummodo et Filium sine Spiritu sancto apud dilectores suos facere mansionem, recolat quod superius de Spiritu sancto dictum est, Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum; vos autem cognoscitis eum, quia apud vos manebit, et in vobis erit. Ecce facit in sanctis cum Patre et Filio sanctus etiam Spiritus mansionem: intus utique, tamquam Deus in templo suo. Deus Trinitas, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, veniunt ad nos, dum venimus ad eos. Veniunt subveniendo, venimus obediendo. Veniunt illuminando, venimus intuendo. Veniunt implendo, venimus capiendo: ut sit nobis eorum non externa visio, sed interna, et in nobis non transitoria mansio, sed aeterna. Sic mundo non se Filius manifestat. Mundus enim est dictus hoc loco, de quibus continuo subjunxit atque ait:

Qui non diligit me, sermones meos non servat. Hi sunt qui Patrem et Spiritum sanctum numquam vident, Filium autem, non ut beatificentur, sed ut judicentur, ad modicum vident: nec ipsum in forma Dei, ubi est cum Patre et Spiritu sancto invisibilis, sed in forma hominis, ubi esse in mundo voluit patiundo contemptibilis, judicando terribilis. Quod vero adjunxit:

Et sermo quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me, Patris, non miremur, non paveamus: non est minor Patre, sed non est nisi a Patre; non est impar ipso, sed non est a seipso. Neque enim mentitus est dicendo, Qui non diligit me, sermones meos non servat. Ecce suos dixit esse sermones. Numquid sibi est ipse contrarius ubi rursus dixit: Et sermo quem audistis, non est meus? Et fortasse propter aliquam distinctionem ubi suos dixit, pluraliter dixit hoc est sermones. Ubi autem sermonem, hoc est verbum, non suum dixit esse, sed Patris, seipsum

intelligi voluit. In principio erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum, non utique suum, sed Patris est Verbum: quomodo nec sua imago, sed Patris, nec suus Filius idem ipse, sed Patris. Recte igitur actori tribuit quidquid facit aequalis, a quo habet hoc ipsum quod illi est indifferenter aequalis.

Haec locutus sum vobis apud vos manens. Illa utique mansio alia est, quam promisit futuram; haec vero alia, quam praesentem esse testatur. Illa spiritualis est, atque intrinsecus mentibus redditur, haec corporalis extrinsecus oculis atque auribus exhibetur. Illa in aeternum beatificat liberatos, haec in tempore visitat liberandos. Secundum illam Dominus a suis dilectoribus non recedit, secundum hanc, it et redit. Haec, inquit, locutus sum vobis apud vos manens, utique praesentia corporali, qua cum illis visibilis loquebatur.

Paracletus autem, inquit, Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, et commemorabit vos omnia quaecumque dixero vobis. Numquidnam dicit Filius, et docet Spiritus sanctus, ut dicente Filio verba capiamus, docente autem Spiritu sancto eadem verba intelligamus? quasi dicat Filius sine Spiritu sancto, aut Spiritus sanctus doceat sine Filio? Aut vero non et Filius doceat, et Spiritus sanctus dicat? et cum Deus aliquid dicit et docet, Trinitas ipsa dicat et doceat? Sed quoniam Trinitas est, oportebat ejus singulas insinuare personas, eademque nos distincte audire, inseparabiliter intelligere. Audi Patrem dicentem ubi legis, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu (Psal. II). Audi et docentem ubi legis, Omnis qui audivit a Patre et didicit, venit ad me (Joan. VI). Filium vero dicentem modo audisti; de se quippe ait: Quaecumque dixero vobis: quem et si docentem vis nosse, magistrum recole. Unus est, inquit, magister vester Christus (Matth. XXIII). Spiritum porro sanctum, quem modo audisti docentem,

ubi dictum est: Ipse vos docebit omnia: audi etiam dicentem, ubi legis in Actibus apostolorum B. Petro dixisse Spiritum sanctum: Vade cum illis, quia ego misi eos (Act. X). Omnis igitur et dicit et docet Trinitas. Sed nisi etiam singillatim commendaretur, eam nullo modo humana capere utcumque posset infirmitas. Cum ergo sit omnino inseparabilis, numquam Trinitas esse sciretur, si semper inseparabiliter diceretur. Nam et cum dicimus Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, non eos utique dicimus simul, cum ipsi non possint esse non simul. Quod vero addidit: Commemorabit vobis, intelligere debemus etiam quod jubemur non oblivisci, saluberrimos monitus ad gratiam pertinere, qua nos commemorat Christus.

Pacem, inquit, relinquo vobis, pacem meam do vobis. Hoc est quod legimus apud prophetam: Pacem super pacem. Pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc saeculo, pacem suam nobis dabit in futuro saeculo. Pacem nobis relinquit, in qua manentes, hostem vincimus: pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus; quid autem nobis relinquit ascendens a nobis, nisi seipsum, dum non recedit a nobis? Ipse est enim pax nostra, qui fecit utraque unum (Ephes. II). Pax ergo ipse nobis est, et cum credimus quia est, et cum videmus eum sicuti est. Sed quid est quod ubi ait: Pacem relinquo vobis, non addit meam: ubi vero ait, do vobis, ibi dicit meam? Utrum subaudiendum est meam, et ubi dictum non est, quia postea dictum est, et potest referri ad utrumque, etiam quod semel dictum est? An forte et hic aliquid latet, quod petendum est et quaerendum, et ad quod pulsantibus aperiendum? Quid enim si pacem suam eam voluit intelligi, qualem habet ipse? Pax vero ista quam nobis relinquit in hoc saeculo, nostra potius est dicenda quam ipsius. Illi quippe nihil repugnat in seipso, quia nullum habet omnino peccatum. Nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus: Dimitte nobis

debita nostra (Matth. VI). Est ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur legi Dei secundum interiorem hominem (Rom. VII): sed non est plena, quia videmus aliam legem in membris nostris repugnantem legi mentis nostrae. Itemque inter nos ipse est nobis pax, quia invicem nobis credimus, quod invicem diligamus. Sed nec ista plena est, quia cogitationes cordis nostri invicem non videmus; et quaedam de nobis, quae non sunt in nobis, vel in melius invicem vel in deterius opinamur. Itaque ista etiam si ab illo nobis relicta est pax, nostra est. Nisi enim ab illo, non haberemus et talem: sed ipse non habet talem. Si tenuerimus usque in finem, qualem accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, et nihil nos invicem lateat in cordibus nostris. Nec ignoro ista Domini verba etiam sic accipi posse, ut ejusdem sententiae repetitio videatur.

Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis. Ut quod dixerat pacem, hoc repetiverit, dicens, pacem meam; et quod dixerat, relinquo vobis, hoc repetierit, dicens: Do vobis. Ut volet quisque accipiat: me tamen delectat (credo quod et vos, fratres mei dilecti), sic tenere istam pacem, ubi adversarium concorditer vincimus, ut desideremus pacem, ubi adversarium non habebimus. Quod vero Dominus adjunxit, atque ait:

Non quomodo mundus dat, ego do vobis, quid est aliud, nisi, quomodo homines dant, qui diligunt mundum, ita do vobis? qui propterea sibi dant pacem, ut sine molestia litium atque bellorum, non Deo, sed amico suo mundo perfruantur: et quando justii dant pacem, ut non eos persequantur, pax esse non potest vera, ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt corda. Quomodo enim consors dicitur qui sortem jungit, ita ille consors dicendus est qui cor jungit. Nos ergo, charissimi, quibus Christus pacem reliquit, et pacem suam non nobis dat sicut mundus, sed sicut ille per quem factus est mundus; ut

concordes simus, jungamus invicem corda, et cor nostrum sursum habeamus, ne corrumpatur in terra.

Non turbetur cor vestrum, neque formidet. Audistis quia ego dixi vobis, Vado et venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Hinc ergo turbari et formidare poterat cor illorum, quod ibat ab eis, quamvis venturus ad eos, ne forsitan gregem lupus hoc intervallo invaderet pastoris absentia. Sed a quibus homo abscedebat, Deus non relinquebat: idem ipse Christus, homo et Deus. Ergo et ibat per id quod homo erat, et manebat per id quod Deus erat. Ibat per id quod uno loco erat, manebat per id quod ubique erat. Cur itaque turbarentur et formidarent, quando sic deserebat oculos, ut non desereret cor? quamvis Deus etiam qui nullo continetur loco, discedat ab eorum cordibus qui eum relinquunt moribus, non pedibus, et veniat ad illos qui convertuntur ad eum non facie, sed fide, et accedunt ad eum mente, non carne. Ut autem intelligerent secundum id quod homo erat, cum dixisset: Vado et venio ad vos, adjecit atque ait: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Per quod ergo Filius non est aequalis Patri, per hoc erat iturus ad Patrem, a quo et venturus est judicaturus vivos et mortuos. Ipse ergo Christus Filius Dei, aequalis Patri in forma Dei, quia semetipsum exinanivit, non formam Dei amittens, sed formam servi accipiens, major est et seipso, quia major est forma Dei quae amissa non est, quam servi, quae accepta est (Philip. II). Quid itaque mirum, vel indignum, si secundum hanc servi formam loquens ait Dei Filius, Pater major me est? Et secundum formam Dei loquens ait idem ipse Dei Filius: Ego et Pater unum sumus (Joan. X)? Unum sunt enim secundum id quod Deus erat Verbum; et major est Pater secundum id quod Verbum caro factum est. Secundum hanc servi formam, puer Christus etiam parentibus suis minor erat, quando parvus majoribus, sicut scriptum est,

subditus erat (Luc. II). Aequalis enim Patri Filius, per quem factus est homo, ut minor esset Patre, factus est homo. Quod nisi fieret, quid est homo? Dicat plane Dominus et magister noster: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem, quia Pater major me est. Agnoscamus geminam substantiam Christi, divinam scilicet, qua aequalis est Patri; humanam, qua major est Pater: utrumque autem simul, non duo, sed unus Christus, ne sit quaternitas, non Trinitas Deus. Sicut enim unus est homo anima rationalis et caro, sic unus est Christus Deus et homo. Ac per hoc Christus est Deus anima rationalis et caro. Christus in his omnibus, et Christum in singulis confitemur. Quis est ergo per quem factus est mundus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? Christus Jesus, sed in forma servi. Item de singulis quibus homo constat. Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in carne sola. Dicitur ergo et in his singulis Christus Jesus: verum haec omnia non duo vel tres, sed unus est Christus. Ideo ergo dixit: Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem; quoniam naturae humanae gratulandum est, eo quod sic assumpta est a Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in coelo: atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem: nam profecto ad illum ibat, qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum, et recedere a nobis, mutare atque immortale facere quod mortale suscepit ex nobis, et levare in coelum per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat, qui sic diligit Christum, ut suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque id speret futurum esse per Christum?

Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit credatis. Quid est hoc, cum magis credere homo debeat antequam fiat id quod credendum est? Haec est

enim laus fidei, si quod creditur, non videtur. Nam quid magnum est, si creditur quod videtur? secundum illam ejusdem Domini sententiam, quando discipulum arguit, dicens, Quia vidisti, credidisti: beati qui non vident, et credunt (Joan. XX). Et nescio utrum credere dicendus est quisquam quod videt. Nam ipsa fides in Epistola quae scribitur ad Hebraeos, ita est definita, Est autem fides, sperantium substantia, convictio rerum quae non videntur (Hebr. XI). Quapropter si fides est rerum quae creduntur, eademque fides earum rerum est quae non videntur, quid sibi vult quod Dominus ait: Et nunc dixi vobis priusquam fiat, ut cum factum fuerit, credatis? Nonne potius dicendum fuit, Et nunc dixi vobis prius quam fiat, quod cum factum fuerit, videatis? Nam et ille cui dictum est, Quia vidisti, credidisti, non hoc credit quod vidit, sed aliud vidit, aliud credidit. Vidit enim hominem, credidit Deum. Sed et si dicuntur credi quae videntur, sicut dicit unusquisque oculis suis se credidisse, non tamen ipsa est quae in nobis aedificatur fides, sed ex rebus quae videntur, agitur nobis ut ea credantur quae non videntur. Quocirca, dilectissimi, unde nunc sermo est, quod Dominus ait, Et nunc dixi vobis prius quam fiat, ut cum factum fuerit, credatis, illud, utique dicit, cum factum fuerit, quod eum post mortem visuri erant viventem, et ad Patrem ascendentem: quo viso illud fuerant credituri quod ipse esset Christus Filius Dei, qui potuit hoc et facere cum praedixisset, et praedicere antequam faceret: credituri autem hoc non fide nova, sed aucta, aut certe cum mortuus esset defecta, cum resurrexisset refecta. Neque enim eum Filius Dei non et ante credebant: sed cum in illo factum esset quod ante praedixit, fides illa quae tunc quando illis loquebatur fuit parva, et cum moreretur paene jam nulla, et revixit, et crevit. Deinde quid dicit?

Jam non multa loquar vobiscum, venit enim princeps mundi hujus. Quis, nisi diabolus?

Et in me non habet quidquam. Nullum scilicet omnino peccatum. Sic enim ostendit non creaturarum sed peccatorum principem diabolum, quos nunc nomine mundi hujus appellat. Et quotiescunque mundi nomen in mali significatione ponitur, non ostendit nisi mundi istius amatores, de quibus alibi scriptum est: Quicumque voluerit amicus esse saeculi hujus, inimicus Dei constituitur (Jacob. IV). Absit ergo ut sic intelligatur diabolus princeps mundi, tamquam gerat universi mundi, id est, coeli et terrae, atque omnium qui in eis sunt, principatum: de quali mundo dictum est, cum de Christo Verbo sermo esset, Et mundus per eum factus est (Joan. I). Universus itaque mundus, a summis coelis usque ad infimam terram Creatori est subditus, non desertori; Redemptori, non interemptori; liberatori, non captivatori; doctori, non deceptor. Quemadmodum autem sit intelligendus princeps mundi diabolus, evidentius aperuit apostolus Paulus, qui cum dixisset, Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, id est, adversus homines, subjecit atque ait, sed adversus principes et potestates, et rectores mundi tenebrarum harum. (Ephes. VI). Sequenti enim verbo exposuit quid dixisset mundi, cum subjecit, tenebrarum harum: ne quisquam mundi nomine intelligeret universam creaturam, cujus nullo modo sunt rectores angeli desertores. Tenebrarum, inquit, harum, id est, mundi istius amatorum. Ex quibus tamen electi non sunt, non per suum meritum, sed per Dei gratiam: quibus dicit, Fuistis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V). Omnes ergo fuerunt sub rectoribus tenebrarum harum, id est, hominum impiorum, tanquam tenebrae sub tenebris. Sed gratias Deo, qui eruit nos, sicut dicit idem Apostolus, de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suae (Coloss. I): in quo princeps hujus mundi, hoc est tenebrarum harum, non habebat quidquam, quia neque cum peccato Deus venerat, nec ejus carnem de peccati propagine Virgo pepererat; et tanquam ei

diceretur, Cur ergo moreris, si non habes peccatum, qui debeat mortis supplicium? continuo subiecit:

Sed ut cognoscat mundus quia diligo Patrem, et sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio, surgite, eamus hinc. Discumbens enim discumbentibus loquebatur. Eamus autem dicit. Quo? nisi ad illum locum unde fuerat tradendus ad mortem, qui nullum habebat meritum mortis, sed habebat ut moreretur, mandatum Patris, tanquam ille de quo praedictum erat, Quae non rapui, tunc exsolvebam: mortem sine dubio soluturus, et nos a morte debita redempturus.

CAPUT XV.

Ego sum vitis vera, etc. Iste locus evangelicus, fratres, ubi se dicit Dominus vitem, et discipulos suos palmites, secundum hoc dicit quod est caput Ecclesiae, nosque membra ejus, mediator Dei et hominum homo Christus Jesus, unius quippe naturae sunt vitis et palmites. Propter quod cum esset Deus, cujus naturae non sumus, factus est homo, ut in illo esset vitis humana natura, cujus et nos homines palmites esse possumus. Quid est ergo, Ego sum vitis vera? numquid ut adderet vera, hoc ad eam vitem retulit, unde ista similitudo translata est? Sic enim dicitur vitis per similitudinem, non per proprietatem, quemadmodum dicitur ovis, agnus, leo, petra, lapis angularis, et caetera hujusmodi, quae magis ipsa sunt vera, ex quibus dicuntur istae similitudines, non proprietates. Sed cum dicit, Ego sum vitis vera; ab illa se utique discernitur, cui dicitur, Quomodo conversa es in amaritudinem, vitis aliena (Jerem. II; Isa. V)? Nam quo pacto est vitis vera, quae exspectata est ut faceret uvam, fecit autem spinas? Ego sum, inquit, vitis vera.

Et Pater meus agricola est. Omnem palmitem non ferentem fructum, tollet eum: et omnem qui fert fructum,

purgabit eum, ut fructum plus afferat. Numquid unum sunt agricola et vitis? Secundum hoc ergo vitis Christus, secundum quod ait: Pater major me est. Secundum id autem quod ait: Ego et Pater unum sumus, et ipse agricola est. Nec talis quales sunt qui extrinsecus operando exhibent ministerium, sed talis, ut det etiam intrinsecus incrementum. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus (I Cor. III). Et utique Deus est Christus, quia Deus erat Verbum (Joan. I), unde ipse et Pater unum sunt, et si Verbum caro factum est, quod non erat, manet quod erat. Denique cum de Patre tamquam de agricola dixisset, quod infructuosos palmites tollat, fructuosos autem purget, ut plus afferant fructum, continuo etiam seipsum mundatorem palmitum ostendens:

Jam vos, inquit, mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis. Ecce et ipse mundator est palmitum, quod est agricolae, non vitis officium: qui etiam palmites operarios suos fecit. Nam etsi non dant incrementum, impendunt tamen aliquod adjumentum, sed non de suo, quia sine me, inquit, nihil potestis facere. Mundi scilicet atque mundandi. Neque enim nisi mundi essent, fructum ferre potuissent: et tamen omnem palmitem qui fert fructum, purgat agricola, ut fructum plus afferat. Fert fructum, quia mundus est; atque ut plus afferat, purgatur adhuc. Quis est enim in hac vita sic mundus, ut non sit magis magisque mundandus? ubi si dixerimus quia peccatum non habemus, nosipsos seducimus, et veritas in nobis non est. Si autem confessi fuerimus peccata nostra, fidelis est et justus, qui dimittat nobis peccata, et mundet nos ab omni iniquitate (I Joan. I). Mundet utique mundos, hoc est fructuosos, ut tanto sint fructuosiores, quanto fuerint mundiores. Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. Quare non ait, Mundi estis propter baptismum quo abluti estis, sed ait: Propter verbum quod locutus sum vobis? nisi quia et in aqua

verbum mundat. Detrahe verbum, et quid est aqua, nisi aqua? Accedit verbum ad elementum, et fit sacramentum etiam ipsum tamquam visibile verbum. Nam de hoc utique dixerat, quando pedes discipulis lavit, Qui lotus est, non indiget nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Unde ista tanta virtus aquae, ut corpus tangat, et cor abluat, nisi faciente verbo? non quia dicitur, sed quia creditur. Nam et in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens. Hoc est verbum fidei, quod praedicamus, ait Apostolus: quia si confessus fueris in ore tuo quia Dominus est Jesus, et credideris in corde tuo quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem (Rom. X). Unde et in Actibus apostolorum legitur, Fide mundans corda eorum (Act. XV); et in epistola sua beatus Petrus, Sic et vos, inquit, baptisma salvos facit, non carnis depositio sordium, sed conscientiae bonae interrogatio. Hoc est verbum fidei, quod praedicamus (I Petr. III): quo sine dubio, ut mundare possit, consecratur et baptismus. Christus quippe nobiscum vitis, cum Patre agricola, dilexit Ecclesiam, et semetipsum tradidit pro ea. Lege Apostolum, et vide quid adjungat: Ut eam sanctificaret, inquit, mundans eam lavacro aquae in verbo (Ephes. V). Mundatio igitur nequaquam fluxo et labili tribueretur elemento, nisi adderetur in verbo.

Manete, inquit, in me, et ego in vobis. Non quomodo illi in ipso, sic ipse in illis; utrumque enim prodest, non ipsi, sed illis. Ita sunt quippe in vite palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant. Ita vero vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, nonumat ab eis. Ac per hoc et manentem in se habere Christum, et manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo: nam praeciso palmite, potest de viva radice alius pullulare; qui autem praecisus est, sine radice non potest vivere. Denique adjungit et dicit:

Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vite, sic nec vos, nisi in me manseritis. Magna gratiae commendatio, fratres mei. Corda illustravit humilium, ora obstruit superbiorum. Sive ergo parum, sive multum, sine illo fieri non potest sine quo nihil fieri potest; quia etsi parvum attulerit palmes cum purgat agricola ut plus afferat, tamen nisi in vite manserit, et vixerit de radice quantumlibet fructum a semetipso non potest ferre.

Si quis in me, inquit, non manserit, mittetur foras sicut palmes, et arescet, et colligent eum, et in ignem mittent, et ardet. Ligna itaque vitis tanto sunt contemptibilia si in vite non manserint, quanto gloriosiora si manserint. Denique sicut de his etiam per Ezechielem prophetam Dominus dicit, praecisa nullis agricolarum usibus prosunt, nullis fabrilibus operibus deputantur (Ezech. XV). Unum e duobus palmiti congruit, aut vitis, aut ignis: si in vite non est, in igne erit. Ut ergo in igne non sit, in vite sit.

Si manseritis in me, inquit, et verba mea in vobis manserint: quodcumque volueritis petetis, et fiet vobis. Manendo quippe in Christo, quid velle possunt, nisi quod convenit Christo? Quid velle possunt manendo in Salvatore, nisi quod non alienum est a salute? Aliud quippe volumus, quia sumus in Christo, et aliud volumus quia sumus adhuc in hoc saeculo. De mansione namque hujus saeculi nobis aliquando subrepat, ut hoc petamus quod nobis non expedire nescimus: sed absit ut fiat nobis, si manemus in Christo, qui non facit, quando petimus, nisi quod expedit nobis. Manentes ergo in eo, cum verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus petimus, et fiet nobis; quia si petimus, et non fiet, non hoc petimus quod habet mansio in eo, nec quod habent verba ejus quae manent in nobis, sed quod habet cupiditas et infirmitas carnis, quae non est in eo, et in qua non manent verba

ejus: nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam docuit, ubi dicimus, Pater noster, qui es in coelis (Matth. VI); ab hujus orationis verbis et sensibus non recedamus in petitionibus nostris, et quidquid petimus, fiet nobis. Tunc enim dicenda sunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quae praecepit, et diligimus quae promisit. Quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non amputatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice. In his verba Christi non manent, qui tangunt quodammodo, non cohaerent: et ideo illis non erunt in beneficium, sed in testimonium; et quia sic insunt in eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis ut judicentur ex eis.

In hoc, inquit, glorificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, et efficiamini mei discipuli. Δόξ enim quae Graece dicitur, Latine gloria est. Quod ideo commemorandum existimavi, quia dicit Apostolus, Si Abraham ex operibus justificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum (Rom. IV). Haec est ad Deum gloria (qua glorificatur non homo, sed Deus) si non ex operibus, sed ex fide justificatur, ut ex Deo illi sit etiam quod bene operatur, quoniam palmes non posset ferre fructum a semetipso. Si ergo in hoc glorificatus est Deus Pater, ut fructum plurimum afferamus, et efficiamur Christi discipuli, non hoc nostrae gloriae tribuamus, tamquam hoc ex nobis ipsis habeamus. Ejus est enim haec gratia: et ideo in hoc non nostra, sed ejus est gloria. Unde et alibi cum dixisset, Sic luceat lumen vestrum coram hominibus, ut videant opera vestra bona (Matth. V): ne a semetipsis putarent esse bona opera sua, mox addidit, Et glorificent Patrem vestrum, qui in coelis est (Psal. LXXXIII). In hoc enim glorificatur Pater, ut fructum plurimum afferamus, et efficiamur Christi discipuli. A quo efficiamur, nisi ab illo cujus misericordia praevenit nos? Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Jesu in operibus bonis (Ephes. II). Quod autem ait, Sicut dilexit Pater, et ego

dilexi vos, non aequalitatem naturae ostendit nostrae et suae, sicut est Patris et ipsius, sed gratiam qua mediator est Dei et hominum homo Christus Jesus. Mediator quippe monstratur, cum dicit, Diligit me Pater, et ego vos. Nam Pater utique diligit et nos, sed in ipso; quia in hoc glorificatur Pater, ut fructum afferamus in vite, hoc est in Filio, et efficiamur ejus discipuli.

Manete, inquit, in dilectione mea. Quomodo manebimus? Audi quid sequitur: Si praecepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea. Ostendit non unde dilectio generetur, sed unde monstretur, tamquam diceret: Nolite vos putare manere in dilectione mea, si non servatis praecepta mea. Si enim servaveritis, manebitis; hoc est, hinc apparebit quod in dilectione mea manebitis, si mea praecepta servabitis, ut nemo se fallat dicendo quod eum diligit, si ejus praecepta non servat. Nam in tantum eum diligimus, in quantum ejus praecepta servamus. In quantum autem minus servamus, minus diligimus. Quamvis quod ait, Manete in dilectione mea, non apparet quam dixerit dilectionem, utrum qua eum diligimus, an qua ipse nos diligit; sed ex verbo superiore dignoscitur. Dixerat quippe, Et ego dilexi vos, cui verbo continuo subjunxit, Manete in dilectione mea. Illa ergo, qua dilexit eos. Quid est ergo, Manete in dilectione mea, nisi, manete in gratia mea? Et quid est, si praecepta mea servaveris, manebitis in dilectione mea, nisi, hoc scietis quod in dilectione mea qua vos diligo manebitis, si mea praecepta servabitis? Non ergo ut nos diligit, prius ejus praecepta servamus, sed nisi nos diligit, praecepta ejus servare non possumus. Haec est gratia quae humilibus patet, superbos latet. Sed quid illud est quod adjungitur

Sicut et ego praecepta Patris mei servavi, et maneo in ejus dilectione. Utique etiam hic hanc dilectionem Patris intelligi voluit qua eum diligit Pater. Ita quippe dixerat, Sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos; atque his

verbis illa subjunxit, Manete in dilectione mea: illa procul dubio qua dilexi vos. Ergo quod ait etiam de Patre, maneo in ejus dilectione, illa scilicet accipienda est, qua dilexit eum Pater. Sed numquid et hic gratia intelligenda est qua Pater diligit Filium, sicut gratia est qua nos diligit Filius, cum simus nos filii gratia, non natura: Unigenitus autem, natura, non gratia? An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? Ita sane: nam dicendo, sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos: gratiam Mediatoris ostendit. Mediator autem Dei et hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo est Christus Jesus. Et profecto secundum id quod homo est, de illo legitur: Et Jesus proficiebat sapientia et aetate et gratia apud Deum et homines (Luc. II). Secundum hoc igitur recte possumus dicere quod cum ad naturam Dei non pertineat humana natura, ad personam tamen unigeniti Filii Dei per gratiam pertinet humana natura, et tantam gratiam, ut nulla sit major, nulla prorsus aequalis. Neque enim illam susceptionem hominis ulla merita praecesserunt, sed ab illa susceptione merita ejus cuncta coeperunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum dilexit Pater, et ideo servavit praecepta ejus. Quid est enim et ille homo, nisi quod Deus susceptor est ejus? Deus enim erat Verbum, unigenitus gignenti coaeternus. Sed ut mediator daretur nobis, per ineffabilem gratiam Verbum caro factum est, et habitavit in nobis.

Haec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. Quod est gaudium Christi in nobis, nisi quo dignatur gaudere de nobis? Et quod est gaudium nostrum, quod dicit implendum, nisi ejus habere consortium? propter quod beato Petro dixerat, Si non laveris te, non habebis partem mecum. Gaudium ergo ejus in nobis, gratia est quam praestitit nobis: ipsa est ut gaudium nostrum; sed de hac ille etiam ex aeternitate gaudebat, quando nos elegit ante mundi constitutionem (Ephes. I). Nec recte possumus dicere

quod gaudium ejus plenum non erat. Non enim Deus imperfecte aliquando gaudebat; sed illud ejus gaudium in nobis non erat, quia nec nos, in quibus esse posset, jam eramus; nec quando esse coepimus, cum illo esse coepimus. In ipso autem semper erat, qui nos suos futuros certissima suae praescientiae veritate gaudebat. Gaudium igitur ejus de salute nostra, quod in illo semper fuit cum praescivit et praedestinavit nos, coepit esse in nobis quando vocavit nos. Et hoc gaudium merito nostrum dicimus, quo et nos beati futuri sumus. Sed hoc gaudium nostrum crescit et proficit, et ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascentium, implebitur in praemio resurgentium. Ecce unde dictum existimo: Haec locutus sum vobis, ut gaudium meum in vobis sit, et gaudium vestrum impleatur. In vobis sit meum, impleatur vestrum. Semper enim erat meum plenum, et antequam vocaremini, cum vocandi a me praesciremini. Sed sit et in vobis, cum hoc efficiemini quod praescivi de vobis. Impleatur autem vestrum, quia beati eritis, quod nondum estis, sicut creati estis qui non fuistis. Hoc est, inquit, praeceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Sive dicatur praeceptum, sive mandatum, ex uno verbo Graeco utrumque interpretatur, quod est ---. Jam vero istam sententiam et ante dixerat: Mandatum novum do nobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, ut et vos invicem diligatis (Joan. XIII). Hujus itaque mandati repetitio, commendatio est, nisi quod ibi mandatum novum, inquit, do vobis; hic autem, hoc est, inquit, mandatum meum. Ibi tamquam non fuerit antea tale mandatum, hic tamquam non sit aliud ejus mandatum. Sed ibi dictum est novum, ne in vetustate nostra perseveremus; hic dictum est meum, ne contemnendum putemus. Quod autem hic ita dixit, hoc est mandatum meum, velut non sit aliud, quid putamus, fratres mei? Numquid non solum ejus de ista de sola nobis Deus dilectione mandavit, ut alia non inquiramus? Tria certe commendat Apostolus dicens: Manent autem fides,

spes, charitas, tria haec, major autem his est charitas (I Cor. XIII). Etsi in charitate, hoc est in dilectione, concluduntur duo illa praecepta, major tamen dicta est esse, non sola. De fide igitur nobis quam multa mandata sunt, quam multa de spe, quis potest cuncta colligere? quis enumerando sufficere? Sed intueamur quod ait idem Apostolus: Plenitudo legis charitas (Rom. XIII). Ubi ergo charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse? Daemon credit, nec diligit (Jac. II). Nemo diligit qui non credit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam qui non diligit. Nemo autem potest desperare qui diligit. Itaque ubi dilectio est, ibi necessario fides et spes; et ubi dilectio proximi, ibi necessario etiam dilectio Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit proximum tamquam seipsum? Est quippe impius et iniquus. Qui autem diligit iniquitatem, non plane diligit, sed odit animam suam (Tob. XII). Hoc ergo praeceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, et quidquid aliud praecipit, faciemus, quoniam quidquid est aliud, hic habemus. Discernitur quippe ista dilectio ab ea dilectione qua se invicem diligunt homines sicut homines. Nam ut discerneretur, adjunctum est: sicut dilexi vos. Ut quid enim nos dilexit Christus, nisi ut possimus regnare cum Christo? Ad hoc ergo et nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus a caeteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Plenitudinem dilectionis, qua nos invicem diligere debemus, fratres charissimi, definivit Dominus dicens: Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis. Quia ergo superius dixerat: Hoc est mandatum meum ut diligatis invicem, sicut dilexi vos, quibus verbis addidit quod nunc audistis: Majorem hac dilectionem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis, fit ex hoc consequens, quod idem iste evangelista Joannes in Epistola sua dicit (I Joan. III), ut quemadmodum Christus pro nobis animam suam posuit,

sic et nos debeamus animas pro fratribus ponere, diligentes utique invicem sicut ipse dilexit nos, qui pro nobis animam suam posuit. Neque hoc ita dictum sit, quasi propterea Domino Christo pares esse possumus, si pro illo usque ad sanguinem martyrium duxerimus. Ille potestatem habuit ponendi animam suam, et iterum sumendi eam. Nos autem nec quantum volumus vivimus, et morimur etiamsi nolumus. Ipse se nobis praebeuit palmitibus vitem, nos habere praeter illum non possumus vitam. Postremo etsi fratres pro fratribus moriamur, tamen in peccatorum fraternorum remissionem nullius sanguis martyris funditur, quod fecit ille pro nobis; neque in hoc quid imitemur, sed quid gratularemur, contulit nobis.

Vos, inquit, amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis. Magna dignatio, cum servus bonus esse non possit nisi praecepta Domini sui fecerit, hinc amicos suos voluit intelligi, unde boni servi possunt probari. Sed, ut dixi, ista dignatio est, ut Dominus quos novit servos suos, dignetur dicere amicos suos. Nam ut sciatis ad servorum officium pertinere praecepta sui Domini facere, alio loco servos utique objurgat dicens: Quid autem vocatis me, Domine, Domine, et non facitis quae dico (Luc. VI)? Cum ergo dicitis, inquit, Domine, jussa faciendo quid dicatis ostendite. Nonne servo obedienti ipse dicturus est: Euge, serve bone, quoniam in paucis fidelis fuisti, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui (Matth. XXV)? Potest igitur esse et servus, et amicus, quia servus bonus. Sed quod sequitur attendamus:

Jam non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Ita nomen constituit amici, ut auferat servi, non ut in uno utrumque maneat, sed ut alterum altero discedente succedat. Quid est hoc? nec cum praecepta Domini fecerimus, servi erimus? Itane tunc servi non erimus, quando boni servi fuerimus? Et quis

potest contradicere Veritati, quae ait: Jam non dico vos servos? et cur hoc dixerit docet: Quia servus, inquit, nescit quid faciat dominus ejus. Numquidnam servo bono et probato dominus ejus non etiam sua secreta committit? Quid est ergo quod ait: Servus nescit quid faciat dominus ejus? Verum esto nescit quid faciat, numquid nescit etiam quid praecipiat? Nam et si hoc nescit, quomodo servit? aut quomodo servus est, qui non servit? Et tamen ipse Deus loquitur: Vos amici mei estis, si feceritis quae ego praecipio vobis. Jam non dico vos servos. O rem mirabilem! Cum servire non possimus, nisi praecepta Domini fecerimus, quomodo praecepta faciendo servi non erimus? Si servus non ero praecepta faciendo, et nisi praecepta fecero, servire non potero; ergo serviendo servus non ero. Sicut enim duo sunt timores qui faciunt duo genera timentium, sic duae sunt servitutes quae faciunt duo genera servorum. Est timor quem perfecta charitas foras mittit (I Joan. IV), et est alius timor castus permanens in saeculum saeculi (Psal. XVIII). Illum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus cum dicebat: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore (Rom. VIII). Illum autem timorem castum attendebat, cum dicebat: Noli altum sapere, sed time (Rom. XI). In illo timore quem foras charitas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso timore mittenda. Utrumque enim junxit Apostolus, hoc est servitatem et timorem, dicendo: Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore. Ad hanc servitatem ad servum pertinentem intuebatur et Dominus dicens: Jam non dico vos servos, quia servus nescit quid faciat dominus ejus. Non ille utique servus ad timorem pertinens castum, cui dicitur: Euge, serve bone, intra in gaudium domini tui (Matth. XXV); sed ille servus pertinens ad timorem foras a charitate mittendum, de quo alibi dicit: Servus non manet in domo in aeternum; filius autem manet in aeternum (Joan. VIII). Quoniam itaque dedit nobis potestatem filios Dei fieri (Joan. I), ut non servi, sed filii simus: miro

quodam et ineffabili, sed tamen vero modo, servi, non servi esse possumus. Servi scilicet timore casto, ad quem pertinet servus intrans in domini sui gaudium; non servi autem, timorem foras mittendo, ad quem pertinet servus non manens in domo in aeternum. Ut autem tales servi non servi simus, dominum facere scimus. Hoc servus ille nescit, qui nescit quid faciat dominus ejus: et cum aliquid boni facit, sic extollitur quasi hoc ipse faciat, non dominus ejus; et gloriatur in se, non in Domino gloriatur, cum se ipse deceperit, quia sic gloriatur quasi non acceperit. Nos autem, charissimi, ut amici Domini esse possimus, quid noster Dominus faciat sciamus. Non solum enim homines, verum etiam justos ipse facit nos, et non ipsi nos. Ut hoc sciamus, quis nisi ipse facit?

Vos autem dixi amicos, quia omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. Quis enim audeat affirmare vel credere ullum hominum scire omnia quaecumque a Patre audivit unigenitus Filius, quando nec hoc idem quisquam capit, quomodo audiat a Patre ullum verbum, cum ipse sit Patris unicum Verbum? Quid, quod aliquanto post, in hoc ipso tamen sermone: Multa, inquit, habeo vobis dicere, sed non potestis illa portare modo? Quo igitur pacto intellecturi sumus omnia eum nota fecisse discipulis quaecumque audivit a Patre cum propterea quaedam multa non dicat, quia scit eos modo portare non posse? Sed nimirum quod facturus est, fecisse se dicit, quia ea quae futura sunt fecit (Eccle. I). Sicut enim ait per Prophetam: Foderunt manus meas et pedes meos (Psal. XXI), ita et hoc loco ait omnia se nota fecisse discipulis, quae se novit nota esse facturum in illa plenitudine scientiae de qua dicit Apostolus: Cum autem venerit quod perfectum est, quod ex parte est evacuabitur (I Cor. XIII). Ibi quippe dicit: Nunc scio ex parte; tunc autem cognoscam sicut et cognitus sum. Et nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem (Ibid.). Nam et ipse Apostolus salvos nos dicit

factos per lavacrum regenerationis (Tit. III), qui tamen alio loco: Spe, inquit, salvi facti sumus. Spes autem quae videtur, non est spes. Quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam exspectamus (Rom. VIII). Unde etiam ejus coapostolus Petrus: In quem modo, inquit, non videntes creditis; quem cum videritis, exsultabitis gaudio inenarrabili et honorato, percipientes mercedem fidei salutem animarum vestrarum (I Petr. I). Itaque sicut immortalitatem carnis, et salutem animarum futuram exspectamus, quamvis jam pignore accepto salvi facti esse dicamur, ita omnium notitiam quaecumque Unigenitus audivit a Patre, futuram sperare debemus, quamvis jam se hoc fecisse dixerit Christus.

Non vos me elegistis, inquit, sed ego elegi vos. Haec est illa ineffabilis gloria. Quid enim eramus quando Christum nondum elegeramus, et ideo non diligebamus? Nam qui non eum eligit, quomodo diligit? Numquid jam in nobis erat quod in psalmo canitur: Elegi abjectus esse in domo Dei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum (Psal. LXXXIII)? Non utique. Quid ergo eramus, nisi iniqui et perditii? Neque enim jam credideramus in eum, ut eligeret nos. Nam si jam credentes elegit, electos elegit. Cur ergo diceret: Non vos me elegistis, nisi quia misericordia ejus praevenit nos (Psal. LVIII)? Non est ut dicas: Antequam crederem, jam bona operabar, ideo electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cum dicat Apostolus: Omne quod non est ex fide, peccatum est (Rom. XIV)? Quid ergo dicturi sumus audiendo: Non vos me elegistis, nisi quia mali eramus, et electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus? Non est enim gratia, si praecesserunt merita. Est autem gratia. Haec igitur non invenit, sed efficit merita. Et videte, charissimi, quemadmodum non eligat bonos, sed quos elegit faciat bonos.

Ego, inquit, elegi vos, et posui vos ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat. Nonne iste est fructus de quo jam dixerat: Sine me nihil potestis facere? Elegit ergo nos et posuit ut eamus, et fructum afferamus. Nullum itaque fructum unde nos eligeret habebamus. Ut eatis, inquit, et fructum afferatis. Imus ut afferamus, et ipse est via qua imus, in qua nos posuit, ut eamus. Proinde in omnibus misericordia ejus praevenit nos. Et fructus, inquit, vester maneat.

Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis. Maneat ergo dilectio, ipse est ergo fructus noster, quae dilectio nunc est in desiderio, nondum in saturitate; et ipso desiderio quodcumque petierimus in nomine unigeniti Filii, dabit nobis Pater. Quod autem accipere salvandis non expedit nobis, non existimemus nos petere in nomine Salvatoris; sed hoc petimus in nomine Salvatoris, quando pertinet ad orationem salutis.

Haec mando vobis, ut diligatis invicem. Ac per hoc intelligere debemus hunc esse fructum nostrum de quo ait: Ego vos elegi ut eatis, et fructum afferatis, et fructus vester maneat. Et quod adjunxit: Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis; tunc utique dabit nobis, si diligamus invicem, cum et hoc ipsum ipse dederit nobis, qui nos elegit non habentes fructum, quia non eum nos elegeramus. De fructu itaque nobis mandans: Haec mando, inquit, vobis, ut diligatis invicem. Unde et apostolus Paulus cum contra opera carnis commendare fructum Spiritus vellet, a capite hoc posuit: Fructus, inquit, Spiritus est charitas (Galat. V). Ac deinde caetera tamquam ex isto capite exorta et religata contexuit. Merito itaque Magister bonam dilectionem sic saepe commendat, tamquam sola praecipienda sit, sine qua non possunt prodesse caetera bona, et quae non potest haberi sine caeteris bonis, quibus homo efficitur bonus. Pro hac autem dilectione patienter debemus etiam

odia mundi sustinere. Necesse est enim ut nos oderit, quos cernit nolle quod diligit. Sed plurimum nos de seipso Dominus consolatur, qui cum dixisset; Haec mando vobis, ut diligatis invicem, adjecit atque ait:

Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Cur ergo se membrum supra verticem extollit? Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum capite.

Si de mundo, inquit, essetis, mundus quod suum erat diligeret. Universae itaque hoc dicit Ecclesiae, quam plerumque etiam ipsam mundi nomine appellat, sicut illud est: Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi (II Cor. V). Itemque illud: Non venit Filius hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. III). Et Epistola sua Joannes ait: Advocatum habemus ad Patrem, Jesum Christum justum; et ipse est propitiatio peccatorum nostrorum; non tantum nostrorum, sed et totius mundi (I Joan. II). Totus ergo mundus Ecclesia est, et totus mundus odit Ecclesiam. Mundus igitur odit mundum, inimicus reconciliatum, damnatus salvatum, inquinatus mundatum. Sed iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, et qui per Christum salvatur, et cui per Christum peccatum omne donatur, de mundo electus est inimico, damnato, contaminato. Ex eadem quippe massa quae tota in Adam periit, fiunt vasa misericordiae, in quibus est mundus pertinens ad reconciliationem, quem mundus odit ex eadem massa pertinens ad vasa irae, quae perfecta sunt in perditionem (Rom. IX). Denique cum dixisset: Si de mundo essetis, mundus quod suum esset diligeret, continuo subjecit:

Quia vero de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Ergo et ipsi inde erant, unde ut non essent electi sunt, non meritis suis, quorum nulla bona praecesserant opera, non natura,

quae tota fuerat per liberum arbitrium in ipsa radice vitiata, sed gratuita, hoc est vera gratia. Qui enim de mundo mundum elegit, fecit quod eligeret, non invenit, quia reliquiae per electionem gratiae salvae factae sunt. Si autem gratia, inquit, jam non ex operibus, alioquin gratia jam non est gratia (Rom. XI). Si autem quaeratur quomodo se diligat mundus perditionis, qui odit mundum redemptionis, diligit se utique falsa dilectione, non vera; proinde falso se diligit, et vere odit. Qui enim diligit iniquitatem, odit animam suam (Psal. X). Sed diligere se dicitur, quoniam iniquitatem qua iniquus est diligit. Et rursum odisse se dicitur, quoniam quod ei nocet, hoc diligit. Odit ergo in se naturam, diligit vitium. Odit quod factus est per Dei bonitatem, diligit quod in eo factum est per liberam voluntatem. Unde nos quoque illum diligere et prohibemur, si recte intelligamus, et jubemur. Prohibemur scilicet ubi nobis dicitur: Nolite diligere mundum (II Joan. II). Jubemur autem ubi nobis dicitur: Diligite inimicos vestros (Matth. V). Ipsi sunt enim mundus, qui nos odit. Ergo prohibemur diligere in illo quod ipse diligit in seipso, et jubemur diligere in illo quod ipse odit in seipso. Vitium quippe in illo diligere prohibemur, jubemurque diligere naturam, cum ipse in se diligat vitium, oderitque naturam, ut nos eum et diligamus, et oderimus recte, cum se ipse diligat oderitque perverse.

Mementote, inquit, sermonis mei, quem ego dixi vobis. Non est servus major Domino suo. Si me persecuti sunt, et vos persequentur. Si sermonem meum servaverunt, et vestrum servabunt. Manifestum est igitur illum servum qui non manet in domo in aeternum (Joan. VIII), illum pertinentem ad timorem quem foras charitas mittet (I Joan. IV), esse intelligendum, ubi dictum est: Jam non dico vos servos (Hic supra); hic autem ubi dicitur: Non est servus major domino suo; si me persecuti sunt, et vos persequentur; illum significari servum pertinentem ad

timorem castum, qui permanet in saeculum saeculi. (Psal. XVIII). Hic enim servus est auditurus: Euge, serve bone, intra in gaudium domini tui (Matth. XXV).

Sed haec omnia, inquit, facient vobis propter nomen meum, quia nesciunt eum qui me misit. Quae omnia facient, nisi quae dixit: odio habebunt, scilicet, et persequentur sermonem quem contemnunt? Quoniam si sermonem [F. addend. non] servarent eorum, nec tamen odissent eos, neque persequerentur; vel etiam si odissent, nec tamen persequerentur, non omnia facerent. Haec autem omnia facient vobis, inquit, propter nomen meum. Quid est aliud dicere, quam, Me in vobis odio habebunt; me in vobis persequentur; et sermonem vestrum, quia meus est, ideo non servabunt? Haec enim omnia facient vobis propter nomen meum; non vestrum, sed meum. Tanto igitur miseriore, qui propter hoc nomen ista faciunt, quanto beatiore, qui propter hoc nomen ista patiuntur; sicut ipse alio loco dicit: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam (Matth. V); hoc est enim, propter me, vel propter nomen meum. Si eo modo intelligamus dictum: Haec omnia facient vobis propter nomen meum, totum referatur ad justos, tamquam dictum sit: Haec omnia patiemini ab eis. Si autem propter nomen meum sic accipitur, tamquam diceret: Propter nomen meum, quod in vobis oderunt, ita potest accipi, et propter justitiam, quam in vobis oderunt; ac per hoc et boni, cum persecutionem faciunt malis, possunt recte dici et propter justitiam facere, cum diligendo persequuntur malos; et propter iniquitatem, quam oderunt in ipsis malis; ita ergo et ipsi mali possunt dici pati, et propter iniquitatem, quae in illis punitur, et propter justitiam, quae in eorum poena exercetur. Item quaeri potest si etiam mali faciunt persecutionem malis, sicut impii reges et iudices, cum essent persecutores piorum, et utique homicidas, et adulteros, et quosque maleficos, quos contra leges publicas fecisse

cognoscerent, puniebant, quomodo intelligendum est quod ait Dominus: Si de mundo essetis, mundus quod suum est diligeret? neque enim quos punit diligit mundus, a quo videmus supra dicta scelerum genera plerumque puniri; nisi quia mundus est in eis a quibus talia scelera puniuntur, mundus et in eis a quibus talia scelera diliguntur. Mundus itaque ille, qui intelligitur in malis atque impiis, et odit quod suum est, ex ea parte hominum qua sceleratis nocet; et diligit quod suum est, ex ea parte hominum qua eisdem ipsis cum consceleratis favet. Ergo haec omnia facient vobis propter nomen meum, vel ita dictum est, propter quod vos patimini; vel ita, propter quod et ipsi faciunt, quia hoc in vobis dum persequuntur, oderunt; et addidit: Quia nesciunt eum qui me misit. Hoc secundum eam scientiam dictum intelligendum est, de qua et alibi scriptum est: Scire autem te, sensus est consummatus (Sap. VI). Hac quippe scientia, qui sciunt Patrem, a quo missus est Christus, nullo modo persequuntur eos quos colligit Christus, quia et ipsi cum eis colliguntur a Christo.

Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent. Judaeos ostendit expressius; de his ergo et illa dicebat. Judaei ergo persecuti sunt Christum, quod evidentissime indicat Evangelium. Judaeis locutus est Christus, non aliis gentibus. In eis ergo voluit intelligi mundum, qui odit Christum et discipulos ejus. Imo vero non in his solis, sed hos quoque ad eundem mundum pertinere monstravit. Quid ergo? Si non venissem, peccatum non haberent? Numquid sine peccato erant Judaei, antequam Christus ad eos in carne venisset? Quis hoc vel stultissimus dixerit? Sed magnum quoddam peccatum, non omne peccatum, quasi sub generali nomine vult intelligi. Hoc est enim peccatum quo tenentur cuncta peccata: quod unusquisque si non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata. Hoc est autem, quia non crediderunt in Christum, qui propterea venit, ut credatur

in eum: hoc peccatum, si non venisset, non utique haberent. Adventus quippe ejus, quantum credentibus salutaris, tantum non credentibus exitiabilis factus est. Sed adjunxit atque ait:

Nunc autem excusationem non habent de peccato suo. Potest movere quaerentes utrum hi ad quos non venit Christus, nec locutus est eis, habeant excusationem de peccato suo. Si enim non habent, cur dictum est propterea istos non habere, quia venit, et locutus est eis? Si autem habent, utrum ad hoc habeant, ut a poenis alienentur, an ut minus puniantur? Ad haec inquisita pro meo captu Domino dante respondeo habere illos excusationem, non de omni peccato suo, sed de hoc peccato, quia in Christum non crediderunt, ad quos non venit, et quibus non est locutus; sed non in eo sunt numero, ad quos in discipulis venit, et quibus per discipulos est locutus: quod et tunc facit, nam per Ecclesiam suam venit ad gentes, et per Ecclesiam suam loquitur gentibus. Ad hoc enim pertinet quod ait: Qui vos recipit, me recipit; et qui vos spernit, me spernit (Luc. X). An vultis, inquit apostolus Paulus, experimentum accipere ejus qui in me loquitur (II Cor. XIII)? Restat inquirere utrum hi qui priusquam Christus per Ecclesiam veniret ad gentes, et priusquam Evangelium ejus audirent, vitae hujus fine praeventi sunt, seu praeveniuntur, possint habere hanc excusationem. Possunt plane, sed non ideo possunt effugere damnationem. Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: et quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur (Rom. III). Isti certe, ad quos venit, et quibus locutus est Christus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excusationem, qua possent dicere: Non vidimus, non audivimus; sive non acceptaretur ista excusatio ab illo cujus inscrutabilia sunt judicia, sive acceptaretur; et si non ab omni damnatione liberarentur, certe aliquanto levius damnarentur. Audistis Dominum dicentem:

Qui me odit, et Patrem meum odit. Qui superius dixerat: Haec facient vobis, quia nesciunt eum qui misit me. Si interrogarentur Judaei utrum diligerent Deum, quid se aliud quam diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potius opinantes? Quomodo enim diligerent patrem veritatis, qui haberent odio veritatem? Nolunt enim sua facta damnari; et hoc habet veritas, ut talia facta damnentur. Tantum igitur oderunt veritatem, quantum oderunt suas poenas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse veritatem, quae tales quales ipsi sunt damnat. Oderunt ergo quam nesciunt; et cum illam oderunt, profecto et eum de quo nata est nisi odisse non possunt. Ac per hoc, quia Veritatem, qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt, utique etiam ipsum nesciunt, et oderunt.

Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit, peccatum non haberent. Peccatum illud, scilicet magnum, de quo et superius ait: Si non venissem, et locutus fuisset eis, peccatum non haberent, hoc est peccatum, quod in eum loquentem et operantem non crediderunt. Hoc peccatum, quo in eum non crediderunt, ideo sic commemoratur, quia ipso [F. illo] peccato tenentur et caetera; hoc enim si non haberent, et in eum crederent, dimitterentur et caetera. Sed quid est hoc, cum dixisset: Si opera non fecissem in eis, mox addidit quae nemo alius fecit? Nulla quippe in operibus Christi videntur esse majora quam suscitatio mortuorum: quod scimus etiam antiquos fecisse prophetas. Fecit enim Elias (III Reg. XVII), fecit Eliseus (IV Reg. IV), et cum in hac carne viveret, et cum in suo monumento sepultus jaceret. Fecit tamen aliqua Christus, quae nemo alius fecit, quod quinque millia hominum de quinque, et quatuor millia de septem panibus pavit (Luc. IX; Marc. VIII; Matth. XIV); quod super aquas ambulavit, et Petro ut hoc faceret praestitit; quod aquam mutavit in vinum (Joan. II); quod aperuit oculos caeci nati (Joan. IX); et alia multa, quae

commemorare longum est. Sed respondetur a nobis et alios fecisse quae ipse non fecit, et quae nemo alius fecit. Quis enim nisi Moyses Aegyptios plagis tot tantisque percussit (Exod. VII, VIII, IX seq.), diviso mari populum duxit (Exod. XIV), manna de coelo esurientibus impetravit, aquam de petra sitientibus fudit (Exod. XVI)? Quis nisi Jesus Nave populo transitu Jordanis fluenta divisit, et currentem solem emissa ad Dominum oratione frenavit et fixit (Josue III)? Quis praeter Samson propter suam sitim maxilla mortui asini exundante satiatus est (Judic. XV)? Quis praeter Eliam curru igneo in alta subvectus est (IV Reg. II)? Quis praeter tres viros, Ananiam, Azariam, Misaelem, in flammis ardentibus et non urentibus deambulavit illaesus (Dan. III)? Praetereo caetera, quoniam haec satis esse arbitror, quibus demonstretur et alios sanctos quaedam opera miranda fecisse, quae nemo alius fecit. Sed qui tam multa vitia, et malas valetudines, vexationesque mortalium tanta potestate sanarit, nullus omnino legitur antiquorum. Ut enim taceantur, quos jubendo sicut occurrebant salvos singulos fecit; Marcus evangelista quodam loco ait: Vespere autem facto, cum sol occidisset, afferebant ei omnes male habentes, et daemonia habentes; et erat omnis civitas congregata ad januam; et curavit multos qui vexabantur variis languoribus; et daemonia multa ejiciebat (Marc. I). Id autem cum commemorasset Matthaeus, etiam testimonium propheticum addidit, dicens: Ut adimpleatur, quod dictum est per Isaiam prophetam dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, et aegrotationes portavit (Matth. VIII; Isa. LIII). Item alio loco dicit Marcus: Et quocumque introibat in vicos, vel in villas, aut in civitates, in plateis ponebant infirmos, et deprecabantur eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent; et quotquot tangebant eum, salvi fiebant (Marc. VI). Haec nemo alius fecit in eis. Sic enim est intelligendum, quod ait in eis, non inter eos, vel coram eis, sed prorsus in eis, quia sanavit eos. Haec quippe intelligi voluit, quae non solum facerent

admirationem, verum etiam manifestam conferrent salutem: pro quibus beneficiis utique amorem, non odium retribuere debuerunt. Omnia quidem caeterorum miracula superat, quod est natus ex virgine, matrisque integritatem solus potuit nec conceptus violare, nec natus. Sed hoc nec coram eis factum est, nec in eis. Ad cognoscendam quippe hujus miraculi veritatem, non communi cum eis aspectu, sed discreto ab eis discipulatu apostoli pervenerunt. Jam vero illud, quod die tertio in carne, in qua occisus fuerat, de sepulcro se reddidit vivum, et numquam deinde moriturus, cum illa ascendit in coelum, super etiam cuncta quae fecit. Sed neque hoc factum est in Judaeis, neque coram eis: et nondum hoc fecerat, quando dicebat: Si opera non fecissem in eis, quae nemo alius fecit. Nimirum ergo illa sunt, quae in eorum valetudinibus tanta miracula salutis ostendit, quanta illis antea nemo donavit; haec enim viderunt, et hoc eis exprobrans adjunxit, et dicit:

Nunc autem et viderunt, et oderunt et me, et Patrem meum, sed ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis. Eorum legem dicit, non ab ipsis inventam, sed ipsis datam, sicut dicimus: Panem nostrum quotidianum (Matth. VI), quem tamen a Deo petimus, addendo, da nobis. Gratis autem odit, qui nullum ex odio commodum quaerit, vel incommodum fugit. Sic oderunt Deum impii, sic diligunt justii, hoc est, gratis, ut alia propter illum non exspectent bona, quoniam ipse erit in omnibus omnia (Coloss. III). Quisquis vero altius attenderit Christum dicentem: Si opera non fecissem in eis quae nemo alius fecit, inveniet ipsum fecisse, si quispiam Dei homo tale aliquid fecit. Potest quippe ipse cuncta per seipsum; nemo autem potest aliquid sine ipso. Christus namque cum Patre et Spiritu sancto, non tres dii, sed unus Deus; de quo scriptum est: Benedictus Dominus Deus Israel, qui facit mirabilia solus (Psal. LXXI). Nemo ergo alius fecit, quaecumque in eis opera fecit, quoniam

quisquis alius homo aliquid eorum fecit, ipso faciente fecit; haec autem ipse non illis facientibus fecit.

Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me, et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Quid hoc pertinet ad illud, quod dixerat: Nunc autem et oderunt et me, et Patrem meum; sed ut impleatur sermo, qui in lege eorum scriptus est: Quia odio habuerunt me gratis (Hic, supra)? An quia Paracletus quando venit, Spiritus veritatis, eos qui viderunt et oderunt, testimonio manifestiore convicit, imo vero etiam aliquos ex illis qui viderant, et adhuc oderant, ad fidem, quae per dilectionem operatur, sui manifestatione convertit? Hoc ut intelligamus, ita factum esse recolimus. Venit enim die Pentecostes Spiritus sanctus in centum viginti homines congregatos, in quibus apostoli omnes erant; qui illo adimpleti, cum linguis omnium gentium loquerentur, plures ex his qui aderant tanto miraculo stupefacti (quandoquidem viderunt loquente Petro tam magnum atque divinum testimonium perhiberi de Christo, ut ille, qui occisus ab eis, inter mortuos deputabatur, resurrexisse et vivere probaretur), compuncti corde, conversi sunt, et tanti sanguinis tam impie atque immaniter fusi indulgentiam perceperunt, ipso redempti sanguine quem fuderunt (Act. 1). Christi enim sanguis sic in remissionem peccatorum omnium fusus est, ut ipsum etiam peccatum possit delere, quo fusus est. Haec ergo intuens Dominus dicebat: Odio habuerunt me gratis. Cum autem venerit Spiritus Paracletus, ille testimonium perhibebit de me, tamquam diceret: Odio me habuerunt, et occiderunt videntes: sed tale de me testimonium Paracletus perhibebit, ut eos faciat in me credere non videntes. Et vos, inquit, testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Perhibebit Spiritus sanctus, perhibebitis et vos. Quia enim ab initio mecum estis,

potestis praedicare quod nostis: quod ut modo non faciatis, illius Spiritus plenitudo nondum adest vobis. Ille ergo testimonium perhibebit de me, ut vos perhibeatis. Dabit enim vobis fiduciam testimonium perhibendi, charitas diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum, qui dabitur vobis (Rom. V). Quae utique Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillae interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium perhibere, sed contra suam pollicitationem timore magno compulsus est ter negare (Joan. XVIII). Timor autem iste non est in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. Ille testimonium perhibebit de me, et vos testimonium perhibebitis (I Joan. IV). Itaque quia ille perhibebit, etiam vos perhibebitis. Ille in cordibus vestris, vos in vocibus vestris; ille in spirando, vos sonando, ut possit impleri: In omnem terram exivit sonus eorum (Psal. XVIII). Parum quippe fuerat eos adhortari exemplo suo, nisi impleret Spiritu suo. Denique apostolus Petrus, cum jam verba ejus audisset, ubi dixerat: Non est servus major domino suo; si me persecuti sunt, et vos persequentur (Hic, supra); et hoc in illo jam videret impleri, in quo patientiam Domini sui, si exemplum sufficeret, debuit imitari, succubuit, et negavit, non utique ferens, quod illum ferre cernebat. Cum vero accepit donum Spiritus sancti, quem negaverat, praedicavit, et quem confiteri timuerat, non timuit profiteri. Prius enim exemplo fuerat edoctus, ut quod convenerat nosset. Sed nondum fuerat virtute fultus, ut quod noverat faceret. Instructus erat ut staret, sed non erat firmatus, ne caderet. Quod posteaquam per Spiritum sanctum factum est, annuntiavit usque ad mortem. Ideo subinfert Dominus:

CAPUT XVI.

Haec, inquit, locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Canitur quippe in psalmo: Pax multa diligentibus legem tuam, et non est illis scandalum (Psal.

CXVIII). Merito itaque promisso Spiritu sancto, quo in eis operante fierent testes ejus, subjunxit: Haec locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Cum enim charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis (Rom. V), fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non sit in eis scandalum. Deinde quae passuri essent jam exprimens ait:

Extra synagogas facient vos. Quid autem mali erat apostolis expelli de Judaicis synagogis, quasi non inde se fuerant separaturi, etiam si eos nullus expelleret? Sed nimirum hoc voluit denuntiare, qui Judaei Christum non fuerant recepturi; et ideo futurum erat ut foras mitterentur cum illo ab eis qui esse nollent in illo hi qui esse non possent sine illo. Nam profecto, quia non erat ullus alius populus Dei, quam illud semen Abrahae, si agnoscerent et reciperent Christum tamquam rami naturales in olea permanerent (Rom. XI), nec aliae fierent Ecclesiae Christi, aliae synagogae Judaeorum; eadem quippe essent, si in eodem esse voluissent: quod quia noluerunt, quid restabat, nisi ut remanentes extra Christum, extra synagogas facerent eos qui non relinquerent Christum? Accepto quippe Spiritu sancto testes ejus effecti, non utique tales essent, de qualibus dicitur: Multi principes Judaeorum crediderunt in eum (Joan. XII); sed propter metum Judaeorum, ne pellerentur de synagogis, non audebant confiteri eum. Dilexerunt enim gloriam hominum magis quam Dei (Ibid.). Crediderunt ergo in eum, sed non sic, quomodo volebat eos credere, qui dicebat: Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, et gloriam quae a solo Deo est non quaerentes (Joan. V)? Discipulis ergo sic in eum credentibus, illa congruit prophetia, quae de ipsis invenitur impleta: Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exultabunt tota die, et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es (Psal. LXXXVIII). Merito eis dicitur: Extra synagogas

facient vos, illi scilicet, qui zelum Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. X); nec expulsi ab hominibus erubescant, quoniam gloria virtutis eorum ipse est. Denique cum hoc eis dixisset, adjecit:

Sed venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se praestare Deo, et haec facient vobis, quia non cognoverunt Patrem, neque me; hoc est, non cognoverunt Deum, nec ejus Filium, cui se in vobis occidendis praestare arbitrantur obsequium. Quae verba Dominus ita subjecit, tamquam ex hoc consolarentur, qui de synagogis Judaicis pellerentur. Praenuntians enim, quae mala essent pro ejus testimonio perpessuri, extra synagogas, inquit, facient vos. Quid ergo ibi facit hoc verbum, quod ait: Sed venit hora, non ait, Et venit, cum tribulationem super tribulationem, non consolationem post tribulationem venturam illis esse praediceret? An forte sic eos illa de synagogis separatio fuerat turbatura, ut mori mallent quam in hac vita sine Judaeorum congregationibus immorari? Absit ut sic turbarentur, qui Dei, non hominum gloriam requirebant. Quid ergo est, extra synagogas facient vos, sed venit hora, cum potius dicere debuisse videatur, Et venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se praestare Deo? Neque enim saltem dictum est, Sed venit hora ut interficiant vos, quasi ut eis mors pro consolatione illius separationis accideret: sed venit, inquit, hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur obsequium se praestare Deo. Prorsus non mihi videtur aliud significare voluisse, nisi ut intelligerent atque gauderent tam multos se Christo acquisituros, cum de Judaeorum congregationibus pellerentur, ut eos non sufficerent pellere, sed non sinerent vivere, ne omnes ad nomen Christi sua praedicatione converterent, et ab observatione Judaismi tamquam divinae veritatis averterent. Hoc enim de Judaeis dictum debemus accipere, de quibus dixerit: Extra synagogas facient vos. Nam testes, id est, martyres

Christi, etiam si occisi sunt a gentibus, non tamen illi arbitrati sunt Deo, sed diis suis falsis obsequium se praestare, cum hoc facerent. Judaeorum autem omnis qui occidit praedicatores Christi, Deo se praestare putavit obsequium, credens quod desererent Deum Israel, quicumque converterentur ad Christum. Ut enim et ipsum Christum occiderent, ista ratione commoti sunt; nam eorum de hac etiam re verba conscripta sunt: Videtis quia totus mundus post eum abiit (Joan. XI); si dimiserimus eum vivere, venient Romani, tollent nobis et locum, et gentem (Ibid.), et quod Caiphas dixit: Expediit ut unus homo pro populo moriatur, et non tota gens pereat (Ibid.). Et in hoc ergo suo discipulos exerit exemplo, quibus dixerat: Si me persecuti sunt, et vos persequentur, ut quemadmodum illum occidendo, Deo se praestare obsequium putaverunt, sic etiam illos. Iste itaque sensus est in his verbis, Extra synagogas facient vos; sed nolite solitudinem formidare. Separati quippe a congregatione eorum, tam multos in meo nomine congregabitis, ut illi metuentes ne templum, quod erat apud eos, et omnia legis veteris sacramenta deserantur, interficiant vos: sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo se praestare arbitrentur obsequium. Ecce est illud, quod de illis dixit Apostolus: Zelum Dei habent, sed non secundum scientiam (Rom. X). Obsequium se praestare putabant Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Itane ut placeas Deo, percutis placentem Deo? et Dei templum vivum te feriente prosternitur, ne Dei templum lapideum deseratur? O execrabilis caecitas! sed ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret (Rom. XI). Sed pro illis occisus colligebat eos qui de his futuris, antequam occideretur, instruxerit eos, ne ignaros atque imparatos animos mala inopinata et improvisa, quamvis cito transitura turbarent, sed praecognita et patienter accepta ad bona sempiterna perducerent. Hanc enim fuisse causam ut haec eis praenuntiaret, etiam ipse demonstravit, adjungens:

Sed haec locutus sum vobis, ut cum venerit hora eorum, reminiscamini quia ego dixi vobis. Hora eorum, hora tenebrosa, hora nocturna. Sed in die mandavit Dominus misericordiam suam (Psal. XLI), et nocte declaravit, quando nox Judaeorum, separatam a se diem Christianorum in illa confusione fuscavit, et quando carnem occidere potuit, fidem tenebrare non potuit.

Haec autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram; nunc autem vado ad eum, qui me misit. Ubi primum videndum est utrum eis futuras non praedixerit ante passiones. Sed alii tres evangelistae satis eum praedixisse ista demonstrant antequam ventum esset ad coenam, qua perfecta secundum Joannem ista locutus est, ubi ait: Haec autem vobis ab initio non dixi quia vobiscum eram. An forte hinc ista solvitur quaestio, quia et illi eum narrant passioni proximum fuisse, cum haec diceret? Non ergo ab initio quando cum illis erat, qui jam discessurus, jamque ad Patrem perrecturus haec dixit; et ideo etiam secundum illos evangelistas verum hoc est, quod hic dictum est: Haec autem vobis ab initio non dixi. Sed quid agimus de fide Evangelii secundum Matthaeum, qui haec eis a Domino non solum cum jam esset Pascha, cum discipulis coenaturus imminente passione, verum et ab initio denuntiata esse commemorat, ubi primum nominatim duodecim exprimuntur apostoli, et ad opera divina mittuntur? Quid sibi ergo vult, quod hic ait, Haec autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram? nisi quia et ea quae hic dicit de Spiritu sancto, quod sit venturus ad eos, et testimonium perhibiturus, quando illi mala passuri sunt, haec eis ab initio non dixit, quia cum ipsis erat. Consolator ergo ille, vel advocatus (utrumque enim interpretatur, quod est Graece ---), Christo abscedente fuerat necessarius; et ideo de illo non dixerat ab initio, quando cum illis erat, quia ejus praesentia consolabantur. Abscessurus autem oportebat ut diceret illum esse venturum, per quem futurum erat ut, charitate

diffusa in cordibus suis, verbum Dei cum fiducia praedicarent; et illo intrinsecus apud eos testimonium perhibente de Christo, ipsi quoque testimonium perhiberent, neque scandalizarentur, cum inimici Judaei absque synagogis facerent eos, et interficerent, arbitantes obsequium se praestare Deo, quoniam charitas omnia tolerat, quae diffundenda erat in cordibus eorum per sancti Spiritus donum. Hinc ergo iste totus dicitur sensus, quia facturus eos erat martyres suos, id est, testes suos per Spiritum sanctum, ut illo in eis operante, persecutionum quaecumque aspera tolerarent, nec frigerent a charitate praedicandi, illo divino igne succensi. Haec autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram, et ego vos consolabar mea praesentia corporali exhibita humanis sensibus vestris, quam parvuli capere poteratis. Nunc autem vado ad eum qui me misit, et nemo, inquit, ex vobis interrogat me: Quo vadis? Significat sic se iturum, ut nullus interrogaret quod palam fieri visu corporis cerneret. Nam superius interrogaverant eum quo esset iturus, et responderat eis eo se iturum quo ipsi tunc venire non possent. Nunc vero ita ipse promittit iturum, ut nullus eorum quo vadit interroget. Nubes enim suscepit eum, quando ascendit ab eis, et euntem in coelum, non verbis quaesierunt, sed oculis deduxerunt (Act. I).

Sed quia haec locutus sum vobis, inquit, tristitia implevit cor vestrum. Videbat itaque quid illa sua verba in eorum cordibus agerent. Spiritualem quippe nondum habentes interior consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri, id quod exterius in Christo videbant, amittere metuebant; et quia se amissuros esse, illo vera denuntiante, dubitare non poterant, contristabatur humanus affectus, quia carnis desolabatur aspectus. Noverat autem ille quid eis potius expediret, quia visus interior ipse est utique melior, quo eos consolaturus fuerat Spiritus sanctus, non cernentium

corporibus ingesturus corpus humanum, sed seipsum credentium pectoribus infusus. Denique adjungit:

Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si autem abiero, mittam eum ad vos. Tamquam diceret: Expedit vobis ut haec forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis, sed nolo adhuc me carnaliter diligatis, et isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. Expedit vobis ut ego vadam; si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum meum non esuriatis. Si carnaliter haeseritis, capaces Spiritus non eritis. Nam quid est: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos? Numquid hic positus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim, ubi ille erat, iste inde recesserat, et sic venerat a Patre, ut maneret in Patre. Postremo, quomodo eum etiam hic constitutus non poterat mittere, quem scimus super eum baptizatum venisse, atque mansisse (Joan. I.), imo vero a quo scimus, eum numquam separabilem fuisse? Quid est ergo: Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos? nisi: Non potestis capere Spiritum sanctum, quandiu secundum carnem nosse persistetis Christum? Unde ille qui jam coeperat Spiritu: Et si noveramus, inquit, secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus (II Cor. V). Ipsam quippe carnem Christi, non jam secundum carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritualiter novit. Hoc nimirum significare voluit magister bonus, dicendo: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. Christo enim discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed et Pater et Filius illis adfuit spiritualiter. Nam si ab eis sic abscessit Christus, ut pro illo, non cum illo esset Spiritus sanctus, ubi est ejus promissio, dicentis: Ecce vobiscum sum usque in consummationem saeculi (Matth. XXVIII)? et: Veniemus ad eum ego et Pater, et mansionem apud eum faciemus

(Joan. XIV)? cum Spiritum sanctum ita se promiserit esse missurum, ut cum eis esset in aeternum; ac per hoc cum ex carnalibus vel animalibus essent spirituales futuri, profecto et Patrem et Filium et Spiritum sanctum capacius fuerant habituri. In nullo ergo credendus est esse Pater sine Filio et Spiritu sancto; sed ubi eorum quilibet unus, ibi Trinitas Deus est unus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiarum, sigillatim tamen commendaretur distinctio personarum.

Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, et de justitia, et de iudicio. Quid est hoc? Numquidnam Dominus Christus non arguit mundum de peccato, cum ait: Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo (Joan. XV)? Sed ne forte quis dicat hoc ad Judaeos proprie pertinere, non ad mundum, nonne ait alio loco: Si de mundo essetis, mundus quod suum esset diligeret (Matth. XXV)? Numquid non arguit de justitia, ubi ait: Pater juste, mundus te non cognovit? Numquid non arguit de iudicio, ubi se ait sinisteris esse dicturum: Ite in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, et angelis ejus? et multa alia reperiuntur in sancto Evangelio, ubi de his Christus arguet mundum. Quid est ergo, quod tamquam proprie tribuit hoc Spiritui sancto? An forte quia Christus ad Judaeorum gentem locutus est, mundum non videtur arguisse, ut ille intelligatur argui, qui audit arguentem: Spiritus autem sanctus in discipulis ejus, toto orbe diffusis, non unam gentem intelligatur arguisse, sed mundum? Nam hoc illis ait ascensurus in coelum: Non est vestrum scire tempora, quae Pater posuit in sua potestate; sed accipietis virtutem Spiritus sancti supervenientem in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in tota Judaea et Samaria, et usque in fines terrae (Act. I). Hoc est, arguere mundum. Sed quis audeat dicere quod per discipulos Christi arguat mundum Spiritus

sanctus, et non arguat mundum ipse Christus, cum clamet Apostolus: An vultis experimentum accipere ejus qui in me loquitur Christus (II Cor. XIII)? Quos itaque arguit et Spiritus sanctus, arguit utique Christus. Sed quantum mihi videtur, quia per Spiritum sanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum, quae foras mittit timorem, quo impediri possent, ne arguere mundum, qui persecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit: Ille arguet mundum, tamquam diceret: Ille diffundet in vestris cordibus charitatem. Sic enim timore depulso, arguendi habebitis libertatem. Saepe autem diximus inseparabilia esse opera Trinitatis, sed sigillatim commendandas fuisse personas, ut non solum sine separatione, verum etiam sine confusione et unitas intelligatur, et Trinitas.

De peccato quidem, inquit, quia non credunt in me. Hoc enim peccatum quasi solum prae caeteris posuit, quia hoc manente caetera retinentur, et hoc discedente caetera remittuntur.

De justitia vero, inquit, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. Hinc primo videndum est, si recte quisquam arguitur de peccato, quomodo recte arguatur et de justitia. Numquid enim, si arguendus est peccator, propterea quia peccator est, arguendum quisquam putabit et justum propterea quia justus est? Absit; nam et si aliquando justus arguitur, ideo recte arguitur, quia, sicut scriptum est: Non est justus in terra qui faciat bonum, et non peccet (Eccl. VII). Quocirca etiam cum justus arguitur, de peccato arguitur, non de justitia, quoniam et in illo quod legimus divinitus dictum: Noli effici justus multum (Ibid.), non est notata justitia sapientis, sed superbia praesumentis. Qui ergo fit justus multum, ipso nimio fit injustus. Multum enim se facit justum, qui dicit se non habere peccatum, aut qui se putat non gratia, sed sua voluntate sufficiente, effici justum. Nec recte videndo justus est, sed potius inflatus, putando

se esse quod non est. Quo pacto igitur mundus arguendus est de justitia, nisi de justitia credentium? Arguitur namque de peccato, quia in Christum non credit; et arguitur de justitia eorum qui credunt. Ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Hoc et ipsa expositio satis indicat. Volens enim aperire quid dixerit: De justitia vero, inquit, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. Non ait, Et jam non videbunt me, de quibus dixerat, Quia non credunt in me; sed peccatum quid vocaret, exponens, de illis locutus est, dicens: Quia non credunt in me. Exponens autem, quam diceret justitiam, de qua dixit, mundus arguitur, ad ipsos, quibus loquebatur, se convertit, atque ait: Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena: sicut arguuntur de lumine tenebrae. Omnia enim quae arguuntur, ait Apostolus, a lumine manifestantur (Ephes. V) Quantum enim malum fecit fuit eorum, qui non credunt, non solum per seipsum, verum etiam ex bono potest eorum apparere, qui credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit: Quomodo credemus, quod non videmus? Ideo credentium justitiam sic oportuit definiri, Quia ad patrem vado, et jam non videbitis me. Beati enim qui non videbunt, et credent (Joan. XX). Nam et qui viderunt Christum, non eo laudata est fides eorum, quia credebant quod videbant, id est, Filium hominis; sed quia credebant, quod non videbant, id est, Filium Dei. Cum ergo et ipsa forma servi subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est: Justus ex fide vivit (Rom. I). Est enim fides, sicut in Epistola, quae ad Hebraeos est, definitur, sperantium substantia, convictio rerum, quae non videntur. Sed quid est: Jam non videbitis me? Non enim ait: Ad Patrem vado, et non videbitis me, ut temporis intervallum, quo non videbitur, significasse intelligeretur, sive breve, sive longum, tamen utique terminatum; sed dicendo Jam non videbitis, velut numquam eos de caetero visuros Christum Veritas

pronuntiavit. Haec injustitia est, numquam Christum videre, et in eum tamen credere? cum propterea laudetur fides, ex qua justus vivit, quoniam credit, quem modo non videt, Christum se aliquando esse visurum? Postremo secundum justitiam, numquid dicturi sumus Paulum apostolum non fuisse justum, confitentem se vidisse Christum post ascensionem ejus in coelum (I Cor. XV), de quo utique jam tempore dixerat: Jam non videbitis me? Numquid secundum justitiam hanc justus non erat gloriosissimus Stephanus, qui cum lapidaretur, ait: Ecce video coelos apertos, et Filium hominis stantem ad dexteram Dei (Act. VII)? Quid ergo est: ad Patrem vado, et non videbitis me? nisi quod modo sum vobiscum. Tunc enim erat adhuc mortalis in similitudine carnis peccati (Rom. VIII), qui esurire poterat, ac sitire, fatigari poterat atque dormire. Hunc ergo Christum, id est, talem Christum, cum transisset de hoc mundo ad Patrem, non erant jam visuri; et ipsa est justitia fidei, de qua dicit Apostolus: Et si noveramus Christum secundum carnem, sed jam non novimus (II Cor. V). Erit itaque (inquit) vestra justitia, qua mundus arguitur, quia vado ad Patrem, et jam non videbitis me. Non videbitis humilem, sed excelsum. Non videbitis mortalem, sed sempiternum. Non videbitis judicandum, sed judicaturum; et hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum. Arguet etiam

De judicio, quia princeps mundi hujus judicatus est. Quis est iste? nisi de quo ait alio loco: Ecce venit princeps mundi hujus; et in me nihil invenit, id est, nihil juris sui, nihil quod ad eum pertineat, nullum scilicet omnino peccatum; per hoc enim est diabolus princeps mundi. Non enim coeli et terrae, et omnium quae in eis sunt, est diabolus princeps, qua significatione intelligitur mundus, ubi dictum est: Et mundus per eum factus est (Joan. I); sed mundi est diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo subjungit atque ait: Et mundus eum non cognovit, hoc est,

homines infideles, quibus toto orbe terrarum plenus est mundus: inter quos gemit fidelis mundus, quem de mundo elegit, per quem factus est mundus: de quo ipse dicit: Non venit Filius hominis ut iudicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. III). Mundus eo iudicante damnatur, mundus eo subveniente salvatur: quoniam sicut arbor foliis et pomis, sicut area paleis et frumentis, ita infidelibus et fidelibus plenus est mundus. Princeps ergo mundi hujus, hoc est, princeps tenebrarum harum, id est, infidelium, de quibus eruitur mundus, de quibus dicitur: Fuistis aliquando tenebrae, nunc autem lux in Domino (Ephes. V), princeps mundi hujus, de quo alibi dixit: Nunc princeps mundi hujus missus est foras (Matth. XXV), utique iudicatus est, quoniam iudicio ignis aeterni irrevocabiliter destinatus est. De hoc itaque iudicio, quo princeps iudicatus est mundi, arguitur a sancto Spiritu mundus, quoniam cum suo principe iudicatur, quem superbus atque impius imitatur. Si enim Deus, sicut dicit apostolus Petrus, peccantibus angelis non pepercit, sed carceribus caliginis inferi retrudens tradidit in iudicio puniendos servari (II Petr. II), quomodo non a sancto Spiritu de hoc iudicio mundus arguitur, quando in sancto Spiritu haec Apostolus loquitur? Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suae, quo peccato omnia detinentur. Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum, quos iustificatos non imitantur. Caveant futurum iudicium, ne cum mundi principe iudicentur, quem iudicatum imitantur. Etenim ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superbiorum supplicio terrenda est angelorum. Quod itaque ait Dominus:

Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Adjicienda illis fuerant quae nesciebant, non quae didicerant evertenda. Et ille quidem potuit hoc ita dicere, quia illa ipsa, quae docuerat, si vellet eis sic aperire, ut in illo conspiciuntur ab angelis, haec infirmitas

humana, in qua adhuc erant, ferre non posset. Spiritualis autem homo quilibet potest alterum hominem docere quod novit, si proficiendo capaciore faciat Spiritus sanctus, in quo et ipse doctor aliquid amplius addiscere poterit, ut sint ambo docibiles Dei (Joan. VI). Qua occasione vani quidam Apocalypsin Pauli, quam sanitas non recipit Ecclesiae, nescio quibus fabulis plenam, stultissima praesumptione finxerunt, dicentes hanc esse, unde dixerit raptum se fuisse in tertium coelum, et illic audisse ineffabilia verba, quae non licet homini loqui: ubi si dixisset: Quae adhuc non licet homini loqui, utcumque istorum tolerabilis esset audacia. Cum vero dixerit quae non licet homini loqui (II Cor. XII), isti sunt, qui haec audeant impudenter et infeliciter loqui. Quid est quod ait Dominus de Spiritu sancto, cum eum venturum esse promitteret, et docturum discipulos ejus omnem veritatem, vel eos deducturum in omni veritate? Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur. Simile enim est hoc ei, quod de seipso dixit: Non possum a me facere quidquam; sicut audio, judico (Joan. V). Sed illud cum exponeremus, secundum hominem accipi posse diximus, ut obedientiam suam, qua factus est obediens usque ad mortem (Philipp. II), praenuntiasset Filius videretur et in judicio futuram, quo vivos et mortuos judicabit (II Tim. IV), quia hoc per id facturus est, quod Filius hominis est, propter quod dixit: Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium Filio dedit (Joan. V), quia in judicio non forma Dei, qua coequalis est Patri, nec ab impiis videri potest, sed forma hominis apparebit, qua minoratus est etiam modico minus ab angelis (Psal. VIII), quamvis jam in claritate, non in pristina sit humilitate venturus, conspicuus tamen futurus et bonis et malis. Hinc ait et illud: Et potestatem dedit ei iudicium facere, quoniam Filius hominis est (Joan. V). In quibus verbis ejus manifestatur non eam formam praesentandam esse in judicio in qua cum esset non rapinam arbitratus est esse se aequalem Deo, sed illam quam cum semetipsum

exinanisset, accepit. Semetipsum enim exinanivit, formam servi accipiens (Philip. II). In quo videtur etiam ad faciendum iudicium obedientiam suam commendasse, cum dixit: Non possum a meipso facere quidquam; sicut audio, iudico. Adam namque, per cuius unius hominis inobedientiam peccatores constituti sunt multi, non sicut audivit, iudicavit, quia quod audivit praevaricavit, et a semetipso fecit malum, quia non Dei voluntatem, sed suam fecit. Iste autem per cuius unius hominis obedientiam iusti constituuntur multi, non solum obediens fuit usque ad mortem crucis, in qua est vivus iudicatus a mortuis, sed obedientem se futurum promittens in ipso quoque iudicio, quo est de vivis iudicaturus et mortuis. Non possum, inquit, a meipso facere quidquam; sicut audio, iudico. Sed numquid de Spiritu sancto quod dictum est: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur (Hic, supra), secundum hominem, vel secundum assumptionem cujusquam creaturae dictum esse audebimus opinari? solus quippe in Trinitate Filius formam servi accepit: quae forma illi ad veritatem personae coaptata est, id est, ut Filius Dei et Filius hominis unus sit Jesus Christus, ne non Trinitas, sed quaternitas praedicetur a nobis, quod absit a nobis: propter quam personam, profecto unam ex duabus substantiis divina humanae constantem, aliquando secundum id quod Deus est loquitur, ut est illud quod ait: Ego et Pater unum sumus (Joan. X); aliquando secundum id quod homo est, sicut et illud: Quoniam Pater major me est (Joan. XIV), secundum quod accipimus, esse ab eo dictum, et hoc unde nunc disputo: Non possum a meipso facere quidquam; sicut audio, iudico (Joan. V). In persona vero Spiritus sancti, quomodo id accipimus, quod ait: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur, cum in ea non sit alia divinitatis, alia humanitatis, vel alterius creaturae cujuscunque substantia, magna exoritur difficultas. Cum igitur Spiritus sanctus nulla susceptione hominis sit homo factus, nulla

susceptione angeli sit angelus factus, nulla susceptione cujuspiam creaturae creatura sit factus, quomodo de illo intelligendum est, quod Dominus ait: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur? Ardua quaestio, nimis ardua. Ipse adsit Spiritus, ut saltem, sicut eam cogitare possum, sic eloqui possim, ac sic ad intelligentiam vestram, pro mei moduli facultate, perveniat. Prius itaque nosse debetis et intelligere, qui potestis, credere autem, qui intelligere nondum potestis, in ea substantia, quae Deus est, non quasi per corporis molem sensus locis propriis esse distributos, sicut in carne mortali quorumcumque animalium alibi est visus, alibi auditus, alibi olfactus, per totum autem tactus. Absit hoc credere in illa incorporea immutabilique natura. Audire ergo ibi, et videre, idipsum est. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia, et videre, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere, sine ulla hujus mutatione substantiae, sine ulla mole, quae in alia parte major, in alia minor, etiam in sensibus puerili pectore cogitatur, quando Deus sic cogitatur. Cum ergo de Spiritu sancto dicitur: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet loquetur, multo magis ibi simplex natura, ubi verissime simplex vel intelligenda est, vel credenda, quae longe naturam nostrae mentis excedit. Mutabilis est quippe mens nostra, quae percipit discendo quod nesciebat, et amittit dediscendo quod sciebat; et verisimilitudine fallitur, ut pro vero approbet falsum; et obscuritate sua quasi quibusdam tenebris impeditur, ne perveniat ad verum; et ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non est hoc esse quod nosse. Potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest ita esse, quia id quod habet est, ac per hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia, qua scit, aliud essentia, qua est; sed utrumque unum; quamquam nec utrumque dicendum est quod simpliciter unum est; sicut habet Pater vitam in semetipso, nec aliud est ipse quam vita, quae in illo est: Et dedit Filio vitam, habere in semetipso (Joan. V); hoc est, genuit Filium, qui

et ipse vita esset. Sic itaque debemus accipere quod de Spiritu sancto dictum est: Non enim loquetur a semetipso, sed quaecumque audiet, loquetur, ut intelligamus non eum esse a semetipso; Pater quippe solus de alio non est; nam et Filius de Patre natus est, et Spiritus sanctus de Patre procedit. Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec ideo sane aliqua disparitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humanae. Nam et Filius ei de quo natus est, et Spiritus sanctus ei de quo procedit, aequalis est. Quid autem illuc intersit inter procedere et nasci, et longum est quaerendo disserere, et temerarium cum disserueris definire: quia et menti utcumque comprehendere, et quid forte mens inde comprehenderit, linguae difficillimum est explicare, quantuslibet praesit doctor, quantuslibet sit auditor. Non ergo loquetur a semetipso, quia non est a semetipso; sed quaecumque audiet, loquetur. Ab illo audiet a quo procedit. Audire illi scire est, sicut superius disputatum est. Quia ergo non a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo et scientia. Ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud quam essentia. Nec moveat quod verbum futuri temporis positum est; non enim dictum est: Quaecumque audivit, aut quodcumque aliud, sed, Quaecumque audiet, loquetur. Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio, et sine fine, cujuslibet temporis verbum ponatur, sive praeteriti, sive praesentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis non recipiat Fuit et Erit, sed tantum Est (ipsa enim veraciter est, quia mutari non potest; et ideo illi tantum convenerat dicere: Ego sum qui sum; et dices filiis Israel: Qui est misit me ad vos [Exod. III]; tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, et nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus et Fuit, et Est, et Erit. Fuit in praeteritis saeculis, est in praesentibus, erit in futuris. Fuit, quia numquam defuit; erit, quia numquam deerit; est, quia semper est.

Neque enim velut qui jam non sit, cum praeteritis occidit; aut cum praesentibus, velut qui non maneat, labitur; aut cum futuris, velut qui non fuerat, orietur. Proinde, cum secundum volumina temporum locutio humana variatur, quia per nulla deesse potuit, aut potest aut poterit tempora, vera de illo dicuntur cujuslibet temporis verba. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit; ergo et scivit, et scit, et sciet; ac per hoc et audivit, et audit, et audiet, quia, sicut jam diximus, hoc illi est audire, quod scire; et scire illi, hoc est, quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, audiet, a quo est. Ab illo est, a quo procedit. Sed quod adjungit:

Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis, non negligenter est transeundum. Quod enim ait, Ille me clarificabit, potest intelligi, quia diffundendo in credentium cordibus charitatem, spiritualesque faciendo, declarabit eis quomodo Patri Filius esset aequalis, quem secundum carnem prius tantummodo noverant, et hominem sicut homines cogitabant; vel certe, quia per ipsam charitatem fiducia repleti, et timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum, ac sic ejus fama diffusa est toto orbe terrarum, ut sic dixerit: Ille me clarificabit, tamquam diceret: Ille vobis auferet timorem, et dabit amorem, quo me ardentius praedicantes, gloriae meae per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Quod enim facturi erant in Spiritu sancto, hoc eundem Spiritum dixit esse facturum, quale est etiam illud: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (Matth. III). Verbum quippe Graecum, quod est ---, alius clarificabit, alius glorificabit, Latini interpretes in sua quisque translatione posuerunt, quoniam ipsa, quae Graece dicitur ---, unde dictum est ---, et claritas interpretatur, et gloria. Gloria namque fit quisque clarus, et claritate gloriosus; ac per hoc, quod utroque verbo significatur, idipsum est. Sicut autem definierunt antiqui

Latinae linguae clarissimi auctores, gloria est frequens de aliquo fama cum laude. Quae cum est in hoc mundo facta de Christo, non Christo credenda est magnum aliquid contulisse, sed mundo. Bonum enim laudare, non laudando, sed laudantibus prodest. Quapropter, quoniam de his nihil hoc loco dicendum est, qui Christum vituperant atque blasphemant, quia de gloria ejus loquitur, qua est glorificatus in mundo, non eum glorificavit Spiritus sanctus vera gloria, nisi in Ecclesia sancta catholica. Alibi enim, id est, vel apud haereticos, vel apud quosdam paganos, vera in terris gloria non potest esse, et ubi videtur esse frequens de illo fama cum laude, vera ejus gloria in Ecclesia catholica sic per Prophetam cantatur: Exaltare super coelos, Deus, et super omnem terram gloria tua (Psal. LVI). Quia itaque post ejus exaltationem venturus erat Spiritus sanctus, et eum glorificaturus, hoc sacer psalmus, hoc ipse Unigenitus promisit futurum, quod videmus impletum. Quod autem ait: De meo accipiet, et annuntiabit vobis, catholicis audite auribus, catholicis percipite mentibus. Non enim propterea, sicut quidam haeretici putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus, quasi Filius accipiat a Patre, et Spiritus sanctus a Filio, quibusdam gradibus naturarum: absit hoc credere, absit hoc dicere, absit a Christianis cordibus cogitare. Denique continuo solvit ipse quaestionem, et cur hoc dixerit, explanavit.

Omnia, inquit, quaecunque habet Pater, mea sunt; propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis. Quid vultis amplius? Ergo de Patre accepit Spiritus sanctus, unde accepit Filius, quia in hac Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus; qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater est solus. Quomodo autem dixerit unigenitus Filius: Omnia quae habet Pater, mea sunt, quia utique non sic quemadmodum dictum est illi filio non unigenito, sed ex duobus majori: Tu mecum es semper, et omnia mea tua

sunt (Luc. XV), eo loco, si Dominus voluerit, diligenti consideratione tractabitur, ubi dicit Unigenitus Patri: Et mea omnia tua sunt, et tua mea sunt.

Modicum et jam non videbitis me; et iterum modicum, et videbitis me, quia vado ad Patrem. Haec ita obscura erant discipulis antequam id, quod dicit, esset impletum, ut quaerentes inter se quid esset quod diceret, omnino se nescire faterentur. Sequitur enim Evangelium:

Dixerunt ergo ex discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc, quod dicit nobis: Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum et videbitis me? et quia vado ad Patrem? Dicebant ergo, quid est hoc, quod dicit, Modicum? Nescimus quid loquitur. Hoc enim est quod eos movebat, quia dixit modicum, et non videbitis me. Nam in praecedentibus quia non dixerat modicum, sed dixerat Ad patrem vado, et jam non videbitis me tamquam aperte illis visus est locutus, nec inter se de hoc aliquid quaesierunt. Nunc ergo quod illis tunc obscurum fuit, et mox manifestatum est, jam nobis utique manifestum est; post paululum enim passus est, et non viderunt eum. Rursus post paululum resurrexit, et viderunt eum. Illud autem quod ait: Jam non videbitis me, quia isto verbo, id est, jam, hoc intelligi voluit, quod eum ulterius non viderent, ibi exposuimus, quomodo accipiendum sit, ubi dixit: De justitia arguet mundum Spiritus sanctus, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me, quia scilicet mortalem Christum ulterius non viderent.

Cognovit autem Jesus, sicut sequens evangelista dicit, quia volebant eum interrogare, et dixit eis: De hoc quaeritis inter vos, quia dixi: Modicum, et non videbitis me, et iterum modicum, et videbitis me? Amen amen dico vobis, quia plorabitis et flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contristabimini, sed tristitia vestra in gaudium erit. Et hoc sic accipi potest, quia contristati sunt

discipuli Domini de morte Domini, et confestim de resurrectione laetati sunt. Mundus autem, quo nomine significati sunt inimici, a quibus Christus occisus est, tunc utique laetati sunt occiso Christo, quando sunt discipuli contristati. Mundi quippe nomine militia potest mundi hujus intelligi, id est, hominum mundi hujus amicorum. Unde Jacobus apostolus in Epistola sua dicit: Quicumque voluerit amicus esse saeculi hujus, inimicus Dei constituetur (Jac. IV). Quibus inimicis Dei factum est, ut nec ejus Unigenito parceretur. Deinde subjungit, et dicit:

Mulier cum parturit, tristitiam habet, quia venit hora ejus. Cum autem pepererit puerum, jam non meminit pressurae, propter gaudium, quia natus est homo in mundum. Et vos igitur nunc quidem tristitiam habetis; iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis. Nec ista similitudo ad intelligendum videtur esse difficilis, quoniam comparatio ejus in promptu est, eodem ipso exponente cur dicta sit. Parturitio quippe tristitiae, partus autem gaudio comparatur, quod tunc majus esse consuevit, quando non puella, sed puer nascitur. Quod vero ait: Gaudium vestrum nemo auferet a vobis, quia gaudium ipsorum est ipse Jesus, significatum [F. leg. significat] quod ait Apostolus: Christus surgens a mortuis, jam non moritur, mors ei ultra non dominabitur (Rom. VI). Hujusque in isto Evangelii capitulo, unde hodie disputamus, velut facili intellectu omnia cucurrerunt. Acrior necessaria est, in his quae sequuntur, intentio.

Quid est enim quod ait: Et in illo die me non rogabitis quidquam? Hoc verbum, quod est rogare, non solum petere, verum etiam interrogare significat; et Graecum Evangelium, unde hoc translatum est, tale habet verbum, quo utrumque possit intelligi, ut haec ambiguitas, nec inde solvatur; quamquam et si solveretur, non ideo nulla quaestio remaneret. Dominum enim Christum,

posteaquam resurrexit, et interrogatum legimus, et rogatum. Nam interrogatus est a discipulis ascensurus in coelum, quando praesentaretur, et quando regnum esset Israel (Act. I). Cum vero jam esset in coelo, rogatus est a sancto Stephano, ut Spiritum ejus acciperet (Act. VII). Et quis audeat, vel cogitare, vel dicere, in coelo sedentem Christum rogandum non esse, et in terra manentem rogandum fuisse? Rogandum non esse immortalem, rogari debuisse mortalem? Imo, charissimi, rogemus eum, ut nodum quaestionis hujus ipse dissolvat, lucendo in cordibus nostris ad videnda quae dicit. Puto enim quod ait: Iterum autem videbo vos, et gaudebit cor vestrum, et gaudium vestrum nemo tollet a vobis, non ad illud tempus esse referendum, quo resurrexit, eisque suam carnem cernendam tangendamque monstravit, sed potius ad illud, unde jam dixerat: Qui diligit me, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo meipsum illi. Jam quippe resurrexerat, jam se illis in carne monstraverat, jam sedebat ad dexteram Patris, quando dicebat idem ipse Apostolus Joannes, cujus et hoc Evangelium est, in Epistola sua, dicens: Nunc filii Dei sumus, et nondum manifestatum est quod erimus; scimus quia cum manifestatum fuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. III). Ista visio non vitae hujus est, sed futurae; non temporalis, sed aeterna. Haec est vita aeterna, dicente ipsa Vita, Ut cognoscant te, inquit, unum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum (Joan. XVII). De hac visione et cognitione dicit Apostolus: Videmus nunc per speculum in aenigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum (I Cor. XIII). Hunc totius laboris sui fructum Ecclesia nunc parturit desiderando, tunc est paritura cernendo. Parturit gemendo, paritura laetando. Parturit orando, paritura laudando; et ideo masculinum, quoniam ad istum fructum contemplationis, cuncta officia referuntur actionis. Solus enim est liber, quia propter se appetitur; non refertur ad aliud, huic

servit actio. Ad hunc enim refertur quidquid bene agitur, quia propter hunc agitur. Ipse autem non propter aliud, sed propter seipsum tenetur et habetur. Ibi ergo finis, qui sufficit nobis; aeternus igitur erit. Neque enim nobis sufficit finis, nisi cuius nullus est finis. Hoc inspiratum erat Philippo, quando dixit: Domine, ostende nobis Patrem, et sufficit nobis (Joan. XIV). In qua ostensione promisit et Filius, dicens: Non credis, quia ego in Patre, et Pater in me est (Ibid.). De hoc itaque, quae superius dicta sunt, melius existimo intelligi: Modicum, et jam non videbitis; et iterum modicum, et videbitis me. Modicum est enim hoc totum spatium, quo praesens pervolat saeculum. Unde dicit ipse evangelista in Epistola sua: Novissima hora est (I Joan. II). Ideo namque addidit: Quia vado ad Patrem; quod ad priorem sententiam referendum est, ubi ait: Modicum, et jam non videbitis me; et iterum modicum, et videbitis me. Eundo quippe ad Patrem, facturus erat, ut non eum viderent. Ac per hoc non ideo dictum est, quia fuerat moriturus, et donec resurgeret, ab eorum aspectibus recessurus, sed quod esset iturus ad Patrem: quod fecit posteaquam resurrexit, et cum eis per quadraginta dies conversatus, ascendit in coelum. Illis ergo ait: Modicum, et jam non videbitis me, qui eum corporaliter tunc videbant, quia iturus erat ad Patrem, et eum deinceps mortalem visuri non erant, qualem cum ista loqueretur, videbant. Quod vero addidit: Et iterum modicum, et videbitis me, universae promisit Ecclesiae, sicut universae promisit: Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi (Matth. XXVIII). Non tardat Dominus promissum: modicum, et videbimus eum ubi jam nihil rogemus, nihil interrogemus, quia nihil interrogandum remanebit, nihil quaerendum latebit. Hoc modicum, longum nobis videtur, quoniam adhuc agitur: cum finitum fuerit, tunc sentiemus, quam modicum fuerit. Non ergo sit gaudium nostrum, quale habet mundus, de quo dictum est: Mundus autem gaudebit. Nec tamen in hujus desiderii parturitione sine gaudio tristes simus, sed,

sicut ait Apostolus, spe gaudentes, in tribulatione patientes (Rom. XII), quia et ipsa parturiens, cui comparati sumus, plus gaudet de mox futura prole, quam tristis est de praesenti dolore.

Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Jam dictum est in superioribus hujus Dominici sermonis partibus, propter eos qui nonnulla petunt a Patre in nomine Christi, nec accipiunt: non petitur in nomine Salvatoris, quidquid petitur contra rationem salutis. Non enim solum litterarum ac syllabarum, sed quod sonus ipse significat, et quod eo sono recte ac veraciter intelligatur, hoc accipiendum est, cum dicit in nomine meo. Unde qui hoc sentit de Christo, quod non est de unico Dei Filio sentiendum, non petit in ejus nomine, etiam si non taceat litteris ac syllabis Christum, quoniam in ejus nomine petit, quem cogitat cum petit. Qui vero quod est de illo sentiendum sentit, ipse in ejus nomine petit; et accipit quod petit, si non contra salutem sempiternam petit. Accipit autem, quando debet accipere. Quaedam enim non negantur, sed ut congruo dentur tempore, differuntur. Ita sane intelligendum est, quod ait Dabit vobis, ut ea beneficia significata sciantur his verbis, quae ad eos qui petunt proprie pertinent. Exaudiuntur quippe omnes sancti pro seipsis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel amicis, vel inimicis, vel quibuslibet aliis, quia non utcumque dictum est, Dabit, sed Dabit vobis.

Usque modo, inquit, non petistis quidquam in nomine meo; petite et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. Hoc quod dicit, Gaudium plenum, profecto non carnale, sed spiritale gaudium est. Et quando tantum erit, ut aliquid ei jam non sit addendum, procul dubio tunc erit plenum. Quidquid ergo petitur, quod pertineat ad hoc gaudium consequendum, hoc est, in nomine Christi petendum, si divinam intelligimus gratiam, si vere

beatam poscimus vitam. Quidquid autem aliud petitur, nihil petitur, non quia omnino nulla res est, sed quia in tantae rei comparatione quidquid aliud concupiscitur, nihil est. Neque enim prorsus nulla res est homo, de quo ait Apostolus: Qui se putat aliquid esse, cum sit nihil. In comparatione quippe spiritualis hominis, qui scit gratia Dei se esse quod est, si quis vana praesumit, nihil est etiam. Sic ergo recte intelligi potest: Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis, ut hoc quod ait, Si quid, non quodlibet intelligatur, sed aliquid quod non in beatae vitae comparatione sit nihil; et quod sequitur: Usque modo non petistis quidquam in nomine meo, duobus modis intelligi potest, vel, quia non in nomine meo petistis, quod nomen non sicut cognoscendum est, cognovistis; vel non petistis quidquam, quoniam in comparatione rei, quam petere debuistis, pro nihilo habendum est quod petistis. Ut igitur in ejus nomine non nihil, sed gaudium plenum petant, quoniam si aliquid aliud petunt, id aliquid nihil est, exhortatur, dicens: Petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum, id est, hoc in nomine meo petite, ut gaudium vestrum sit plenum, et accipietis. Iste enim bene in petendo perseverantes sanctos suos nequaquam misericordia divina fraudabit.

Haec, inquit, in proverbii locutus sum vobis. Venit hora, cum jam non in proverbii loquar vobis, sed palam de Patre annuntiabo vobis. Possem dicere hanc, de qua loquitur horam, futurum oportere saeculum intelligi, ubi videbimus palam, quod beatus Paulus dicit, facie ad faciem (I Cor. III), ut quod ait: Haec in proverbii locutus sum vobis, hoc sit, quod ab eodem Apostolo dictum est: Videmus nunc per speculum in aenigmate (Ibid.). Annuntiabo autem vobis, quia per Filium Pater videbitur, juxta illud quod alibi ait: Neque Patrem quis cognoscit, nisi Filius, et cui voluerit Filius revelare (Luc. X). Sed istum sensum videtur impedire quod sequitur:

In illo die in nomine meo petetis. In futuro enim saeculo cum pervenerimus ad regnum, ubi similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. III), quid petituri sumus, quando satiabitur in bonis desiderium nostrum (Psal. CII)? Unde et in alio psalmo dicitur: Satiabor, cum manifestabitur gloria tua (Psal. XVI). Petitio namque alicujus est indigentiae, quae ibi nulla erit, ubi haec satietas erit. Relinquitur itaque, quantum sapere valeo, ut intelligatur Dominus Jesus discipulos suos de carnalibus vel animalibus se spirituales promississe facturum, quamvis nondum tales, quales erimus, quando spiritale etiam corpus habebimus, sed qualis erat, qui dicebat: Sapientiam loquimur inter perfectos (I Cor. II); et: Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus (I Cor. III); et: Non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus quae a Deo donata sunt nobis, quae et loquimur, non in sapientiae humanae doctis verbis, sed docti Spiritu, spiritualibus spiritualia comparentes. Animalis autem non percipit quae sunt Spiritus Dei (I Cor. II). Non itaque percipiens quae sunt Spiritus Dei, homo animalis, sic audit quaecumque audit de Dei natura, ut aliud quam corpus cogitare non possit, quamlibet amplissimum vel immensum, quamlibet lucidum ac speciosum corpus. Tamen ideo proverbia illi sunt quaecumque dicta sapientiae de incorporea immutabilique substantia: non quod ea tamquam proverbia deputat, sed quia sic cogitat, quomodo qui proverbia solent audire, neque intelligere. Cum vero spiritalis coeperit omnia dijudicare, ipse autem a nemine dijudicari (I Cor. II) (etiamsi in hac vita adhuc velut per speculum ex parte perspicit, tamen non ullo corporis sensu, non ulla imaginaria cogitatione, qua capit aut fingit qualescumque similitudines corporum, sed mentis certissima intelligentia, ita Deum non corpus esse, sed spiritum, ita palam de Patre annuntiante Filio, ut ejusdem substantiae conspiciatur et ipse, qui annuntiat) tunc in ejus nomine petunt, quia in sono ejus

nominis non aliud quam res ipsa est, quae hoc nomine vocatur, intelligunt. Hi possunt utcumque cogitare Dominum nostrum Jesum Christum, in quantum homo est, pro nobis interpellare Patrem; in quantum autem Deus est, et nos exaudire cum Patre; quod eum significasse arbitror, ubi ait:

Et non dico vobis quia ego rogabo Patrem de vobis. Ad hoc quippe intuendum, quomodo non rogat Patrem Filius; sed simul exaudiunt rogantes Pater et Filius, non nisi spiritalis oculus mentis ascendit.

Ipse enim Pater, inquit, amat vos, quia vos me amastis. Ideo amat ille, quia nos amamus? An potius quia ille amat, ideo nos amamus? Ex Epistola sua evangelista idem ipse respondeat. Nos diligimus, inquit, quia ipse prior dilexit nos (I Joan. IV). Hinc ergo factum est ut diligeremus, quia dilecti sumus. Prorsus donum Dei est, diligere Deum. Ipse ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Displicentes amati sumus, ut esset in nobis unde placeremus. Non enim amaremus Filium, nisi amaremus et Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium, cum a Patre et Filio acceperimus, ut Patrem amemus et Filium. Diffundit enim charitatem in cordibus nostris amborum Spiritus, per quem Spiritum et Patrem amamus, et Filium, et quem Spiritum cum Patre amamus et Filio. Amorem itaque nostrum pium, quo colimus Deum, fecit Deus, et vidit quia bonum est; ideo quippe nos amavit ipsos, quia amavit ipse quod fecit. Sed non in nobis faceret quod amaret, nisi antequam id faceret nos amaret.

Et credidistis, inquit, quia a Deo exivi. Exivi a Patre, et veni in mundum. Iterum relinquo mundum, et vado ad Patrem. Plane credimus. Neque enim propterea incredibile debet videri, quia sic ad mundum veniens exit a Patre, ut non desereret Patrem; et sic vadit ad Patrem, relicto mundo, ut non deserat mundum. Exiit enim a Patre,

quia de Patre est; et in mundum venit, quia mundo suum corpus ostendit, quod de virgine assumpsit. Reliquit mundum corporali discessione, perrexit ad Patrem hominis ascensione, nec mundum deseruit praesentiae gubernatione, quales erant discipuli Christi, quando cum eis ante passionem loquebatur magna cum parvis, sed sicut oportebat ut magna dicerentur et parvis, quia nondum accepto Spiritu sancto, quemadmodum eum post ejus resurrectionem, vel ipso insufflante, vel desuper, acceperunt, humana magis quam divina sapiebant, ut multis indiciis per totum Evangelium declaratur. Unde et hoc est, quod in ista lectione dixerunt. Ait enim Evangelista:

Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis. Nunc scimus quia nosti omnia, et non opus est tibi ut quis te interroget. In hoc credimus, quod a Deo existi. Ipse Dominus paulo ante dixerat: Haec in proverbii locutus sum vobis; venit hora cum jam non in proverbii loquar vobis. Quomodo ergo isti dicunt: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis? Numquid hora jam venerat, qua non jam in proverbii se promiserat locuturum? Prorsus quod nondum illa hora venisset, continuatio verborum ejus ostendit, quae adhuc illam promittat horam qua non jam in proverbii loquetur, sed palam de Patre annuntiabit eis: in qua hora dicit eos in suo nomine petiuros, nec se Patrem de illis rogaturum, eo quod ipse Pater amet eos, quia ipsi amaverunt Christum, et crediderunt quod a Patre exierit, et venerit in mundum, iterum relicturus mundum, et iturus ad Patrem. Cum ergo adhuc promittatur illa hora, in qua sine proverbii locuturus est, cur isti dicunt: Ecce nunc palam loqueris, et proverbium nullum dicis? nisi quia illa quae scit ipse, non intelligentibus proverbii sunt? quae adeo non intelligunt, ut nec saltem non se intelligere intelligant. Parvuli enim erant, nondum spiritualiter dijudicabant, qui de rebus non ad corpus, sed ad Spiritum

pertinentibus, audiebant. Denique de ipsa horum aetate adhuc secundum interiorem hominem parva et infirma eos admonens:

Respondit eis Jesus: Modo creditis? Ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis; et tamen non sum solus, quia Pater mecum est. Paulo ante dixerat: Relinquo mundum, et vado ad Patrem; nunc dicit: Pater mecum est. Quis vadit ad eum, qui cum illo est? Sed hoc intelligenti est verbum, non intelligenti proverbium; sic tamen quomodo a parvulis non intelligitur, utcumque fugitur, et eis etiam si non praebet, quia nondum eum capiunt, solidum cibum, saltem lacteum non denegat alimentum. Ex hoc alimento est quod sciebant eum nosse omnia, nec opus ei esse ut eum quis interroget. Quod quidem cur dixerint quaeri potest. Videtur enim potius fuisse dicendum: Non opus est tibi ut quemquam interroges, non, Ut quis te interroget. Dixerant quippe: Scimus quia nosti omnia; et utique qui novit omnia, magis a nescientibus interrogari solet, ut interrogantes audiant, quod volunt, ab eo qui novit omnia, non ipse interrogare tamquam volens aliquid scire, qui novit omnia. Quid sibi ergo vult quod ei quem sciebant nosse omnia, cum dicere debuisset videantur: Non opus est tibi ut quemquam interroges, dicendum potius putaverunt: Non opus est tibi ut quis te interroget? Quid quod utrumque legimus factum, et interrogasse scilicet Dominum, et interrogatum fuisse? Sed hoc cito solvitur, quia hoc non ei, sed illis opus erat, quos interrogabat, vel a quibus interrogabatur. Neque enim aliquos ille interrogabat, ut ab eis aliquid disceret, sed eos potius ut doceret; et qui interrogabant eum, volentes ab illo aliquid discere, illis profecto id opus erat, ut scirent aliqua ab illo, qui noverat omnia. Nimirum ergo propterea ei non opus erat ut eum quis interrogaret, quoniam nos, quando interrogamur ab eis qui volunt a nobis aliquid scire, ex ipsis interrogationibus eorum cognoscimus quid velint

discere. Opus est ergo nobis ab eis interrogari quos docere aliquid volumus, ut inquisitiones eorum, quibus respondendum est, noverimus. Illi autem ne id quidem opus erat, qui omnia noverat; nec opus habebat quod ab eo quisque scire velit per ejus cognoscere interrogationem, quia priusquam interrogaretur interrogatoris noverat voluntatem. Sed ideo se patiebatur interrogari, ut vel eis qui tunc erant vel qui haec sive dicta fuerant audituri, sive scripta lecturi, quales essent a quibus interrogabatur ostenderet, eoque modo nossemus vel quibus non circumveniretur fraudibus, vel quibus apud eum proficeretur accessibus. Praevidere autem cogitationes hominum, et ideo non opus habere ut eum quis interrogaret, magnum Deo non erat, sed magnum parvulis erat qui ei dicebant: In hoc credimus quia a Deo existi. Multo autem majus erat ad quod intelligendum eos volebat extendi et crescere, quod cum illi dixissent, verumque dixissent: A Deo existi, ait ille: Pater mecum est, ne sic a Patre Filium cogitarent exisse, ut putarent etiam recessisse. Deinde sermonem istum magnum prolixumque concludens:

Haec, inquit, locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. In mundo pressuram habebitis; sed confidite, ego vici mundum. Illud initium fuerat habitura ista pressura, de qua superius, ut eos ostenderet parvulos, quibus adhuc non intelligentibus, et aliud pro alio sentientibus, proverbialiter quodammodo essent quaecumque magna et divina dixisset: ait: Modo creditis: ecce venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque vestrum in propria. Ecce initium pressurae, sed non eo modo perseveraturae. Quod enim adjunxit: Et me non solum relinquatis, non vult eos tales esse in consequente pressura, quam post ejus ascensionem in mundo fuerant habituri, ut relinquunt eum, sed ut in illo pacem habeant permanentes in eo. Non enim quando comprehensus est, tantummodo carne sua ejus carnem, verum etiam mente

reliquerunt fidem. Ad hoc pertinet quod ait: Modo creditis; ecce venit hora ut dispergamini in propria, et me relinquantis. Tanquam diceret: Tunc ita perturbabimini, ut etiam quod modo creditis relinquantis. Venerunt enim ad tantam desperationem, et suae pristinae fidei (ut ita dixerim) mortem, quanta apparuit in illo Cleopa, qui post ejus resurrectionem cum illo se loqui nesciens, et quid ei contigerit narrans: Nos, inquit, sperabamus quod ipse fuerat redempturus Israel (Luc. XXIV). Ecce quomodo eum reliquerant, deserendo etiam ipsam fidem, qua in eum ante crediderant. In ea vero oppressura, quam post ejus glorificationem accepto sancto Spiritu pertulerunt, non eum reliquerunt; et quamvis fugerent de civitate in civitatem, ab ipso non refugerunt; sed habentes pressuram in mundo, ut in illo pacem tenerent, ab ipso refugi non fuerunt?, sed ipsum refugium potius habuerunt. Dato quippe sancto Spiritu, factum est in eis quod nunc dictum est eis: Confidite, quia ego vici mundum.

Confiderunt, et vicerunt. In quo, nisi in illo? Non enim vicisset ille mundum, si membra ejus vinceret mundus. Unde ait Apostolus: Gratia Deo, qui dat nobis victoriam (I Cor. XV), continuoque subiecit: Per Dominum nostrum Jesum Christum (Ibid.), qui dixerat suis: Confidite, quia ego vici mundum. Ante ista, quae nunc sumus, adjuvante Domino, tractaturi, dixerat Jesus: Haec locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis: quae non recentiora paulo superius ab eo dicta, sed omnia debemus accipere, sive quaecunque illis locutus est, ex quo eos coepit habere discipulos, sive certe, ex quo post coenam exorsus est hunc admirabilem prolixumque sermonem. Talem quippe commemoravit causam, cur eis sit locutus, ut ad eum finem rectissime referantur, vel omnia quae locutus est eis, vel ea maxime quae dixit jam pro eis moriturus, tamquam verba novissima, posteaquam de convivio sancto ille, qui eum fuerat traditurus, egressus est. Hanc enim causam commendavit sermonis sui, ut in illo pacem

haberent, propter quod totum agitur quod Christiani sumus. Haec enim pax finem temporis non habebit, et omni spei nostrae intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc sacramentis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus operibus et sermonibus erudimur, propter hanc in eum credimus et speramus, et ejus amore, quantum donat, accendimur. Hac in pace in pressuris omnibus consolamur, hac pressuris omnibus liberamur. Propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. Merito ad eam clausit verba quae parum intelligentibus discipulis erant proverbia. Cum ergo dixisset propter quid omnia sit locutus, ut in illo scilicet pacem haberent, in mundo habentes pressuram, exhortatusque fuisset ut fiderent, quoniam ipse vicit mundum, eo qui erat ad illos sermone finito, deinde ad Patrem verba direxit, et orare jam coepit. Sic enim evangelista sequitur, dicens:

CAPUT XVII.

Haec locutus est Jesus, et, sublevatis oculis in coelum, dixit, Pater, venit hora, clarifica Filium tuum. Poterat Dominus unigenitus et coaeternus Patri, in forma servi, et ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio; sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset se nostrum esse doctorem. Proinde quam fecit orationem pro nobis, notam fecit et nobis, quoniam tanti Magistri nostri non solum ad ipsos est sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio; et si illorum qui ad haec dicta aderant audituri, profecto et nostra, qui fuimus conscripta lecturi. Quapropter hoc quod ait: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ostendit omne tempus, et quid quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, qui tempori subditus non est, quoniam quae futura fuerant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo credatur haec hora fato urgente venisse, sed Deo potius

ordinante, nec siderea necessitas Christi connexit passionem. Absit enim, ut sidera mori cogent siderum conditorem. Non itaque Christum tempus ut moreretur impegit, sed tempus Christus quo moreretur elegit, qui etiam tempus quo de Virgine natus est cum Patre constituit, de quo sine tempore natus est. Secundum quam veram sanamque doctrinam etiam Paulus apostolus: Cum autem venit, inquit, plenitudo temporis, misit Deus Filium suum (Galat. IV); et Deus per prophetam: Tempore, ait, acceptabili exaudivi te, et in die salutis adjuvi te (Isa. LXIX); et rursus Apostolus: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis (II Cor. VI). Dicit ergo: Pater, venit hora, qui cum Patre disposuit omnes horas, tamquam dicens: Pater, quam propter homines et apud homines ad me clarificandum simul constituimus, venit hora: clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Clarificatum a Patre Filium, nonnulli accipiunt in hoc, quod ei non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum (Rom VIII). Sed si passione clarificatus dicitur, quanto magis resurrectione? Nam in passione magis ejus humilitas quam claritas commendatur, Apostolo teste, qui dicit: Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis (Philip. II). Deinde sequitur et de ejus clarificatione, cum dicit: Propter quod et Deus illum exaltavit, et donavit ei nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, coelestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris (Ibid.). Haec est clarificatio Domini Jesu Christi, quae ab ejus resurrectione sumpsit exordium. Humilitas autem ejus incipit in sermone Apostoli ab eo loco, ubi ait: Semetipsum exinanivit formam servi accipiens (Ibid.), et pervenit usque ad mortem crucis. Claritas vero ejus incipit ab eo loco ubi ait: Propter quod et Deus eum exaltavit, et pervenit quo in gloria est Dei Patris. Ut ergo Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus

resurrectione clarificaretur vel glorificaretur, prius humiliatus est passione; non enim a mortuis resurrexisset, si mortuus non fuisset. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est praemium. Sed hoc totum factum est in forma servi. In forma vero Dei semper fuit, semper erit claritas; imo non fuit, quasi jam non sit; nec erit, quasi nondum sit; sed sine initio, sine fine semper est claritas. Quod ergo ait: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, sic intelligendum est, tanquam dixerit: Venit hora seminandae humilitatis, fructum non differas claritatis. Sed quid sibi vult, quod sequitur:

Ut Filius tuus clarificet te? Clarificatum a Patre Filium secundum formam servi, quam Pater suscitavit a mortuis et ad suam dexteram collocavit, res ipsa indicat, et nullus ambigit christianus. Sed quoniam non tantum dixit: Pater, clarifica Filium tuum, sed addidit etiam ut Filius tuus clarificet te, merito quaeritur quomodo Patrem glorificaverit Filius, cum sempiterna claritas Patris nec diminuta fuerit in forma humana, nec augeri potuerit in sua perfectione divina. Sed in seipsa claritas Patris nec minui nec augeri potest: apud homines autem procul dubio minor erat, quando in Judaea tantummodo Deus notus erat (Psal. LXXV): et nondum a solis ortu usque ad occasum laudabant pueri nomen Domini (Psal. CXII). Hoc autem quia per Evangelium Christi factum est, ut per Filium Pater innotesceret gentibus, profecto Patrem clarificavit et Filium. Si autem tantummodo mortuus fuisset Filius, nec resurrexisset, procul dubio nec a Patre clarificatus esset, nec Patrem clarificasset. Nunc autem resurrectione clarificatus a Patre, resurrectionis suae praedicatione clarificet Patrem. Hoc quippe aperit ordo ipse verborum. Clarifica, inquit, Filium tuum ut Filius tuus clarificet te, tamquam diceret: Resuscita me, ut innotescas toti orbi per me. Deinde magis magisque pandens, quomodo clarificet Patrem Filius:

Sicut dedisti, inquit, ei potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam aeternam. Omnem carnem, dixit omnem animam, a parte totum significans, quemadmodum rursus a parte superiore significatus est homo totus, ubi ait Apostolus: Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit (Rom. XIII). Quid enim dixit omnis anima, nisi, omnis homo? Hoc autem, quod potestas Christo a Patre data est omnis carnis, secundum hominem intelligendum est; nam secundum Deum omnia per ipsum facta sunt, et in ipso condita sunt omnia in coelo et in terra, visibilia et invisibilia (Coloss. I). Sicut ergo dedisti ei potestatem, inquit, omnis carnis, ita te glorificet Filius, id est, notum te faciat omni carni, quam dedisti ei. Sic enim dedisti, ut omne quod dedisti ei det eis vitam aeternam.

Haec est autem vita aeterna, inquit, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Ordo verborum est: ut te, et quem misisti Jesum Christum, cognoscant solum verum Deum. Consequenter enim et Spiritus sanctus intelligitur, quia Spiritus est Patris et Filii, tamquam charitas substantialis et consubstantialis amborum quoniam non duo dii Pater et Filius; nec tres dii Pater et Filius et Spiritus sanctus; sed ipsa Trinitas unus solus verus Deus. Nec idem tamen Pater qui Filius, nec idem Filius qui Pater, nec idem Spiritus sanctus qui Pater aut Filius, quoniam tres sunt, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, sed ipsa Trinitas unus est Deus. Si ergo eo modo te glorificat Filius, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, et sic dedisti, ut omne quod dedisti ei det eis vitam aeternam, et haec est vita aeterna, ut cognoscant te: sic te igitur Filius glorificat, ut omnibus quos dedisti ei, te cognitum faciat. Porro si cognitio Dei est vita aeterna, tanto magis vivere tendimus, quanto magis in hac cognitione proficimus. Non autem moriemur in vita aeterna. Tunc ergo Dei cognitio perfecta erit, quando nulla mors erit. Summa tunc Dei clarificatio, quia summa

gloria. A veteribus autem gloria, qua gloriosi homines dicuntur, ita est definita: Gloria est frequens de aliquo fama cum laude. At si homo laudatur, cum famae creditur, quomodo Deus laudabitur, quando ipse videbitur? Propter quod scriptum est: Beati qui habitant in domo tua, in saecula saeculorum laudabunt te (Psal. LXXXIII). Ibi erit Dei sine fine laudatio, ubi erit Dei plena cognitio; et quia plena cognitio, ideo clarificatio, vel glorificatio. Sed prius hic clarificatur Deus, dum annuntiatus hominibus innotescit, et per fidem credentium praedicatur, propter quod dicit:

Ego te clarificavi super terram: opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam. Non ait jussisti, sed dedisti, ubi commendatur evidens gratia. Quid enim habet, quod non accepit, etiam in unigenito humana natura? An non accepit ut nihil mali, sed bona faceret omnia, quando in unitatem personae suscepta est a Verbo, per quod facta sunt omnia? Sed quomodo consummavit opus, quod accepit ut faciat, cum restet adhuc passionis experimentum, ubi martyribus suis maxime praebuit quod sequerentur exemplum; unde ait apostolus Petrus: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus (I Petr. II): nisi quia consummasse dicit quod se consummaturum certissime novit? sicut longe ante in prophetia praeteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat quod dicebat. Foderunt, inquit, manus meas, et pedes meos; dinumeraverunt omnia ossa mea (Psal. XXI). Non ait Fodient et dinumerabunt. Et in hoc ipso evangelio: Omnia, inquit, quae audivi a Patre meo, nota feci vobis (Joan. XV). Quibus ait postea: Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo (Joan. XVI). Qui enim certis et immutabilibus causis omnia futura praedestinavit, quidquid factururus est fecit. Nam et per prophetam dictum de illo est: Qui fecit quae futura sunt. Secundum hoc etiam quod sequitur dicit:

Et nunc clarifica me, tu Pater, apud te metipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset apud te. Nam supra dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. In quo verborum ordine ostenderat prius a Patre clarificandum Filium, ut Patrem clarificaret et Filius. Modo autem dicit: Ego te clarificavi super terram; opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam; et nunc clarifica me. Tamquam prior ipse Patrem clarificaverit, a quo deinde, ut clarificetur, exposcit. Ergo intelligendum est utroque verbo superius usum secundum id quod futurum erat: Clarifica Filium, ut clarificet Filius; modo vero usum fuisse verbo praeteriti temporis de re futura, ubi ait: Ego te clarificavi super terram; opus consummavi, quod dedisti mihi ut faciam. Deinde dicendo: Et nunc clarifica me, tu Pater, apud te metipsum, quasi posterius esset clarificandus a Patre, quem prius ipse clarificaverat, quid ostendit, nisi superius ubi ait: Ego te clarificavi super terram, ita locutum se fuisse, tamquam fecisset quod facturus esset; hic autem poposcisse ut Pater faceret, per quod illud Filius facturus esset, id est, ut Pater clarificaret Filium, per quam Filii clarificationem etiam Filius esset clarificaturus Patrem? Denique si de re quae futura erat ponamus etiam futuri temporis verbum, ubi pro tempore futuro posuit ipse praeteritum, nulla sententiae remanebit obscuritas, velut si dixisset: Ego te clarificabo super terram; opus consummabo, quod dedisti mihi ut faciam, et nunc clarifica me, tu Pater, apud te metipsum. Nempe ita planum est, sicut illud ubi ait: Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Et ipsa est omnino sententia, nisi quia hic dictus est ejusdem clarificationis modus, ibi autem tacitus, tamquam illud isto exponeretur eis quos poterat permovere quomodo Pater Filium, et maxime quomodo Patrem clarificaret Filius. Dicendo enim clarificari a se Patrem super terram, se autem a Patre apud eundem Patrem, modum profecto utriusque clarificationis ostendit. Ipse quippe Patrem clarificavit

super terram, eum gentibus praedicando. Pater vero ipsum apud semetipsum, ad suam dexteram collocando. Sed ideo postea de clarificando Patre, ubi ait: Ego te clarificavi, verbum praeteriti temporis ponere maluit, ut monstraret in praedestinatione jam factum, et pro jam facto habendum quod certissime fuerat futurum; id est, ut a Patre apud Patrem glorificatus, Patrem super terram glorificaret et Filius. Sed hanc praedestinationem in sua clarificatione manifestius aperuit, qua eum clarificavit Pater, in eo, quod adjunxit: Claritate quam habui priusquam mundus esset apud te. Ordo verborum est quam habui apud te priusquam mundus esset. Ad hoc valet quod ait: Et nunc clarifica me. Hoc est, sicut tunc, ita et nunc. Sicut tunc praedestinatione ita et nunc perfectione fac in mundo, quod apud te jam fuerat ante mundum. Fac in suo tempore quod ante omnia tempora statuisti.

Si enim de nobis dixit Apostolus: Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem (Ephes. I), cur abhorrere putatur a vero, si tunc Pater caput nostrum glorificavit, quando nos in ipso, ut membra mistici corporis ejus essemus, elegit? Sic enim nos electi, quomodo ipse clarificatus, quia priusquam mundus esset, nec nos eramus, nec ipse Mediator Dei et hominum, homo Christus Jesus (Rom. IV). Sed ille qui per ipsum, in quantum verbum ejus est, etiam quae futura sunt fecit, et vocat ea quae non sunt tamquam sint (Rom. IV), profecto secundum id, quod Mediator Dei et hominum homo est, ante mundi constitutionem pro nobis Deus Pater glorificavit ipsum, sicut tunc elegit etiam nos in ipso. Quid enim dicit Apostolus? Scimus autem quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt. Quos enim praescivit et praedestinavit, conformes fieri imaginis Filii ejus, ut sit primogenitus in multis fratribus. Quos autem praedestinavit, illos et vocavit. Nisi forte ipsum

praedestinatum dicere formidabimus, quia de nobis tantum, ut efficiamur, conformes imaginis ejus, hoc dixisse videtur Apostolus. Recte quippe dicitur, non praedestinatus, secundum id, quod est Verbum Dei, Deus apud Deum. Ut quid enim praedestinetur, cum jam esset quod erat, sine initio, sine termino, sempiternus? Illud autem praedestinandum erat, quod nondum erat, ut sic suo tempore fieret, quemadmodum ante omnia tempora praedestinatum erat ut fieret. Quisquis igitur Dei Filium praedestinatum negat, hunc eundem Filium hominis negat. Sed propter contentiosos etiam hinc audiamus Apostolum in suarum exordio litterarum: Paulus servus Jesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Evangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundum carnem, qui praedestinatus est Filius Dei in virtute secundum Spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum. Secundum hanc ergo praedestinationem etiam clarificatus est, priusquam mundus esset, ut esset claritas ejus, ex resurrectione mortuorum, apud Patrem, ad cujus dexteram sedet. Cum ergo videret illius praedestinatae suae clarificationis venisse jam tempus, ut et nunc fieret in redditione quod fuerat in praedestinatione jam factum, oravit, dicens: Et nunc clarifica me, tu Pater, apud te ipsum, claritate quam habui, priusquam mundus esset, apud te, tamquam diceret claritate quam habui apud te, id est, illam claritatem quam habui apud te in praedestinatione tua, tempus est ut habeam etiam vivens in dextera tua.

Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo. Quod si de his tantum dicit discipulis, cum quibus coenavit, et ad quos antequam orare inciperet, tam multa locutus est, non pertinet hoc ad illam clarificationem, sive (ut alii interpretati sunt) glorificationem, de qua superius loquebatur, qua Filius clarificat, vel glorificat Patrem. Quanta est enim, vel

qualis gloria, duodecim vel undecim potius innotuisse mortalibus? Si autem quod ait: Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, omnes hic intelligi voluit, etiam qui in eum fuerant credituri, ad ejus magnam, quae futura erat ex omnibus gentibus, Ecclesiam, pertinentes, de qua in psalmo canitur: In Ecclesia magna confitebor tibi (Psal. XXXIV), est plane ista clarificatio, qua Filius clarificat Patrem, cum ejus nomen notum facit omnibus gentibus, et tam multis generationibus hominum. Et tale hoc est quod hic ait: Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, quale illud quod paulo ante dixerat: Ego te clarificavi super terram; pro tempore futuro, et illic et hic praeteritum ponens, sicut qui sciret praedestinatum esse ut id fieret, et ideo fecisse se dicens, quod erat sine ulla dubitatione factururus. Sed de his qui jam erant discipuli ejus, non de omnibus qui in illum fuerant credituri, eum dixisse quod dixit: Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo, ea quae sequuntur credibiliter esse demonstrant. Cum enim hoc dixisset, adjunxit:

Tui erant, et mihi eos dedisti, et sermonem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt quia omnia quae dedisti mihi abs te sunt, quia verba, quae dedisti mihi, dedi eis, et ipsi acceperunt et cognoverunt vere, quia a te exii, et crediderunt, quia tu me misisti. Quamquam et haec omnia de omnibus futuris fidelibus dici potuerunt specie perfecta, cum adhuc essent futura, sed ut de his solis quod tunc habebat discipulis haec loqui intelligatur, illud magis urget, quod paulo post ait: Cum essem cum eis, ego salvabam eos in nomine tuo. Quos dedisti mihi, custodivi; et nemo ex iis periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. Judam significans, qui tradidit eum. Ex isto quippe duodenario numero apostolorum solus ille periit. Deinde subjungit: Nunc autem ad te venio. Unde manifestum est eum de corporali sua dixisse praesentia:

Cum essem cum eis, ego servabam eos, veluti jam cum eis ea praesentia non esset. Eo modo enim significare voluit ascensionem suam mox futuram, de qua dixit: Nunc autem ad te venio, iturus utique ad dexteram Patris, unde venturus est vivos et mortuos judicare, praesentia itidem corporali secundum fidei regulam sanamque doctrinam; nam praesentia spirituali cum eis erat utique futurus post ascensionem suam, et cum tota Ecclesia sua in hoc mundo usque in consummationem saeculi. Unde non utique recte intelliguntur de quibus dixerit: Cum essem cum eis, ego servabam eos, nisi hi quos in se credentes servare jam coeperat praesentia corporali, et quos relicturus fuerat absentia corporali, ut eos cum Patre servaret praesentia spirituali. Post vero adjungit et caeteros suos, ubi dicit: Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt in me per verbum eorum; ubi manifestius ostendit quod non de omnibus ad eum pertinentibus superius loqueretur, ab eo loco ubi ait: Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi, sed de his tantum qui cum eum illa diceret audiebant. Ab ipso itaque orationis ejus exordio, ubi, sublevatis oculis in coelum dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te, usque ad illud quod paulo post ait: Et nunc clarifica me, tu Pater, apud te ipsum, claritate quam habui antequam mundus esset, apud te, omnes suos volebat intelligi, quibus notum faciendo Patrem, clarificat eum. Cum enim dixisset: Ut Filius tuus clarificet te, mox quemadmodum id fieret demonstravit, dicens: Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei det eis vitam aeternam. Haec est autem vita aeterna, ut cognoscant te solum verum Deum, et quem misisti Jesum Christum. Non enim potest cognitione hominum clarificari Pater, nisi et ille cognoscatur, per quem clarificatur, id est, per quem populis innotescit. Haec est clarificatio Patris, quae non circa solos illos apostolos facta est, sed circa omnes homines fit, quibus suis membris caput est Christus. Neque enim de solis

apostolis potest intelligi: Sicut dedisti eis potestatem omnis carnis, ut omne, quod dedisti ei, det eis vitam aeternam, sed utique de omnibus quibus in eum credentibus vita aeterna donatur. Jam nunc ergo videamus quid de illis a quibus tunc audiebatur discipulis suis dicat: Manifestavi, inquit, nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Non ergo noverant Dei nomen, cum essent Judaei? et ubi est, quod legitur: Notus in Judaea Deus, in Israel magnum nomen ejus (Psal. LXXV)? Ergo manifestavi nomen tuum hominibus istis, quos dedisti mihi de mundo, qui me audiunt haec dicentem, non illud nomen tuum, quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus, quod nomen manifestari sine ipsius Filii manifestatione non posset. Nam quod Deus dicitur, etiam omnibus gentibus ante quam in Christum crederent, non omnimodo esse potuit hoc nomen incognitum. Haec est enim vis verae divinitatis, ut creaturae rationali jam ratione utenti non omnino ac penitus possit abscondi. Exceptis enim paucis, in quibus natura nimium depravata est, universum genus humanum Deum mundi hujus fatetur auctorem. In hoc ergo, quod fecit hunc mundum coelo terraque conspicuum, etiam antequam imbuerentur in fide Christi, notus est omnibus gentibus. In hoc autem, quod non est injuriis suis et cum diis falsis colendus, notus in Judaea Deus. In hoc vero, quod Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi (Joan. I), hoc nomen ejus prius occultum omnibus, nunc manifestavit eis quos dedit ei Pater ipse de mundo. Sed quomodo manifestavit, si nondum venit hora de qua superius dixerat quod veniret hora cum jam non in proverbiiis, inquit, loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo vobis? An vero annuntiatio manifesta putabitur in proverbiiis? Cur ergo dictum est, palam annuntiabo, nisi quia in proverbiiis non est palam? Quod autem non proverbiiis occultatur, sed verbis manifestatur, procul dubio palam dicitur. Quomodo ergo manifestavit, quod nondum palam dixit? Proinde sic intelligendum est pro tempore futuro praeteritum

positum, quemadmodum illud. Omnia quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis, quod nondum fecerat, sed loquebatur quasi fecisset quod immobiliter esse praefixum sciebat ut faceret. Quid est autem Quos dedisti mihi de mundo? Dictum est enim de illis quod non essent de mundo. Sed hoc regeneratio praestitit, non generatio. Quid est etiam, quod sequitur: Tui erant, et mihi eos dedisti? An aliquando erant Patris, quando non erant unigeniti Filii ejus? et habuit aliquando Pater aliquid sine Filio? Absit; verumtamen habuit aliquando aliquid Deus Filius, quod nondum habuit idem ipse homo Filius, quia nondum erat homo factus ex matre, quando tamen habebat universa cum Patre; quapropter dixit Tui erant. Non se inde separavit Deus Filius, sine quo nihil umquam Pater habuit; sed solet ei tribuere omne quod potest, a quo est ipse qui potest. A quo enim habet ut sit, ab illo habet ut possit; et id simul utrumque semper habuit, quia numquam fuit, et non potuit. Quocirca quidquid potuit Pater, semper cum illo fuit et potuit, quoniam ille qui numquam non fuit, et numquam non potuit, numquam sine Patre fuit, numquam sine illo Pater fuit. Quod itaque ait: Et mihi eos dedisti, hominem se accepisse hanc potestatem, ut eos haberet, ostendit, quoniam qui super omnes fuit non semper homo fuit. Quamobrem cum Patri potius tribuisse videatur ut ab eo illos acceperit, quoniam ex ipso est quidquid est, de quo est, etiam ipse sibi eos dedit, hoc est, cum Patre Deus Christus homini Christo, quod cum Patre non est, homines dedit. Denique qui hoc loco dicit: Tui erant, et mihi eos dedisti, jam superius eisdem discipulis dixerat: Ego vos de mundo elegi. Conteratur hic cogitatio carnalis, atque dispereat. De mundo sibi a Patre dicit Filius datos homines, quibus alio loco dicit: Ego vos de mundo elegi. Cum Patre idem ipse homo Filius de mundo eos accepit a Patre. Non enim Pater illos filio dedisset, nisi elegisset. Ac per hoc Filius, sicut non inde separavit Patrem, quando dixit: Ego vos de mundo elegi, quoniam simul eos elegit et Pater, sic non

inde separavit et se, quando dixit Tui erant, quia et ipsius filii Pater erat. Nunc autem homo idem ipse Filius accepit eos, qui non erant ipsius, quia et formam servi ipsius accepit, id est, quae non erat ipsius. Sequitur ac dicit: Et sermonem tuum servaverunt. Nunc cognoverunt quia omnia quae dedisti mihi abs te sunt, id est, cognoverunt quia abs te sum. Simul enim Pater dedit omnia, cum genuit, qui haberet omnia. Quia verba, inquit, quae dedisti mihi, dedi eis; et ipsi acceperunt, id est, intellexerunt atque tenuerunt. Tunc enim verbum accipitur, quando mente percipitur.

Et cognoverunt vere quia a te exii, et crediderunt quia tu me misisti. Et hic subaudiendum est vere. Quod enim dixit: Cognoverunt vere, exponere voluit adjungendo: Et crediderunt. Hoc itaque crediderunt vere quod cognoverunt vere. Id enim est a te exii, quod est: Tu me misisti. Cum ergo dixisset Cognoverunt vere, ne quisquam putaret istam cognitionem jam per speciem factam, non per fidem, exponendo addidit et crediderunt, ut subaudiamus vere, et intelligamus hoc dictum esse: Cognoverunt vere, quod est: Crediderunt vere; non eo modo, quem significavit paulo ante, cum dixit: Modo creditis, venit hora, et jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, et me solum relinquatis, sed crediderunt vere, quomodo credendum est, inconcusse, firme, stabiliter, fortiter, non jam in propria redituri, et Christum relicturi. Adhuc ergo discipuli non erant tales, quales eos dicit verbis praeteriti temporis, quasi jam essent, praenuntians quales futuri essent, accepto scilicet Spiritu sancto, qui eos, sicut promissum est, doceret omnia: quem priusquam acciperent, quomodo servaverunt ejus sermonem (quod de illis quasi fecerint dixit), quando primus eorum ter eum negavit, cum ex ore ejus audisset quid futurum esset homini qui eum coram hominibus negavisset? Dedit ergo eis verba, sicut dicit, quae dedit ei Pater. Sed quando illa non foris in auribus, sed intus in

cordibus spiritualiter acceperunt, tunc vere acceperunt, quia tunc vere cognoverunt. Vere autem cognoverunt, quia vere crediderunt. Ipsi autem Filio quomodo Pater ea verba dederit, quibus verbis homo poterit explicare? Facilior sane quaestio videtur, si secundum id quod Filius est hominis accepisse a Patre illa verba credatur, quamquam natus ex Virgine, quando et quomodo ea didicerit, quis enarrabit? quando etiam ipsam quae de Virgine facta est generationem ejus quis enarrabit (Isa. LIII)? Si vero secundum id quod est de Patre genitus, Patrique coaeternus, accepisse a patre ista verba cogitetur, nihil ibi temporis cogitetur, quasi prius fuerit qui ea non habuerit, atque ut haberet quae non haberet acceperit, quoniam quidquid Deus Pater Deo Filio dedit, gignendo dedit. Ita enim dedit Filio Pater, sine quibus Filius esse non posset, sicut ei dedit ut esset. Nam quomodo aliter verbo verba daret aliqua, in quo ineffabiliter dixit omnia?

Ego pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro eis quos dedisti mihi. Mundum vult modo intelligi, qui vivunt secundum concupiscentiam mundi, et non sunt in ea sorte gratiae, ut ab illo eligantur ex mundo. Non itaque pro mundo, sed pro his quos ei Pater dedit rogare se dicit. Per hoc enim quod eos illi Pater jam dedit, factum est ut non pertineant ad eum mundum, pro quo non rogat. Deinde subjungit:

Quia tui sunt. Neque enim quia Pater eos Filio dedit, amisit ipse, quos dedit, cum adhuc Filius sequatur, et dicat:

Et mea omnia tua sunt, et tua mea. Ubi satis apparet quomodo unigeniti Filii sint omnia quae sunt Patris; per hoc utique, quod etiam ipse Deus est, et de Patre Patri est natus aequalis, non quomodo dictum est uni ex duobus filiis, majori scilicet: Tu mecum semper es, et

omnia mea tua sunt (Luc. XV); Illud enim dictum est de his omnibus creaturis quae infra creaturam sanctam rationalem sunt, quae utique subduntur Ecclesiae. In qua universa Ecclesia et illi duo intelliguntur filii major et minor cum omnibus angelis sanctis, quibus erimus aequales in regno Christi et Dei. Hoc autem ita dictum est: Et mea omnia tua sunt, et tua mea, ut hic sit etiam ipsa creatura rationalis, quae non nisi Deo subditur, ut ei quae infra illam sunt cuncta subdantur. Haec ergo cum sit Dei Patris, non simul esset et Filii, nisi Patri esset aequalis. De ipsa quippe agebat, cum diceret: Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, qui tui sunt, et mea omnia tua sunt, et tua mea. Nec fas est ut sancti, de quibus haec locutus est, cujusquam sint, nisi ejus a quo creati et sanctificati sunt. Ac per hoc omnia quae ipsorum sunt necesse est ut ejus sint cujus et ipsi sunt. Ergo cum et Patris et Filii sunt, aequales eos esse demonstrat, quorum aequaliter sunt. Illud autem quod ait, cum de Spiritu sancto loqueretur: Omnia quae habet Pater, mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet, et annuntiabit vobis, de his dixit quae ad ipsam Patris pertinent divinitatem, in quibus illi est aequalis, omnia quae habet habendo. Neque enim Spiritus sanctus de creatura quae Patri est subdita et Filio, fuerat accepturus quod ait, de meo accipiet, sed utique de Patre, de quo procedit Spiritus, de quo est natus et Filius.

Et clarificatus sum, inquit, in eis. Nunc suam clarificationem tamquam facta sit dicit, cum adhuc esset futura: superius autem a Patre poscebat ut fieret. Sed utrum ipsa sit clarificatio de qua dixerat: Et nunc clarifica me tu, Pater, apud te ipsum, claritate quam habui prius quam mundus esset, apud te, utique requirendum est. Si enim apud te, quomodo in eis? An cum hoc ipsum innotescit eis, ac per ipsos omnibus qui credunt eis testibus suis, possumus plane sic intelligere dixisse Dominum de Apostolis quod clarificatus sit in eis?

Dicendo enim esse jam factum, ostendit jam fuisse praedestinatum, et certum haberi voluit quod esset futurum.

Et jam, inquit, non sum in mundo, et hi in mundo sunt. Si horam prorsus illam qua loquebatur attendas, utrique adhuc in mundo erant, et ipse, scilicet, et illi de quibus hoc dicebat. Non enim secundum profectum cordis et vitae id accipere possumus vel debemus, ut illi propterea esse adhuc dicantur in mundo, quod mundana adhuc sapiant; ille autem jam non esse in mundo, sapiendo divina. Positum est enim hic unum verbum quod nos ita intelligere omnino non sinat, quia non ait: Et non sum in mundo, sed: Jam non sum in mundo, per hoc ostendens se fuisse in mundo, jam non esse. Numquid ergo fas est ut eum credamus aliquando mundana sapuisse, et ab hoc errore liberatum, jam illa non sapere? Quis tam impio sensu se induerit? Restat igitur ut secundum id quod etiam ipse in mundo prius erat, in mundo se dixerit jam non esse, profecto praesentia corporali, a mundo, scilicet, absentiam suam jam cito futuram, illorum autem tardius: per hoc ostendens, quod se jam non hic esse, illos autem hic esse dixit, cum et ipse hic, et illi hic, adhuc essent. Sic enim est locutus homo congruens hominibus, ut mos loquendi sese habet humanus. An non quotidie dicimus: Jam non est hic, de aliquo quantocius abituro? Et maxime hoc de morituris solet dici, quamquam et ipse Dominus, tamquam praevidens quid lecturos movere posset, adjecit:

Et ego ad te venio. Sic exponens quodammodo cur dixerit: Jam non sum in mundo. Commendat ergo Patri eos quos corporali absentia relicturus est, dicens:

Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi. Nempe sicut homo Deum rogat pro discipulis suis quos accepit a Deo. Sed attende quod sequitur:

Ut sint, inquit, unum, sicut et nos. Non ait: Ut nobiscum sint unum; aut: Ut simus unum et ipsi, et nos, sicut unum sumus nos; sed ait: Ut sint unum, sicut et nos. Ipsi utique in natura sua sint unum, sicut et nos in nostra unum sumus. Quod procul dubio verum non diceret, nisi Deus hoc diceret, quod ejusdem naturae Deus est, cujus et Pater, secundum quod alibi dixit: Ego et Pater unum sumus (Joan. X), non secundum id quod etiam homo est; nam secundum hoc, Pater major me est dixit (Joan. XIV).

Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo. Me, inquit, veniente ad te, serva eos in nomine tuo, in quo eos, quando cum eis eram, et ipse servabam. In nomine Patris servabat discipulos suos Filius homo, cum eis humana praesentia constitutus. Sed etiam Pater in nomine Filii servabat, quos in nomine Filii petentes exaudiebat. His quippe idem Filius dixerat: Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Neque hoc tam carnaliter debemus accipere, veluti vicissim nos servent Pater et Filius, amborum in nobis custodiendis alternante custodia, quasi succedat alius quando discesserit alius. Simul enim nos custodiunt Pater, et Filius, et Spiritus sanctus, qui est unus verus beatus Deus. Sed Scriptura nos non levat, nisi descendat ad nos, sicut Verbum caro factum descendit ut levaret, non cecidit ut jaceret. Si descendentem cognovimus, cum levante surgamus, et intelligamus, cum ita loquitur, personas eum distinguere, non separare naturas. Quando ergo servabat discipulos suos Filius praesentia corporali, non exspectabat Pater ad custodiendum succedere Filio discedenti, sed eos ambo servabant potentia spirituali; et quando abiens abstulit Filius praesentiam corporalem, tenuit cum Patre custodiam spiritualem, quia et custodiendos quando Filius homo accepit, custodiae paternae non eos abstulit; et cum Pater Filio custodiendos dedit, non dedit sine ipso cui dedit, sed homini Filio non

sine Deo, eodem ipso utique Filio. Sequitur ergo Filius, et dicit:

Quos dedisti mihi, ego custodivi, et nemo ex his periit, nisi filius perditionis, ut Scriptura impleatur. Filius perditionis dictus est tradito. Christi, perditioni praedestinatus, secundum Scripturam, quia de illo in psalmo centesimo octavo maxime prophetatur.

Nunc autem, inquit, ad te venio; et haec loquor in mundo, ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis. Ecce in mundo se loqui dicit, qui paulo ante dixerat: Jam non sum in mundo. Quod cur dixerit, ibi exposuimus, imo ipsum id exposuisse docuimus. Ergo et quia nondum abierat, hic adhuc erat; et quia mox fuerat abiturus, hic quodammodo jam non erat. Quod sit autem hoc gaudium, de quo ait: Ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis, jam superius expressum est, ubi ait: Ut sint unum, sicut et nos. Hoc gaudium suum, id est, a se in eos collatum, in eis dicit implendum, propter quod se locutum dixit in mundo. Haec est pax illa et beatitudo in futuro saeculo; propter quam consequendam, temperanter et juste et pie vivendum est in hoc saeculo. Loquens adhuc Dominus ad Patrem, et orans pro discipulis suis, dicit:

Ego dedi eis sermonem tuum, et mundus odio eos habuit. Nondum id experti fuerant passionibus suis, quae illos postea sunt secutae; sed more suo dicit ista, verbis praeteriti temporis futura praenuntians. Deinde causam subjiciens cur eos odio habuit mundus:

Quia non sunt, inquit, de mundo, sicut et ego non sum de mundo. Hoc eis regeneratione collatum est. Nam generatione de mundo erant: propter quod jam eis dixerat: Ego vos de mundo elegi. Donatum est ergo eis, ut sicut ipse, nec ipsi essent de mundo, eos ipso liberante de

mundo. Ipse autem de mundo numquam fuit, qui etiam secundum formam servi de Spiritu sancto ipse natus est, de quo illi renati. Nam si propterea illi jam non de mundo, quia renati sunt de Spiritu sancto, propterea ille numquam de mundo, quia natus est de Spiritu sancto:

Non rogo, inquit, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos ex malo. Adhuc enim necessarium habebant, quamvis jam non essent de mundo, esse tamen in mundo. Repetit eandem sententiam.

De mundo, inquit, non sunt, sicut et ego non sum de mundo. Sanctifica eos in veritate. Sic enim servantur ex malo, quod superius oravit ut fieret. Quaeri autem potest quomodo de mundo jam non erant, si sanctificati in veritate nondum erant? aut si jam erant, cur poscat ut sint? An quia et sanctificati, in eadem proficiunt sanctitate, fiuntque sanctiores, neque hoc sine adiutorio gratiae Dei, sed illo eorum sanctificante profectum, qui sanctificavit incoeptum? Unde et Apostolus dicit: Qui in vobis opus bonum coepit, perficiet usque in diem Christi Jesu (Philipp. I). Sanctificantur itaque in veritate haeredes testamenti novi; cujus veritatis umbrae fuerant sanctificationes veteris testamenti. Et cum sanctificantur in veritate, utique sanctificantur in Christo, qui veraciter dixit: Ego sum via, veritas, et vita (Joan. XIV). Item quando ait: Veritas liberabit vos (Joan. VIII), paulo post exponens quid dixerit: Si vos, inquit, Filius liberaverit, tunc vere liberi eritis (Ibid.). Ut ostenderet hoc prius dixisse Veritatem, quod postmodum Filium. Quid ergo aliud et hoc loco dixit: Sanctifica eos in veritate, nisi: Sanctifica eos in me? Denique sequitur, et hoc apertius insinuare non desinit.

Sermo tuus, inquit, veritas est. Quid aliud dixit quam: Ego veritas sum? Graecum quippe Evangelium Λόγος habet, quod etiam ibi legitur ubi dictum est: In principio

erat Verbum, et Verbum erat apud Deum, et Deus erat Verbum (Joan. I). Et utique ipsum Verbum novimus unigenitum Dei Filium, quod caro factum est, et habitavit in nobis (Ibid.). Unde et hic poni potest, et in quibusdam Codicibus positum est: Verbum tuum veritas est, sicut in quibusdam Codicibus etiam ibi scriptum est: In principio erat sermo. In Graeco autem sine ulla varietate et ibi et hic Λόγος est. Sanctificat itaque Pater in veritate, id est, in Verbo suo, in unigenito suo, suos haeredes, ejusque cohaeredes. Sed nunc adhuc de apostolis loquitur, nam secutus ita adjungit:

Sicut me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum. Quos misit, nisi apostolos suos? Nam et ipsum nomen ---, quoniam Graecum est, nihil nisi missum significat in Latino. Misit ergo Deus Filium suum, non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati (Rom. VIII); et misit Filius ejus eos quos natos in carne peccati sanctificavit a labe peccati. Sed quoniam per hoc quod Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus factus est caput Ecclesiae, illi membra sunt ejus; ideo ait quod sequitur:

Et pro eis ego sanctifico meipsum. Quid est enim: Et pro eis ego sanctifico meipsum, nisi: Eos in meipso sanctifico? cum et ipsi sint ego, quoniam de quibus hoc ait, ut dixi, membra sunt ejus, et unus est Christus caput et corpus, docente Apostolo, atque dicente de semine Abrahae: Si autem vos Christi, ergo Abrahae semen estis (Galat. III), cum dixisset superius: Non dicit: Et seminibus, tamquam in multis, sed, tamquam in uno: Et semini tuo, quod est Christus (Ibid.). Si ergo semen Abrahae, hoc est Christus, quid aliud dictum est, quibus dictum est: Ergo Abrahae semen estis, nisi: Ergo Christi estis? Inde est quod alio loco idem ipse Apostolus ait: Nunc gaudeo in passionibus pro vobis, et adimpleo ea quae desunt pressurarum Christi, in carne mea (Coloss. I). Non dixit

pressurarum mearum, sed Christi, quia membrum erat Christi. Mox addit:

Ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Quod quid est aliud, quam in me? secundum id quod Veritas est Verbum illud in principio, Deus, in quo et ipse Filius hominis sanctificatus est ab initio creationis suae, quando Verbum factum est caro, quia una persona facta est Verbum et homo. Tunc ergo sanctificavit se in se, hoc est hominem se, in Verbo se, quia unus est Christus Verbum et homo, sanctificans hominem in Verbo. Propter sua vero membra: Et pro eis, inquit, ego. Ut sint et ipsi sanctificati in veritate. Quid est: Et ipsi, nisi: quemadmodum ego in Veritate, quod sum ego?

Non pro eis autem rogo tantum. Id est, pro discipulis qui cum illo tunc erant.

Sed et pro eis, inquit, qui credituri sunt per verbum eorum in me. Ubi omnes suos intelligi voluit, non solum qui tunc erant in carne, sed etiam qui futuri erant. Quotquot enim postea crediderunt in eum, per verbum apostolorum sine dubio crediderunt, et donec veniat credituri sunt. Ipsis enim dixerat: Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis. Et per hos Evangelium ministratum est, etiam antequam scriberetur. Et utique quisquis in Christum credit, Evangelio credit. Non itaque hi tantum intelligendi sunt, quos ait in se credituros per verbum eorum, qui ipsos, cum in carne viverent, apostolos audiebant, sed et post obitum eorum, et nos longe post nati, per verbum eorum credimus in Christum, quoniam ipsi qui cum illo tunc fuerunt quod ab illo audierunt caeteris praedicaverunt; atque ita verbum eorum, ut etiam nos crederemus, ad nos usque pervenit, ubicumque est ejus Ecclesia, et perventurum est ad posteros, quicumque ubicumque in eum postea credituri sunt. Potest itaque videri Jesus in hac oratione, non

orasse pro quibusdam suis, nisi diligenter scrutemur in eadem oratione verba ejus. Si enim pro eis prius oravit, sicuti jam ostendimus, qui cum illo tunc erant, postea vero etiam pro eis, qui per verbum eorum in illum fuerant credituri, potest dici non orasse pro illis, qui neque tunc erant cum illo, quando ista dicebat, neque per verbum eorum postea, sed in eum sive per ipsos, sive quomodolibet, tamen ante crediderant. Numquid enim cum illo tunc erat Nathanael? Numquid Joseph ille ab Arimathia, qui corpus ejus a Pilato petivit, quem jam discipulum ejus fuisse iste ipse Joannes Evangelista testatur? Numquid Maria mater ejus, et aliae feminae quas ejus discipulas in Evangelio jam tunc fuisse didicimus, numquid cum illo tunc erant, de quibus saepe dicit idem Joannes evangelista: Multi crediderunt? Nam unde erat multitudo illa eorum qui cum ramis partim praecedebant, partim sequebantur insidentem jumento, dicentes: Benedictus qui venit in nomine Domini (Psal. VIII)? Et cum eis pueri, de quibus ait fuisse praedictum? Ex ore infantium et lactentium perfecisti laudem (I Cor. XV)? Unde quingenti fratres, quibus simul post resurrectionem non apparuisset, nisi in eum ante credidissent? Unde illi centum et novem, qui cum istis undecim centum viginti erant, quando simul congregati post ejus ascensionem exspectaverunt et acceperunt promissum Spiritum sanctum (Act. I)? Unde erant isti omnes, nisi ex illis de quibus dictum est: Multi crediderunt in eum (Joan. II)? Non ergo pro eis tunc Salvator oravit, quoniam pro eis oravit qui cum illo tunc erant, et pro aliis qui per verbum eorum in eum jam non crediderant, sed fuerant credituri? Isti autem nec cum illo tunc erant, et in eum jam ante crediderant. Omitto dicere de Simeone sene, qui in infantulum credidit; de Anna prophetissa (Luc. II); de Zacharia, et Elizabeth (Luc. I), qui eum prophetaverunt antequam de Virgine nasceretur; de filio eorum Joanne, praecursore ejus, amico sponsi, qui eum et in sancto Spiritu agnovit, et absentem praedicavit, et aliis

agnoscendum, cum praesens esset, ostendit (Joan. I). Hos omitto, quoniam responderi potest orandum pro talibus mortuis non fuisse, qui cum magnis suis meritis hinc abierant, et recepti quiescebant, hoc enim de antiquis justis similiter respondetur. Quis enim eorum a damnatione totius massae perditionis, quae per unum hominem facta est, salvus esse potuisset, nisi in unum Mediatorem Dei et hominum in carne venturum, revelante Spiritu, credidisset? Sed numquid ei pro apostolis orandum fuit, et pro tam multis qui in hac vita adhuc erant, nec cum illo tunc erant, et ante jam crediderant, orandum non fuit? Quis hoc dixerit? Intelligendum est igitur quod nondum in eum sic crediderant, quomodo in se ipse credi volebat, quandoquidem et ipse Petrus, cui confitenti et dicenti, Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. XVI), tam magnum testimonium perhibuerat, magis eum mori nolebat, quam mortuum resurrecturum esse credebat; unde mox ab eo appellatus est Satanas (Marc. VIII). Fideliores itaque reperiuntur, qui defuncti jam fuerant, et resurrecturum Christum, revelante Spiritu, non utique dubitabant, quam illi qui cum credidissent ipsum redempturum Israel, visa ejus morte, spem totam quam de illo habuerant perdiderunt. Nihil itaque melius credimus quam post ejus resurrectionem, impartito Spiritu sancto, edoctis et confirmatis apostolis, eisque in Ecclesia primitus doctoribus constitutis, per eorum verbum sic alios credisse, quemadmodum in Christum credi oportebat; id est, ut fidem resurrectionis ejus tenerent, ac per hoc, et illos omnes qui jam in eum credidisse videbantur ad eorum numerum pertinuisse pro quibus oravit, dicens: Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me. Sed restat nobis ad istam quaestionem adhuc solvendam beatus apostolus Paulus, et latro ille crudelis in scelere, fidelis in cruce. Paulus quippe Apostolus non ab hominibus, neque per hominem, sed per Jesum Christum, se factum dicit apostolum (Galat. I), et de ipso suo loquens evangelio ait:

Neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, sed per revelationem Jesu Christi (Ibid.). Quomodo igitur erit in eis, de quibus dictum est: Credituri sunt per verbum eorum in me? Latro vero ille tunc credidit, quando in ipsis doctoribus fides quae fuerat qualiscumque defecit. Nec ipse itaque per eorum verbum credidit in Christum Jesum, et tamen sic credidit, ut quem videbat crucifixum, confiteretur non solum resurrecturum, verum etiam regnaturum, dicendo: Memento mei cum veneris in regnum tuum (Luc. XXIII). Proinde relinquitur, ut si Dominus Jesus in hac oratione pro suis omnibus quicumque in hac vita (quae tentatio est super terram [Job. VII]) vel tunc erant, vel futuri erant, orasse credendus est, sic intelligamus quod dictum est, per verbum fidei quod praedicaverunt in mundo, hic significatum esse credamus: dictum autem esse verbum eorum, quoniam ab ipsis est primitus ac praecipue praedicatum. Jam enim ab ipsis praedicabatur in terra, quando per revelationem Jesu Christi ipsum verbum eorum Paulus accepit; unde et contulit cum eis Evangelium, ne forte in vacuum cucurrisset, aut curreret (Galat. II); et dextras ei dederunt, quia et in illo quamvis non per eos illi datum, tamen verbum suum, quod jam praedicabant, et in quo fundati fuerant, invenerunt; de quo verbo resurrectionis Christi idem dicit Apostolus: Sive ego, sive illi, sic praedicamus, et sic credidistis (I Cor. XV). Et iterum: Hoc est, inquit, verbum fidei, quod praedicamus, quia si confessus fueris in ore tuo, quod Dominus est Jesus Christus, et credideris in corde tuo, quia Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris (Rom. X). Et in Actibus apostolorum legitur, quod in Christo Deus definierit fidem omnibus, suscitans eum a mortuis. Hoc verbum fidei, quia principaliter ac primitus per apostolos qui ei cohaeserant, praedicatum est, ideo verbum eorum, dictum est (Act. XVII). Neque enim propterea non verbum Dei, quia dictum est verbum eorum, cum dicat idem Apostolus Thessalonicenses accepisse a se non ut verbum

hominum, sed sicut est, inquit, vere verbum Dei (I Thes. II). Ideo ergo Dei, quia Deus id donavit. Eorum vero verbum dictum est, quia hoc praedicandum, illis Deus primitus ac praecipue commendavit. Ergo illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive postea futuros, Redemptor noster oravit, cum rogans pro apostolis qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos qui per eorum verbum in eum fuerant credituri. Cum ergo Dominus Jesus orasset pro discipulis suis quos tunc secum habebat, atque adjunxisset suos alios, dicens: Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, velut quaereremus quid vel quare pro illis rogaret, continuo subintulit dicens:

Ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, ut et ipsi in nobis unum sint. Et superius cum adhuc pro solis discipulis quos secum habebat oraret: Pater sancte, inquit, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut et nos. Hoc ergo etiam nunc et pro nobis rogavit, quod tunc pro illis, ut omnes, hoc est, et nos, et illi, unum simus. Ubi diligenter advertendum est non dixisse Dominum: ut omnes unum simus, sed ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te, subintelligitur unum sumus. Quod aptius dicitur postea, quia et prius dixerat de discipulis qui cum illo erant ut sint unum, sicut et nos. Quamobrem ita est Pater in Filio, et Filius in Patre, ut unum sint, quia unius substantiae sunt. Nos vero esse quidem in eis possumus, unum tamen cum eis esse non possumus, quia unius substantiae nos et ipsi non sumus, in quantum Filius cum Patre Deus est. Nam in quantum homo est, ejusdem substantiae est cujus et nos sumus. Sed nunc illud potius voluit commendare, quod alio loco ait: Ego et Pater unum sumus. Ubi eandem Patris et suam significavit esse naturam, ac per hoc cum et in nobis sint Pater et Filius, vel etiam Spiritus sanctus, non debemus eos putare naturae unius esse nobiscum. Sic itaque sunt in nobis, vel nos in illis, ut unum sint in natura

sua, nos unum in nostra. Sunt quippe ipsi in nobis, tamquam Deus in templo suo. Sumus autem nos in illis, tamquam creatura in Creatore suo. Deinde cum dixisset ut et ipsi nobis unum sint, adjunxit:

Ut mundus credat quia tu me misisti. Quid est ergo omnes unum sint, ut mundus credat? Ipsi quippe Omnes, mundus est credens. Neque enim alii sunt qui unum erant, et alius est mundus propterea crediturus, quia illi unum erant, cum procul dubio de his dicat: Ut omnes unum sint, de quibus dixerat: Non pro his autem rogo tantum, sed et pro eis qui credituri sunt per verbum eorum in me, continuo subjungens ut omnes unum sint. Isti autem omnes, qui nisi mundus est, non hostilis utique, sed fidelis? Nam ecce qui dixerat Non pro mundo rogo, pro mundo rogat, ut credat, quoniam est mundus de quo scriptum est: Ne cum hoc mundo damnemur (I Cor. XI). Pro isto mundo non rogat; neque enim quo sit praedestinatus ignorat. Est et mundus de quo scriptum est: Non venit Filius hominis ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum (Joan. III). Unde et Apostolus: Deus erat, inquit, in Christo, mundum reconcilians sibi (II Cor. V). Pro isto mundo dicens: Ut mundus credat quia tu me misisti. Per hanc enim fidem mundus reconciliatur Deo, cum credit in Christum, qui est missus a Deo. Quomodo ergo intellecturi sumus quod ait: Ut et ipsi in nobis unum sint, ut credat mundus quia tu me misisti, nisi quia non in eo causam posuit, ut credat mundus quia illi unum sunt, tamquam ideo credat quod eos esse unum videt, cum ipse mundus sit, omnes qui credendo unum fiunt; sed orando dixit: Ut mundus credat, sicut orando dixit: Ut omnes unum sint, orando dixit: Ut et ipsi in nobis unum sint; hoc est enim omnes unum sint, quod est mundus credat, quoniam credendo unum fiunt, et perfecte unum, qui cum natura essent unum, dissentiendo ab uno, non erant unum? Denique si verbum quod ait, rogo, tertio subaudiamus, vel potius, quod plenius fiat, ubique

ponamus, erit hujus expositio sententiae manifestior: Rogo ut omnes unum sint, sicut tu, Pater, in me, et ego in te. Rogo ut et ipsi in nobis unum sint. Rogo ut mundus credat quia tu me misisti. Ideo quippe addidit quod dixit, In nobis, ut quod unum efficimur fidelissima charitate, gratiae Dei noverimus tribuendum esse, non nobis, sicut Apostolus cum dixisset: Fuistis enim aliquando tenebrae, nunc autem lux, inquit (Ephes. V); et ne sibi hoc tribuerent, adjecit in Domino (Ibid.). Deinde Salvator noster rogando Patrem, se hominem demonstrabat. Nunc demonstrans et seipsum, quoniam cum Patre Deus est, facere quod rogat:

Et ego, inquit, claritatem quam dedisti mihi, dedi eis. Quam claritatem, nisi immortalitatem, quam natura humana in illo fuerat acceptura? Nam nec ipse adhuc acceperat eam, sed more suo propter immobilitatem praedestinationis, praeteriti temporis verbis futurum significat, quod nunc clarificandus, hoc est suscitandus a Patre, et ipse sit nos ad eam claritatem suscitaturus in finem. Simile est hoc ei quod alibi dicit: Sicut Pater suscitatur mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult vivificat (Joan. V). Et quos, nisi eosdem quos Pater? Quaecumque enim Pater facit, non alia, sed haec et Filius, nec aliter, sed similiter facit; ac per hoc suscitavit et seipsum etiam ipse. Nam unde est: Solvite templum hoc, et in triduo resuscitabo illud? Proinde immortalitatis claritatem quam sibi a Patre datam dicit, etiam sibi ipse dedisse intelligendus est, etsi non dicit. Ideo quippe saepius solum Patrem facere dicit quod et ipse facit, ut cum Patre quidquid est, ei tribuat de quo est. Sed aliquando etiam tacito Patre se dicit facere, quod facit cum Patre, ut intelligamus ita Filium non esse a Patris opere separandum quando se tacito Patrem dicit aliquid operari, quemadmodum nec Pater ab opere Filii separatur quando ipso tacito Filius operari dicitur quod nihilominus Pater operatur. Cum ergo tacet Filius in opere

Patris operationem suam, humilitatem suam commendat, ut sit nobis salubrior. Cum vero vicissim in opere suo tacet operationem Patris, parilitatem suam commendat, ne credatur inferior. Isto modo igitur et hoc loco nec se fecit alienum a Patris opere, quamvis dixerit: Claritatem quam dedisti mihi, quia et ipse dedit eam sibi. Nec Patrem fecit alienum ab opere suo, quamvis dixerit dedi eis, quia et Pater illam dedit eis. Inseparabilia namque sunt opera non solum Patris et Filii, verum etiam Spiritus sancti. Sicut autem ex eo quod Patrem pro suis omnibus rogavit, hoc fieri voluit, ut omnes unum sint; ita ex hoc etiam suo beneficio quod ait: Claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, id fieri nihilominus voluit. Nam continuo subjunxit:

Ut sint unum, sicut nos unum sumus; deinde addidit: Ego in eis, et tu in me, ut sint consummati in unum. Ubi se mediatorem inter Deum et homines breviter intimavit. Neque enim hoc ita dictum est, tamquam Pater non sit in nobis, aut nos in Patre non simus, cum et alio loco dixerit: Veniemus ad eum, et mansionem apud eum faciemus (Joan. XIV); et hic paulo ante non dixerit: Ego in eis, et tu in me, quod dixit modo: Aut ipsi in me, et ego in te, sed tu in me, et ego in te, et ipsi in nobis. Quod ergo nunc ait: Ego in eis, et tu in me, ita dictum est ex persona Mediatoris, sicut illud quod Apostolus ait: Vos Christi, Christus vero Dei (II Cor. III). Quod vero addit: Ut sint consummati in unum, ostendit eo perduci reconciliationem, quae fit per Mediatorem, ut perfecta beatitudine, cui nihil jam possit adjici, perfruamur. Unde id quod sequitur: Ut cognoscat mundus, quia tu me misisti, non sic accipiendum puto, tamquam iterum dixerit: Ut credat mundus. Aliquando enim et cognoscere pro eo quod est credere ponitur, ut est quod ait aliquanto superius: Et cognoverunt vere quia a te exii, et crediderunt quia tu me misisti. Hoc dixit posterius crediderunt, quod prius dixerat cognoverunt. Sed hic, quandoquidem de consummatione loquitur, talis est

intelligenda cognitio, qualis erit per speciem, non qualis nunc est per fidem. Nam videtur ordo esse servatus in eo quod paulo ante dixit: **Ut credat mundus; hic autem: Ut cognoscat mundus.** Ibi enim quamvis dixerit ut omnes unum sint, et in nobis unum sint, non ait tamen sint consummati in unum, atque ita subnexuit: **Ut credat mundus, quia tu me misisti.** Hic vero: **Ut sint, inquit, consummati in unum; ac deinde non addidit ut credat mundus, sed ut cognoscat mundus quia tu me misisti.** Quandiu enim credimus quod non videmus, nondum sumus ita consummati, quemadmodum erimus cum meruerimus videre quod credimus. Rectissime igitur ibi ait: **Ut credat mundus; hic: Ut cognoscat mundus.** Tamen et ibi et hic, quia tu me misisti, ut noverimus quantum pertinet ad Patris et Filii inseparabilem charitatem, hoc nos modo credere, quo tendimus credendo cognoscere. Si autem diceret: **ut cognoscant quia tu me misisti, tantumdem valeret, quantum hoc quod ait: Ut cognoscat mundus.** Ipsi sunt enim mundus, non permanens inimicus, qualis est mundus damnationi praedestinatus, sed ex inimico amicus effectus, propter quem Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi (II Cor. V); ideo dixit: **Ego in eis, et tu in me, tamquam diceret: Ego in eis ad quos misisti me, et tu in me, mundum reconcilians tibi per me.** Propterea sequitur etiam illud quod ait:

Et dilexisti eos, sicut et me dilexisti. In Filio quippe nos Pater diligit, quia in ipso nos elegit ante mundi constitutionem. Qui enim diligit unigenitum, profecto diligit et membra ejus, quae adoptavit in eum per eum. Nec ideo pares sumus unigenito Filio, per quem creati et recreati sumus, quia dictum est: **Dilexisti eos, sicut et me.** Neque enim semper aequalitatem significat, qui dicit: **Sicut illud, ita et illud; sed aliquando tantum, quia est illud, est et illud; aut quia est illud, ut sit et illud.** Quis enim dixerit eo prorsus modo in mundum a Christo apostolos missos, quo modo ipse est missus a Patre? Ut

enim alias taceam differentias, quas commemorare longum est, missi sunt certe illi cum jam homines essent, missus est autem ipse, ut homo esset; et tamen superius ait: Sicut me misisti in mundum, et ego misi eos in mundum, tanquam diceret: Quia misisti me, misi eos. Ita et hoc loco: Dilexisti eos, inquit, sicut et me dilexisti, quod aliud nihil est quam dilexisti eos, quoniam et me dilexisti. Non enim membra Filii non diligeret: qui diligit Filium. Aut alia causa est diligendi membra ejus, nisi quia diligit eum. Sed diligit Filium secundum divinitatem, quia genuit illum aequalem sibi. Diligit eum etiam secundum id quod homo est, quia ipsum unigenitum Verbum caro factum est (Joan. I), et propter Verbum ei chara Verbi caro. Nos autem diligit, quoniam sumus ejus membra quem diligit; et hoc ut essemus, propter hoc nos dilexit antequam essemus. Quapropter incomprehensibilis est dilectio qua diligit Deus, neque mutabilis. Non enim ex eo quo ei reconciliati sumus per sanguinem Filii ejus, nos coepit diligere; sed ante mundi constitutionem dilexit nos, ut cum ejus unigenito etiam nos filii ejus essemus, priusquam omnino aliquid essemus. Quod ergo reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus, non sic audiatur, non sic accipiatur, quasi ideo nos reconciliaverit ei Filius, ut jam inciperet amare quos oderat: sicut reconciliatur inimicus inimico, ut deinde sint amici, et invicem diligant, qui oderant invicem; sed jam nos diligenti reconciliati sumus ei, cum quo propter peccatum inimicitias habebamus. Quod utrum verum dicam, attestetur Apostolus: Commendat, inquit, dilectionem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Habebat itaque ille erga nos charitatem, etiam cum inimicitias adversus eum exercentes, operaremur iniquitatem; et tamen ei verissime dictum est: Odisti, Domine, omnes qui operantur iniquitatem. Proinde miro et divino modo, et quando nos oderat, diligebat; oderat enim nos quales ipse non fecerat, et quia iniquitas nostra opus ejus non

omni ex parte consumpserat, noverat simul in unoquoque nostrum et odisse quod feceramus, et amare quod fecerat. Et hoc quidem in omnibus intelligi potest de illo cui veraciter dicitur: Nihil odisti eorum quae fecisti (Sap. XI). Non enim quod odisset, esse voluisset, aut omnino esset, quod omnipotens esse noluisset, nisi et in eo quod odit, esset etiam quod amaret. Merito quippe odit, et, velut regula suae artis, alienum improbat vitium; amat tamen suum etiam in vitio pro sua vel sanatione beneficiorum, vel damnatione iudicium. Ita Deus nihil odit eorum quae fecit. Naturarum enim, non vitiorum conditor, mala quae odit, ipse non fecit, et de malis eisdem, vel sanando ea per misericordiam, vel ordinando per iudicium, bona sunt ipsa quae fecit. Cum igitur eorum quae fecit, nihil oderit, quis digne possit eloqui quantum diligat membra unigeniti sui, et quanto amplius ipsum unigenitum, in quo condita sunt omnia visibilia et invisibilia, quae in suis generibus ordinata, ordinatissime diligit? Membra quippe unigeniti ad angelorum sanctorum aequalitatem gratiae suae largitate perducit; unigenitus autem cum sit Dominus omnium, procul dubio est Dominus angelorum, natura qua Deus est, non angelis, sed potius Patri aequalis; gratia vero qua homo est, quo modo non excedit excellentiam cujuslibet angeli, cum sit una persona carnis et Verbi? In magnam spem Dominus Jesus suos erigit, qua major omnino esse non possit. Audite, et estote in spe gaudentes, propter quod vita ista non amanda, sed toleranda sit, ut esse possitis in ejus tribulatione patientes. Audite, inquam, et quo spes nostra levetur, attendite. Christus Jesus dicit; Filius Dei unigenitus, qui Patri coaeternus et aequalis est, dicit, qui propter nos homo factus est, sed sicut omnis homo mendax non factus est, dicit; via, vita, veritas dicit; qui nondum vicit, de his quibus vicit, dicit; audite, credite, sperate, desiderate quod dicit:

Pater, inquit, quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum. Qui sunt isti, quos dicit a Patre datos sibi? Nonne illi de quibus alio loco dicit: Nemo venit ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum (Joan. VI)? Jam quomodo ea quae fieri dicit a Patre, faciat et ipse cum Patre, si quid in hoc Evangelio profecimus, novimus. Ipsi sunt ergo quos a Patre accepit, quos et ipse de mundo elegit. Ad quae elegit? ut jam non sint de mundo, sicut non est et ipse de mundo, et sint tamen etiam ipsi mundus credens, et cognoscens quod Christus a Deo Patre sit missus, ut mundus ex mundo liberaretur, ne mundus Deo reconciliandus cum mundo inimicissimo damnaretur. Sicut enim ait in hujus orationis exordio, dedit ei potestatem omnis carnis, id est, omnis hominis, ut liberet quos voluerit, damnet quos voluerit, qui vivos et mortuos judicabit; sed eos sibi dicit esse datos, quibus omnibus det vitam aeternam. Sic enim ait: Ut omne quod dedit ei, det eis vitam aeternam. Proinde non ei dati sunt, quibus vitam non dabit aeternam, quamvis et ipsorum potestas ei data sit, cum potestas ei data est omnis carnis, id est, omnis hominis. Ita mundus reconciliatus ex inimico liberatur mundo, cum in illo exercet potestatem suam, ut eum in mortem mittat aeternam; hunc autem facit suum, cui vitam donet aeternam. Quapropter omnibus prorsus ovibus suis bonus pastor, omnibus membris suis magnum caput, promisit hoc praemium, ut ubi est ipse, et nos cum illo simus, nec poterit nisi fieri quod omnipotenti Patri se velle dixit omnipotens Filius. Ibi est enim et Spiritus sanctus pariter aeternus, pariter Deus, Spiritus unus duorum, et substantia voluntatis amborum. Nam illud quod dixisse legitur propinquante passione: Verum non quod ego volo, sed quod tu vis, Pater (Matth. XXVI), quasi alia Patris, alia Filii sit voluntas, aut fuerit, sonus est nostrae infirmitatis quamvis fidelis, quam in se caput nostrum transfiguravit, quando etiam peccata nostra portavit. Unam vero esse Patris et Filii voluntatem, quorum etiam Spiritus unus est, quo adjuncto agnoscimus

Trinitatem, etsi intelligere nondum permittit infirmitas, credat pietas. Sed quoniam quibus promiserit, et quam firma sit ipsa promissio, pro sermonis brevitate jam diximus, hoc ipsum, quantum valemus, quid sit quod dignatus est promittere videamus. Quos dedisti mihi, inquit, volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum. Quantum attinet ad creaturam in qua factus est ex semine David secundum carnem, nec ipse adhuc erat, ubi futurus erat; sed eo modo dicere potuit Ubi ego sum, quod intelligere debemus, quod cito fuerat ascensurus in coelum, ut jam ibi esse se diceret, ubi erat mox futurus. Potuit et illo modo quo ante jam dixerat loquens ad Nicodemum: Nemo ascendit in coelum, nisi qui de coelo descendit, Filius hominis qui est in coelo (Joan. III). Nam et ibi non dixit Erit, sed Est, propter unitatem personae, in qua Deus et homo est, et homo Deus. In coelo ergo nos futuros esse promisit. Illo enim forma servi levata est, qua sumpsit ex Virgine, et ad Patris dexteram collocata. Propter spem tanti hujus boni et Apostolus ait: Deus autem qui dives est in misericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos, et cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo, cujus gratia sumus salvati, et simul excitavit in coelestibus in Christo Jesu (Ephes. II). Hoc ergo potest intelligi dixisse Dominus: Ut ubi sum ego, et illi sint mecum. Et ipse quidem de se dixit quod ibi jam esset, de nobis autem velle se dixit ut essemus ibi cum illo, non quod jam essemus ostendit. Apostolus autem quod Dominus velle se dixit ut fieret, tamquam factum fuerit est locutus. Non enim ait: Excitaturus est nos, et in coelestibus sedere factururus, sed: Excitavit, et sedere in coelestibus fecit, quia non inaniter sed fideliter jam deputat factum, quod futurum esse non dubitat. Quod vero attinet ad formam Dei, in qua aequalis est Patri, si secundum eam velimus intelligere quod dictum est: Volo ut ubi ego sum, ut illi sint mecum, abscedat ab animo omnis imaginum corporalium cogitatio. Quidquid menti occurrerit longum, latum, crassum, qualibet luce corporea

coloratum, per quaelibet locorum spatia vel finita vel infinita diffusum: ab his omnibus quantum potest aciem suae contemplationis vel intentionis avertat; et non inquiratur aequalis Patri Filius ubi sit, quoniam nemo invenit ubi non sit; sed qui vult quaerere, quaerat potius ut cum illo sit, non ubique sicut ille, sed ubicumque esse poterit. Qui enim homini poenaliter pendenti et salubriter confitenti ait: Hodie tecum eris in paradiso (Luc. XXIII), secundum id quod homo erat, anima ejus ipso die futura fuerat in inferno, caro in sepulcro. Secundum id autem quod Deus erat, utique et in paradiso erat; et ideo latronis anima a pristinis facinoribus absoluta, et illius munere jam beata, quamvis ubique sicut ille esse non poterat, tamen etiam ipso die cum illo in paradiso poterat, unde ille qui ubique semper est non recesserat; propterea nimirum non ei satis fuit dicere: Volo ut ubi ego sum, et ipsi sint, sed addidit tecum. Esse cum illo enim bonum magnum est. Nam et miseri possunt esse ubi est ille, quoniam quicumque ubicumque fuerint, est et ille. Sed beati soli sunt cum illo, quia beati esse non poterunt, nisi ex illo. An non Deo veraciter dictum est: Si ascendero in coelum, tu ibi es. Si descendero in infernum, ades (Psal. CXXXVIII). Aut vero Christus, non est Dei sapientia, quae attingit ubique propter suam munditiam? Sed lux lucet in tenebris, nec eam tenebrae comprehenderunt (Joan. II). Ac per hoc, ut de re visibili quamvis longe dissimili quaecumque sumamus exemplum, sicut caecus etiam si ibi sit ubi lux est, non est tamen ipse cum luce, sed absens est a praesente, ita infidelis atque impius, aut etiam fidelis et pius, nondum tamen ad intuendum sapientiae lumen idoneus, etiam si esse nusquam possit, ubi non sit et Christus, non est tamen ipse cum Christo, dumtaxat per speciem. Nam hominem pie fidelem, non est dubitandum cum Christo esse per fidem; propter quod dicit: Qui non est tecum adversum me est (Luc. XI). Sed cum Patri Deo dicebat: Quos dedisti mihi, volo ut ubi ego sum, et illi sint tecum, de specie illa omnimodo dicebat,

in qua videbimus eum sicuti est (I Joan. III). Nemo serenissimum sensum nubilosa contradictione perturbet. Consequentia perhibeant testimonium praecedentibus verbis. Nempe cum dixisset: Volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum, continuo secutus adjunxit:

Ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Ut videant, dixit, non Ut credant. Fidei merces est ista, non fides. Si enim fides ad Hebraeos in Epistola recte definita est convictio rerum quae non videntur (Hebr. XI), cur non merces fidei definiatur visio rerum quae creditae sperabantur? Cum viderimus enim claritatem quam dedit Pater Filio, etiamsi eam dici hoc loco intelligamus, non quam Pater aequali Filio gignens eum dedit, sed quam facto hominis Filio dedit ei post mortem crucis, quando ergo videbimus illam Filii claritatem, profecto tunc fiet iudicium vivorum atque mortuorum. Tunc tolletur impius, ne videat claritatem Domini (Isai. XXVI). Quam autem, nisi illam qua Deus est? Beati enim mundi cordis, quia ipsi Deum videbunt (Matth. XXV). Nec mundi cordis sunt impii; propterea non videbunt. Tunc ibunt ipsi in supplicium aeternum (sic enim tolletur impius, ne videat claritatem Domini), justi autem ibunt in vitam aeternam (Matth. XXVI). Et quae est vita aeterna? ut cognoscant, inquit, te solum verum Deum, et quem misisti, Jesum Christum. Non utique sicut eum cognoverunt qui, licet non mundi cordis, tamen in forma servi clarificata judicantem videre potuerunt, sed sicut cognoscendus est a mundis corde solus verus Deus cum Patre, et Spiritu sancto Filius, quia ipsa Trinitas est solus verus Deus. Si ergo secundum id quod Filius Dei Deus est Patri aequalis atque coaeternus, accipiamus hoc dictum: Volo ut ubi ego sum, et ipsi sint mecum, in Patre cum Christo erimus; sed ille sicut ille, nos sicut nos, ubicumque corpore fuerimus. Si enim loca dicenda sunt et quibus non corpora continentur, et locus est cuique rei ubi est, locus Christi aeternus ubi semper est, ipse Pater est, et locus

Patris filius est, quia ego, inquit, in Patre, et Pater in me est, et in hac oratione: Sicut tu, Pater, inquit, in me, et ego in te. Et locus noster ipsi sunt, quia sequitur: Ut et ipsi in nobis unum sint. Et nos locus Dei sumus, quoniam templum ejus sumus, sicut orat pro nobis, qui mortuus est pro nobis, vivitque pro nobis. In ipsis unum sumus, quia factus est in pace locus ejus, et habitatio ejus in Sion (Psal. LXXV), quae nos sumus. Sed quis idoneus est loca ista, vel quae sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus, et sine corporeis mobilibus cogitare? Non parum tamen proficitur, si saltem quidquid tale oculo cordis occurrerit negatur, respuitur, improbatur, et lux quaedam in qua ista neganda respuenda, improbanda, cernuntur, sicut potuerit, cogitatur, et quam sit certa cognoscitur et amatur, ut inde surgatur, atque ad interiora tendatur. Quae cum penetrare mens invalida, et minus quam illa sunt pura, nequiverit non sine amoris gemitu et desiderii lacrymis inde pellatur, et patienter ferat, quandiu fide mundatur, atque ut illic habitare valeat, sanctis moribus praeparetur. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, quando in Patre cum illo erimus, in quo est? Neque hinc Apostolus nobis, quamvis nondum rem tenentibus, sed tamen spem gerentibus tacuit. Ait enim: Si resurrexistis cum Christo, quae sursum sunt quaerite, ubi Christus est in dextera Dei sedens; quae sursum sunt sapite, non quae super terram. Mortui enim estis, inquit, et vita vestra abscondita est cum Christo in Deo (Coloss. III). Ecce interim fide ac spe vita nostra ubi Christus est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce velut jam factum est quod oravit ut fieret dicens: Volo ut ubi ego sum, et illi sint mecum, sed nunc per fidem, quando autem fiet per speciem? Cum Christus, inquit, apparuerit vita vestra, tunc et vos apparebitis cum illo in gloria (Ibid.). Tunc apparebimus quod tunc erimus, quia tunc apparebit non inaniter nos id credidisse ac sperasse antequam essemus. Faciet hoc ille, cui Filius cum dixisset: Ut videant claritatem meam quam dedisti

mihi, continuo subjunxit: Quia dilexisti me ante constitutionem mundi. In illo enim dilexit et nos ante constitutionem mundi; et tunc praedestinavit quod in fine facturus est mundi.

Pater, inquit, juste, mundus te non cognovit. Quia justus es, ideo te non cognovit. Mundus quippe ille damnationi praedestinatus merito non cognovit, mundus vero quem per Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim eum cognoscere, nisi vita aeterna, quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, et meritis ejus ut non cognosceret retribuisti. Et propterea itaque mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, et ut cognosceret, ei non merito, sed gratia subvenisti. Denique sequitur:

Ego autem te cognovi. Ipse fons gratiae est, Deus natura, homo autem de Spiritu sancto et virgine, ineffabili gratia. Denique propter ipsum, quia gratia Dei per Jesum Christum est Dominum nostrum (Rom. VII).

Et hi cognoverunt, inquit, quia tu me misisti. Ipse est mundus reconciliatus. Sed quia tu me misisti, ideo cognoverunt; ergo gratia cognoverunt.

Et notum feci, inquit, eis nomen tuum, et notum faciam. Notum feci per fidem, notum faciam per speciem. Notum feci cum fide peregrinantibus, notum faciam sine fine regnantibus.

Ut dilectio, inquit, quam dilexisti me, in ipsis sit, et ego in ipsis. Non est usitata locutio, dilectio quam dilexisti me. Usitate quippe diceretur, dilectio quam dilexisti me. De Graeco quidem ista translata est; sed sunt similes et Latinae, sicut dicimus: Fidelem servitatem

servivit, strenuam militiam militavit; quod dici debuisse videatur: Fideli servitute servivit, strenua militia militavit. Qualis autem ista locutio est: Dilectio quam dilexisti me, tali et Apostolus usus est, Bonum certamen certavi (III Tim. IV); non ait: Bono certamine, quod usitatus et tamquam rectius diceretur. Quomodo autem dilectio qua dilexit Pater Filium, est et in nobis, nisi quia membra ejus sumus, et in illo diligimur, cum ipse diligitur totus, id est, caput et corpus? Ideo subjunxit: Et ego in ipso, tamquam diceret: Quoniam ego sum et in ipsis. Aliter enim est in nobis tamquam in templo suo, aliter autem quia et nos ipse sumus, cum, secundum id quod, ut caput nostrum esset, homo factus est, corpus ejus sumus.

Finita est Salvatoris oratio. Incipit Passio.

CAPUT XVIII.

Haec cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis, etc. Hoc, quod narrat ingressum Dominum cum discipulis suis in hortum, non continuo factum est cum ejus illa finita esset oratio, de cujus verbis ait: Haec cum dixisset Jesus; sed alia quaedam interposita, quae ab isto praetermissa, apud alios evangelistas leguntur, sicut apud hunc inveniuntur multa quae illi similiter in sua narratione tacuerunt. Quomodo autem inter se omnes conveniant, nec veritati quae per alium promitur, ab alio repugnetur, quisquis nosse desiderat, non in his sermonibus, sed in aliis laboriosis litteris quaerat. Non ergo sic accipiamus quod ait: Haec cum dixisset Jesus, egressus est cum discipulis suis trans torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse, et discipuli ejus, tamquam continuo post illa verba in illum hortum fuerit ingressus, sed ad hoc valeat quod dictum est: Haec cum dixisset Jesus, ut non eum ante opinemur ingressum quam illa verba finiret.

Sciebat autem, inquit, et Judas Iscariotes qui tradebat eum, locum. Ordo verborum est: Sciebat locum, qui tradebat eum, quia frequenter, inquit, Jesus convenerat illuc cum discipulis suis. Ibi ergo lupus ovina pelle contactus, et inter oves alto patrisfamilias consilio toleratus, didicit ubi ad tempus exiguum dispergeret gregem, insidiis appetendo pastorem (Zach. XIII).

Judas Iscariotes ergo, inquit, cum accepisset cohortem, et a principibus et Pharisaeis ministros, venit illuc cum laternis, et facibus et armis. Cohors, non Judaeorum, sed militum fuit. A praeside itaque intelligatur accepta, tamquam ad tenendum reum, servato ordine legitimae potestatis, ut nullus tenentibus auderet obsistere. Quamquam et manus tanta fuerit congregata, et sic armata veniebat, ut vel terreret, vel etiam repugnaret, si quisquam Christum defendere auderet. Ita quippe ejus abscondebatur potestas, et obtendebatur infirmitas, ut haec inimicis necessaria viderentur adversus eum in quem nihil valuissent, nisi quod ipse voluisset, bene utens bonus malis, et faciens bona de malis, ad faciendos bonos ex malis, et discernendos a malis.

Jesus itaque (sicut evangelista secutus adjungit) sciens omnia quae ventura erant super eum, processit, et dixit eis: Quid quaeritis? Responderunt ei: Jesum Nazarenum. Dicit eis Jesus: Ego sum. Stabat autem et Judas qui tradebat eum cum ipsis. Ut ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, et ceciderunt in terram. Ubi nunc militum cohors et ministri principum ac Pharisaeorum? Ubi terror et munimen armorum? Nempe una vox dicentis Ego sum tantam turbam odiis ferocem, armisque terribilem, sine telo ullo perculit, repulit, stravit. Deus enim latebat in carne, et sempiternus dies ita membris occultabatur humanis, ut laternis et facibus quaereretur. Occidendus a tenebris, Ego sum dicit, et impios dejecit.

Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Evangelium Ego sum dicit Christus, et a Judaeis exspectatur Antichristus, ut retro redeant, et in terram cadant, quoniam deserentes coelestia, terrena desiderant. Certe ad comprehendendum Jesum persecutores cum traditore venerunt: quem quaerebant invenerunt. Audierunt Ego sum. Quare non comprehenderunt, sed abierunt retrorsum, et ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui potuit quidquid voluit? Verum si numquam se ab eis permetteret apprehendi, non quidem illi facerent propter quod venerant; sed hoc ipse faceret propter quod venerat? Eum quippe illi occidendum quaerebant saeviendo; sed quaerebat nos et ipse moriendo. Proinde quia temere volentibus nec valentibus ostendit potestatem suam, jam teneant eum, ut faciat de nescientibus voluntatem suam.

Iterum ergo eos interrogavit: Quid quaeritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis quia ego sum, si ergo me quaeritis, sinite hos abire. Ut impleretur sermo quem dixit: Quia quos dedisti mihi non perdi ex eis quemquam. Si me, inquit, quaeritis, sinite hos abire. Inimicos videt, et hoc faciunt quod jubet. Sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum in eum sic credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?

Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, et percussit principis servum, et abscidit auriculam ejus dextram. Erat autem nomen servo Malchus. Solus hic evangelista etiam nomen servi hujus expressit, sicut Lucas solus quod ejus auriculam Dominus tetigerit et sanavit eum (Luc. XXII). Malchus autem interpretatur regnaturus. Quid ergo auris pro Domino amputata, et a Domino sanata significat, nisi auditum amputatum vetustate

renovatum, ut sit in novitate spiritus, et non in vetustate litterae? Quod cum praestitum fuerit a Christo, quis dubitet regnaturum esse cum Christo? Quod autem servus inventus est, et hoc ad illam pertinet vetustatem, quae in servitatem generat, quod est Agar (Galat. III). Sed cum accessit sanitas, figurata est libertas. Factum tamen Petri Dominus improbavit, et progredi ultra prohibuit, dicens:

Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum? In suo quippe facto ille discipulus magistrum defendere voluit, non quod significatum est cogitavit. Et ille igitur ad patientiam commonendus fuit, et hoc ad intelligentiam conscribendum. Quod autem a Patre sibi dicit datum calicem passionis, profecto illud est quod Apostolus ait: Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum (Rom. VIII). Verum auctor calicis hujus est etiam ipse qui bibit. Unde idem Apostolus item dicit: Christus dilexit nos, et tradidit seipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis (Ephes. V).

Cohors ergo et tribunus et ministri Judaeorum comprehenderunt Jesum, et ligaverunt eum. Comprehenderunt ad quem non accesserunt, quoniam dies ille, illi vero tenebrae permanserunt; nec audierunt: Accedite ad eum, et illuminamini (Psal. XXXIII). Si enim sic accenderent, non eum manibus occidendum, sed recipiendum corde comprehenderent. Nunc autem quando eum illo modo comprehenderunt, tunc ab eo longius recesserunt, et ligaverunt eum a quo solvi potius velle debuerunt. Et erant fortassis in eis qui tunc imposuerunt Christo vincula sua, atque ab eo postea liberati dixerunt: Dirupisti vincula mea. Haec hodie satis sint, tractabuntur, Deo volente, sermone alio quae sequentur.

Posteaquam persecutores, tradente Juda, comprehensum Dominum ligaverunt, qui, ut Apostolus inquit, nos dilexit et tradidit semetipsum (Ephes. V), pro nobis omnibus tradidit eum (Rom. VIII), ut intelligatur Judas non laudabilis utilitate traditionis hujus, sed sceleris voluntate damnabilis,

Adduxerunt eum (sicut hic Joannes evangelista narrat) ad Annam primum. Nec tacet causam cur ita factum sit.

Erat enim, inquit, socer Caiphae, qui erat pontifex anni illius. Erat autem, inquit, Caiphas qui consilium dederat Judaeis, quia expedit unum hominem mori pro populo. Merito et Matthaeus cum id brevius narrare voluisset, eum ad Caipham ducturum fuisse commemorat, quia et ad Annam prius ideo ductus est, quod socer ejus fuerit. Ubi intelligendum est hoc eundem Caipham fieri voluisse.

Sequebatur autem, inquit, Jesum Simon Petrus, et alius discipulus. Quisnam sit iste discipulus, non temere affirmandum est, quia tacetur. Solet autem idem Joannes se ita significare, et addere: Quem diligebat Jesus. Fortassis ergo et hic ipse est. Quisquis tamen sit, sequentia videamus.

Discipulus autem ille, inquit, erat notus pontifici, Petrus autem stabat ad ostium foris. Exiit ergo discipulus qui erat notus pontifici et dixit ostiariae, et introduxit Petrum. Dixit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid et tu ex discipulis es hominis istius? Dixit ille: Non sum. Ecce est illa promittentis audacia, et de se plurimum praefidentis. Ubi sunt verba illa quando ait: Quare non possum sequi te modo? Animam meam pro te ponam (Joan. XIII). Hoccine est sequi magistrum, se negare discipulum? Siccine pro Domino anima ponitur, ut hoc ne fiat, vox ancillae

formidetur? Sed quid mirum si Deus vera praedixit, homo autem falsa praesumpsit? Sane in ista quae jam coepta negatione apostoli Petri debemus advertere non solum ab eo negari Christum, qui dicit eum non esse Christum, sed ab illo etiam qui cum sit negat se esse Christianum. Dominus enim non ait Petro: Discipulum meum te negabis, sed me negabis. Negavit ergo ipsum, cum se negavit ejus esse discipulum. Quid autem aliud isto modo, quam se negavit esse Christianum? Quamvis enim discipuli Christi nondum appellarentur hoc nomine (post ascensionem quippe ejus in Antiochia primum coeperunt appellari discipuli Christiani), jam tamen erat, res ipsa illo postea vocabulo nuncupanda. Jam erant discipuli, qui postea sunt appellati Christiani, et hoc commune nomen, sicut communem fidem, etiam ad posteros transmiserunt. Qui ergo se Christi negavit esse discipulum, ipsam rem negavit, cujus nomen est vocari Christianum. Quam multi postea, non dico senes et anus (in quibus hujus vitae satietas facilius potuit mortem pro Christi confessione contemnere), nec solum juvenus utriusque sexus (de qua aetate convenienter videtur exigi fortitudo), sed etiam pueri puellaeque potuerunt. Et innumerabilis societas sanctorum martyrum in regnum coelorum fortiter et violenter intravit, quod tunc iste non potuit, qui claves regni ejus accepit? Ecce unde dictum est: Sinite hos abire, quando se pro nobis tradidit, qui suo sanguine nos redemit, ut impleretur sermo quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Utique enim Petrus, si negato Christo hinc iret, quid aliud quam periret?

Stabant autem servi et ministri ad prunas, quia frigus erat, et calefaciebant se. Non hiems erat, sed tamen frigus erat, quale solet etiam aequinoctio verno aliquando contingere.

Erat autem cum eis et Petrus stans, et calefaciens se. Pontifex ergo interrogavit Jesum de discipulis ejus, et de doctrina ejus. Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo; ego semper docui in synagoga, et in templo, quo omnes Judaei conveniunt, et in occulto locutus sum nihil; quid me interrogas? Interroga eos qui audierunt, quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quae dixerim ego. Non praetereunda nascitur quaestio, quomodo dixerit Dominus Jesus: Ego palam locutus sum mundo, et maxime illud quod ait: In occulto locutus sum nihil. Nonne in hoc ipso recentiore sermone quem post coenam discipulis est locutus, ait illis: Haec in proverbiiis locutus sum vobis; venit hora cum jam non in proverbiiis loquar vobis, sed palam de Patre meo annuntiabo vobis? Si ergo ipsis conjunctioribus discipulis suis non loquebatur palam, sed horam promittebat quando palam esset locuturus, quomodo palam locutus est mundo? Deinde illis ipsis suis, sicut aliorum quoque evangelistarum testatur auctoritas (Matth. IV; Luc. VIII), in eorum comparatione qui discipuli ejus non erant, multo utique manifestius loquebatur quando cum eis remotus erat a turbis. Tunc enim eis et parabolas aperiebat, quas clausas proferebat ad alios. Quid est ergo: In occulto locutus sum nihil? Sed intelligendum est ita eum dixisse: Palam locutus sum mundo, ac si dixisset: Multi me audierunt. Ipsum autem palam, modo quodam erat palam, modo autem quodam non erat palam. Palam quippe erat, quia multi audiebant; et rursum non erat palam, quia non intelligebant. Et quod seorsum discipulis loquebatur, non in occulto utique loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur? cum scriptum sit: In ore duorum vel trium testium, stabit omne verbum (Deut. XVII), praesertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis quod adhuc paucos habebat: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in ore auditis, praedicate super tecta (Matth. X). Ergo et hoc ipsum quod ab eo dici videbatur

occulte, quodammodo non dicebatur in occulto, quia non ita dicebatur eis quibus dictum fuerat, ut taceretur, sed ita potius, ut usquequaque praedicaretur. Si ergo dici potest aliquid et palam simul et non palam, vel in occulto simul et non in occulto, quomodo dictum est ut videntes videant, et non videant (Marc. IV)? Quomodo enim videant, nisi quia palam, non in occulto? et quomodo rursus iidem ipsi non videant, nisi quia non palam, sed in occulto? Ea tamen ipsa quae audierant, sed non intellexerant, talia erant, ut non possent juste ac veraciter criminari; et quotiescumque interrogando tentaverunt, ut invenirent unde accusarent eum, sic eis respondit, ut omnes eorum retunderentur doli, et calumniae frustrarentur. Ideo dicebat: Quid me interrogas? interroga eos qui audierunt, quid locutus sum ipsis. Ecce hi sciunt quae dixerim ego.

Haec autem cum dixisset, unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu. dicens: Sic respondes pontifici? Respondit Jesus: Si male locutus sum, testimonium perhibe de malo. Si autem bene, quid me caedis? Quid ista responsione verius, mansuetius, justius? Ejus enim est de quo prophetica vox praecesserat: Intende prospere, procede et regna, propter veritatem et mansuetudinem, et justitiam (Psal. XLIV). Si cogitemus quis acceperit alapam, nonne vellemus eum qui percussit, aut coelesti igne consumi, aut terra dehiscente sorberi, aut correptum daemonio volutari, aut aliqua hujusmodi qualibet poena vel etiam graviore puniri? Quid enim horum per potentiam jubere non potuisset, per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset, qua vincitur mundus? Hic dicit aliquis: Cur non fecit quod ipse praecepit? Percutienti enim non sic respondere, sed maxillam debuit alteram praeparare (Matth. V). Quid? quod et veraciter, et mansuete, justeque respondit, et non solum alteram maxillam iterum percussuro, sed totum corpus figendum praeparavit in ligno? et hinc potius

demonstravit quod demonstrandum fuit, sua scilicet magna illa praecepta patientiae, non ostentatione corporis, sed cordis praeparatione facienda. Fieri enim potest ut alteram maxillam visibiliter homo praebeat et iratus. Quanto ergo melius et respondit vera placatus, et ad perferenda graviora tranquillo animo fuit paratus? Beatus est enim qui omnibus quae in justa pro justitia patitur, potest veraciter dicere: Paratum cor meum Deus, paratum cor meum (Psal. CVII). Hinc fit quippe quod sequitur: Cantabo et psallam (Ibid.); quod Paulus et Barnabas etiam in vinculis durissimis facere potuerunt (Act. XVI). Sed ad narrationis evangelicae sequentia redeamus:

Et misit eum Annas ligatum ad Caipham pontificem. Ad illum enim, sicut Matthaeus dicit, ab initio ducebatur, quoniam ipse erat illius anni princeps sacerdotum (Matth. XXVI). Alterius quippe intelligendi sunt agere solere annos ambo pontifices, id est, principes sacerdotum, qui erant illo tempore Annas et Caiphas, quos Lucas evangelista commemorat, narrans quo tempore coeperit Dominus praecursore Joanne praedicare regnum coelorum, et congregare discipulos. Sic enim dicit: Sub principibus sacerdotum Anna et Caipha factum est verbum Domini super Joannem Zachariae filium in deserto (Luc. III), etc. Proinde isti ambo pontifices vicissim suos annos agebant, et erat annus Caiphae quando passus est Christus. Ideo secundum Matthaeum cum comprehensus esset, ad illum ductus est, sed prius ad Annam (secundum Joannem) venerunt cum illo, non quia collega, sed quia socer ejus erat. Et credendum est secundum voluntatem Caiphae id esse factum, vel etiam domos eorum ita fuisse positas, ut non deberet Annas a transeuntibus praeteriri. Sed cum dixisset evangelista, quod eum ligatum miserit Annas ad Caipham, reversus est ad locum narrationis ubi reliquerat Petrum, ut

explicaret quod in domo Annae de trina ejus negatione contigerat.

Erat autem, inquit, Simon Petrus stans, et calefaciens se. Hoc recapitulat quod ante jam dixerat; deinde quae secuta sunt, jungit. Dixerunt ergo ei: Numquid et tu ex discipulis ejus es? Negavit ille, et dixit: Non sum. Jam semel negaverat, ecce iterum. Deinde ut tertia negatio compleretur: Dicit ei unus ex servis pontificis, cognatus ejus cujus abscidit Petrus auriculam: Nonne ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negavit Petrus, et statim gallus cantavit. Ecce medici est completa praedictio, aegroti convicta praesumptio. Non enim factum est quod iste praedixerat: Animam meam pro te ponam (Joan. XIII), sed factum est quod ille praedixerat: Ter me negabis (Matth. XXVI).

Adducunt ergo, inquit, Jesum ad Caipham, in praetorium. Ad Caipham quippe ab Anna collega et socero ejus dixerat missum. Sed si ad Caipham, cur in praetorium, quod nihil aliud vult intelligi quam ubi praeses Pilatus habitabat? Aut igitur aliqua urgente causa de domo Annae, quod ad audiendum Jesum ambo convenerant, Caiphas perrexerat ad praetorium praesidis, et socero suo Jesum reliquerat audiendum; aut in domo Caiphae praetorium Pilatus acceperat, et tanta domus erat, ut seorsum habitantem Dominum suum, seorsum judicem ferret.

Erat autem mane, et ipsi (id est, qui ducebant Jesum) non introierunt in praetorium. Hoc est, in eam partem domus quam Pilatus tenebat. Ipsa erat domus Caiphae; cur autem non introierint in praetorium exponens causam: Ut non contaminarentur, inquit, sed manducarent Pascha. Dies enim agere coeperant Azymorum, quibus diebus contaminatio illis, erat in alienigenae habitaculum intrare. O impia caecitas! Timebant ne habitaculo

videlicet contaminarentur alieno, et non contaminarentur scelere proprio. Alienigenae iudicis praetorio contaminari timebant, et fratris innocentis sanguine non timebant; ut hoc solum interim dicam, ubi rea malorum conscientia tenebatur. Nam quod etiam Dominus erat, qui eorum impietate ducebatur ad mortem, et vitae dator occidebatur, non eorum conscientiae, sed ignorantiae deputetur.

Exiit ergo Pilatus ad eos foras, et dixit: Quam accusationem affertis adversus hominem hunc? Responderunt et dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum. Interrogentur atque respondeant ab immundis spiritibus liberati, languidi sanati, leprosi mundati, surdi audientes, muti loquentes, caeci videntes, mortui resurgentes, et quod omnia superat, stulti sapientes, utrum sit malefactor Jesus; sed ista dicebant de quibus prophetia jam ipse dixerat: Retribuebant mihi mala pro bonis (Psal. XXXIV).

Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, et secundum legem vestram iudicate eum. Dixerunt ergo ei Iudaei: Nobis non licet interficere quemquam. Quid est quod loquitur insana crudelitas? An non interficiebant, quem interficiendum offerebant? An forte crux non interficit? Sic desipiunt, qui non sectantur sed insectantur sapientiam. Quid est autem: Nobis non licet interficere quemquam (Exod. XXII)? si malefactor est, cur non licet? Nonne lex eis praecipit ne malefactoribus, praesertim qualem istum putabant, a suo Deo seductoribus, parcant? Sed intelligendum est eos dixisse non sibi licere interficere quemquam ea paschae festivitate quam celebrare jam coeperant, propter quam de ingressu etiam praetorii contaminari metuebat. Ita ne obduruistis, falsi Israelitae? Itane omnem sensum nimia malitia perdidistis, ut ideo vos a sanguine innocentis impollutos esse credatis, quia eum fundendum alteri traditis? Numquid et Pilatus illum qui

potestati ejus a vobis ingeritur occidendus suis est manibus occisurus? Si non eum voluistis occidi, si non insidiati estis, si non vobis tradendum pecunia comparastis, si non comprehendistis, vinxistis, adduxistis, odistis, si non occidendum gentilium manibus obtulistis, vocibus poposcitis, non eum a vobis interfectum jactate. Si autem illis omnibus vestris praecedentibus factis, etiam Crucifige, Crucifige, clamastis, audite quod contra vos etiam Propheta clamat, Filii hominum, dentes eorum arma et sagittae, et lingua eorum machaera acuta (Psal. LVI). Ecce quibus armis, quibus sagittis, qua machaera justum interfecistis, quando vobis interficere quemquam non licere dixistis. Hinc est quod ad comprehendendum Jesum, cum sacerdotum non venissent principes, sed misissent, Lucas tamen evangelista in eodem suae narrationis loco: Dixit autem, inquit, Jesus ad eos qui venerant ad se principes sacerdotum et magistratus templi, et seniores: Quasi ad latronem existis, etc. (Luc. XXII). Sicut ergo principes sacerdotum non per seipsos, sed per quos miserunt ad comprehendendum Christum, quid aliud quam ipsi in suae jussionis potestate venerunt? sic oves qui crucifigendum Christum impiis vocibus clamaverunt, non quidem per seipsos, sed eum tamen ipsi per illum qui eorum clamore ad hoc nefas impulsus est occiderunt. Quod vero Joannes evangelista subjungit: Ut sermo Jesu impleretur quem dixit significans qua esset morte moriturus. Non hic mortem crucis vult intelligi, sed quod eum Judaei forent gentibus tradituri, hoc est, Romanis. Nam Pilatus Romanus erat, eum qui in Judaeam Romani praesidem miserant. Ut ergo iste sermo Jesu impleretur, id est, ut eum sibi traditum gentes interficerent, quod Jesus futurum esse praedixerat, ideo Pilatus, qui Romanus Judex erat, cum vellet eum reddere Judaeis, ut secundum suam legem judicarent eum, noluerunt eum accipere, dicentes, Nobis non licet interficere quemquam. Ac sic impletus est sermo Jesu, quem de sua morte praedixit, ut eum a Judaeis traditum

interficerent gentes, minore scelere quam Judaei, qui se isto modo, ab ejus interfectione velut alienos facere voluerunt, non ut eorum innocentia, sed dementia monstraretur.

Introivit ergo iterum in praetorium Pilatus et vocavit Jesum, et dixit ei: Tu es rex Judaeorum? et respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii tibi dixerunt de me? Sciebat utique Dominus et quod ipse interrogavit, et quod ille responsurus fuit; sed tamen dici voluit, non ut ipse sciret, sed ut conscriberetur quod nos ut sciremus voluit.

Respondit Pilatus: Numquid ego Judaeus sum? Gens tua et pontifices tradiderunt te mihi. Quid fecisti? Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo. Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei utique decertarent ut non traderer Judaeis. Nunc autem regnum meum non est hinc. Hoc est quod bonus Magister scire nos voluit. Sed prius nobis demonstranda fuerat hominum de regno ejus opinio, sive gentium, sive Judaeorum, a quibus id Pilatus audierat, quasi propterea fuisset morte plectendus, quod illicitum affectaverit regnum, vel quoniam solent regnaturis invidere regnantes. Et videlicet cavendum erat, ne hujus regnum sive Romanis, sive Judaeis, esset adversum. Poterat autem Dominus quod ait: Regnum meum non est de mundo hoc, etc., ad primam interrogationem praesidis respondere, ubi ei dixit: Tu es Rex Judaeorum? Sed cum vicissim interrogans utrum hoc a semetipso diceret, an audisset ab aliis, illo respondente ostendere voluit hoc sibi apud illum fuisse a Judaeis velut crimen objectum, patefaciens nobis cogitationes hominum, quas ipse noverat quoniam vanae sunt (Psal. XCIII). Eisque post responsionem Pilati jam Judaeis et gentibus opportunius aptiusque respondens: Regnum, inquit, meum non est de mundo hoc. Quod si interrogante Pilato continuo respondisset, non etiam Judaeis, sed solis gentibus hoc de se opinantibus respondisse videretur.

Nunc vero quoniam respondit Pilatus: Numquid ego Judaeus sum? gens tua et pontifices tradiderunt te mihi; quid fecisti? abstulit a se suspicionem qua posset putari a semetipso dixisse quod Jesum regem dixerat esse Judaeorum, id se a Judaeis audisse demonstrans. Deinde dicendo: Quid fecisti? satis ostendit illud ei pro crimine objectum, tamquam diceret: Si regem te negas, quid fecisti ut tradereris mihi? quasi mirum non esset si puniendus judici traderetur, qui se diceret regem. Si autem hoc non diceret, quaerendum ab illo esset quid aliud fore fecisset, unde tradi judici dignus esset. Audite ergo, Judaei et gentes, Audi, circumcisio, audi, praeputium. Audite, omnia regna terrae. Non impedio dominationem vestram in hoc mundo. Regnum meum non est de hoc mundo. Nolite metuere metu vanissimo, quo Herodes ille major cum Christus natus nuntiaretur expavit, et tot infantes, ut ad eum mors perveniret, occidit, timendo quam irascendo crudelior (Matth. II). Regnum, inquit, meum non est de hoc mundo. Quid vultis amplius? Venite ad regnum quod non est de hoc mundo. Venite credendo, et nolite saevire metuendo. Dicit quidem in prophetia de Deo patre: Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus (Psal. II); sed Sion illa, et mons ille, non est de hoc mundo. Quod enim ejus regnum, nisi credentes in eum de quibus dicit: De hoc mundo non sunt, sicut et ego non sum de mundo, quamvis eos esse vellet in mundo. Propter quod de illis dixit ad Patrem: Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos a malo (Joan. XVII). Unde et hic non ait: Regnum meum non est in hoc mundo, sed non est de hoc mundo. Et cum probaret dicens: Si ex hoc mundo esset regnum meum, ministri mei decertarent ut non traderer Judaeis, non ait: Nunc autem meum regnum non est hic, sed non est HINC. Hic est enim regnum ejus usque in finem saeculi, habens inter se commista zizania usque ad messem. Messis enim est finis saeculi, quando messorum venient, id est, angeli, et colligent de regno ejus omnia

scandala (Matth. XIII). Quod utique non fieret, si regnum ejus non esset hic. Sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo (II Cor. V). Regno quippe suo dicit: De mundo non estis, sed ego vos de mundo elegi (Joan. XV). Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, sed ad mundi principem pertinebant. De mundo est ergo quidquid humanum a vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitiata atque damnata stirpe generatum est. Factum est autem regnum non jam de mundo, quidquid inde in Christo regeneratum est. Sic enim Deus nos eruit de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suae (Coloss. I); de quo regno dicit: Regnum meum non est de hoc mundo, vel: Regnum meum non est hinc.

Dixit itaque ei Pilatus: Ergo rex es tu? Respondit Jesus: Tu dicis quia rex sum ego. Non quia se regem timuit confiteri, sed tu dicis ita libratum est, ut neque se regem neget (rex est enim, cujus regnum non est de hoc mundo), neque regem talem se esse fateatur, cujus regnum putetur de hoc mundo. Talem quippe sentiebat qui dixerat: Ergo rex es tu? cui responsum est: Tu dicis quia rex sum ego. Dictum est enim Tu dicis ac si dictum esset: Carnalis carnaliter dicis. Deinde subjungit: Ego in hoc natus sum, et ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati. Nam producenda hujus pronomini syllaba, quod ait, in hoc natus sum, tamquam dixerit: In hac re natus sum; sed corripienda, tamquam dixerit: In hanc rem natus sum, vel: Ad hoc natus sum, sicut ait: Ad hoc veni in mundum. In Graeco namque Evangelio nihil est hujus locutionis ambiguum. Unde manifestum est eum temporalem nativitatem suam hic commemorasse, quia incarnatus venit in mundum: non illam sine initio, qua Deus erat, per quem Pater condidit mundum. In hoc ergo se dixit natum, id est, propter hoc natum, et ad hoc venisse in mundum, utique nascendo de virgine, ut testimonium perhibeat veritati. Sed quia non omnium est

fides, adjunxit atque ait: Omnis qui est ex veritate audit vocem meam. Audit utique interioribus, id est, obaudit voci meae: quod tantumdem valeret ac si diceret: Credit mihi. Cum itaque Christus testimonium perhibeat veritati, profecto testimonium perhibet sibi. Ejus quippe vox est: Ego sum Veritas (Joan. XIV). Et dixit alio quoque loco: Ego testimonium perhibeo de me (Joan. VIII). Quod vero ait: Omnis qui est ex veritate audit vocem meam: gratiam eam commendavit, qua nos secundum propositum vocat; de quo proposito dicit Apostolus: Scimus quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, eis qui secundum propositum vocati sunt (Rom. VIII). Propositum, scilicet vocantis, non vocatorum. Quod alibi apertius ita positum est: Collabora Evangelio secundum virtutem Dei salvos nos facientis, et vocantis vocatione sua secunda, non secundum opera nostra, sed secundum suum propositum et gratiam (II Tim. I). Nam si naturam cogitemus, in qua creati sumus, cum omnes Veritas creaverit, quis non est ex Veritate? Sed non omnes sunt quibus datum est ut audiant Veritatem, hoc est, obediant Veritati, et credant in Veritatem, quia id ex ipsa Veritate praestatur, nullis procul dubio praecedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Si enim dixisset: Omnis qui audit vocem meam, ex veritate est, ideo dictum ex veritate putaretur, quia obtemperat veritati; non autem hoc ait, sed ait: Omnis qui est ex veritate, audit meam vocem. Ac per hoc non ideo est ex Veritate, quia ejus audit vocem, sed ideo audit, quia ex Veritate est, id est, quia hoc illi donum ex Veritate collatum est. Quod quidquid est aliud, quam donante Christo, credi in Christum?

Dixit ei Pilatus: Quid est veritas? (Nec exspectavit audire responsum.) Sed cum hoc dixisset, iterum exiit ad Judaeos, et dixit eis: Nullam invenio in eo causam. Est autem consuetudo ut unum dimittam vobis in Pascha. Vultis ergo dimittam vobis regem Judaeorum? Credo, cum dixisset Pilatus Quid est veritas? in mentem illi venisse

continuo consuetudinem Judaeorum, qua solet eis dimitti unus in Pascha; et ideo non exspectavit ut responderet ei Jesus quid est veritas, ne mora fieret, cum recolisset morem quo posset eis per Pascha dimitti, quod eum valde cupivisse manifestum est. Avelli tamen ex ejus corde non potuit Jesum esse regem Judaeorum, tamquam hoc sibi, sicut in titulo, ipsa Veritas fixerit, de qua quid esset interrogavit. Sed hoc audito, clamaverunt rursus omnes dicentes:

Non hunc, sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro. Non reprehendimus, o Judaei, quod per Pascha liberatis nocentem, sed quod occiditis innocentem. Quod tamen nisi fieret, verum Pascha non fieret. Sed umbra veritatis a Judaeis errantibus tenebatur, et mirabili dispensatione divinae sapientiae, per homines fallaces ejusdem umbrae veritatis implebatur, quia, ut verum Pascha fieret, Christus velut ovis immolabatur.

CAPUT XIX.

Cum Judaei clamassent non Jesum sibi a Pilato velle dimitti per Pascha, sed Barabbam latronem, non salvatorem, sed interfectorem, non datorem vitae, sed ademptorem.

Tunc apprehendit Pilatus Jesum, et flagellavit. Hoc autem Pilatus non ob aliud fecisse credendus est, nisi ut ejus injuriis Judaei satiati sufficere sibi existimarent, et usque ad ejus mortem saevire desisterent. Ad hoc pertinet quod idem praeses etiam cohortem suam permisit facere quae sequuntur; aut fortassis et jussit; quamvis hoc evangelista tacuerit. Dixit enim quid deinde fecerint milites, Pilatum tamen id jussisse non dixit.

Et milites, inquit, plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, et veste purpurea

circumdederunt eum, et veniebant ad eum, et dicebant: Ave, rex Judaeorum, et dabant ei alapas. Sic implebantur quae de se praedixerat Christus. Sic martyres informabantur ad omnia quae persecutores libuisset facere perferenda. Sic paulisper occultata tremenda potentia. Sic regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum, non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate, vincebat. Sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet in gloria.

Exiit iterum Pilatus foras, et dicit eis: Ecce adduco eum foras, ut cognoscatis quia in eo nullam causam invenio. Exiit ergo Jesus portans spineam coronam, et purpureum vestimentum. Et dicit eis: Ecce homo. Hinc apparet non ignorante Pilato haec a militibus facta, sive jusserit ea, sive permiserit, illa scilicet causa quam supra diximus, ut haec ejus ludibria inimici libentissime biberent, et ulterius sanguinem non sitirent. Egreditur ad eos Jesus portans spineam coronam et purpureum vestimentum; non clarus imperio, sed plenus opprobrio, et dicitur eis: Ecce homo. Si regi invidetis, jam parcite, quia dejectum videtis. Flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amarissimis conviciis illusus est, alapis caesus. Fervet ignominia, frigescat invidia. Sed non frigescit, inardescit potius et increscit.

Cum enim vidissent eum pontifices et ministri, clamabant dicentes: Crucifige, crucifige. Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos et crucifigite eum. Ego enim non invenio in eo causam. Responderunt ei Judaei: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia Filium Dei se fecit. Ecce altera major invidia: parva illa quippe videbatur, velut affectatae illicito ausu regiae potestatis; et tamen neutrum sibi Jesus mendaciter usurpavit; sed utrumque verum est, et unigenitus est Dei Filius, et rex a Deo constitutus super Sion montem sanctum ejus (Psal.

II). Et utrumque nunc demonstraret, nisi quanto erat potentior, tanto mallet esse patientior.

Cum ergo audisset Pilatus hoc verbum, magis timuit, et ingressus est praetorium iterum, et dicit ad Jesum: Unde es tu? Jesus autem responsum non dedit ei. Hoc silentium Domini Jesu Christi non semel factum, collatis omnium evangelistarum narrationibus, reperitur et apud principes sacerdotum, et apud Herodem, quo eum, sicut Lucas indicat, miserat Pilatus audiendum (Luc. XXIII), et apud ipsum, ut non frustra de illo prophetia praecesserit: Sicut agnus coram tondente se sine voce, sic non aperuit os suum (Isai. LIII). Tunc utique, quando interrogantibus non respondit. Quamvis enim quibusdam interrogationibus saepe responderit, tamen propter illa in quibus noluit respondere ad hoc data est de agno similitudo, ut in suo silentio non reus, sed innocens haberetur, Cum ergo judicaretur ubicumque non aperuit os suum, sicut agnus non aperuit, id est, non sicut male sibi conscius, qui de peccatis convincebatur suis, sed sicut mansuetus, qui pro peccatis immolabatur alienis.

Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis quia potestatem habeo crucifigere te, et potestatem habeo dimittere? Respondit Jesus: Non haberes adversus me potestatem ullam, nisi tibi datum esset desuper. Propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. Ecce respondit, et tamen ubicumque non respondit, non sicut reus sive dolosus, sed sicut agnus, hoc est, sicut simplex atque innocens non aperuit os suum. Proinde ubi non respondebat, sicut ovis silebat; ubi respondebat, sicut pastor docebat. Discamus ergo quod dixit, quod et per Apostolum docuit, quia non est potestas nisi a Deo (Rom. XIII); et quia plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quam potestas ipsa, si eum timore alterius majoris potestatis occidit. Talem quippe Deus Pilato dederat potestatem, ut esset etiam sub

Caesaris potestate. Quapropter: Non haberes, inquit, adversus me potestatem ullam, id est, quantulamcumque habes, nisi hoc ipsum quidquid est, tibi esset datum desuper. Sed quoniam scio quantum sit, non enim tantum est, ut tibi omnimodo liberum sit, propterea qui me tradidit tibi, majus peccatum habet. Ille me quippe tuae potestati tradidit invidendo, tu vero eandem potestatem in me exerciturus es metuendo. Nec timendo quidem praesertim innocentem homo hominem debet occidere, sed tamen id zelando facere multo majus malum est quam timendo; et ideo non ait verax Magister: Qui me tibi tradit, ipse peccatum habet, tamquam ille non haberet; sed ait: Majus habet peccatum, ut etiam se habere intelligeret. Neque enim propterea illud nullum est, quia majus est.

Exinde quaerebat Pilatus dimittere eum. Quid est hoc quod dictum est, exinde, quasi antea jam non quaerebat? Lege superiora, et invenies jamdudum eum quaerere dimittere Jesum. Exinde itaque intelligendum est, propter hoc, id est, ex hac causa, ne haberet peccatum occidendo innocentem sibi traditum, quamvis minus peccans quam Judaei, qui eum illi tradiderunt occidendum. Exinde ergo, id est, ideo, ne hoc peccatum faceret, non nunc primum, sed ab initio quaerebant eum dimittere.

Judaei autem clamabant dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Caesaris. Omnis enim qui se regem facit, contradicit Caesari. Majorem timorem se ingerere putaverunt Pilato terrendo de Caesare, ut occideret Christum, quam superius ubi dixerunt: Nos legem habemus, et secundum legem debet mori, quia filium Dei se fecit. Eorum legem quippe ille non timuit ut occideret, sed magis Filium Dei timuit ne occideret. Nunc vero non sic potuit contemnere Caesarem, auctorem potestatis

suae, quemadmodum legem gentis alienae. Adhuc tamen evangelista sequitur, et dicit:

Pilatus ergo cum audisset hos sermones, adduxit foras Jesum, et sedit pro tribunali in loco qui dicitur Lithostrotos, Hebraice autem Gabbatha. Erat autem Parasceve paschae hora quasi sexta. Qua hora sit Dominus crucifixus, propter evangelistae alterius testimonium, qui dixit: Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum (Marc. XV): quoniam magna disceptatio solet oboriri, cum ad ipsum locum ubi crucifixus narratur ventum fuerit, ut potuerimus, si Dominus voluerit, disseremus. Cum ergo pro tribunali sedisset Pilatus,

Dicit Judaeis: Ecce rex vester. Illi autem clamabant: Tolle, tolle, crucifige eum. Dixit eis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? Adhuc terrorem quem de Caesare injecerant superare conatur, de ignominia eorum volens eos frangere, dicendo: Regem vestrum crucifigam? quos de ignominia Christi mitigare non poterat, sed timore mox vincitur.

Responderunt enim pontifices: Non habemus regem nisi Caesarem. Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigeretur. Apertissime quippe contra Caesarem venire videretur, si regem se non habere nisi Caesarem profitentibus alium regem velit ingerere, dimittendo impunitum, quem propter hos ausus ei tradiderunt occidendum. Tradidit ergo eis illum, ut crucifigeretur. Sed numquid aliud ante cupiebant, quando dicebat: Accipite eum vos, et crucifigite? vel etiam superius: Accipite eum vos, et secundum legem vestram judicate eum? Cur autem hoc illi tantopere voluerunt, dicentes: Nobis non licet interficere quemquam? et omni modo instantes ut non ab eis, sed a praeside occideretur, et ideo eum occidendum accipere recusantes, si tunc eum accipiunt occidendum? Aut si hoc non sit, cur dictum est: Tunc ergo tradidit eis

illum, ut crucifigeretur? An aliquid interest? Plane interest. Non est enim dictum: Tunc ergo tradidit eis illum, ut crucifigerent eum, sed ut crucifigeretur, id est, ut iudicio ac potestate praesidis crucifigeretur. Sed ideo illis traditum dicit evangelista, ut eos crimine implicatos, a quo alieni esse conabantur, ostenderet. Non enim faceret hoc Pilatus, nisi ut id quod eos cupere cernebat impleret. Quod ergo sequitur;

Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt. Potest ad milites jam referri apparitores praesidis. Nam postea evidentius dicitur: Milites ergo cum crucifixissent eum. Quamvis evangelista etiam si totum Judaeis tribuit, merito facit. Ipsi enim susceperunt quod avidissime flagitaverant, et ipsi fecerunt quidquid ut fieret extorserunt. Judicante atque damnante Pilato pro tribunali, Dominum nostrum Jesum Christum hora quasi sexta susceperunt et eduxerunt.

Et bajulans sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariae locum, Hebraice Golgotha, ubi eum crucifixerunt. Quid est ergo quod Marcus evangelista dicit: Erat autem hora tertia, et crucifixerunt eum (Marc. XV), nisi quia hora tertia crucifixus est Dominus linguis Judaeorum, hora sexta manibus militum, ut intelligamus horam quintam jam fuisse transactam, et aliquid de sexta coeptum, quando sedit pro tribunali Pilatus, quae dicta est a Joanne, hora quasi sexta? Et cum duceretur ut ligno cum duobus latronibus configeretur, et juxta ejus crucem gererentur quae gesta narrantur, hora sexta integra completeretur; ex qua hora usque ad nonam, sole obscurato, tenebras factas, trium evangelistarum, Matthaei, Marci, Lucae contestatur auctoritas. Est et alia hujus quaestionis, ut non hic accipiatur hora sexta diei, quia nec Joannes ait: Erat autem hora diei quasi sexta; sed ait: Erat autem Parasceve paschae hora quasi sexta. Parasceve autem Latine praeparatio est: Sed isto verbo

Graeco libentius utuntur Judaei, in hujusmodi observationibus, etiam qui magis Latine quam Graece loquuntur. Erat autem praeparatio paschae. Pascha vero nostrum, sicut dicit Apostolus, immolatus est Christus (I Cor. V). Cujus paschae praeparationem, si ab hora noctis nona computemus (tunc enim videntur principes sacerdotum praenuntiasse Domini immolationem, dicentes: Reus est mortis, cum adhuc in domo pontificis audiretur; unde congruenter accipitur inde coepisse praeparationem veri Paschae, cujus umbra erat pascha Judaeorum, id est, immolationis Christi, ex quo a sacerdotibus praenuntiatus est immolandus), profecto ab ea noctis hora, quae nona fuisse convincitur, usque ad horam diei tertiam, qua crucifixum esse Christum Marcus evangelista testatur, sex horae sunt, tres nocturnae, tres diurnae. Unde in hac Parasceve paschae, id est, praeparatione immolationis Christi, quae ab hora noctis nona coepta erat, quasi sexta agebatur hora; id est, peracta quinta, jam sexta currere coeperat, quando Pilatus tribunal ascendit. Adhuc enim erat ipsa praeparatio, quae ab hora noctis nona coeperat, donec fieret quae praeparabatur Christi immolatio, quae facta est, hora (secundum Marcum) tertia, non praeparationis, sed diei; eademque sexta non diei, sed praeparationis, sex utique horis a noctis nona usque ad diei tertiam computatis. Harum duarum solutionum istius difficilis quaestionis eligat quisque quam volet. Melius autem quid eligat judicabit, qui de consensu Evangelistarum, quae operosissime disputata sunt, legerit. Susceperunt autem Jesum, et eduxerunt eum; et bajulans sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariae locum, Hebraice autem Golgotha, ubi eum crucifixerunt. Ibat ergo ad locum ubi erat crucifigendus, portans crucem suam Jesus. Grande spectaculum; sed si spectet impietas, grande ludibrium. Si pietas, grande mysterium; si spectet impietas, grande ignominiae documentum; si pietas, grande fidei monumentum. Si spectet impietas, ridet regem, pro virga

regni, lignum sui portare supplicii. Si pietas, videt regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus regum; in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda sanctorum. Dicturo enim Paulo: Mihi enim absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi (Galat. VI), ipsam crucem suo gestans humero commendabat; et lucernae arsurae, quae sub modio ponenda non erat, candelabrum ferebat. Bajulans ergo sibi crucem, exiit in eum qui dicitur Calvariae locum, Hebraice Golgotha, ubi eum crucifixerunt; et cum eo alios duos, hinc et hinc, medium autem Jesum. Isti duo latrones erant, sicut aliorum evangelistarum narratione didicimus (Marc. XV; Luc. XXIII), cum quibus crucifixus, et inter quos fixus est Christus, de quo praemissa dixerat prophetia: Et inter iniquos deputatus est (Isai. LIV).

Scrpsit autem et titulum Pilatus, et posuit super crucem. Erat autem scriptum: Jesus Nazarenus, Rex Judaeorum. Hunc ergo titulum multi legerunt Judaeorum, quia prope civitatem erat locus ubi crucifixus est Jesus; et scriptum Hebraice, Grece et Latine: Rex Judaeorum. Hae quippe tres linguae ibi prae caeteris eminebant: Hebraea propter Judaeos in lege Dei gloriantes; Graeca propter gentium sapientes; Latina propter Romanos multis ac pene omnibus jam tunc gentibus imperantes.

Dicebant ergo Pilato pontifices Judaeorum: Noli scribere: Rex Judaeorum, sed quia ipse dixit: Rex sum Judaeorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi, scripsi. O ineffabilem vim divinae operationis, etiam in cordibus ignorantium! Nonne occulta vox quaedam Pilato intus quodam, si dici potest, clamoso silentio personabat quod tanto ante in Psalmorum litteris prophetatum est: Ne corrumpas tituli inscriptionem? Ecce tituli inscriptionem non corrumpit. Quod scripsit, scripsit; sed etiam pontifices qui hoc corrumpi volebant, qui dicebant: Noli scribere,

inquiunt, Rex Judaeorum, sed quia ipse dixit, Rex sum Judaeorum. Quid loquimini, insani? Quid fieri contradicitis, quod mutare nullo puncto potestis? Numquid enim propterea non erit verum quia Jesus ait: Rex sum Judaeorum? Si corrumpi non potest quod Pilatus scripsit, corrumpi potest quod Veritas dixit? Sed Judaeorum tantum rex Christus est, an et gentium? Imo et gentium. Cum enim dixisset in prophetia, Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion, montem sanctum ejus, praedicans praeceptum Domini (Psal. II), ne propter montem Sion solis Judaeis eum regem quisquam diceret constitutum, continuo subjecit: Dominus dixit ad me: Filius meus es tu. Ego hodie genui te. Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam, et possessionem tuam terminos terrae (Ibid.). Unde et ipse jam per os proprium loquens apud Judaeos: Habeo, inquit, alias oves, quae non sunt ex hoc ovili; oportet me et ipsas adducere, et vocem meam audient; et erit unus grex, et unus pastor (Joan. X). Cur ergo magnum volumus intelligi in hoc titulo sacramentum, in quo scriptum erat Rex Judaeorum, si Rex est Christus et gentium? quia, scilicet, oleaster factus est particeps pinguedinis oleae (Rom. XI). Nam olea particeps facta est amaritudinis oleastri. Nam in eo qui de Christo veraciter scriptus est titulus: Rex Judaeorum, qui sunt intelligendi Judaei, nisi Abrahae semen, filii promissionis, qui sunt etiam filii Dei, quoniam non tantum qui filii promissionis, deputantur in semine (Rom. IX); et gentes erant, quibus dicebat: Si autem vos Christi, ergo semen Abrahae estis, secundum promissionem haeredes (Galat. III). Rex ergo Judaeorum Christus, sed Judaeorum circumcissione cordis; spiritu, non littera; quorum laus non ex hominibus, sed ex Deo est, pertinentium ad Jerusalem liberam, matrem nostram, aeternam in coelis, Saram spiritualem ancillam, et filios ejus de domo libertatis ejicientem (Rom. II). Ideo enim Pilatus quod scripsit, scripsit, quia Dominus quod dixit, dixit.

Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam. Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Dixerunt ergo adinvicem: Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit, ut Scriptura impleretur dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem. Factum est quod voluerunt Judaei. Non ipsi, sed milites qui parebant Pilato, judicante ipso, crucifixerunt Jesum; et tamen si voluntates, si insidias, si opera, si traditionem, postremo si extorquentes clamores eorum cogitemus, magis utique Judaei crucifixerunt Jesum; sed de partitione et sortitione vestimentorum ejus, non est praetereunter loquendum. Quamvis enim omnes evangelistae quatuor hujus rei meminerint, caeteri tamen brevius quam Joannes, et clause illi, iste vero apertissime, et quot partes de vestimentis ejus fecerint, dixit, id est quatuor, ut singulas tollerent. Unde apparet quatuor milites fuisse, qui eo crucifigendo praesidi paruerunt. Manifeste quippe ait Milites ergo cum crucifixissent eum, acceperunt vestimenta ejus, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem, et tunicam. Subaudiendum est, acceperunt, ut iste sit sensus. Acceperunt vestimenta ejus, et fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem. Acceperunt et tunicam; et sic locutus est, ut de caeteris vestimentis nullam sortem missam esse videamus, sed de tunica, quam simul cum caeteris acceperunt, sed non similiter diviserunt. De hac enim sequitur exponens: Erat autem tunica inconsutilis, desuper contexta per totum. Cur autem de illa sortem miserint, narrans: Dixerunt ergo, inquit, adinvicem, Non scindamus eam, sed sortiamur de illa cujus sit. Apparet itaque in aliis vestibus aequales eos habuisse partes, ut sortiri necesse non fuerit; in illa vero una, non eos habere potuisse singulas partes, nisi scinderetur, ut pannos ejus inutiliter tollerent. Quod ne facerent, ad unum eam pervenire sortitione maluerunt. Hujus evangelistae narrationi consonat etiam

propheticum testimonium, quod et ipse continuo subjungens: Ut Scriptura, inquit, impleretur, dicens: Partiti sunt vestimenta mea sibi, et in vestem meam miserunt sortem. Non enim ait sortiti, sed partiti. Nec ait: Sortientes partiti sunt in caeteris vestimentis sortem, omnino non nominans, postea dixit: et in vestem meam miserunt sortem, propter illam reliquam tunicam. De qua re dicam quod ipse donaverit, cum prius eam quae oboriri potest, tamquam evangelistae inter se discrepent, calumniam propulsavero, demonstrans nullius caeterorum verba narrationi Joannis esse contraria. Matthaeus enim dicendo: Diviserunt vestimenta ejus sortem mittentes (Matth. XXVII), ad totam divisionem vestimentorum voluit intelligi etiam illam tunicam pertinere, de qua sortem miserunt, quia utique omnes vestes dividendo, in quibus et illa fuit, de ipsa sortiti sunt. Tale est quod ait etiam Lucas: Dividentes vestimenta ejus, miserunt sortes (Luc. XXIII). Dividentes enim venerunt ad tunicam, de qua facta est sortitio, ut inter eos universa vestimentorum ejus divisio compleretur. Quid autem interest utrum dicatur: Dividentes miserunt sortes, quod ait Lucas, an: Diviserunt sortem mittentes, quod ait Matthaeus? nisi quod Lucas dicendo sortes, pluralem pro singulari numerum posuit: quae locutio Scripturis sanctis insolita non est, quamvis nonnulli Codices sortem reperiantur habere, non sortes. Marcus itaque solus videtur aliquam intulisse quaestionem. Dicendo enim: Mittentes sortem super eis, quis quid tolleret (Marc. XV), tamquam super omnibus vestimentis, non super sola tunica sors sit missa, locutus videtur. Sed etiam hic brevitatis obscuritatem facit. Sic enim dictum est mittentes sortem super eis, ac si diceretur: Mittentes sortem cum dividerentur. Quod et factum est; omnium quippe vestimentorum ejus divisio completa non esset, nisi sorte claruisset quis etiam illam tunicam tolleret, ut sic contentio dividendium finiretur, vel nulla potius oriretur. Quod ergo ait: Quis quid tolleret, quandoquidem hoc sorti deputatur, non ad omnia quae

divisa sunt vestimenta referendum est. Sors enim missa est, quis illam tunicam tolleret, de qua quoniam narrare praetermisit qualis fuerit, et quemadmodum aequalibus factis partibus sola remanserit, quae ne conscinderetur, venit in sortem, pro ea positum est quod ait: Quis quid tolleret, id est: Quis eam tolleret, tamquam si totum ita diceretur: Diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes super eis, quis tunicam, quae partibus aequalibus superfuerat, tolleret. Quaerat forte aliquis, quid significet in tot partes vestimentorum facta divisio, et de tunica illa sortitio. Quadripartita vestis Domini nostri Jesu Christi quadripartitam figuravit ejus Ecclesiam, toto, scilicet, qui quatuor partibus constat, terrarum orbe diffusam, omnibus eisdem partibus aequaliter, id est, concorditer, distributam. Propter quod alibi dicit missurum se angelos suos, ut colligant electos ejus a quatuor ventis (Marc. XIII). Quod quid est, nisi a quatuor partibus mundi, Oriente, Occidente, Aquilone, et Meridie? Tunica vero illa sortita, omnium partium significat unitatem, quae charitatis vinculo continetur. De charitate autem locuturus Apostolus: Supereminentiorem, inquit, vitam vobis demonstro (Ephes. IV). Et alio loco ait: Cognoscere etiam supereminentem scientiae charitatem Christi (Ephes. III). Itemque alibi: Super omnia autem haec, charitatem, quae est vinculum perfectionis (Coloss. III). Si ergo charitas et supereminentiorem habet viam, et supereminet scientiae, et super omnia praecepta est, merito vestis quae significatur, desuper contexta perhibetur: inconsutilis autem, ne aliquando dissuatur, et ad unum pervenit, quia in unum omnes colligit, sicut in apostolis, cum esset etiam ipse numerus duodenarius, id est, quadripartitus inter omnes, et omnes essent interrogati, solus Petrus respondit: Tu es Christus Filius Dei vivi (Matth. VI). Et ei dicitur: Tibi dabo claves regni coelorum (Ibid.); tamquam ligandi et solvendi solus acceperit potestatem, cum et illud unus pro omnibus dixerit, et hoc cum omnibus, tamquam personam gerens ipsius unitatis acceperit. Ideo

unus pro omnibus, quia unitas est in omnibus. Unde et hic cum dixisset desuper contexta, addidit per totum. Quid si referamus ad id quod significat: nemo ejus est expers, qui pertinere invenitur ad totum a quo toto, sicut Graeca indicat lingua catholica vocatur Ecclesia? In sorte autem quid nisi Dei gratia commendata est? Sic quippe in uno ad omnes pervenit, cum sors omnibus placuit, quia et Dei gratia in unitate ad omnes pervenit; et cum sors mittitur, non personae cujusquam, vel meritis, sed occulto Dei iudicio ceditur. Nec ideo ista, non aliquid boni significasse quis dixerit, quia per malos facta sunt, non scilicet per eos, qui Christum secuti, sed qui sunt persecuti. Quid enim de ipsa cruce dicturi sumus, quae certe similiter ab inimicis atque impiis Christo facta et impacta est? Et tamen ea significari recte intelligitur, quod ait Apostolus: Quae sit latitudo, et longitudo, et altitudo, et profundum (Ephes. III). Postremo quid est quod omnes noverunt signum Christi, nisi crux Christi? Quod signum nisi adhibeatur sive frontibus credentium, sive ipsi aquae ex qua regenerantur, sive oleo quo chrismate unguuntur, sive sacrificio quo aluntur, nihil eorum rite perficitur. Quomodo ergo per id quod mali faciunt nihil boni significatur, quando per crucem Christi quam fecerunt mali, in celebratione sacramentorum ejus, bonum nobis omne signatur? Et milites quidem, inquit, haec fecerunt.

Stabant autem juxta crucem Jesu, mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophae, et Maria Magdalene. Cum vidisset ergo Jesus matrem, et discipulum stantem quem diligebat, dicit matri suae: Mulier, ecce filius tuus; deinde dicit discipulo: Ecce mater tua. Et ex illa hora accepit eam discipulus in sua. Haec nimirum est illa hora de qua Jesus aquam conversurus in vinum dixerat matri: Quid mihi et tibi est, mulier? Nondum venit hora mea (Joan. II). Hanc itaque horam praedixerat, quae tunc nondum venerat, in qua deberet agnoscere moriturus de

qua fuerat mortalis natus. Tunc ergo divina facturus, non divinitatis, sed infirmitatis, matrem velut incognitam repellebat; nunc autem humana jam patiens, ex qua fuerat factus homo, affectu commendabat humano. Tunc enim qui Mariam creaverat innotescebat virtute; nunc vero quod Maria pepererat pendebat in cruce. Moralis igitur insinuatur locus. Facit quod faciendum admonet. Exemplo suo instruit Praeceptor bonus, ut a filiis piis impendatur cura parentibus, tamquam lignum illud ubi erant fixa membra morientis, etiam cathedra fuerit Magistri docentis. Ex hac doctrina sua didicerat Paulus apostolus, quod docebat quando dicebat: Si quis autem suis, et maxime domesticis non providet, fidem negat, et est infideli deterior (I Tim. V). Quid autem cuique tam domesticum quam parentes filiis, aut parentibus filii? Hujus itaque saluberrimi praecepti, ipse magister sanctorum, de seipso constituebat exemplum, quando non ut famulae Deus, quam creaverat et regebat, sed ut matri homo de qua creatus fuerat, et quam relinquebat, alterum pro se quodammodo filium providebat. Nam cur hoc fecerit, quod sequitur indicat. Ait enim evangelista: Ex illa hora accepit eam discipulus in sua, de seipso dicens; sic quippe de se commemorare solet, quod eum diligebat Jesus, qui utique omnes, sed ipsum prae caeteris et familiarius diligebat, ita ut in convivio super pectus suum discumbere faceret. Credo ut istius Evangelii, quod per eum fuerat praedicaturus, divinam excellentiam hoc modo altius commendaret. Sed in quae sua Joannes matrem Domini accepit? Neque enim non ex eis erat qui dixerant ei: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te; sed ibi quoque audierat: Quicumque ista dimiserit propter me, accipiet in hoc saeculo centies tantum (Matth. XIX). Habebat ergo ille discipulus centupliciter plura quam dimiserat, in quae susciperet ejus matrem qui illa donaverat. Sed in ea societate beatus Joannes perceperat centuplum, ubi nemo dicebat aliquid suum, sed erant illis omnia communia, sicut in

Actibus apostolorum scriptum est (Act. II). Sic enim apostoli erant quasi nihil habentes, et omnia possidentes (II Cor. VI), et distribuebatur unicuique prout cuique opus erat (Act. II); unde intelligendum est sic distributum fuisse huic discipulo quod opus erat, ut illic etiam beatæ Mariæ tamquam matris ejus portio poneretur. Magisque sic debemus accipere quod dictum est: Ex illa hora suscepit eam discipulus in sua, ut ad ejus curam quidquid ei esset necessarium, pertineret. Suscepit ergo eam in sua, non prædia, quæ nulla proprie possidebat, sed officia, quæ propria dispensatione exsequenda curabat. Deinde subjungit:

Postea sciens Jesus quia omnia consummata sunt, ut consummaretur Scriptura, dicit: Sitio. Vas ergo positum erat aceto plenum. Illi autem spongiam plenam aceto, hyssopo circumponentes, obtulerunt ori ejus. Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite, tradidit spiritum. Quis potest quæ facit, ita disponere, quomodo disposuit homo iste qui passus est? Sed homo Mediator Dei et hominum, homo de quo prædictum legitur: Et homo est, et quis agnoscit eum? quoniam omnes per quos hæc fiebant, non agnoscebant hominem Deum. Homo namque apparebat, qui Deus latebat. Patiebatur hæc omnia qui apparebat, et idem ipse disponebat hæc omnia, qui latebat. Vidit ergo quia consummata sunt omnia quæ oportebat ut fierent antequam acciperet acetum, et traderet spiritum. Atque ut hoc etiam consummaretur quod Scriptura prædixerat: Et in siti mea potaverunt me aceto (Psal. LXIII). Sitio, inquit, tamquam diceret: Hoc minus fecistis, date quod estis. Judæi quippe ipsi erant degenerantes a vino patriarcharum et prophetarum, et tamquam de pleno vase iniquitate mundi hujus impleti, cor habentes velut spongiam cavernosis quodammodo atque tortuosis latibulis fraudulentum. Hyssopo autem circumposuerunt spongiam aceto plenam, quoniam herba est humilis, et

pectus purgat, ipsius Christi humilitatem congruenter accipimus, quam circumdederunt, et se circumvenisse putaverunt. Unde est illud in psalmo quinquagesimo: **Asperges me, Domine, hyssopo, et mundabor.** Christi namque humilitate mundamur, quia nisi humiliasset semetipsum, factus obediens usque ad mortem crucis (Philipp. II), non utique sanguis ejus in peccatorum remissionem, hoc est, in nostram mundationem fuisset effusus. Nec moveat quomodo spongiam ori ejus potuerint admovere, qui in cruce fuerat exaltatus a terra. Sicut enim apud alios evangelistas legitur (quod hic praetermisit) in arundine est factum (Matth. XXVII; Marc. XV), ut in spongia talis potus ad crucis sublimia levaretur. Per arundinem vero Scriptura significabatur, quae implebatur hoc facto. Sicut enim lingua dicitur, vel Graeca, vel Latina, vel alia quaelibet, sonus significans qui lingua promitur, sic arundo dici potest littera quae arundine scribitur. Sed sonos significantis vocis humanae usitatissime dicimus linguas; Scripturarum vero arundinem dici, quo minus est usitatum, eo magis est mystice figuratum. Faciebat ista populus impius, patiebatur ista misericors Christus. Qui faciebat quid facere nesciebat. Qui patiebatur autem, non solum quid fieret, et cur fieret, sciebat, verum etiam de male facientibus bene ipse faciebat. Cum ergo accepisset Jesus acetum, dixit, **Consummatum est** (Joan. X). Quid, nisi quod prophetia tanto ante praedixerat? Deinde, quia nihil remanserat quod antequam moreretur fieri adhuc oporteret, tamquam ille qui potestatem haberet ponendi animam suam, et iterum sumendi eam, peractis omnibus quae ut peragerentur expectabat, inclinato capite, tradidit spiritum. Quis ita dormit quando voluerit, sicut Christus mortuus est quando voluit? Quis ita cum voluerit abit, quomodo cum voluit abiit? Quanta speranda vel timenda potestas est judicantis, si apparuit tanta morientis? Tacet autem Joannes verba quae dixit tradendo spiritum: **Pater, in manus tuas commendo**

spiritum meum. Et dicit spiritum, quia spiritus nomen est rei ita incorporeae, quod etiam independens est a corpore, juxta id quod superius dictum est: Spiritus est Deus.

Judaei ergo, inquit, quoniam Parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati) rogaverunt Pilatum ut frangerentur eorum crura, et tollerentur. Non crura tollerentur, sed hi quibus ideo frangebantur, ut morerentur et auferrentur ex ligno, ne pendentibus in crucibus, magnum diem festum sui diuturni cruciatus horrore foedarent.

Venerunt ergo milites, et primi quidem frugerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo. Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non frugerunt ejus crura, sed unus militum lancea latus ejus aperuit, et continuo exivit sanguis et aqua. Vigilanti verbo evangelista usus est, ut non diceret: Latus ejus percussit, aut vulneravit, aut quid aliud, sed aperuit, ut illic quodammodo vitae ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiae manaverunt, sine quibus ad vitam quae vera vita est, non intratur. Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum. Aqua illa salutare temperat poculum. Haec et lavacrum praestat, et potum. Hoc praenuntiabat quod Noe in latere arcae ostium facere jussus est, quia intrarent animalia quae non erant diluvio peritura, quibus praefigurabatur Ecclesia. Propter hoc, prima mulier facta est de viri latere dormientis, et appellata est vita, materque vivorum. Magnum quippe significavit bonum ante magnum praevaricationis malum. Et hic secundus Adam inclinato capite, in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quae de latere dormientis effluxit. O mors, unde mortui reviviscunt. Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius?

Et qui vidit, inquit, testimonium perhibuit; et verum est ejus testimonium; et ille scit quia vera dicit, ut et vos credatis. Non dixit: Ut et vos sciatis, sed ut credatis. Scit enim qui vidit, cujus credat testimonio qui non vidit. Magis autem ad fidem credere pertinet, quam videre. Nam quid est aliud credere, quam fidem accommodare?

Facta sunt enim haec, inquit, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo. Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt in quem confixerunt. Duo testimonia de Scripturis reddidit singulis rebus quas factas fuisse narravit. Nam quia dixerat: Ad Jesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura, ad hoc pertinet testimonium: Os non comminuetis ex eo (Exod. XII), quod praeceptum est eis qui celebrare pascha jussi sunt ovis immolatione in veteri lege, quae dominicae passionis umbra praecesserat; unde Pascha nostrum immolatus est Christus (I Cor. V); de quo et Isaias propheta praedixerat: Sicut ovis ad immolandum ductus est (Isai. LIII). Item quia subjunxerat: Unus militum lancea latus ejus aperuit, ad hoc pertinet alterum testimonium: Videbunt in quem confixerunt (Zach. XII), ubi promissus est Christus in ea qua crucifixus est carne venturus.

Post haec autem rogavit Pilatum Joseph ab Arimathia, eo quod esset discipulus Jesu, ut tolleret corpus Jesu. Venit autem et Nicodemus, qui venerat ad Jesum nocte primum, ferens misturam myrrhae et aloes quasi libras centum. Non ita distinguendum est ut dicamus: Primum ferens misturam myrrhae, seu ut quod dictum est, primum, ad superiorem sensum pertineat. Venerat enim ad Jesum Nicodemus nocte primum, quod idem Joannes narravit ipse in prioribus Evangelii sui partibus (Joan. III). Hic ergo intelligendum est ad Jesum non tunc solum, sed tunc primum venisse Nicodemum; ventitasse autem postea, ut fieret audiendo discipulus,

quod certe modo in revelatione corporis beatissimi Stephani fere omnibus gentibus declaratur.

Acceperunt ergo corpus Jesu, et ligaverunt illud linteis cum aromatibus, sicut mos Judaeis est sepelire. Non mihi videtur evangelista frustra dicere voluisse, sicut mos Judaeis est sepelire. Ita quippe, nisi fallor, admonuit in hujusmodi officiis, quae mortuis exhibentur, mortem cujusque gentis esse servandam

Erat autem in loco ubi crucifixus est, hortus, et in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat. Sicut in Mariae virginis utero nemo ante illum, nemo post illum conceptus est, ita in hoc monumento nemo ante illum, nemo post illum sepultus est.

Ibi ergo propter Paraceven Judaeorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Jesum. Acceleratam vult intelligi sepulturam, ne advesperasceret, quando jam propter Parasceven, quam coenam puram Judaei Latine usitatus apud nos vocant, facere tale aliquis non licebat.

CAPUT XX.

Una autem Sabbati Maria Magdalene venit mane, cum adhuc tenebrae essent, ad monumentum, et vidit lapidem sublatum a monumento. Una Sabbati est, quam jam diem Dominicam propter Domini resurrectionem mos Christianus appellat: quam Matthaeus solus in evangelistis primam Sabbati nominavit.

Cucurrit ergo, et venit ad Simonem Petrum, et ad alium discipulum quem amabat Jesus, et dicit eis: Tulerunt Dominum de monumento, et nescimus ubi posuerunt eum. Nonnulli Codices etiam Graeci habent: Tulerunt Dominum meum, quod videri dictum potest

propensiore charitatis vel famulatus affectu. Sed hoc in pluribus Codicibus, quos in promptu habuimus, non invenimus.

Exiit ergo Petrus, et ille alius discipulus, et venerunt ad monumentum. Currebant autem duo simul, et ille alius discipulus praecucurrit citius Petro, et venit primus ad monumentum. Advertenda hic et commendanda recapitulatio, quomodo reditum est ad id quod fuerat praetermissum, et tamen quasi hoc sequeretur, adjunctum est. Cum enim jam dixisset: Venerunt ad monumentum, regressus ut narret quomodo venerint, atque ait: Currebant autem duo simul, etc. Ubi ostendit quod praecurrens ad monumentum prior venerit alius ille discipulus quem seipsum significat, sed tanquam de alio cuncta narrat.

Et cum se inclinasset, inquit, vidit posita linteamina, non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus sequens eum, et introivit in monumentum, et vidit linteamina posita, et sudarium quod fuerat super caput ejus, non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum in unum locum. Putamusne nihil ista significant? Nequaquam id putaverim, sed ad alia festinamus, in quibus immorari quaestionis vel obscuritatis alicujus necessitate compellimur. Nam ista quae per seipsa manifesta sunt, quid singula etiam significant quaerere, sanctae quidem deliciae sunt, sed otiosorum, quod non sumus nos.

Tunc ergo introiit et ille discipulus qui venerat primus ad monumentum. Prior venit, posterior intravit. Nec hoc utique vacat, sed mihi ad ista non vacat.

Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipuli (id est, ubi habitabant, et unde ad monumentum cucurrerant); Maria autem stabat ad monumentum foris plorans. Viris enim redeuntibus, infirmiore sexum in eodem loco

fortior figebat affectus; et oculi qui Dominum quaesierant, et non invenerant, lacrymis jam vacabant, amplius dolentes quod fuerat sublatus de monumento, quam quod fuerat occisus in ligno, quoniam magistri tanti, cujus eis vita subtracta fuerat, nec memoria remanebat. Tenebat itaque ad monumentum jam dolor iste mulierem.

Dum ergo fleret, inclinavit se, et prospexit in monumentum. Cur hoc fecerit, nescio; non enim nesciebat non ibi esse jam quem quaerebat, quando quidem inde sublatus et discipulis ipsa nuntiaverat, et illi ad monumentum venerant, et non solum intuendo, sed etiam intrando corpus Domini quaesierant, nec invenerant. Quid ergo sibi vult quod ista cum fleret, rursus in monumentum inclinata prospexit? Utrum quod nimium dolebat, nec suis nec illorum oculis facile putabat esse credendum? An potius divino instinctu in animo ejus effectum est ut prospiceret? Prospexit enim:

Et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Quid est quod unus ad caput, ad pedes alter sedebat? An quoniam qui Graece angeli dicuntur, Latine sunt nuntii, isto modo Christi evangelium velut a capite usque ad pedes, ab initio usque ad finem significabant esse nuntiandum?

Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, et nescio ubi posuerunt eum. Angeli lacrymas prohibebant, ubi quid aliud quam futurum quodammodo gaudium nuntiabant? Ita enim dixerunt Quid ploras? ac si dicerent: Plorare noli. At illa eos putans interrogasse nescientes, causas prodidit lacrymarum: Quia tulerunt, inquit, Dominum meum. Dominum suum vocans, Domini sui corpus exanime, a toto partem significans: sicut omnes confitentur Jesum Christum Filium Dei unicum Dominum nostrum, quod

utique est simul et Verbum et anima et caro, crucifixum tamen et sepultum, cum sola ejus sepulta sit caro. Et nescio, inquit, ubi posuerunt eum. Haec erat causa major doloris, quia nesciebat quo iret ad consolandum dolorem. Sed hora jam venerat qua id quod nuntiatum quodammodo fuerat ab angelis flere prohibentibus, gaudium succederet fletibus.

Denique cum haec dixisset, conversa est retrorsum, et vidit Jesum stantem, et nesciebat quia Jesus est. Dicit ei Jesus: Mulier, quid ploras? quem quaeris? Illa existimans quia hortulanus esset, dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum: et ego eum tollam. Dicit ei Jesus, Maria. Conversa illa dicit ei: Rabboni, quod dicitur magister. Nemo calumniatur mulierem, quod hortulanum dixerit Dominum, et Jesum magistrum. Ibi enim rogabat, hic agnoscebat. Ibi honorabat hominem, a quo beneficium postulabat: appellabat dominum, cujus ancilla non erat, ut per eum perveniret ad Dominum cujus erat. Aliter ergo Dominum dixit: Sustulerunt Dominum meum, aliter autem: Domine, si tu sustulisti eum. Nam et prophetae appellaverunt dominos eos qui homines erant, sed aliter illum de quo scriptum est: Dominus nomen ei (Amos IX). Sed ista mulier quae jam fuerat conversa retrorsum, ut videret Jesum, quando eum putavit esse hortulanum, et cum illo utique loquebatur, quomodo rursus conversa dicitur, ut ei diceret Rabboni, nisi quia tunc conversa corpore, quod non erat putavit: nunc corde conversa, quod erat agnovit?

Dicit ei Jesus: Noli me tangere; nondum enim ascendi ad Patrem meum. Vade autem ad fratres meos, et dicito eis: Ascendo ad Patrem meum, et ad Patrem vestrum, et Deum meum, et Deum vestrum. Est in his verbis quod breviter quidem, sed tamen attentius pertractare debeamus. Jesus quippe mulierem quae illum magistrum agnovit et appellavit, cum haec ei

responderet, fidem docebat; et hortulanus ille in ejus corde tamquam in horto suo granum sinapis seminabat. Quid est ergo: Noli me tangere? et tamquam hujus prohibitionis causa quaereretur, adjunxit: Nondum enim ascendi ad Patrem meum. Quid est hoc? Si stans in terra non tangitur, sedens in coelo quomodo ab homine tangeretur? qui certe antequam ascenderet, discipulis se tangendum obtulit, dicens, sicut Lucas evangelista testatur: *Palpate et videte, quia spiritus ossa et carnem non habet, sicut me videtis habere (Luc. XXIV)*. Vel quando dixit discipulo Thomae: *Infer digitum tuum hic, et vide manus meas; et affer manum tuam, et mitte in latus meum*. Quis autem sit tam absurdus, ut dicat eum a discipulis quidem antequam ad Patrem ascendisset, voluisse se tangi, a mulieribus autem noluisse, nisi cum ascendisset ad Patrem? Sed ne qui sic vellet desipere sineretur, leguntur etiam feminae post resurrectionem, antequam ad Patrem ascenderet, tetigisse Christum, in quibus erat etiam ipsa Maria Magdalene, narrante Matthaeo quod occurrit illis Jesus dicens: *Avete*. Illae autem accesserunt, inquit, et tenuerunt pedes ejus, et adoraverunt eum (Matth. XXVIII). Hoc a Joanne praetermissum est, sed a Matthaeo verum dictum. Restat ergo ut aliquod in his verbis lateat sacramentum: quod sive inveniamus, sive invenire minime valeamus, inesse tamen nullo modo dubitare debemus. Aut ergo sic dictum est: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum, ut in illa femina figuraretur Ecclesia de gentibus, quae in Christum non credidit, nisi cum ascendisset ad Patrem, aut sic in se credi voluisse Jesus, hoc est sic se spiritualiter tangi, quod ipse et Pater unum sint*. Ejus quippe intimis sensibus quodammodo ascendit ad Patrem, qui sic in eo profecerit, ut Patri agnoscat aequalem. Aliter non recte tangitur, id est, aliter in eum non recte creditur. Poterat autem sic credere Maria, ut eum putaret imparem Patri. Quod utique prohibetur cum dicitur ei: *Noli me tangere, id est, noli in me sic credere,*

quemadmodum adhuc sapis. Noli tuum sensum hucusque pertendere, quod pro te factus sum, nec transire ad illud per quod facta es. Quomodo enim non carnaliter adhuc in eum credebat, quem sicut hominem flebat? Nondum enim, inquit, ascendi ad Patrem meum. Ibi me tanges, quando me credideris Patri non imparem Deum. Vade autem ad fratres meos, et dic eis: Ascendo ad Patrem meum, et ad Patrem vestrum. Non ait Patrem nostrum. Aliter ergo meum, aliter vestrum. Natura meum, gratia vestrum. Et Deum meum, et Deum vestrum. Neque hic dixit Deum nostrum. Ergo et hic aliter meum, aliter vestrum. Deum meum, sub quo et homo sum. Deum vestrum, inter quos et ipsum mediator sum.

Venit Maria Magdalene nuntians discipulis, quia vidi Dominum, et haec dixit mihi. Cum esset ergo sero die illa una Sabbatorum, et fores essent clausae ubi erant discipuli congregati propter metum Judaeorum, venit Jesus, et stetit in medio discipulorum, et dicit eis: Pax vobis; et cum hoc dixisset, ostendit eis manus et latus. Clavi enim manus fixerant, lancea latus aperuerat. Ubi ad dubitantium corda sananda, vulnerum sunt servata vestigia. Moli autem corporis, ubi divinitas erat, ostia clausa non obstiterunt. Ille quippe eis non apertis intrare potuit, quo nascente virginitas inviolata permansit.

Gavisi sunt ergo discipuli viso Domino. Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Iteratio, confirmatio est. Ipse quippe per Prophetam promisit pacem super pacem.

Sicut misit me Pater, inquit, et ego mitto vos. Aequalem Patri filium novimus, sed hic verba Mediatoris agnoscimus, medium quippe se ostendit dicendo. Ille me, et ego vos.

Haec cum dixisset, insufflavit, et dixit eis: Accipite Spiritum sanctum. Insufflando significavit Spiritum sanctum, non Patris solius esse spiritum, sed et suum.

Quorum remiseritis, inquit, peccata, remittuntur eis; et quorum retinueritis, retenta sunt. Ecclesiae charitas, quae per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris, participum suorum peccata dimittit. Eorum autem qui non sunt ejus participes, tenet. Ideo posteaquam dixit: Accipite Spiritum sanctum, continuo de peccatorum remissione subjecit:

Thomas autem unus ex duodecim, qui dicitur Didymus, non erat cum eis quando venit Jesus. Dixerunt ergo ei alii discipuli: Vidimus Dominum; ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, et mittam digitum meum in locum clavorum, et mittam manum meam in latus ejus, non credam. Et post dies octo iterum erant discipuli ejus intus, et Thomas cum eis: Venit Jesus januis clausis, et stetit in medio, et dixit eis: Pax vobis. Deinde dicit Thomae: Infer digitum tuum huc et vide manus meas et affer manum tuam, etc. Videbat tangebaturque hominem, et confitebatur Deum quem non videbat, neque tangebatur. Sed per hoc quod videbat, atque tangebatur, illud jam remota dubitatione credebatur; dicit ei Jesus:

Quia vidisti me, credidisti. Non ait Tetigisti me, sed vidisti me, quoniam generalis quodammodo sensus est visus. Nam et per alios quatuor sensus nominari solet, velut cum dicimus: Audi et vide quam bene sonet, Olfac et vide quam bene oleat, Gusta et vide quam bene sapiat, Tange et vide quam bene caleat. Ubique sonuit vide, cum visus proprie non negetur ad oculos pertinere. Unde et hic ipse Dominus:

Infer, inquit, digitum tuum, et vide manus meas. Et quid aliud ait quam tange et vide? nec tamen oculos ille habebat in digito. Ergo sive intuendo, sive etiam tangendo. Quia vidisti me, inquit, credidisti, quamvis dici posset, non ausum fuisse discipulum tangere cum se offerret ille tangendum. Non enim scriptum est: Et tetigit Thomas, sed sive aspiciendo tantum, sive etiam tangendo viderit et crediderit, illud quod sequitur, magis gentium fidem praedicat atque commendat.

Beati qui non viderunt, et crediderunt. Praeteriti temporis usus est verbis, tamquam ille qui quod erat futurum in sua noverat praedestinatione jam factum.

Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quae non sunt scripta in libro hoc. Haec autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut, credentes, vitam habeatis in nomine ejus. Hoc capitulum libri hujus indicat finem. Sed narratur hinc deinde quemadmodum se manifestaverit Dominus ad mare Tiberiadis, et in captura piscium commendaverit Ecclesiae sacramentum, qualis futura est in ultima resurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quod tamquam finis interpositus est libri, quod esset etiam secuturae narrationis quasi prooemium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum.

Apostolorum Piscatio.

CAPUT XXI.

Quaeri solet de hac piscatione discipulorum utrum redierint Petrus et filii Zebedaei ad id quod prius fuerant quam a Domino vocarentur. Erant enim piscatores quando eis dixit: Venite post me, et faciam vos fieri piscatores hominum (Matth. XIV). Tunc eum quippe illi secuti sunt, ut

magisterio ejus, relictis omnibus, adhaerent, in tantum, ut cum ab eo dives ille tristis abscederet, cui dixerat: Vade, vende omnia quae habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in coelo, et veni, sequere me (Matth. XIX), diceret ei Petrus: Ecce nos dimisimus omnia, et secuti sumus te (Ibid.). Quid est ergo quo nunc quasi apostolatu relicto fiunt quod fuerant, et quod dimiserant repetunt, tamquam obliti quod audierant, Nemo ponens manum super aratrum, respiciens retro, aptus est regno coelorum (Luc. IX)? Quod si fecissent defuncto Jesu prius quam resurrexisset a mortuis (quod quidem non poterant, quoniam dies quo crucifixus est totos eos tenebat attentos usque ad ejus sepulturam, quae ante vesperam facta est; sequens autem dies erat Sabbati, quando eis patrium morem servantibus operari utique licebat; tertio vero die Dominus resurrexit, eosque revocavit ad spem quam de illo non habere jam coeperant), tamen si tunc fecissent, putaremus eos illa quae animos eorum occupaverat desperatione fecisse; nunc vero post eum sibi de sepulcro redditum vivum, post oblatam suis oculis et manibus non solum videndam, verum etiam tangendam atque palpandam redivivae carnis evidentissimam veritatem, post inspecta vulnerum loca, usque ad apostoli Thomae confessionem, qui se aliter crediturum non esse praedixerat, post acceptum ejus insufflatione Spiritum sanctum, post verba in suas aures ejus ore prolata: Sicut misit me Pater, et ego mitto vos: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis retenta sunt, subito fiunt, sicut fuerant, non hominum, sed piscium piscatores? His ergo quos hoc movet respondendum est non fuisse eos prohibitos arte sua, licita scilicet atque concessa, victum necessarium quaerere, sui apostolatus integritate servata, si quando unde viverent, aliud non haberent. Nisi forte quispiam putare audebit aut dicere apostolum Paulum non pertinuisse ad eorum perfectionem, qui, relictis omnibus, Christum secuti sunt, quoniam ne quemquam eorum gravaret quibus

Evangelium praedicabat, suum victum suis manibus transigebat (II Thes. II). Ubi magis impletum est quod ait: Plus omnibus illis laboravi (I Cor. XV); et adjunxit: Non ego autem, sed gratia Dei mecum (Ibid.). Ut hoc quoque appareat Dei gratiae deputandum, quod et animo et corpore poterat usque adeo plus omnibus illis laborare, ut neque cessaret ab Evangelio praedicando, neque tamen ex Evangelio, sicut illi, sustentaret hanc vitam, cum id per tot gentes, in quibus Christi nomen non fuerat prophetarum, multo latius atque fertilius seminaret. Ubi ostendit ex Evangelio vivendi, hoc est victum habendi, non necessitatem apostolis impositam, sed potestatem datam. Quam potestatem commemorat idem Apostolus dicens: Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est si vestra carnalia metamus? Si alii potestatis vestrae participant, non magis nos? Sed non sumus usi, inquit, hac potestate (I Cor. IX). Et paulo post: Qui altari serviunt, inquit, altari compartiuntur. Sic et Dominus ordinavit iis qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivere. Ego autem nullo horum usus sum (Ibid.). Satis igitur apertum est, non imperatum, sed in potestate apostolis positum, ut aliunde non viverent, nisi ex Evangelio, et ab eis quibus Evangelium praedicando, spiritualia seminabant, carnalia meterent, hoc est, carnis hujus sustentaculum sumerent, et tamquam milites Christi stipendium debitum acciperent, sicut a provincialibus Christi. Unde idem ipse miles egregius paulo superius de hac re dixerat. Quis militat suis stipendiis umquam (I Cor. IX)? quod tamen ipse faciebat, quia plus illis omnibus laborabat. Si ergo beatus Paulus ut ea potestate, quam profecto cum caeteris Evangelii praedicatoribus habebat, non cum caeteris uteretur, sed suo stipendio militaret, ne gentes a nomine Christi penitus alienas, doctrina ejus quasi venalis offenderet, aliter educatus, artem quam non noverat didicit, ut dum suis manibus transigitur doctor, nullus gravaretur auditor; quanto magis beatus Petrus, qui jam piscator fuerat, quod noverat fecit, si ad praesens illud

tempus aliud unde viveret, non invenit? Sed respondebit quispiam: Et cur non invenit, cum Dominus promiserat dicens: Quaerite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et haec omnia apponentur vobis (Matth. VI)? Prorsus etiam sic Dominus quod promisit implevit. Nam quis alius pisces qui caperentur apposuit, qui non ob aliud credendus est eis ingessisse penuriam, qua compellerentur ire piscatum, nisi dispositum volens exhibere miraculum, ut simul et praedicatores Evangelii sui pasceret, et ipsum Evangelium tanto sacramento quod erat de numero piscium commendaturus auget?

Dicit ergo Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei qui cum illo erant: Venimus et nos tecum. Et exierunt, et ascenderunt navem, et illa nocte nihil apprehenderunt, usque Et cum tanti essent, non est scissum rete. Hoc est magnum sacramentum in magno Joannis Evangelio, et ut vehementius commendaretur, loco ultimo scriptum. Quod ergo septem discipuli fuerint in ista piscatione, Petrus, et Thomas, et Nathanael, et duo filii Zebedaei, et alii duo quorum nomina tacentur, isto suo septenario numero fidem significant temporis. Universum quippe septem diebus volvitur tempus. Ad hoc pertinet quod mane facto Jesus stetit in littore, quia etiam littus finis est maris, et ideo finem significat saeculi. Eundem finem saeculi ostendit, et quod Petrus rete extraxit in terram, hoc est in littus: quod ipse Dominus aperuit, ubi alio loco de sagena in mare missa similitudinem dedit, et eam trahunt, inquit, ad littus. Quo littus quid esset exponens ait: Sic erit in consummatione saeculi (Matth. XIII). Sed illa verbi est, non rei gesta parabola. Re autem gesta, sicut hoc loco, qualiter in saeculi fine futura sit, ita Dominus alia piscatione significavit Ecclesiam qualiter nunc sit. Quod autem illud fecit initio praedicationis suae, hoc vero post resurrectionem suam, hinc ostendit illam capturam piscium bonos et malos significare quos nunc habet Ecclesia, istam vero tantummodo bonos, quos habebit in

aeternum completa in fine hujus saeculi resurrectione mortuorum. Denique ibi Dominus non sicut hic in littore stabat, quando jussit pisces capi, sed ascendens in unam navem quae erat Simonis, rogavit eum a terra reducere pusillum; et in ea sedens docebat turbas. Ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, et laxate retia vestra in capturam (Luc. V). Et illic quod captum est piscium, in naviculis fuit, non sicut hic rete traxerunt in terram. His signis, et si qua aliqua potuerint reperiri, ibi Ecclesia in hoc saeculo, hic vero in fine saeculi figurata est: ideo illud ante, hoc autem post resurrectionem Domini factum est, quia ibi nos Christus significavit vocatos, hic resuscitados. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne solos significant bonos; nec in sinistram, ne solos malos, sed indifferenter: Laxate, inquit, retia vestra in capturam, ut permistos intelligamus bonos et malos. Hic autem: Mittite, inquit, in dexteram navigii rete, ut significaret eos qui stabant ad dexteram solos bonos. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur; hic vero, quoniam tunc jam in illa summa pace sanctorum nulla erant schismata, pertinuit ad evangelistam dicere: Et cum tanti essent, id est, tam magni, non est scissum rete, tamquam illud respiceret ubi scissum est, et in illius mali comparatione commendaret hoc bonum. Ibi capta est multitudo piscium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id est, in submersionem premerentur. Non enim mersa sunt, sed tamen periclitata. Unde enim existunt in Ecclesia tanta quae gemimus, nisi cum tantae multitudini obsisti non potest, quae ad submergendam propemodum disciplinam intrat cum moribus suis a sanctorum itinere penitus alienis? Hic autem miserunt rete in dexteram partem, et jam non valebant illud trahere prae multitudine piscium. Quid est, et jam non valebant illud trahere, nisi quia illi qui pertinent ad resurrectionem vitae, id est, ad dexteram, et intra Christiani nominis retia defunguntur, non nisi in littore, id est, in fine saeculi, cum resurrexerint, apparebunt? Ideo

non valuerunt sic trahere retia, ut in navem refunderent quos ceperant pisces, sicut de illis factum est quibus rete diruptum, et naviculae pressae sunt. Habet istos dextros Ecclesia post finem vitae hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat, quod trahebatur quasi a cubitis ducentis. Quod autem illic duabus naviculis, propter circumcisionem et praeputium, hoc isto loco ducentis cubitis existimo figuratum propter utriusque generis electos, et circumcisionis, et praeputii, tamquam centum et centum, quia in summa centenaria numerum ad dexteram transiit. Postremo in illa piscatione numerus non exprimitur, tamquam illud ibi fiat quod praedictum est per Prophetam: Annuntiavi et locutus sum; multiplicati sunt super numerum (Psal. XXXIX). Hic vero non sunt aliqui super numerum, sed certus est numerus centum quinquaginta tres. Cujus numeri ratio, Domino adjuvante, reddenda est. Si enim numerum constituamus qui legem significet, quid erunt nisi decem? Decalogum quippe legis, id est, decem novissima illa praecepta, digito Dei in duabus lapideis tabulis primum fuisse conscripta (Exod. XXXI), certissimum est nobis. Sed lex, quando non adjuvat gratia, praevaricatores facit, et tantummodo in littera est. Propter hoc enim maxime ait Apostolus: Littera occidit, spiritus autem vivificat (I Cor. III). Accedat ergo ad litteram spiritus, ne occidat littera quam non vivificat spiritus; sed ut operemur praecepta legis, non viribus nostris, sed gratia Salvatoris. Cum autem accedit ad legem gratia, id est, ad litteram spiritus, quodammodo denario numero additur septenarius. Isto quippe numero, id est, septenario, significari Spiritum sanctum, advertenda litterarum sacrarum documenta testantur. Nempe enim sanctitas vel sanctificatio ad centum proprie pertinet spiritum. Unde cum et Pater spiritus sit, et Filius spiritus sit, quoniam Deus spiritus est (Joan. IV), et Pater sanctus, et Filius sanctus sit, proprio tamen nomine amborum, Spiritus vocatur Spiritus sanctus. Ubi ergo primum in lege sonuit

sanctificatio, nisi in die septimo? Non enim sanctificavit Deus diem primum, in quo fecit lucem, aut secundum, in quo fecit firmamentum, aut tertium, in quo discrevit mare a terra, et terra herbam lignumque produxit, aut quartum, in quo sidera sunt creata, aut quintum, in quo animalia quae in aquis vivunt, et in aere volitant, aut sextum, in quo terrestris anima viva, et ipse homo; sed sanctificavit diem septimum, in quo requievit ab operibus suis (Gen. II). Convenienter igitur septenario numero significatur Spiritus sanctus. Isaias autem Propheta: Requiescet in eo, inquit, spiritus Domini (Isai. XI), eumque deinceps commendans ab opere vel munere septenario, Spiritus, inquit, sapientiae et intellectus, spiritus consilii et fortitudinis, spiritus scientiae et pietatis; et implebit illum spiritus timoris Domini (Ibid.). Quid? in Apocalypsi nonne septem spiritus Dei dicuntur (Apoc. I), cum sit unus atque idem spiritus, dividens propria unicuique prout vult (I Cor. XII)? Sed operatio septenaria unius spiritus sic appellata est ab eodem spiritu qui scribenti adfuit, ut septem spiritus dicerentur. Cum itaque legis denario Spiritus sanctus per septenarium numerum accedit, fiunt decem et septem: qui numerus ab uno usque ad seipsum computatis omnibus crescens, usque ad centum quinquaginta tres pervenit. Ad unum enim si adjicias duo, fiunt utique tres: his si adjicias tres, et quatuor, fiunt omnes decem. Deinde si addas omnes numeros qui sequuntur, usque ad decem et septem, ad supradictum numerum summa perducitur. Id est, si ad decem quo ab uno usque quatuor perveneras, addas quinque, et fiant quindecim; his si addas sex, et fiant viginti unus; his si addas septem, et fiant viginti octo, his si addas octo, et novem et decem, et fiant quinquaginta quinque; his si addas undecim et duodecim et tredecim, et fiant nonaginta unum; his rursus quatuordecim et quindecim et sedecim, et fiant centum triginta sex; huic numero adde illum qui restat de quo agitur, id est, decem et septem, et piscium numerus ille complebitur. Non ergo

tantummodo centum quinquaginta tres sancti ad vitam resurrecturi significantur aeternam, qui numerus ter habet etiam quinquagenarium numerum, et insuper ipsa tria propter mysterium Trinitatis. Quinquagenarius autem, multiplicatis septem per septem, et unius adiectione, completur. Nam septies septem fiunt quadraginta novem. Unus autem additur, ut eo significetur unum esse qui per septem, propter operationem septenariam demonstratur. Et novimus Spiritum sanctum post ascensionem Domini quinquagesimo die missum, quem discipuli jussi sunt exspectare promissum (Act. I, II; Luc. XXIV). Non igitur frustra dicti sunt hi pisces et tot et tanti, id est, et centum quinquaginta tres, et magni. Sic enim scriptum est: Et traxerunt rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus. Cum enim dixisset Dominus: Non veni legem solvere, sed adimplere (Matth. V), daturus utique Spiritum, per quem lex possit impleri, tamquam septem additurus ad decem, paucissimis verbis interpositis, ait: Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno coelorum (Ibid.). Iste ergo poterit pertinere ad numerum piscium magnorum; minimus autem ille, qui solvit factis quod docet verbis, in tali Ecclesia potest esse, qualem significat piscium prima illa captura, habentem bonos et malos, quia et ipsa dicitur regnum coelorum, propter quod ait: Simile est regnum coelorum sagenae missae in mare, et ex omni genere piscium congreganti (Matth. XIII), ubi vult intelligi etiam bonos et malos, quos dicit in littore vel in fine saeculi separandos. Denique ut ostenderet istos minimos reprobos esse, qui docent bona loquendo, quae solvunt male vivendo, nec quasi minimos in vita aeterna futuros, sed omnino ibi non futuros, cum dixisset: Minimus vocabitur in regno coelorum (Matth. V), continuo subiecit: Dico autem vobis quia nisi abundaverit justitia vestra plus quam scribarum et Pharisaeorum, non intrabitis in regnum coelorum (Ibid.). Consequens est ergo, ut qui minimus est in regno coelorum qualis nunc est

Ecclesia, non intret in regnum coelorum qualis tunc erit Ecclesia, quoniam docendo quod solvit, ad eorum societatem qui faciunt quod docent non pertinebit; et ideo non erit in numero piscium magnorum, quoniam qui fecerit et docuerit, magnus vocabitur in regno coelorum (Ibid.); et quia hic magnus erit, ideo ibi minimus ille non erit. Usque adeo quippe ibi magni erunt, ut qui ibi minor est, major sit eo quo hic nemo major est. Sed tamen hic qui magni sunt, id est, qui in hoc regno coelorum ubi sagena congregat bonos et malos, faciunt bona quae docent, ipsi erunt in illa regni coelorum aeternitate majores, quos isti ad dexteram, et ad resurrectionem vitae pertinentes indicant pisces. Potest etiam si numerus iste consideretur, occurrere ad Ecclesiae sanctitatem, quae per Dominum nostrum Jesum Christum facta est, ut quoniam septenario numero creatura constat, cum ternarius animae, et quaternarius corpori tribuitur, susceptio ipsa hominis significetur, ducanturque tria septies, quia Pater misit Filium, et Pater in Filio est, et dono Spiritus sancti de virgine natus est. Haec sunt tria, Pater, et Filius, et Spiritus sanctus. Septies autem ipse homo temporali dispensatione susceptus, ut fieret sempiternus. Fit ergo summa numeri viginti unum, vel tria septies. Haec autem hominis susceptio ad liberationem valuit Ecclesiae, cui ille caput est. Ac ipsa Ecclesia propter animam et corpus in eodem septenario numero reperitur. Ducantur itaque viginti unum item septies propter eos qui per hominem dominicum liberantur, et fiunt simul CXLVII, cui additur senarius numerus signum perfectionis, quia partibus suis quae illum metiuntur, constat ita ut nihil minus, nihil amplius inveniatur. Metitur quippe illum unum quod habes sexies, et duo, quae habet ter, et tria, quae habet bis, quae simul ducta unum, et duo, et tria, sex fiunt. Quod fortassis ad illud etiam sacramentum pertineat, quod Deus sexta die perfecit omnia opera sua (Gen. II). Ad centum igitur et quadraginta septem cum sex addideris, quod signum

perfectionis est, fiunt centum quingenta tria: qui numerus piscium invenitur posteaquam jussu Domini in dexteram partem missa sunt retia, ubi peccatores, qui ad sinistram pertinent, non inveniuntur. Peractis ergo Dominus quadraginta diebus post resurrectionem cum discipulis suis, id est, commendans eis, quod pro nobis temporaliter gestum est, ascendit in coelum, et post alios quadraginta dies misit Spiritum sanctum, quo perficerentur spiritualiter ad invisibilia capienda, qui visibilibus temporalibusque crediderant, ipsis, videlicet, decem diebus, post quos misit Spiritum sanctum, eandem perfectionem, quae per Spiritum sanctum confertur, denario indicans. Ergo quoniam perfectio, quae fit per Spiritum sanctum, quamdiu adhuc in carne ambulamus, quamvis non vivamus carnaliter, cum ipsa temporali dispensatione copuletur, recte videtur quinquagenarius numerus ad Ecclesiam pertinere, sed jam purgatam atque perfectam, quae temporalis dispensationis fidem, atque aeternitatis futurae spem charitate amplectitur, id est, quasi quadragenarium numero denario copulat. Haec autem Ecclesia, ad quam pertinet quinquagenarius numerus, quia ex tribus generibus hominum eligitur, Judaeis, gentibus, et carnalibus Christianis, sive quia sacramento Trinitatis imbuatur, numero quo significatur ad centenarium et quinquagenarium pervenit; quinquaginta enim ter ducta fiunt centum quinquaginta; quo cum addideris ipsa tria, quia insigne et eminens debet esse, quod in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti lavacro regenerationis abluatur, fiunt centum quinquaginta tria; qui numerus piscium invenitur, quia in dexteram partem missa sunt retia, et ideo magnos, id est, perfectos, et regno coelorum aptos habet; ubi jam conquiescente dispensatione, quae quadragenario numero significatur, denarius remanet, quam mercedem sancti qui operantur in vinea percepturi sunt. Peracta quippe illa piscatione, dixit eis Jesus:

Venite, prandete. Et nemo audebat discumbentium interrogare eum, Tu quis es? scientes quia Dominus est. Si ergo sciebant, quid opus erat, ut interrogarent? Si autem non opus erat, quare dictum est Non audebant, quasi opus esset, sed timore aliquo non auderent? Sensus ergo hic est: Tanta erat evidentia veritatis qua Jesus illis discipulis apparebat, ut eorum non solum negare, sed ne dubitare quidem nullus auderet, quoniam si quisquam dubitaret, utique interrogare deberet. Sic ergo dictum est: Nemo audebat interrogare. Tu quis es? ac si diceretur: Nemo audebat dubitare quin ipse esset.

Et venit Jesus, et accepit panem, et dedit eis, et piscem similiter. Ecce dictum est etiam quid pranderint; de quo prandio aliquid suave ac salubre dicemus et nos, si pascat et nos. Superius narratum est quod isti discipuli quando descenderunt in terram, viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem. Ubi non est intelligendum etiam panem fuisse superpositum prunis, sed tantum subaudiendum, viderunt: quod verbum si repetamus ex loco ubi subaudiendum est, ita totum dici potest: Viderunt prunas positas, et piscem superpositum, et panem viderunt. Vel ita potius: Viderunt prunas positas, et piscem superpositum, viderunt et panem. Jubente etiam Domino attulerunt et de piscibus quos ipsi ceperant. Quod eos fecisse, quamvis a narrante non est expressum, tamen Dominum jussisse non tacitum est; ait enim: Afferte de piscibus quos nunc prendidistis. Et utique jubente illo eos non fecisse quis credat? Hinc ergo fecit prandium Dominus illis septem discipulis suis, de pisce, scilicet, quem prunis superpositum viderant, huic adjungens ex illis quos ceperant. De pane quidem nihilominus eos vidisse narratum est. Piscis assus, Christus est passus: ipse et panis qui de coelo descendit. Huic concorporatur Ecclesia ad participandum beatitudinem sempiternam. Propter quod dictum est: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc, ut omnes qui

hanc spem gerimus, per illum septenarium numerum discipulorum, per quem potest hoc loco nostra universitas intelligi figurata, tanto sacramento nos communicare nossemus, et eidem beatitudini sociari. Hoc Domini prandium est cum discipulis suis, quo Joannes Evangelium suum, cum haberet de Christo alia multa quae diceret, magna, ut existimo, et rerum magnarum contemplatione concludit. Hic enim Ecclesia qualis in solis bonis futura est, significatur per capturam centum quinquaginta trium piscium et eis qui haec credunt, sperant, diligunt, participatio tantae beatitudinis per hoc prandium.

Hoc jam tertio, inquit, manifestatus est Jesus discipulis suis cum resurrexisset a mortuis. Quod non ad ipsas demonstrationes, sed ad dies referre debemus, id est, primo die cum resurrexit, et post dies octo quando discipulus Thomas vidit et credidit, et hodie quando hoc de piscibus fecit. Post quot autem dies id fecerit, dictum non est. Nam ipso primo die non semel visus est, sicut evangelistarum omnium testimonia collata demonstrant, sed, sicut dictum est, numerandae sunt manifestationes ejus, ut ista sit tertia. Prima quippe habenda est eademque una, propter unum diem quotiescumque se, et quibuscumque et die illo quo resurrexit, ostendit; secunda post dies octo; et haec tertia; et deinde quoties voluit, usque ad diem quadragesimum, quo ascendit in coelum, quamvis non scripta sint omnia.

Cum ergo prandisset, dicit Simoni Petro: Simon Joannis, diligis me plus his? etc. Hunc invenit exitum ille negator, et amator praesumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiando coronatus. Hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciet ejus resurrectione firmatus, quod immature pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut prius Christus pro Petri

salute, deinde Petrus pro Christi praedicatione moreretur. Praeposterum fuit quod audere coeperat humana temeritas, cum istum disposuisset ordinem veritas. Animam suam positurum se pro Christo Petrus putabat, pro liberatore liberandus, cum Christus venisset animam suam positurus pro suis omnibus, in quibus erat et Petrus, quod ecce jam factum est. Nunc jam firmitas cordis ad suscipiendam mortem pro nomine Domini vera ipso donante sumatur, non falsa nobis errantibus praesumatur. Nunc est ut vitae hujus non metuamus interitum, quia, resurgente Domino, vitae alterius praecessit exemplum. Nunc est, Petre, ut mortem non timeas: vivit quem mortuum dolebas; et quem pro nobis mori carnali amore prohibeas, ausus es praevenire doctorem, formidasti ejus persecutorem. Jam pretio pro te fuso, nunc est ut sequaris emptorem (Matth. XVI), et sequeris omnino utque ad mortem crucis. Verba ejus audisti, quem jam veracem probasti. Passurum te ipse praedixit, qui te praedixerat negaturum. Sed prius Dominus quod sciebat interrogat, nec semel, sed iterum ac tertio, utrum Petrus eum diligat; nec aliud toties audit a Petro, quam se diligi; nec aliud toties commendat Petro, quam suas oves pasci. Redditur negationi trinae trina confessio ne minus amori lingua serviat, quam timori, et plus vocis elicuisse videatur mors imminens quam vita praesens. Sic amoris officium, pascere dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare pastorem. Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suas velint esse, non Christi, se convincuntur amare, non Christum, vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi et subveniendi et Deo placendi charitate. Contra hoc ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quaerere, non quae Jesu Christi (Philipp. II). Numquid est aliud Diligis me? pasce oves meas, quam si diceretur: Si me diligis, non te, pascere te, cogita oves meas; et sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam in eis quaere, non tuam; Dominum meum, non tuum; lucra mea, non tua; ne sis in

eorum societate qui pertinent ad tempora periculosa, seipsos amantes, et caetera quae huic malorum initio connectuntur (II Tim. III). Quod vitium maxime cavendum est eis qui pascunt oves Christi, ne sua quaerant, non quae Jesu Christi, et in usus cupiditatum suarum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cujus amor in eo qui pascit oves ejus, in tam magnum debet spiritualem crescere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, et quando cum Christo vivere volumus. Nam et apostolus Paulus dicit se habere concupiscentiam dissolvi et esse cum Christo: ingemiscit tamen gravatus, et non vult spoliari, sed supervestiri, ut absorbeatur mortale a vita (Philip. I). Et huic Dominus dilectori suo.

Cum senueris, inquit, extends manus tuas, et alius te cinget, et ducet quo non vis. Hoc enim dixit ei, significans qua morte clarificaturus erat Deum. Extendes, inquit, manus tuas, hoc est crucifigeris. Ad hoc autem ut venias, alius te cinget, et ducet non quo vis, sed quo non vis. Prius dixit quod fieret, et deinde quomodo fieret. Non enim crucifixus, sed utique crucifigendus, quo nollet est ductus. Nam crucifixus, non quo nolebat abiit, sed potius quo volebat. Solutus quippe a corpore, volebat esse cum Christo; sed, si fieri posset, praeter mortis molestiam, vitam concupiscebatur aeternam: ad quam molestiam nolens ductus est, sed ab ea volens eductus est. Nolens ad eam venit, sed volens eam vicit, et reliquit hunc infirmitatis affectum, quo nemo vult mori, usque adeo naturalem, ut cum beato Petro nec senectus auferre potuerit, cui dictum est: Cum senueris, duceris quo non vis. Quem quidem affectum propter nos consolandos etiam in se transfiguravit ipse Salvator dicens: Pater, si fieri potest, transeat a me calix iste (Matth. XXVI); qui utique mori venerat, et habebat mortis necessitatem, sed voluntaria potestate positurus animam suam, et rursus eadem potestate sumpturus. Sed molestia quantacumque

sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille qui, cum sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis. Nam si nulla esset mortis vel parva molestia, non esset tam magna gloria martyrum. Sed si pastor bonus qui posuit animam suam pro ovibus suis, ex ipsis ovibus tam multos martyres fecit, quanto magis debent usque ad mortem pro veritate certare, et usque ad sanguinem adversus peccatum, quibus oves ipsas pascendas, hoc est, docendas regendasque, committit? Ac per hoc praecedente passionis ejus exemplo, quis non videat magis debere imitando pastori haerere pastores, si eum multae etiam imitatae sunt oves? sub quo pastore uno, in grege uno, et pastores ipsi sunt oves. Omnes quippe fecit suas oves, pro quibus est omnibus passus, quia et ipse ut pro nobis pateretur ovis est factus. Cum ergo praenuntiasset Dominus Petro qua morte clarificaturus esset Deum, dicit ei: Sequere me, etc., usque Sed si eum volo manere donec veniam, quid ad te? Cur enim dicitur Petro Sequere me, nec dicitur caeteris qui simul aderant, et profecto eum sicut magistrum discipuli sequebantur? Et si ad passionem intelligendum est, numquid solus pro Christiana veritate passus est Petrus? nonne ibi erat in illis septem alius filius Zebedaei, frater Joannis, qui post ejus ascensionem ab Herode manifestatur occisus? Verum aliquid dixerit, quoniam non est Jacobus crucifixus, merito dictum esse Petro sequere me, qui non solum mortem, sed etiam mortem crucis, sicut Christus, expertus est. Si hoc et nihil aliud quod sit convenientius potuerit inveniri, cur ergo de Joanne dictum est: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? et repetitum est, Tu me sequere, tamquam ille ideo non sequeretur, quoniam eum manere voluit donec veniat? Quis facile aliud dictum esse credat, quam quod fratres crediderunt, qui tunc erant, quod scilicet non esset discipulus ille moriturus, sed donec Jesus veniret, iste maneret in vita? Sed hanc opinionem Joannes ipse abstulit, non hoc dixisse Dominum aperta contradictione declarans. Cur enim subjungeret:

Non dixit Jesus, non moritur, nisi ne hominum cordibus quod falsum fuerat inhaereret?

Illud etiam in his duobus apostolis Petro et Joanne quem non moveat ad quaerendum, cur Joannem plus dilexerit Dominus, cum ipsum Dominum plus dilexerit Petrus? ubicumque enim se commemorat Joannes, ut nomine suo tacito ipse possit intelligi, hoc addit quod eum diligebat Jesus, quasi solum diligeret, ut hoc signo discerneretur a caeteris, quos omnes utique diligebat. Quid ergo nisi amplius se dilectum, cum hoc diceret, volebat intelligi? quod absit ut mendaciter diceret. Quod autem majus dare potuit Jesus majoris erga eum suae dilectionis indicium, quam ut homo cum caeteris condiscipulis suis socius tantae salutis, solus tamen recubuerit super pectus ipsius Salvatoris? Porro quod apostolus Petrus plus aliis dilexerit Christum, possunt quidem documenta multa proferri; sed ut longe in alia non eamus, in ipsius tertiae manifestationis paulo superius lectione quae istam praecedat, satis evidenter apparet, ubi interrogans eum dixit: Diligis me plus his? quod utique sciebat, et tamen interrogabat, ut etiam nos qui legimus Evangelium amorem Petri erga Dominum, et illo interrogante, et isto respondente, nossemus. Quod autem in eo quod respondit Petrus, Amo te, non addit plus his; hoc respondit quod de seipso sciebat. Non enim quantum ab alio quolibet diligeretur scire poterat, qui cor alterius videre non poterat; sed tamen superioribus verbis dicendo: Etiam, Domine, tu scis, satis et ipse declaravit scientem Dominum interrogasse quod interrogavit. Sciebat igitur Dominus non solum quod diligeret, verum etiam quod plus illis eum diligeret Petrus; et tamen si proponamus quaerentes, quis duorum sit melior, utrum qui plus, an qui minus diligit Christum, quis dubitabit respondere eum qui plus diligit esse meliorem? Item si proponamus quis duorum sit melior, utrum quem minus, an quem plus diligit Christus, eum qui plus diligitur a

Christo meliorem procul dubio respondebimus. In illa ergo comparatione quam prius proposui, Petrus Joanni, in hac vero altera Joannes anteponitur Petro. Proinde tertiam sic proponimus: Quis est duorum discipulorum melior, qui minus quam condiscipulus ejus diligit Christum, et plus quam condiscipulus ejus diligitur a Christo; an ille quem minus quam condiscipulum ejus diligat Christum? Hic plane cunctatur responsio, et augetur quaestio. Quantum autem ipse sapio, meliorem qui plus diligit Christum, feliciorem vero quem plus diligit Christus, facile responderem, si justitiam liberatoris nostri minus eum diligentis a quo plus diligitur, et eum plus a quo minus diligitur, quemadmodum defenderem perviderem. Aggrediar tamen de solvenda quaestione tam ingenti, pro viribus quas ipse donaverit, disputare. Hucusque enim proposita est, non exposita. Exponendae vero ejus hoc sit exordium, ut meminerimus in hoc corruptibili corpore, quod aggravat animam (Sap. IX), vitam nos miseram vivere, sed qui jam redempti per Mediatorem sumus, et Spiritum sanctum pignus accepimus, beatam vitam in spe habemus, etsi re ipsa nondum tenemus. Spes autem quae videtur non est spes; quod enim videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam exspectamus (Rom. VIII). Hanc itaque vitam, de qua scriptum est: Numquid non tentatio est vita humana super terram (Job. VII)? in qua quotidie clamamus ad Deum: Libera nos a malo (Matth. VI), cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quamvis ut in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccati; productior est enim poena quam culpa, ne parva putaretur culpa, si cum illa finiretur et poena. Haec est istorum dierum, quos in hac mortalitate agimus malos, quamvis in eis diligamus videre dies bonos, flenda quidem, sed non reprehendenda conditio (Psal. XXXIII). Venit enim de ira Dei justa, de qua Scriptura legens: Homo, inquit, natus ex muliere, brevis vitae, et plenus irae (Job. XIV). In hac ira sua continens, sicut scriptum est, miseraciones suas Deus

(Psal. LXXVI), praeter alia solatia miserorum quae generi humano praebere non cessat, misit Filium suum unigenitum, per quem creavit universa, ut manens Deus fieret homo, ut esset mediator Dei et hominum homo Christus Jesus: in quem credentes, per lavacrum regenerationis soluto reatu omnium peccatorum, liberarentur a damnatione perpetua, et viverent in fide, et spe, et charitate. Et quia in ipso quoque ambulantes, non sunt sine peccatis, quae de hujus vitae infirmitate subrepunt, dedit eleemosynarum remedia salutaria, quibus eorum adjuvaretur oratio, ubi eos dicere docuit: Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Matth. VI). Hoc agit Ecclesia spe beata in hac vita aerumnosa: cujus Ecclesiae Petrus apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam. Quod enim ad ipsum proprie pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abundantiore gratia unus idemque primus apostolus. Sed quando ei dictum est: Tibi dabo claves regni coelorum: quod ligaveris super terram, erit ligatum et in coelis; et quodcunque solveris super terram, erit solutum et in coelis (Matth. XVI), universam significabat Ecclesiam, quae in hoc saeculo diversis tentationibus, velut imbribus, fluminibus, et tentationibus qua quibus quatitur, non cadit, quoniam fundata est super petram, unde Petrus nomen accipit. Non enim a Petro petra, sed Petrus a Petra; sicut non Christus a Christiano, sed Christianus a Christo vocatur. Ideo quippe ait Dominus: Super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus: Tu es Christus Filius Dei vivi; super hanc ergo, inquit, petram, quam, confessus est, aedificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus (I Cor. X), super quod fundamentum etiam ipse aedificatus est Petrus. Fundamentum quippe aliud nemo potest ponere, praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus (I Cor. III). Ecclesia ergo quae fundatur in Christo, claves ab eo regni coelorum accepit in Petro, id est, potestatem,

gsolvendi ligandique peccata. Quod est enim per proprietatem in Christo Ecclesia, hoc est, per significationem Petrus in petra, qua significatione intelligitur Christus petra, Petrus Ecclesia. Haec igitur Ecclesia, quam significabat Petrus, quamdiu degit in malis, amando et sequendo Christum, liberatur a malis. Magis autem sequitur in eis, qui certant pro veritate usque ad mortem. Sed universitati dicitur Sequere me; pro qua universitate passus est Christus, de quo dicit idem Petrus: Christus pro nobis passus est, relinquens nobis exemplum, ut sequamur vestigia ejus (I Petr. II). Ecce propter quod ei dictum est Sequere me. Est autem alia vita immortalis, quae non est in malis. Ibi facie ad faciem videbimus, quod hic per speculum et in aenigmate videtur (I Cor. XIII), quando multum in concupiscenda veritate proficitur. Duas itaque vitas sibi divinitus praedicatas et commendatas novit Ecclesia, quarum una est in fide, altera in specie; una in tempore peregrinationis, altera in aeternitate mansionis; una in labore, altera in requie; una in via, altera in patria; una in opere actionis, altera in mercede contemplationis; una declinat a malo, et facit bonum, altera nullum habet a quo declinet malum, et magnum quo fruatur bonum; una cum hoste depugnat, altera sine hoste regnat; una carnales libidines frenat, altera spiritalibus delectationibus vacat; una subvenit indigenti, altera ibi est ubi nullum invenit indigentem; una aliena peccata, ut sua sibi ignoscantur, ignoscit, altera nec patitur quod ignoscat, nec facit quod sibi poscit ignosci; una bona et mala discernit, altera quae bona sunt cernit. Ergo una bona est, sed adhuc misera, altera melior, et beata. Ista significata est per apostolum Petrum, illa per Joannem. Tota hic agitur ista usque in hujus saeculi finem, et illic invenit finem; differtur illa complenda post hujus saeculi finem, sed in futuro saeculo non habet finem. Ideo dicitur huic Sequere me; de illo autem: Si eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere. Quid enim et

hoc, quantum sapio, quantum capio, quid est hoc, nisi Tu me sequere per imitationem perferendi temporalia mala; ille maneat donec sempiterna venio redditurus bona? Quod apertius ita dici potest: Perfecta me sequatur actio, informata meae passionis exemplo, inchoata vero contemplatio maneat donec venio, perficienda cum venero. Sequitur enim Christum perveniens usque ad mortem pia plenitudo patientiae; manet autem donec veniat Christus, tunc manifestanda plenitudo scientiae. Hic quippe tolerantur mala hujus mundi in terra morientium, ibi videbuntur bona Domini in terra viventium. Quod enim ait: Volo enim manere donec veniam, non sic intelligendum est quasi dixerit remanere, vel permanere, sed exspectare: quoniam quod per eum significatur, non utique nunc, sed cum venerit Christus, implebitur. Quod autem per hunc significatur, cui dictum est, Tu me sequere, nisi nunc agatur, nec pervenietur ad illud quod exspectatur. In hac autem activa vita quanto magis Christum diligimus, tanto facilius liberamur a malo. At ipse nos minus diligit quales nunc sumus; et hinc ideo liberat, ne semper tales simus. Ibi vero amplius nos diligit, quoniam quod ei displiceat, et quod a nobis auferat, non habebimus. Nec ob aliud hic nos diligit, nisi ut sanet, et transferat ab iis quae non diligit. Hic ergo minus, ubi non vult, remaneamus; ibi amplius, quo vult, transeamus, et unde non vult pereamus. Amet ergo eum Petrus, ut ab ista mortalitate liberemur; ametur ab eo Joannes, ut in illa immortalitate servemur. Sed ista ratione illud ostenditur, cur amplius Joannem quam Petrum amaverit Christus, non cur amplius Petrus quam Joannes amaverit Christum. Neque enim sic plus nos diligit Christus in futuro saeculo (ubi cum illo sine fine vivemus) quam in isto, unde eruimur, ut illic semper simus; et propterea nos tunc eum minus dilecturi non sumus, quando meliores erimus, cum meliores utique, nisi amplius eum diligendo, nullo modo esse possimus. Cur ergo Joannes minus eum diligebat quam Petrus, si eam

vitam significabat in qua est multo amplius diligendus, nisi quia propterea dictum est, *Volo eum manere, id est, exspectare, donec venio, quoniam et ipsum amorem, qui tunc amplior erit, nondum habemus, sed futurum exspectamus, ut cum ipse venerit, habeamus?* Nam sicut in Epistola sua idem dicit Apostolus: *Nondum apparuit quod erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est (I Joan. III).* Tunc ergo amplius quod videbimus, diligemus. Ipse autem Dominus illam quae futura est vitam nostram, qualis in nobis futura sit, sciens praedestinatione, plus amat, ut ad eam nos amando perducatur. Quocirca, quoniam universae viae Domini misericordia et veritas (Psal. XXIV), miseriam nostram praesentem novimus, quia sentimus; et ideo misericordiam Domini, quam nobis de miseria liberandis exhiberi volumus, plus amamus, eamque quotidie maxime peccatorum remissione poscimus et habemus. Hoc per Petrum significatum est plus amantem, sed minus amatum, quia minus nos amat Christus miseros quam beatos. Veritatis enim contemplationem, qualis tunc futura est, minus amamus, quia nondum novimus, nec habemus. Haec per Joannem significata est minus amantem, atque ideo et ad ipsam, et ad ejus in nobis amorem, qualis ei debetur, implendum, donec veniat Dominus, exspectantem, sed plus amatum, quia id quod per illum figuratum est, hoc efficit beatum. Nemo istos tamen insignes apostolos separat; et in eo quod significabat Joannes, ambo futuri erant. Significando sequebatur iste, manebat ille. Credendo autem ambo mala praesentia hujus miseriae tolerabant. Ambo futura bona illius beatitudinis exspectabant. Nec ipsi soli, sed universa hoc facit sancta Ecclesia sponsa Christi, ab istis tentationibus eruenda, in illa felicitate servanda: quas duas vitas Petrus et Joannes, figuraverunt, singuli singulas, verum et in hac temporaliter ambulaverunt ambo per fidem, et illa in aeternum fruuntur ambo per speciem. Omnibus igitur sanctis ad Christi corpus

inseparabiliter pertinentibus, propter hujus vitae procellosissimae gubernaculum, ad liganda et solvenda peccata, claves regni coelorum primus apostolorum Petrus accepit, eisdemque omnibus sanctis, propter vitae illius sacratissimae quietissimum sinum, super pectus Christi Joannes evangelista discubuit, quoniam nec iste solus, sed universa Ecclesia ligat solvitque peccata; nec ille de Christi divinitate, et de totius divinitatis Trinitate atque unitate sublima (quae in illo regno facie ad faciem contemplanda, nunc autem donec veniat Dominus, in speculo atque aenigmate contuenda sunt) quae praedicando ructaret de fonte dominici pectoris solus bibit, sed ipse Dominus ipsum Evangelium pro sua cujusque capacitate omnibus suis bibendum toto terrarum orbe diffudit. Sunt qui senserint, et hi quidem non contemptibiles sacri eloquii tractatores, a Christo Joannem apostolum propterea plus amatum, quod neque uxorem duxerit, et ab ineunte pueritia castissimus vixerit. Hoc quidem in Scripturis canonicis non evidenter apparet; verumtamen id quoque multum adjuvat congruentiam hujusce sententiae, quod illa vita per eum significata est, ubi non erunt nuptiae.

Hic est discipulus qui testimonium perhibet de his, et scripsit haec; et scimus quia verum est testimonium ejus. Sunt autem, inquit, et alia multa quae fecit Jesus: quae si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos qui scribendi sunt libros. Non spatio locorum credendum est mundum capere non posse quae in eo scribi quo modo possent, si scripta non ferret, sed capacitate legentium comprehendi fortasse non possent; quamvis, salva rerum fide, plerumque verba excedere videantur fidem, quod non fit quando aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa et ratione reddita, exponitur, sed quando id quod apertum est, vel augetur, vel extenuatur, nec tamen a tramite significandae veritatis erratur, quoniam sic verba rem quae indicatur excedunt,

ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, a quo ultra quam credendum est, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur. Hunc loquendi modum Graeco nomine hyperbolem vocant, qui modus, sicut hoc loco, ita in nonnullis aliis divinis litteris invenitur, ut est: Posuerunt in coelum os suum (Psal. LXXII), et: Verticem capilli perambulantium in delictis suis (Psal. LXVII), et multa hujusmodi, quae Scripturis sanctis non desunt, sicut alii tropi, hoc est locutionum modi, de quibus operosius disputarem, nisi, evangelista terminante Evangelium suum, etiam compellerer meum terminare sermonem.

FINIS